

Не гїпай,
то на свєтє!

Не чіпай, то на свята!

Не співай, то на свята!

12 авторів.
12 неписаних різдвяних оповідань

ФАБУЛА
видавничий дім

Слава Світова

Пелехата ненза, або Три різдвяні бажання тітки Мальви

Щороку на Різдво ми збираємося разом, усією великою родиною, на селі, у хаті баби Гані, аби нагадати одне одному, чому ми живемо окремо.

Цьогоріч Бозя вирішив випробувати наші останні перегорілі нерви й послав нам ще тітку з Канади. Вона летіла до нас трьома літаками, їхала автобусом, а тоді — потягом, і аж нарешті на Тернопільському вокзалі ми забрали її та крізь куряву й негоду доправили на село, назви якого ви все одно не знаєте. Назовімо його Ц. Тітка впала на наші, хоч і не в усіх ще, слава Йсу, лисі, зате досить затуркані голови нещадним канадським снігом і змусила нас усіх засукати рукави, взяти до рук шуфлі й почати розкопувати з-під снігових завалів рештки родинних історій, заморожені уламки наших непрожитих емоцій і залишки чистісенької совісті...

— Марійка-а-а! Йди їсти, кажу, загірла голубців! Бігом!! Бо дубом стане!!

Десь отак стається завжди. Варто мені сісти й розумними словами імітувати найкращі письменницькі стилі у спробі викласти буквами на папері все те буйне божевілля, яке — ні в казці розказати, ні пером описати — трапилося саме з нами, як чийсь голос (у 99 % випадків то єрихонська труба баби Гані) буде сурмити десь із-за рогу простісінько в барабанну перетинку. Письменниця Фланнері О'Коннор казала: якщо ви пережили дитинство й дожили аж осюди, значить, у вас уже є більш ніж достатньо інформації про життя та матеріалу для письма до кінця ваших днів. Я пережила дитинство. І вижила. І дожила аж осюди. Потоки матеріалу, перипетій та інформації наразі не закінчуються, тож цілком можливо, що колись таки я, мов та Шехерезада, наважуся написати про своє життя цілий роман у тисяча й одній історії.

До слова, страшенно не люблю, коли до мене — Марійка. Мене звати просто Марія. І сталося так, що саме я мушу розповісти вам про те, що з нами всіма приключилося на Різдво. А приключилося от що.

У звичайний грудневий день ми з Борисом сиділи в моєму офісі. Здається, то була середа, а в середу вранці в мене креативні сесії, і я після них голодна, як вовк, і потребую багато цукру. Борис притарабанив із собою піцу пепероні й коробочку свіжих пончиків із цукровою пудрою. Ми саме бурхливо обговорювали найбільші дилеми в його житті, коли в нього в руках заспівав мобільний телефон. Дзвонила баба Ганя.

— Алло! — сказав Борис, поклав телефон на стіл і увімкнув динамік, щоб і я все чула.

— Тітка з Канади їде! — схвильовано видихнула баба Ганя.

— В смислі тітка з Канади? Яка ще тітка з Канади? Куди їде? — Борис явно розгубився, бо аж закликав над телефоном.

Я стояла біля вікна, тримала двома пальцями свіжий пончик і намагалася їсти його так, щоб не замаститися посипкою. За вікном ішов сніг. І, здається, щось починалося.

— Та до нас їде, оно, сільрадиха-головиха приходила, каже, до вас ні дньом з огньом, не дозвониця не достукаця, каже, хоч у бубон, хоч у прірву... То прийшла до мене нині й каже: родичка ваша вас шукає. Ну я так і сіла-впала. Звідки, кажу, яка-така родичка з-під землі взялася? Та от аж із Канади, головиха каже, теліфона вашого просила, їхати, каже, до вас збирається, адреса, каже, просила, питала, чи ще живі ви в сему селі, чи хата на місці й усі, хто в хаті, — баба Ганя аж задихалася, поки усе переповіла.

— Бабо, яка ще тітка з Канади? — Борис усе ще не йняв віри почутому. — Відколи ми з пелюшок повилазили, зроду-віку про неї не чули. І тут якась тітка їде, веселімся-радуймося. Чого б це раптом?

— От і я кажу, — голос баби Гані на тому кінці дроту стихився по-змовницьки, — що ж так, роками чутися не давала, як ще колись у вісімдесят третьому приїздила, так і не чутися було потім. Не гожі їй були прості родичі зо села, а тут аж у войну таку страшну, що літаки не літають, а ракети градом на голову падають, надумала враз до села пертися у восімісят шість год!! І я ж так кажу! Чо б оце їхать?

— Чекайте, чекайте, а ви точно знаєте, що то саме ваша родичка? — підняв голову з глибин Борисового єства забутий Шерлок, ураз пригадавши всі найгеніальніші шахрайські історії світу.

— Моя, Борка, моя, сестра то моя двоюрідна! А ваша — тітка.

— Баб, ну ж прошу кожного разу, не називайте мене Борка!

— Ат, не видумуй, як охрестили, так і називають. Борка то й Борка. — Баба Ганя ніколи не розуміла цих Борисових вічних претензій.

— Але я не Борка! А Борис. Ну чесне слово! Ми ж не в середньов...

— Ат, збив бабі думку! — перебила Бориса баба Ганя. — Скликаю всіх на совіщаніє. Німедлено. Я тут одна ради не дам, Різдво заходить, у мене ще холодці не варені, ковбаси не печені, вареників не наліпила, мазурків не спекла, а тут... Мальвіна.

У голосі баби Гані почулися сентиментальні нотки. Я перестала жувати пончик і завмерла.

— Мальвіна? Господи. Яка ще Мальвіна? — подав голос Борис.

— Яка-яка, мальована. Ти Борка, а вона Мальвіна. Чи хіба, мо, на чужій землі перехрестилася вже, та стала... — баба Ганя затнулася, щоби згадати належне іноземне ім'я.

— Маліфісента! — У Бориса явно почався легкий нервовий зрив.

— Птху! Тобі аби з баби сміятися. Гостри лижі на село, кажу, чув, не? А я пішла Марійці дзвонити, й Сірожі. А тоді Ларісі й Генику. Ну всьо, пака!

На цім слові баба Ганя кинула слухавкою. А Борис підняв на мене погляд.

— Чула, не?

Вже за секунду з мого мобільного залунала Jingle Bells — баба Ганя дзвонила своїй Марійці.

Сталося так, що народилося нас троє: Марійка, Борка й Сірожа. Називати нас так може тільки баба Ганя. Ми терпимо, бо провели чи не кожне своє дитяче літо в баби на селі, дудлячи моліока, наминаючи бабині пироги з сиром і маком, заїдаючи усе те зеленим борщем зі сметаною від корови Булани. Не так багато людей є на світі, яким можна в принципі будь-що пробачити, але бабі Гані ми ладні пробачити все. Навіть оце страшне перекручування наших імен.

Я — найстарша. І мені вже нарешті дали спокій. В сенсі, що втратили зі мною будь-яку надію. Мені 42, і я досі ні дня не була заміжня й не маю дітей, тож мала можливість побачити всі поведінкові метаморфози та реакції баби Гані на мій статус. Від бадьорого й нетерплячого *«Ну шо там, коли вже зятя чекати, коли вже чоловіка якого в хату приведеш?»*, і також *«Ну, коли там вже які внуки чи шо, бо не дочекаєшся!»* до співчутливо-обнадійливого *«Слухай, Марійко, воно ж час не стоїть, а тобі вже далеко не двадцять, мо, роди дитинку для себе? Привезеш у село, ми тут виглядимо, а ти роби собі далі ті свої важні роботи, вас же якось оно повигляджували!»*, і також *«То шо таки геть в такому великому городі не мона собі ніякого ніде чулувіка вибрати? То вже, може, не крути тим носом, не? Може, вже так не перебирай? Який бере, за такого і йди! Вже ж таки не сама будеш! А за чулувіком»*.

Я роками відстежувала всі ці емоційні злети й падіння, всі ці фази «заперечення-гнів-паніка-депресія-прийняття» у всіх їхніх можливих крещендо й димінуендо, і аж нарешті дочекалася глибокого, сповненого туги та співчуття мовчання. Тепер мене офіційно не зачіпають. Всі родичі й просто люди з бабиного села вважають, що я невинна синя панчоха, «нікому не нужна», іноді ламають голову, що зі мною не так, приміряють усім селом на мене всі можливі ярлики. Баба Ганя, як тільки може, захищає мою честь перед всіма сільськими бабами й тітками, які бажають запхати свого довгого носа до мого особистого життя.

«Ну ти подумай, стріла нинька Любку Сафатівну, шо там, каже, твоя онучка, як там, каже, в тому великому городі їй живеться? Та добре, кажу, файну роботу має, по заграницях до великої війни собі їздила, кватіру, кажу, має, машину має, якісь реклами придумує, хлопцям на машини в ЗеСеУ збирає, добре, кажу, їй живеться. Не жалуїця! А вона тако стала, перекривилася й отако язиком — цмак! І каже: „Але ж не замужем!“ І шо було мені її казати», — ледь не плакала у відчаї якось мені в слухавку баба Ганя. «Баб Гань, — втішала я їй тоді, — та треба було сказати, що у XXI столітті наявність чоловіка в житті жінки, слава Богу, не визначає саму жінку. І що є ще така штука, як по любові, і що раз любові нема, то й говорити про той ваш „замуж“ нема чого».

Ну ви зрозуміли, що діло зі мною темне. Бо, схоже, я стала найбільшим розчаруванням у родині. Навіки не така, як усі.

Далі в нас іде Сірожа, він — середульший. І з ним ситуація трошки краща, але не дуже. Бо оженився то він оженився, але дерево не посадив і сина не народив, бо у Сержа — донька. Вже ж чому донька вважається недостатньо доброю як син, я можу розповісти у окремому феміністичному фоліанті, який обіцяюся колись написати на старості літ. Але повернімося до Сірожі, який, до речі, терпіти не може, коли його так називають. Його дружина пішла від нього — чи справедливо буде сказати — від них із Цвітою — ще в далекому 2017 році, задовго до епохи ковіду й великої війни.

Так Серж несподівано став соло-татом. І, здавалося б, усі мали б ним пишатися, що він такий молодець, і так чудово виховує абсолютно прекрасну Цвіту, але ж ні. Бо то «серединка на половинку», «сім'ю не втримав», «якби був нормальний, то жінка б не покинула» або вже геть у жалощі всіх зносить «біднесенький, так хлопіві життя не склалося», «бідний, покинула його ж ото, була, жінка та й махнула хвостом і поїхала за границю» і так далі, і тому подібне. Люди страшенно люблять ідеальних персонажів, так шкода, що ми із Сержем не дотягуємо до їхніх очікувань (насправді — ні, ні разу не шкода). Родичі не втрачають надії, що одного дня нашого безталанного Сірожу підбере якась добра серцем жіночка, з якою вони ще понародять діточок, як на небі зірочок, і так він матиме ще один шанс на нормальність, шанс реабілітуватися в очах усього чесного села. Але поки Серж — неідеальний соло-тато, який, утім, виховує абсолютно ідеальну доньку.

Найменшенький у нас Борка. Йому 35, і він той самий парубок моторний, і от на нього якраз покладаються всі найкращі надії. У Бориса, згідно з мріями баби Гані, все має бути не так, як у нас, розтелеп. Він точно зустрине ідеальну жінку, у нього точно все вийде правильно й гарно з першого разу: і сім'я, і дерево, і вже точно син. І так у всіх нас з'явиться бодай одна гордість. Так можна буде усім нам нарешті видихнути, а бабі Гані скрізь і всім урочисто казати: «Ну, то таке, в сім'ї не без паршивої вівці, у нас таких аж дві, але зате Борка!...». Борис казиться, коли його так називають, і невтомно несе на собі увесь кам'яний тягар родинних очікувань. Що ж, гадаю, він ще всіх здивує.

Ми виїхали до села в середу, посеред тижня, затрамбовані в моє авто по зав'язку, і трошки скривлені. Усе йшло не по плану, тож кожен із нас кривився про своє. Серж нив, бо це ж йому довелося Цвіту зі школи відпрошувати й тепер вона все на світі пропустить, плюс у нього тисяча п'ятсот мільярдів онлайн-уроків з англійської та німецької, бідні діточки, бідні діточки, ходитимуть світом невігласами. Борис стогнав, бо на нього чекали робочі дзвінки, які він скасувати категорично не міг, а отже, доведеться йому виходити в зум із мобільного, застигати на екрані й «Борисе, ви з нами? Борисе, здається, ми вас втратили», словом, купа спалених нервів. Я планувала їхати щонайменше в п'ятницю ввечері, бо мала підтягнути ще кілька хвостів, але вирішила, що хвости таки зачекають. Батьки сказали, що приїдуть якраз у п'ятницю ввечері, якщо не в суботу зранку, бо роботу їм на честь приїзду тітки з Канади, на жаль, ніхто не відміняв. Тож ми всі трішки потріскували нервовими іскрами, але були приємно схвильовані пригодою, що насувалася.

— Це добре, що тітка та приїздить аж тепер, коли ми поставили бабі Гані унітаз у хаті, бо довелося б знову обклеювати туалета на вулиці шпалерами у квіточку, щоб було нарядно й красиво, — згадав Серж, — як тоді, у дев'яностих, коли до неї якась подруга з Прибалтики приїздила.

Я реготнула, бо досі пам'ятаю ті «нарядні» шпалери, прибиті цвяхами в дерев'яному туалеті.

— Треба казати країни Балтії, а не Прибалтика, — озвався Борис у білому пальті.

— Може, і треба так казати. Але тоді баба Ганя казала «подрўжка з Прибалтики їде! Треба німедлено щось робити із туалетом!», — реготнув Серж.

— Що ж, цього разу то тітка Мальвіна з Канади, і теж караул. Роками нічого не міняється, ну хоч деь якась стабільність, — буркнув Борис. У нього вже хвилин сорок ішло друге коло активного робочого обговорення, бо якась ненза поставила питання за мить до прощання.

— Мальва Лебединська страшенно не любить, коли її називають Мальвіною, я в баби Гані випитала, — поділилася я інформацією.

— О, бачу, то в нас родинне! — ожив Борис. — Так а хтось знає, чого вона їде?

— Певно, щоб особисто познайомитися з тобою і вписати тебе у свій заповіт, — озвучив Серж, — не інакше.

— Дуже смішно, — огризнувся Борис, — а ще є якісь версії?

— Версія номер один — туга за рідною землею. Фактично, юну Мальву вивезли проти її волі у 1957-му, їй тоді було сімнадцять і їхати з України вона категорично не хотіла, але проти волі батьків не пішла, бо всі тоді трималися родини, — почала я.

— А ти все це знаєш, бо?.. — Борис питально повів бровою.

— Бо в баби Гані випитала.

— Ого, а чого виїхали? Совіти переслідували? — Цвіта хоч і була ще юною підліткою, але любила таємниці та драми.

— Та ні, наче просто виїхали. Тоді багато людей переїздили до Америки або Канади в пошуках кращої долі. Їхали авантюристи. Часто, з кінцями. Отже, туга за своїм селом і Україною — це моя офіційна версія, — оголосила я й заклала великий палець. — Ваші ідеї?

— Може, у неї тут якесь перше кохання було? І вона їде, щоб перестрітися з якимось дідом? — Цвіта висунула свою романтичну версію.

— Нічо так! — ожив Борис.

— До речі, цілком можливо. Тітка Мальва спершу писала на село якісь листи, баба Ганя мені навіть казала, що якась там і любовна драма ще в неї по юності тут була, але я не знаю деталей. Час усе стер, кожна із кузин закрутилася у вихорі подій по різні боки світу, і зв'язок між ними, зрештою, обірвався, — я задумливо дивилася перед собою на дорогу.

— А може, — почав озвучувати свою версію Борис, — може, її родина десь закопала в селі панське золото, і тепер вона пережила всіх, і їде, щоб заволодіти ним і егоїстично розбагатіти!

— Я так розумію, що версія про те, що вона просто скучила за родичами, навіть не розглядається! — прокоментував Серж.

Ми їхали-їхали й майже доїхали. Останні десять кілометрів нами трусило на суворих сільських дорогах так, що ледве зуби не покришилися. Потім ми ледь не перебилися, бо в якусь мить Борисові здалося, що я погана водійка й хочу нашої смерті, на що я миттю огризнулася йому про те, що така думка жодного разу не прилітала до його прикрашеної чубом голови, поки ми їхали, приміром,

житомирською трасою. Серж зажадав негайно сісти за кермо й урятувати нас усіх від вірної погибелі на розтелепаних дорогах. Цвіта відчайдушно махала метафоричним білим прапором і намагалася нас усіх утихомирити. Зрештою, останні кілька кілометрів ми їхали понадувані як індики, у цілковитій темряві й тиші. Грунтова дорога була всіяна численними маріанськими западинами. Я вивертала кермо, як могла, аби не побити собі колеса й диски. Борис періодично цмакав у темряві, очевидно, у такий спосіб демонструючи мені, яка нездара сидить за кермом.

Аж нарешті ми дісталися до хати баби Гані, де вона миттю нагодувала нас усім, чим могла, бо нагодувати — це досі чи не один із ключових виявів її любові. За вечерею ми, активно жестикулюючи, обговорювали тему «Так а чо їде?», а за тим, втомлені від численних версій і дебатів, полягали спати. Бо взавтра на нас чекала особлива місія: зустріти тітку Мальву з потяга в Тернополі.

На ранок баба Ганя постановила, щоб ми їхали всі троє, бо так ми точно зможемо спрацювати як команда, впізнати тітку Мальву й довести її до села. Вручила нам номер тітки з вайбером, а ще — фотокарточку юності, на якій у траві сиділи, обійнявшись, дві юні дівчини: одна серйозна, із чорною довгою, аж до пояса, косою, у квітчастій сукенці, а друга, вбрана в білу сорочку на короткий рукав, мала світле, хвилясте волосся й усміхалася від вуха до вуха.

— Но, Борка, пізнаєш, хто є хто, га? — спитала баба Ганя, простягаючи Борисові фото й сяючи як п'ять копійок.

— Борка на базарі дудочки прода... — почав, було, Борис.

— Дайте сюди, — видер із Борисових рук фотокарточку Серж. — Борис наш геть не тямить у дівчатах!

Борис цмакнув і спопелив його вогненным поглядом.

— Ну звісно, оце ж — ви, а оце, значить, тітка Мальвіна, — голосом експерта прокоментував Серж, тицяючи своїм пальцем спершу в дівчину з довгою косою, а тоді в ту, що в білій сорочці.

— Тату, в психологічних портретах ти геть не розбираєшся, — несподівано промовила Цвіта, розглядаючи фото, яке Серж досі тримав у руках. — Якраз усе навпаки, бабця Ганя ось, її енергія і вогник ось же, у цій усмішці від вуха до вуха, а ось Мальвіна, з довгим, аж до пояса волоссям, вона задумлива й сумна, бо, може, це фото

робилося десь тоді, коли вже треба було думками готуватися до від'їзду.

— А бач яка! От золота дитина, все знає! — радісно сплеснула в долоні баба Ганя. — Я колись мала такі файні філясті коси, але довше плечей не росли мені ніяк! А у Мальви така вже гарнезна коса була, нижче пояса, всьо, як йшла тако вулицею, всі їй вслід оберталися. Зрізала вона свою косу перед тим, як звідсі до Канади їхати. Зрізала й, певно, спалила на попіл. А так їхати на чужу землю не хтіла. Так батькам насолити хтіла. Ох, всяке було, діточки, всяке було...

Баба Ганя сперлася на одвірок і поринула поглядом кудись у складку часу, у незвідане потойбіччя минувшини, про яке тільки вона одна з-поміж нас усіх знала.

— Ого! То вона радикальна, та ваша Мальвіна, — прокоментував Борис, зашнуровуючи черевики.

— Жінки завжди щось радикальне з волоссям роблять, коли щось у їхньому житті кардинально міняється, — оцінила ситуацію Цвіта й перепитала в мене: — Пра, Маня?

Як жінка, яка п'ятнадцять разів за життя змінювала колір, довжину й фасон волосся, я підтвердила цю сентенцію своїм авторитетним «угу».

— Детективна агенція Цвітанни Твердохліб на дроті! — прокоментував Борис. — Мала, може, варто після закінчення школи серйозно задуматися про кар'єру Шерлока Голмса?

— Краще Еноли Голмс! — усміхнулася Цвіта. — Але ж їдьте вже й бажано привезіть додому тітку Мальву, а не просто собі якусь жіночку, яку ви помилково виловите біля вагона.

І ми поїхали.

Утрюх ми стояли рядочком на пероні й гибіли.

— Слухайте, ну реально, як може бути так холодно? — бідкався Борис, кутаючись у свій довжелезний елегантський плетений шарф.

— Може, тому що зима? І шапку треба носити в грудні, а не чубом трусити? — на правах старшого брата прокоментував Серж із синім носом і агресивно натягнув на вуха свою шапку.

— У Канаді, зрештою, ще холодніше, плюс лосі по вулицях ходять, — розмірковувала вголос я, хукаючи на рукавиці, у яких мерзли

пальці, бо я перевіряла, чи доставилися мої повідомлення тітці Мальві у вайбер.

Не доставилися. Вона була не на зв'язку.

— Слухайте, мені треба в туалет, але на вокзалі не піду, — тупцяла я на місці від нетерплячки. — Я бачила кав'ярню через дорогу, то зганяю по-швидкому туди, ага? А ви ж не прокаркайте тітку. Я туди й назад!

Так сказала я своїм двом братам, тицьнула їм ключ від свого авта й відлучилася всього на нещасних десять хвилин. Ну добре, може, від сили на п'ятнадцять, бо я ще взяла собі гаряче лате.

Я летіла назад, збиваючи обчаси, обпікаючи собі рота молочною кавою. Строчила на ходу в месенджері Борисові: «Мчу. Тітку ідентифікували?». Отримала відповідь: «Аякже. Підтягуйся, ми вже в авто, гріємося». І я мчала, землі під собою не чула! Влетіла в авто за кермо, розвернулася в пів оберта: позаду сяяв Борис, а поруч із ним сяяла якась бабця в хустині з квітами, вишитими сріблястою люрексною ниткою. Я залупала на бабцю очима, а тоді подумки спитала себе, чи так виглядає літня жінка, яка провела за кордоном більше ніж шістдесят років, і вирішила дещо прояснити:

— Вибачте, а ви — Мальва?

— Шо-шо?

— Ви з Канади прилетіли?

Бабусенька лупала на мене очима, наче я — прищелиця неземна.

— З Вінниці я, поїзд же, оно, прийшов, — розгублено почала вона виправдовуватися.

Я спопелила братів поглядом. За кращими традиціями жанру вони затрамбували в авто абсолютно чужу й незнайому нам жінку!

Найкраще відтворити те, що сталося, зі слів Сержа й Бориса.

Борис каже: «Ти пішла, а за пару хвилин потяг прибув. Люди лізуть із потяга, тягнуть валізи. Раптом збоку голос: „То ви, певно, на мене чекаєте?“».

Серж каже: «Ми повернули голови, якась бабця стоїть у хустині з валізами. Ми — глип на неї! Глип один на одного! Я — глип на світлину! Наче схожа».

Борис каже: «Я їй — добрий день, і це як же ви наважилися їхати в таку далеку дорогу? А вона рукою махає: „Та шо там, та шо там, як їхати, то таки кудись і приїдеш“».

Серж каже: «І дивиться на нас отак і приказує: „Але ж і змінилися! Прямо, не пізнати! Не хлопці, а орли! Настоящі орли!“ Ну чисто, як баба Ганя наша все отак говорить».

Борис каже: «Ну ми і сумки її взяли й до автівки твоєї пішли, а що мерзнути?».

Бабцю звали Стефанія Лук'янівна, вона їхала з Вінниці до Тернополя, де якісь її родичі на сьомому киселі, яких вона бачила ще колись давно, мали її зустріти, а далі відвезти в санаторій у Медоборах. Зі швидкістю світла ми повиймали валізи й чужу бабцю з нашого авто, доправили їх назад на перон, де одразу опізнали її родичів на киселі за тим, як вони носилися пероном від вагона до вагона з вибалушеними очима, шукаючи свою тітку. Ми возз'єднали родичів, обмінялися ролями — і вже самі бігали з вибалушеними очима.

— Ну ви реально Борка й Сірожа! Дві нензи! — психувала я, прикладаючи телефон пограбілими від холоду руками до вуха в спробі набрати тітку Мальву на вайбер. — Ви не можете відрізнити українську бабцю від канадійської діяспори? А спитати, перш ніж пакувати чужу людину в авто, нормально? Хоча б просте: ви є Мальва Лебединська? Не? Не прилітала така думка до дурної голови?

Я бідкалася. Крутила головою туди-сюди, вглядаючись у кожного. Потроху люди з перону розсмоктувалися.

— І що тепер? — Серж у відчаї заклав собі руки на голову й зісунув шапку на чолопок, бо поки ми бігали, він уже впрів.

— Тупо провтикали тітку, — констатував Борис, ляскаючи себе долонями по полах свого пальта.

Саме тоді біля входу в залізничний вокзал я помітила літню пані. Вона була вбрана в бордовий анорак із каптуром, світлі джинси й масивні черевики помаранчевого кольору, на руках мала красиві лайкрові пальчатки коньячного відтінку, а на носі — темні окуляри від сонця. Пані уважно спостерігала за нами, трьома клоунами. Через лікоть у пані висіла коричнева сумка-саквояж. Жодного багажу біля неї не було видно, як не було видно й довгої коси до пояса — її голову прикрашав коротенький сивий їжачок.

Я штрикнула Бориса ліктем під ребро. І виразно кашельнула до Сержа, вказуючи йому поглядом на пані.

Так ми зустрілися з тіткою Мальвою.

Із Тернополя виїхали мовчки. Запала тривала й напружена мовчанка. «Така гарна зима!» — сказала я надсадно-радісним голосом, але ніхто не виявив бажання помилуватися красою разом зі мною. «О, сніг іде!» — сказав Борис, вдаючи дитинну радість від хуртовини, що здійнялася. Але ніхто не розділив із ним святість моменту. Серж нічого не казав. Видно, шукав якусь доречну репліку для початку дружньої розмови між тіткою та родичами, яких вона бачила вперше у своєму житті (не виключено, що й востаннє).

Коли ми виїхали за місто, нам трьом остаточно здали нерви, тож ми хором, у кращих традиціях ненз і розтелеп, одночасно спитали на три голоси:

— Ну, і як вам Україна?

— Як там погода в Канаді?

— Може, ви голодні з дороги?

У відповідь почулося тихе хропіння. Тітка відігрілася в авто, розморилася після морозу й довгої дороги й, закинувши голову, преспокійнісінько душила комарика на задньому сидінні поруч із Борисом.

— Може, вона не вміє по-українськи? — голосним шепотінням висловив гіпотезу Борис. — Як-не-як із сімнадцяти років в іншій країні живе?

— Ти дурне? — не втримався Серж і так само голосно відшепотів йому у відповідь. — То її рідна мова з пелюшок! Як таке можна забути?! Ти б забув?

— А чого вона тоді мовчить? — розвів руками Борис.

— Може, по-перше, тому, що за нами на вокзалі слова вставити не можна було, ми ж утрюх наперебій говорили, видирали їй сумку з рук, під лікоть провадили до авто, перепрошували в реверансах, — нагадала я про ситуацію-sos, у яку ми всі потрапили за веліннями долі (насправді, ні), — а по-друге, вона зараз спить.

Ми ще раз завернули голови, аби пересвідчитися, що тітка Мальва таки спить і не чує наших балачок. Я тихенько увімкнула радіо, аби наша поїздка додому набула передсвяткової врочистості. По радіо Перрі Комо співав загадково й романтично про Magic Moments, і всі ми почувалися героями щонайменше різдвяної кінокомедії.

А тоді тітка Мальва несподівано прокинулася й оголосила, що їй треба до нужника. Вона сказала саме «нужника» — і так ми зрозуміли, що вона своя. Коли тітка після туалетної паузи повернулася до авто, то нажалілася, що на касі заправки стояла якась непутяща нENZA. Вона сказала саме «нENZA» — і так ми відчули той самий голос крові, який блукав нашими стовбуровими клітинами й шепотів: «Ця тітка Мальва то є люкс!».

Саме із цього моменту наша крига скресла, і ми почали потроху говорити: про літаки, які, на жаль, зараз не літають, про страшну війну, про різючі зміни в Україні, але незмінні побиті дороги, про українців за кордоном і тих, що лишилися вдома, про любов до землі, яка, на відміну від кальцію, ніколи не вимивається з кісток, ніколи.

Хвилини за дві мій телефон заспівав мотивами Jingle Bells. Дзвонила баба Ганя — спитати, чи все з нами добре, і чи далеко ми, а чи близько, бо їй треба знати, на коли поставити варитися картоплю.

Ми голосно обстукали сніг і вломилися в баби Гані хату — голодні й щасливі. З криками «Мальво!» та «Ганнусю!» двоюрідні сестри міцно обійнялись і навіть обидві пустили сльозу. А тоді баба Ганя загнала нас рушником за стіл, бо «скорше, бігом, у мене картопля дубом стане!». Тітка Мальва наминала оселедець і приказувала, що такого доброго ніде у світі не їла і що скучила за українським оселедцем, бо в Канаді такого нема! Ми розповідали, як утрамбували в авто не ту бабцю, і Цвіта, баба Ганя й тітка Мальва реготали з наших перипетій.

А тоді, пересміявшись, баба Ганя дожувала шматочок хліба й несподівано (і досить безпосередньо!) запитала:

— Мальво, а чо ти приїхала?

Запала незручна мовчанка. А тоді, розгладжуючи пальцями невидимі складки на скатертині, тітка Мальва озвалася:

— Сон мені дивний наснився, Ганю.

Ми всі притихли, бо слухати про чужий сон — це як заглядати ввечері в чужі вікна: що воно там робиться — так цікаво! А тітка Мальвіна продовжила:

— Наснилося мені, що я, отака-во стара оферма вже, зморшкувата, стою перед люстром, а звідти на мене я-молода дивлюся й до старої-

мене кажу: де моя дівоча коса?

Тітка Мальва провела рукою позаду шиї, де було колись у неї розкішне волосся. Баба Ганя захитала головою і втупилася задумливо в графин з узваром. У мене пішли мурашки поза шкірою. Ми сиділи, не дихали.

— Ще коли в лютому на Україну перші ракети полетіли, я думала, того вже не переживу. Так мене серце схопило, ночами спати не могла, а вдень місця на свою голову не знаходила. Казала синові: їду! А він дивився на мене, як на слабу на голову, й відказував: «Куди ти, мамо, зібралася? Смерті до рук? Тиха й радісна смерть у власній постелі тебе вже не влаштовує? Треба конче, щоб руки-ноги повідривало ракетами? Чи бетонною плитою накрило!» Так казав, як то наче людина переступить кордона із Україною й одразу їй на голову впаде ракета й заб'є на наглу смерть! Я собі сина слухала, а про своє думала. Ходила кругами, пила заспокійливе, новини дивилася, Бога просила... щоб путін здох. Але він не здихав, ракети не закінчувалися, але урвався мій терпець. А тоді ще й той сон наснився. А тому я сказала синові й онукам, хочте собі там чи ні, а я пакую саквояжа і їду. Бо ще під холеру вмру, а так Україну й не побачу. І от я тут.

Баба Ганя втерла кутиком хустки щок:

— Ой Мальвочко, така страшна війна... І колись такої страшної, певно, не було. Бо навіть німець таким вар'ятом не був, як ці прокляті лапті. Так хтять нас зо світа звести, ну ти подумай. Само унітаза в хаті не має, на відро ходить, — то де вже нать в нашому селі хто на відро ходить нинька, га? Нема такого! — коників з гімна ліпить, три струни на балалайці вивчило й дума, що воно пуп землі. Птху! Москалина чортова, а сиділо би на тому свому болоті, як та жаба. То не, прийшло нам на нашу землю пшеницю палити, над людьми так страшно іздиватися. Свят, свят, свят. Боронь Боже кому таку страшну війну бачити.

Баба Ганя швидко перехрестилася, знову розчулено втерла око кутиком своєї хустки. А тоді нагадалася про щось інше.

— Тамо недавно Сянька, з тамтого кутка, ото, знаєш, де Грицаїха стара колись жила, то стаміце! Ну, що коло контори, ото, на горбку, помниш, що хата така ще когутами була помальована? То стала мені недавно коло магазіна й каже, як то втомилася вона вже од тої війни, бо скіко ж то вже мона. А мені й довго не треба, я як той сірник. Кажу,

де ж то тобі тутай та война, Сянька, чи ти вже геть совісті не маєш?! Де ти ту войну бачила чи чула в сему забитому селі посеред полів, де зайці скачуть! То ти втомилася?! А як орда сюди-во дійде, що будеш робила? Чим будеш воювати? Може, городником своїм станеш махати? Чи язиком як помелом? Чи дременеш, куди очі бачили, як той заїць, і тіко тебе й бачили. А вона, ну ти собі таке подумай, бере каже мені: але ж жили якось в союзі всі разом і не сварилися, а то повидумували політики собі войну, а прості люди страдають. Гі-і-і-і-і, мені аж кров у голову вдарила. Думала, я її під магазином тим і кончу під холеру. Посадять, думаю, бабу. Ну бо де то таке мона витримати слухати? То ти, кажу, розтелепа така, ще будеш казати мені тутай про дружбу й жвачку?! То всі нормальні люди нині тяжко працюють, щоб країні якось допомогти, щоб бодай якось нашим хлопцям на фронтах тих допомогти, а вона втомилася. Шо ти мелеш, кажу. Піди, оно, лучче сніг перед школою одкидай, то з тебе хоч якийсь толк буде. Отака-во вже, од тих пирогів і ковбас печених, отака-во, не збрешу, вже одвірка собою вивалить, нею города орати не переорати, а може, думаєш, хоць банку сала хлопцям передала? Та де. Втомилася вона, бачиш-но!

Баба Ганя розійшлася, аж захекалася. Серж налив нам всім трохи вина, і ми випили за Велику Перемогу.

— А чо сон такий наснився тобі? Як собі думаєш? — баба Ганя була майстринею повертати русло розмови різко не в той бік.

— Якби ж то знати, — стенула плечима тітка Мальва. Трохи посиділа, а тоді наколола на виделку ще один шматочок оселедця.

— Я думала, ти вже й не схочеш сюди навідатися. Але вже як приїхала, то скажи, може, шось би собі хтіла де побачити? Чи куди одвезти тебе?

— Маю два тижні всього, Ганю, а сили вже не ті. Я собі тут, у селі побуду. На могилки діда-баби піду, вареників з капустою з тобою наліплю, як то колись ми в чотири руки ліпили! — відказала тітка Мальва.

Баба Ганя всміхнулася.

— Пощедрую! — ожила тітка. — Так, як колись на селі тут щедрували, Ганю, ото забава була! Всі чекали того Різдва, бо ж то сила-силенна святкування! І зірку таку файну носили, і вдягалися всяко, і по хатах ходили, людям співали. Ото вже б я куті з'їла, отак пощедрувала, та вже й вмирати можна. — Тітка Мальва підморгнула

до нас. — Але ж то, певно, не водять вже зараз ту козу на селі, певно, повідмирало вже все: і село, і забави оті, і традиції... І Маланка разом із ними... Скільки років минуло, вже тутешня генерація не підтримує, певно, такого...

— Як то нема? — не стримався Борис, згадав, що в нього є голос, і вискочив як піп з конопель, ну чи Пилип. — Ясно, що є! Та тут на селі така Маланка, що аж! От де серце всіх традицій! Все побачите! Ше й фотокарточок наробите собі на пам'ять.

Серж витріщив на нього очі в німому заціпенінні.

— Тільки ж зараз в Україні календар поміняли й дати змінилися: маємо тепер спершу Різдво, а Маланка то вже аж на Новий рік, виходить, 31 грудня, — пояснила я, гортаючи в телефоні календар свят.

— То пощедуємо, обов'язково! — пообіцяв Борис і так промотивувався, що аж підлив собі ще трохи домашнього вина.

Тітка Мальва всміхнулася.

— А чи стоїть ше наша стара хата, Ганю? Батько з матір'ю тоді колодку як повісили, то так, певно, й досі висить? Як не розвалилася ше і на доски не розікрали...

— Не розікрали, Мальво. Але колодку ту мусіли були зірвати, у 2022-му тре було людей з-під Херсона десь поселити, їх не багато, дві сім'ї було, то одних на старій хаті у Василя Бараболі поселили, а вже інших то й пустила в вашу хату. Не гнівайся вже, то люди добрі були, чистенькі. А вже ж як той Херсон і села трохи наші хлопці звільнили, то вони туди вернулися, не схтіли тут сидіти, додому поїхали. Я просила, казала, там же таке страшне робиться, літають ті ракети, а вони — додому й всьо. І що тут скажеш...

— І я їх розумію, — задумливо промовила Мальва. — Де ти бачила, щоби я на таке гнівалася. Файно, що людей добрих прихистили. І в Канаді багато місцевих українцям помагає, тим, що від війни повтікали...

— Ну та наякже. Тре помагати. Хто без хати zostався, хто від смерті вирвався... Не всяк може під ракетами жити, Мальво, не всяк... А хата ваша стоїть. Десь там трошка, може, що попереставляли, підбілили, щоб освіжити людям все, а так нічо не чіпали. Та й стоїть далі пустою. І, думаєш, тікі ваша? Федори Коньоздрихи пустою стоїть. Філика внуки забралися геть ше коли, чекай-чекай, мо, згадаю, в якому році... Ат пам'яті нема, не згадаю! Раїска, що тамо в долині на

повороті жила, спилася й одної зими замерза під плотом, яке то страшно жінці пити, то геть мозги одбирає, земля їй пухом і Царствіє небесне...

Баба Ганя перехрестилася. А тітка Мальва співчутливо захитала головою.

— Ковбасюк ходить ще по селу, матньою трусить, але вже толку з нього мало. Панкратівна вмерла, дуже страшний рак до печінки їй був вчепився, і всьо. Та й таке. Йде час, люди вмирають, а хати ще стоять їхні...

— А той Мирон, що з хутора приходив, не знаєш, чи живий ще? — тітка Мальва сховала погляд на столі поміж тарілок.

Цвіта уважно сканувала кожен тітчин рух, жест і мімічну зморшку.

Баба Ганя й собі погляд сховала. Замнулася.

— Не знаю, Мальво, скільки вже років сплигло. Не чула я ніц про нього.

Тітка Мальва мовчки похитала головою і взялася пити узвар зі склянки.

Ми ще трохи погомоніли, а потім баба Ганя постелила нам трьом на великій хаті, як вона каже, а тітці — у боковій кімнаті. І поки вони там собі щось шепталися, ми позносили миски на кухню і стали колективно наводити лад. Без балачки на високих оборотах не обійшлося.

— Ти дурне? — розпочав нашу світську розмову Серж.

Борис витріщився на Сержа від несподіванки.

— Ти на що тільки що підписалося? Маланка! Та ти хоч поняття зелене маєш, що то? — Серж вирішив висловити Борису усе своє невдоволення на правах старшого брата. — Я, бляха, мало того що й так втомився як віл, думав, ну відлежуся на селі, в спокої, в ситості. Все, що мені було потрібно для щастя, це дванадцять страв, трохи горілки з перцем, свіжого повітря й сну. Яка в час ночі Маланка? Я не підписувався на оце все!! Ти в нас за козу будеш, чи як?

— По-перше, чо ти кричиш? Ну приїхала старша людина зі своїми сентиментами й ностальгіями в Україну перед смертю. Може, то її останні дні? Шо тобі — шкода зробити їй Маланку?

— Зробити їй Маланку. — Серж повів очима. — Ну давай, погугли. Вперед, чого ти? Великий відродитель українських традицій на селі! Вперед. Я, прям аж зачекаю.

Борис демонстративно взяв телефон і щось почав діловито клацати.

— Ну, припустімо, от: *Маланка — новорічне колядування, ігрища, ворожіння, ряджені, обряд «Водіння кози»*. Або ще отаке є: *українське народне свято... вечір напередодні Нового року... традиційний обряд із переодяганням у тварин і фольклорних персонажів*.

— Фольклорних персонажів, бляха. — Серж усім серцем не приймав наразі жодних традицій. — Слухай, а ти чо перед Мальвіною тією так вислужуєшся, га? Думаєш, вона тебе в заповіт свій упише?

— Меркантильна ж ти морда, Серж, ні серця вже в тебе не лишилося, ні совісті, — Борис ображено захитав головою і продовжив читати з інтернету: — *Молодь влаштовує театралізовані дії: перевдягається в Маланку, козу, цигана, діда та інших персонажів, усі танцюють і співають щедрівки*. Та що тут робити? За могорич — зібрати в селі молодь і влаштувати цей карнаваль! Та й усе! Маріє, будеш козою?

— Легко! Я з цієї ролі й не виходжу, — пожвавішала я. — Але, гадаю, роль молоді на селі ти дуже сильно переоцінюєш. Хіба пощастить. Ну або дітей позбирати. Чи дідів-бабів, з тих, в кого ще є порох в порохівницях.

— Кхгмб! — пирхнув Серж. — Геріатрична Маланка. Божевільня номер вісім.

— Так, я попрошу! — розійшовся Борис. — Не хочеш, не роби. Хто тебе заставляє? Без тебе щедрувати будемо.

— Та ти шо. Щедрувальник мені знайшовся. А ну защедруй! Бодай одну пісню, ага! Давай, давай! Ось твоя сцена. Щедруй!

Борис швидко поклав у мобільнику. І вже за мить почулися акорди піаніно, біти й приємні дівочі голоси: «Чи вдома-дома, пан господар, щедрий вечір, добрий вечір, добрим людям, на здоров'я».

— Ось, прошу дуже, гурт «Правиця» — «Щедрівка»! Цією почнемо! — урочисто оголосив він. — А є ще «Щедрик-щедрик, щедрівочка, прилетіла ластівочка!» Ну слухайте, це ж класика Леонтовича. Пропоную оцю брати на біс!

Борис розійшовся не на жарт.

— А закривати будемо... закривати будемо... О! «Ой, сивая та й зозуленька!» Точно.

Серж подивився на Бориса, як на божевільного.

— Бачу, до когось уже зозулька явно прилетіла, — буркнув Серж, розставляючи миски до холодильника.

Борис не зважав і сяяв, як новорічна ялинка.

— Залишилося знайти молодь і вперед!

— І добре б знайти того Мирона, — озвалася Цвіта, яка висловила бажання пити чай, тільки б не йти спати.

— Думаєш, він ще живий? — озвучила я те, про що подумала ще одразу за столом.

— А хтозна. Але знайти треба...

Тітка Мальва лягла спати. Коли баба Ганя прийшла на кухню, у нас уже повним ходом кипіла нарада. Ми утрюх і Цвіта четверта постановили, що мусимо виконати тітчині три бажання: відвезти її завтра до старої хати, влаштувати Маланку й водіння кози на селі й знайти Мирона. Інакше ходити нам нензами по цьому світу до кінця свого життя. Вирішили таки розпочати з пошуків Мирона, бо то була найтяжча задача.

— Близні села по периметру — раз, два і три. Це якщо припустити, що колись до клубу — через поле, через гай — пішки ходили, то оце наші основні геоточки, — Борис вивів карту села на екран свого мобільного.

— То що ми мандрівним цирком шапіто зара хуторами й ближніми селами поїдем? Вибачте, перепрошуємо, знаємо, що ви варите холодці, але нам треба конче, кров з носа, знайти Мирона такого-то, який триста літ тому назад приходив у село Ц. до клубу на танці й міг знатися з Мальвіною. Нормальні? Нас в дурку санітари заберуть. — На Сержа, очевидно, саме найшов ретроградний Меркурій, бо він тільки те й робив, що бурчав.

— Ну таке. Звучить трохи в стилі «піди туди, не знаю, куди, знайди того, не знаю, кого», — озвалася я.

— Ну, може, наберіть ту головиху вашу, вона ж мусить на оті різні з'їзди всія голів їздити? Може, вона по своїх каналах того Мирона проб'є? — запропонував Борис, розвертаючись до задумливої баби Гані.

— Ай, Борка, ну яка головиха, — баба Ганя махнула рукою, — буду людині перед святами голову морочити!

— Баб. Кажу, перестаньте боркати мені! — огризнувся Борис, ображений нівеляцією його шляхетного імени. — Ну вже скільки можна!

— Не буду, кажу, голову нікому морочити! Переб'ється без Мирона! — баба Ганя звучала дуже рішучо. — Вже, оно, темна ніч надворі!

А тоді щось у її погляді блиснуло, і вона встала зі стільця. Пройшлася від тумби до трюмо. Дістала з запряного квітчастого халата свого кнопочного мобільника, поправила хустку на голові і, набираючи пальцем комбінацію кнопок, цмакнула. Вже за кілька гудків ми всі почули:

— Чуєш, Семеновна, а оце діло одне до тебе є. З мене могорич!

Семеновна таки все порішала. Одразу після снідання наступного дня ми втрамбувалися в авто й повезли тітку Мальву до Мирона. Цвіта, вкрай невдоволена тим, що пропускає усе найцікавіше, суворо наказала мені спостерігати за всім на світі, а сама залишилася вдома ліпити з бабою Ганею вареники.

Вітер колихав сухе бадилля. Ми всі урочисто стояли край могили.

В атмосфері старого сільського кладовища мені здавалося, що безлисті дерева ростуть корінням угору, а кам'яні хрести підпирають сизе, порохняве небо. Тітка стояла — ні пари з вуст. У своєму анораку, тонких, коньячного кольору лайкрових пальчатках і чорних, абсолютно недоречних до погоди й місця окулярах від сонця, вона була схожа на багату вдову якогось італійського мафіозі. Запала мовчанка. Серж тулив до шиї комір куртки, відчайдушно прикриваючи своє адамове яблуко. Я стояла-хиталася, руки в кишенях, і жоден притянутий за вуха коментар чи слово не здавалося мені виправданим в епіцентрі цього кінематографічного, я навіть сказала б, сакрального моменту. На якусь мить мені здалося, що я вловлюю білий шум тітчиних думок, але ні, то був лише вітер.

«Смага Мирон Петрович» — було написано на табличці. «18.08.1934 — 28.03.2023. Вічна пам'ять».

Тітка нерухомо стояла по центру могили, «в ногах». Ми з братами вросли у землю нерухомими бовванами десь збоку. Ніхто не знав, що робити далі. Хвилина мовчання явно затяглася.

Борис першим зайорзав із увічливості: «Тітко, нам дуже шкода...»

Спершу нам здалося, що тітка не почула. Вона й надалі стояла немов заморожена.

Я намагалася за її темними окулярами від сонця побачити, як її щокою — можливо, саме зараз — спливає сльоза. Але сльози не було. Натомість була якась не відома нам, німа драма.

Ким був для неї цей Мирон-1934-року-народження-вічна-пам'ять? Чому вона так сильно хотіла його побачити через стільки років? Яку комірчинку пам'яті в її старечому серці займав він тихо донедавна, аж доки нога її не ступила з далекої канадської землі просто на старе сільське кладовище, до місця його могили в переддень Різдва?

Поки я перебирала в голові риторичні питання, тітка несподівано розморозилася.

— А то чого мені має бути його шкода? — сказала байдуже й тихо.

Ми зачаїлися. Кінематографічна цвинтарна стрічка набирала непередбачуваних обертів. Ми чекали, що буде далі.

Але далі нічого не було.

Тітка Мальвіна мовчки розвернулася і почуняла поміж могил геть, у напрямку до авто.

Ми ще якось мить постояли на морозі, питально переглянулися, а тоді й собі тихою вервечкою, поміж могил, пішли на вихід. Бо вихід завжди є. Навіть із кладовища.

— Якась вона дивна, не? — прокоментував Борис. — Сама ж за нього питала, а тут каже — байдуже мені, чого мені має бути його шкода! Якщо в них романтика колись була, то що ж, навіть струна не тринькне в серці, реально чувак у могилі лежить вже!

— Поймеш тих жінок, — солідарно підсумував Серж, — ми ж навіть не знаємо, хто той Мирон. Раптом у неї на нього якийсь зуб!

— Просто ми справді нічого не знаємо. Щось відбувається, але десь глибоко всередині неї. Тому ми нічого не розуміємо, — поділилася своїми думками я.

Чоловіки — це такі люди, які прямісінько перед носом у холодильнику не побачать кетчупу або сметани, годі сподіватися, що їхнє око вгляне тонкий порух брови чи жест, який часто скаже набагато більше, аніж всі слова на світі. Брати не бачили й не розуміли нічого. Я бачила в тітці Мальві німий біль, але не розуміла його

природи. Треба більше підказок, щоб розплутати цю головоломку, як сказала б Цвіта.

Тітка вже сиділа в авто, коли ми, живі, пройшли крізь браму Царства Мертвих. Село починалося вже аж ген там, у долині, де в кожній хаті вже щось шкварчало, варилося на малому вогні, запікалося, тушкувалося, смажилося та присмачувалося.

Тричі гупнули по черзі дверцята мого авто — ми затрамбувалися й готові були їхати далі. Тітка Мальва задумливо дивилася у вікно.

— Ну що, поїхали? — стиха спитала я. — Підкажете, де хата?

— Їдь туди, як до контори, — озвалася тітка Мальва і зітхнула: — Це ж скільки років вже минуло...

Якби була весна, можна було б сказати, що все кругом поросло споришами й бур'янами. Але була зима.

А тому не видно було, що де поросло чи заросло біля старої хати тітки Мальви. Мерзлі грудки землі, вкриті снігом, землі, яка багато чула й бачила.

Тітка завмерла на подвір'ї перед старою хатою.

Ми, традиційно, теж не ворушилися. Чекали, доки тітка зробить свій перший крок. І вона зробила: дістала з кишені ключа, що вручила їй вранці баба Ганя, і пішла доріжкою, засипаною снігом, у напрямку сходів. Я дивилася, як позаду неї на снігу з'являються сліди, і думала: скільки оцих невидимих слідів навкруги біля цієї хати. Хто тут ходив колись, ще Мальвині баба й дід, батько і мати, може, й Мирон попід вікнами бував, якісь незнайомі нам жінки й чоловіки взимку приходили колядувати та щедрувати, а влітку могли сидіти на сходах і розглядати зірки, а потім ходили тут люди з-під Херсона і баба Ганя, яка відмикала, а тоді замикала все на ключ. Замикала місце, яке одночасно було й домом, і пусткою, і запитанням, і відповіддю, місце, що одночасно ховало в собі й таємниці, і сни, і тихі розмови, і невловних привидів минулого.

Тітка повільно піднімалася сходами.

Ми пішли слідом.

— О, шкрябачка для взуття! Кайф! — вигукнув Борис, руйнуючи сентимент миті, і взявся, як мала дитина, обшкрібати свої черевики і так і сяк.

Серж просто цмакнув і пройшов повз, демонструючи, що він вище за всі шкрябачки на світі.

Дерев'яна, пофарбована у блакитне веранда, через яку, очевидно, був далі прохід у глиб хати, дивилася на нас численними віконцями. Тітка повернула ключем у колодці. Клацнула металева клямка. У баби Гані точнісінько така ж у літній кухні на дверях стоїть. Хата відчинила нам свої двері й упустила всередину.

Металеве ліжко на веранді — літній варіант для сну. Стіл накритий клейонкою в сині квадратики. Відчиняємо наступні двері — темний коридор. Тітка несміливо ступає вперед, а ми за нею. Борис крутить головою і шукає щось очима. Нахиляється до мого вуха: «Цікаво, де золото?».

Я поблажливо хитаю головою. Борис стукає по стіні, що в коридорі, прикладає вухо, кудись вслухається. Присідає, мацає плінтус.

Серж заочує очі й шарпає на себе двері, що ведуть із коридора кудись — тільки б очі цього не бачили. Виявляється, двері з коридора ведуть у велику кімнату. Або ж на велику хату, як казала би баба Ганя. Кімната стоїть порожня, лиш на стіні висить вишита картина — вицвілі рожеві троянди на чорному полотні, а біля стіни — велика руда шафа.

Борис зазирає під картину, акуратно знімає її зі стіни і мацає пальцям картонну оббивку позаду. Розчаровано вішає картину назад.

Серж дивиться на нього, як на маленького Наполеона з палати номер п'ять.

Тітка заходить у велику кімнату з іншого боку, крізь ще одні двері, й озирається:

— Тут колись на стінах багато вишитих картин висіло, одна така гарна, моя улюблена, за мотивами пісні «Несе Галя воду», дівчина така файна із відром біля криниці й козак біля неї, як барвінок в'ється. А ще були кошенята в кошичку. І яскраві квіти... Нічого нема...

— Є вицвілі трояндочки! — радісно оголошує Борис.

Якби Серж міг зараз випустити зі своїх очей лазерні інфрачервоні промені, ними він спалив би Бориса на шкварку.

Я бачу, що Борис не встиг закінчити свою інспекцію простору на предмет панського золота, зокрема, бачу, як конозить йому ота велика шафа. Але він тримає себе в руках. При тітці вимацувати все підряд не сміє.

— А ще фотокартки такі були на стінах. Як картина наче велика, у рамці дерев'яній, а під склом багато маленьких фотокарточок одна біля одної, ми картини ті не забирали із собою. Може, де викинули їх, кому потрібні усі ці чужі незнайомі люди?.. — зітхнула тітка й підійшла до шафи.

Борис напружився як струна.

Тітка Мальва відкрила шафу.

Борис витягнув шию в неї поза спиною.

Шафа виявилася порожньою. Якийсь пасок від квітчастої сукенки лежав. І стара ялинкова іграшка, несподівано. Так ми ще трохи походили напівпорожніми кімнатами, ліжка стояли в іншій, там же — невелика тумба. Схоже, що хата зовсім трішечки віджила, коли з'явилися в ній знову люди, але зараз не зберегла вже ані запахів, ані звуків. Суцільна порожнява.

Борис рипав-скрипав заслонками в грубі. Мацав дерев'яні віконні рами. Він вперто хотів щось знайти, а щось вперто не знаходилося. Поки тітка перебирала якісь дрібнички в старій кухонній шафці, побитій шашіллю, Борис встиг вимацати всю веранду, піднятися нагору й спуститися драбиною вниз із горища.

Тітка знайшла старі поіржавілі формочки для випікання печива: серце, квітку й зірку. Так зраділа, як дитина, довго крутила їх у руках, а тоді поклала собі до кишені. У коморі знайшла вишиті картини — котиків у кошику і Галю з коромислом. Не могла повірити своїм очам, почала метикувати, як же має забрати їх із собою до Канади. А тоді глянула на сходи, що вели на горище, і схвильовано видихнула:

— Мені ще туди треба.

— А там нічо нема, я вже там був! — безпосередньо й радісно прокоментував Борис.

— Я буду на вулиці! — шарпнув на себе двері Серж, якому вже явно підгоріли нерви від Боркиної поведінки.

— Я маю забрати там дещо, — промовила тітка й полізла на горище.

Борисові очі загорілися, і він уже, було, простягнув свою ногу знову до драбини, але я спинила його, смикнувши за рукав, і білками витріщених очей донесла меседж про те, що іноді треба мати якусь елементарну повагу й дати старшій людині, яка через сорок років доїхала нарешті додому, час і спокій. Відтак ми з Борисом теж вийшли на вулицю, де застали Сержа, який обшкрябував свої черевики об металеву шкрябачку — і так, і сяк! — явно отримуючи від цього задоволення. Побачивши нас, він вдав, що розминає руки й ноги.

«Ну шоооо ви тааам? Чого мовчите?!» — дзенькнуло повідомлення від Цвіти.

Я негайно відстрочила відповідь, аби не томити дитя: «Поки нічого не ясно. У мертвого Мирона були. Зараз у хаті. Золота не знайшли:!)».

«Я намагаюся випитувати все у баби Гані. Тримайте ж мене в курсі!» — негайно прислала Цвіта у відповідь.

Минуло добрих десять хвилин.

— Ну де вона там запропастилася? — нетерпляче зайорзав Серж, бо вже явно знудився, а тому дістав телефон і почав переглядати тіктоки дотепних вчителів англійської мови (насправді — ні, не дотепних).

— Вивчаєш жарти напам'ять? — підколов його Борис.

— Ебаут іт кант бі енд ленгвідж^[1], — реготнув Борис.

— Бред оф сів кейбл!^[2] — Бориса вже було не зупинити.

Раптом він вкляк, витріщив очі від якоїсь страшної здогадки й підвів голову до даху хати.

— А що як вона там *повісилася*?! — і Борис повернув до нас сповнені жаху очі.

— Кгхмгзб! — хрюкнув Серж нервовим сміхом. — Ти дурне? Людина в такому віці перлася три дні на перекладних в Україну, шоп тут повіситися?! Ти реально дурне.

— Піду гляну, — включила я голос розуму, але серце вже калатало від Борисових фантазій.

Я перелякано зайшла у хату.

— Тітко Мальво? — гукнула я.

У відповідь тиша. Але ж, мабуть, вона на тому горищі мене не чує.

— Тітко Мальво? — випхала я свою голову й носа у квадратний отвір горища.

І обледеніла.

Тітка Мальва незворушно, наче мумія, сиділа на якомусь куцому ослінчику, щоками її котилися сльози, а на колінах у неї звивалася велетенська чорна змія!

Мені закололо в п'ятах і потемніло в очах і тільки дивом я втрималася на тих сходах, щоб уже за мить, коли гаряча хвиля страху відхлинула мені від голови, зрозуміти. Змії не водяться взимку. Змії також не бувають волохатими. А на колінах у тітки — та сама її дівоча коса, яку колись давно вона відрізала на знак протесту перед від'їздом з України.

— Я знайшла її, — прошепотіла тітка, притискаючи свою косу до грудей, і шморгнула носом. — Я її знайшла.

Ми вступили в баби Ганіну хату аж по обіді. Тітка Мальва так і тримала свою косу в руках, Борис із Сержем здригалися щоразу, як дивилися на неї. «Воно ж як із фільмів жахів, слухай», — шептав мені Борис на вухо ще дорогою зі старої тітчиної хати до автівки. Баба Ганя, як побачила, сплеснула руками й швиденько перехрестилася тричі, приказуючи своє коронне «свят-свят-свят».

— Бачиш, Ганю, не дарма мені той сон снівся. Дочекалася таки мене моя коса, дочекалася.

І тітка, в чому була, взута й одягнена, мовчки сіла за стіл.

— Так, хлопці, ану-но, біжіть врубайте ногу на холодець, бо баба вже не годна тим тузати. Отамо сокира лежить на віранді, а нога в мисці на кухні. Там на дворі пень стоїть, один рубає, другий збирає...

Борка витріщився на бабу Ганю, бо очікував, що вона ж його, найменшенького, зараз мала б якнайшвидше голубцями нагодувати, а не відправляти сокирою махати.

— Шо ти, Борка, на мени дивися, скажи спасібо, що курці голову рубати не посилаю, а тіко ногу свинячу на холодець.

Борис шумно видихнув і пішов на веранду шукати сокиру. Серж поплентався на кухню й уже за мить вийшов звідти з синьою полив'яною мискою й ратицею, що стирчала з неї догори.

— Йдіть-йдіть, хлопці, а ми собі, дівчатка, тутай у хаті будем собі шось рихтувати, — баба Ганя підморгнула нам і витягнула шию подивитися, чи повиходили вже хлопці й чи зачинили за собою двері.

Я тим часом принесла з кухні маленькі келишки й лімончело, а також грейпфрутовий сік для Цвіти.

Баба Ганя сіла напроти тітки Мальви.

— Но, і шо будеш робила з тою косою? Може, спали її, га? Під холеру? Шо було, те було, га? І прахом сплило, чи як там кажуть?

Тітка Мальва смутно всміхнулася крізь сльози.

— Може, й спалю, Ганю. Але спершу мусіла поплакати собі над нею.

Ми випили своє лімончело. А тітка Мальва почала стиха говорити. Вона розказувала про те, як плакала на горищі своєї старої, порожньої

хати, яка стільки років простояла пустою, тримала свою косу й плакала отакими сльозами за молодістю, що минула, і мріями, яким не судилося здійснитися, і дорослим життям у чужій країні, яка так ніколи й не стала по духу своєю, про любов, яка була несправжньою, бо, виявляється, можна говорити одне, а робити інше, про рану, яка зарубцьовувалася роками, але тут, в Україні, знов почала кровити; про чоловіка, якого ніколи по-справжньому не любила, але за якого вийшла заміж, бо він теж був українцем і був господарем, а вона думала, що поруч із господарем буде їй добре, і прийде відчуття того самого дому... Про сина, з яким із пелюшок говорила українською, але який взяв і несподівано настільки асимілювався, що став канадійцем, і про внуків, які з українських слів знають тільки «добре» і «чому». Тітка плакала й говорила, що з моменту, як вона проти власної волі поїхала з України, все пішло не зовсім так, як хотілося і як мріялося...

Ми уважно слухали й не перебивали. Цвіта свердлила бабу Ганю дивним поглядом.

Баба Ганя м'ялася й комизилася на місці. Цвіта подивилася на бабу Ганю тим самим вчительським поглядом, який вона перейняла у свого тата, і прошипіла крізь зуби: «Ну ж бо!».

Я не розуміла, що відбувається.

Баба Ганя зітхнула. Повільно витягла із надр свого квітчастого халата якийсь папірець і простягнула його тітці Мальві. Та здивовано подивилася на папірчик і підвела на бабу Ганю заплакані очі.

— Що то є, Ганю? — стиха спитала.

— Письмо тобі, — стиха відказала баба Ганя й сховала погляд, — од Мирона.

Тітка Мальва закам'яніла.

— Ше тоді, як ви забралися вже геть із села, прибіг він через пару днів засапаний до нас додому, матері до рук письмо увіпхав і просив, щойно ви на новому місці облаштуєтесь, передати тобі, переслати із тим, що слати будемо родичам у далекий світ. Матір моя письмо те забрала. Але нікуди не передала. Вирішила, що раз тут кінець, то там вже новий початок. І без Мирона. Та й по всьому. Та й таке. Пробач мені, Мальво, я раніше не казала. Не знала, що так воно гризти тебе буде пів життя... Думала, забудеш ти його. Матір була вже те письмо

палити хтіла, вкинула до оберемку днів коло груби, а я скоренько тоді його забрала й сховала.

Тітка Мальва обережно взяла листа, складеного удвічі, трохи посиділа з ним у руках. А тоді встала й мовчки пішла до свого кутка, у бокову кімнату.

Ми з Цвітою переглянулися. Баба Ганя ховала геть винуватий погляд десь посеред келишків на столі. Кожна з нас думала про своє.

— Нате вашу свинячу ногу! — ввалився в хату Серж із полив'яною мискою наперед себе.

— Ратиця вже собаці пішла, вибачте, але ратицю я вже таки їсти в холодці не-бу-ду! — гучно вимовив Борис.

Слово «ратиця» так і зависло в густому, мовчазному повітрі, яким повнилася наша кімната.

Ми зростали на всіх можливих традиціях, але основними в житті нашої родини були два свята: Великдень і Різдво.

На Великдень ми всі, як і годиться, з кошиками в руках, у найкращих паскових одягах, ішли до церкви. Як було місце, то в церкві, а як не було — то попід церквою ми вислуховували усі старі й нові плітки про всіх на світі, позіхали потайки від баби Гані, бо позіхати на Великдень то великий гріх. Потім на нас виливали пів відра води і, щасливі й мокрі, ми йшли додому, аби сісти за ранковий святковий стіл, битися яйцями і їсти печену ковбасу з солодкою паскою.

Паска майже завжди виходила в баби Гані «не така»! То суха, то липка, то пригоріла, то кривенька. А тому вона бідкалася, встидливо прикривала неідеальну паску від людського критичного ока вишитим рушничком, але щоразу, як сідала вдома за стіл з усіма нами їсти, то смакувала паскою та приказувала: «А таки найлучча ця паска, не те що понасипають ото якихсь тих ізюмів, позаливають тим білком, аж на зубах скрегоче, ні к чорту!» При несподіваній згадці чорта за Великоднім сніданком баба Ганя щиро сахалася, рясно хрестилася, приказувала «свят-свят-свят» і спльовувала через ліве плече. А тоді брала до рук найгострішу, найчервонішу крашанку й незмінно казала: «Ну шо, Борка, бери! Бум цокатися!» — «Борис. Мене, бабо, звати Борис, і так у свідоцтві народження записано, уявляєте? А не Борка!!!»

Ми всі традиційно сміялися, а Борис емоційно вкладався у свій монолог: «Я в шкільному журналі так записаний був: Борис Твердохліб. Є таке чоловіче ім'я, Борис називається». І так наш Борис бубнів. А баба Ганя незмінно вицокувала в нього яйце й сиділа в нашому колі рум'яна та кругленька, як та крашанка, щаслива й весела. Злущувала яєчну шкаралупку на невелику купку, солила своє яйце свяченою соличкою, виловлювала паскові крихти послиненим пальцем. І так було завжди, скільки я себе пам'ятаю.

А на Різдво, о-о-о, на Різдво наші традиції розгорталися підготовчими етапами. Сірожа, сопучи у дві дірки, мовчки чистив бабі Гані «селеця». Взяти й купити оселедець шматочками чи філе — не могло бути й мови, бо «то не такий селець!», «не настоящий!» Я терла мак макогоном у глиняній макітрі, і боронь боже мені було облизати макогона! Баба Ганя коршуном налітала й водала: «Та ж чоловік буде лисий, як той макогін! Куди дівці облизувати макогона!». Вже тепер, коли мені минуло за сорок, баба Ганя часто штрикає під бік: «Облизуй, облизуй, мо, хоч лисого, га?». Борисова задача незмінна — побачити на небі першу зірку крізь вікно й урочисто всім нам про неї оголосити. Мама з татом у тандемі завжди накривають стола, ставлять макітру з кутею по самому центрі. «Оце нормальна кутя, ріденька собі така, мокренька, мак солодкий, не то що понакидають ото тих ізіумів, горіхів якихсь, ні к чорту! Чи грудками суху понакладають, то де таку кутю хто стане їсти, як вона як камінець, поперек горла й далі не лізе?» — баба Ганя на паску і на кутю мала свій коментар. А далі, ступаючи слід у слід, караваном, ми виносили дванадцять страв. І щоразу, хоч би скільки страв ми придумували, завжди звіряли компаси: а хліб — то вважається за окрему страву? «Наякже! — вигукувала баба Ганя, — хліб — то святе, хліб всьому голова, то, щитай, окрема страва, но». А кислі огірки? «Ну такво, возьми на мищинку огірки, доклади помідорок ше трошка кислих, і то буде така собі окрема страва, такі соління», — пояснювала баба Ганя розтелепам. А узвар — то страва? То ж напій. «Ну та нааякже! Та куди на столі без узвару! То де хто таке бачив? Тії яблука сушимо пів літа, і то нать узвару не зварити на Різдво?» Виносили ж і узвар.

Обов'язковою частиною ішла в нас у родині сварка. Щоразу дуже важко передбачити, хто і з ким і за що сваритиметься, але щорічна

доріздвяна катавасія — наша родинна фішка. Як не посварився, то й Ісусик не народився — то вже наш сімейно-народний фольклор.

Не обійшлося без сварки й цьогоріч. Хата знову повнилася людьми. Батьки приїхали аж у суботу зранку, і спершу вони з тіткою Мальвою гомоніли про щось на кухні. Баба Ганя всіляко уникала тітки після вчорашнього, але зате діловито роздавала нам кухонні рознаряди. Варився холодець, пеклося м'ясо і ковбаси, крутилися голубці. Ми з братами вже відпрацьовували кожен свої повинності, аж гай шумів: Серж чистив «селеця», я дубасила мак у макітрі, а Борис, убраний у протигаз, тер хрін.

Спершу посварилися мама й баба Ганя: «Ну хто так крутить голубці?! Шлапаки якісь, а не голубці!» — «Мамо, я сказала вже вам, одійдіть од плити, як кручу, так і поззідаете!» Потім погиркалися Серж із Борисом, усе почалося з класичного «Ти дурне?», а закінчилося польотом протигаза кудись у куток, шарпанням один одного за барки під гуркіт порожніх баняків, виск баби Гані, мамине «Боря, ну раді бога!», татове «Сергію, ну ти ж старший!»

Ми з Цвітою якраз мовчки позначали галочками пісне, що мало ставитися на стіл до вечері, й скромне — те, чим мала святкуватися Нова Радість взавтра. І лиш водили очима, стежачи за драмою, що розгорталася на кухні. А тоді тітка Мальва попросила бабу Ганю вийти на пару слів на велику хату, і там, за зачиненими дверима, робилося таке, що мама стала накрапувати бабі Гані рятівні сердечні краплі, але потім плюнула й випила їх сама, просто з пляшечки. Тато випив самогонки, бо «в цьому дурдомі можна коні двинути!». Цвіта шепотіла мені упівголоса про те, як несподівано дотисла вчора бабу Ганю своїми запитаннями й змусила її зізнатися про листа, який вона зберігала увесь цей час, і пишалася тим, що якби не вона, то таємниця вмерла б разом із Мироном, а тітчине серце було б навіки розбите.

Висварившись уволлю, баба Ганя й тітка Мальва вийшли з кімнати із червоними носами, спокійні й лагідні одна до одної. Ми всі мовчки лупали на них очима, і лиш ковбаса шкварчала в плиті. Стола ми вже накрили, дванадцять пісних страв винесли, Борис традиційно оголосив про першу зірку, тож ми, причесані, вишмаркані, напиті сирою водою, сиділи тихо, склавши руки на колінцях за святковим столом, як одна велика й дружна родина.

— Свят-свят-свят, прости Господи, таку бучу за гонучу знов проти Різдва здійняли, варіяти, — стиха промовила баба Ганя й поправила хустку.

— Ну що, — сказав тато на правах голови сім'ї, — дай Боже за рік дочекати, дякуємо за те, що всі живі-здорові, маємо на столі й до стола, нехай згине клятий москаль, перемоги Україні! Христос ся Рождається!

— Славимо Його! — відказували ми всі хором і, причесані, напарфумлені, принаряджені, бралися їсти ложками кутю.

І здається, просто зараз, от щойно, я виписала вам наш, так би мовити, клімакс, наш видовищний кульмінаційний момент, фу-у-у-ух.

Після Святвечора ми всі вже були вільні займатися, хто чим хотів. Тож тітка Мальва, баба Ганя й батьки сіли згадувати побрехеньки минувшини, а ми, молодьож, зачинилися на великій хаті й стали розробляти план «Маланка».

— Отже, ми маємо козу — одна штука, — підсумував Борис поділовому, маркуючи мене в своєму блокноті галочкою як козу. — А ти ким будеш, Цвіта?

— Я буду ельфійкою! — Цвіта відповіла захоплено. — Або Енолою Голмс, жінкою-детективом!

— Ну добрий день! Сказано ж в тобі в писаннях було: «Обряд із переодяганням у тварин і фольклорних персонажів», ельф тут яким боком до українського фольклору, га? — прокоментував Борис у білому пальті.

— Можеш бути, наприклад, дідом! — реготнув Серж. — Або циганом!

— Ага, вже, — відповіла Цвіта, — ну якщо так, буду Хухою Моховинкою! От!

— Ким-ким? — перепитав Серж.

— Не вдавай, що не знаєш. Тільки невігласи не знають! — авторитетно відповіла Цвіта. — Пухнасте створіннячко, що живе в полі або лісі, маленький лісовий дух.

— Ага, ясно, — кивнув Серж, великий костюмер усіх часів і народів, — і що у нас тут по костюмах, значить? Десь на горі в баби Гані там шапка моя дитяча кроляча на зав'язочках була, біла така, в

ній ще голова як глобус. Ото будеш в ній Хуха натуральна! Настояща, як каже баба Ганя, вихухоль будеш!

І ще раз реготнув з власного дотепу.

Цвіта спопелила його поглядом і саме набрала повітря, аби сказати щось на свій захист, як утрутилася я.

— Дорогий Сірожа, — глянула я на нього критичним оком, — щось не пригадаю, щоб вас хтось уповноважував бути нашим костюмером. Сам собі роль уже вибрав? Чи застовбити за тобою Маланку?

— Е, ні. На Маланку я не підписувався, — буркнув Серж, — скажіть спасібо, що я взагалі погодився брати участь у цьому цирк дю солей.

— Спасібо! — вклонилася Цвіта низько до землі, змахнувши рукою. — Спасібо, няньку, що ви з нами.

Борис пирснув від сміху. І продовжив шукати собі персонажа.

— Я щось не можу нічого для себе знайти! По ходу, мені світить бути отією нензою пелехатою, воно пише, що вбрання можна конструювати з очерету або хутра.

— Там на горі в баби Гані десь мають бути наші старі дитячі шубки бурого кольору. Ото три до купи складеш, на голову натягнеш, і чим не ненза? — надав свою експертну думку Серж.

І тут я могла би розповідати вам про підготовку до Маланки й саме відродження Маланки й водіння кози на селі дуже довго, емоційно й у всіх можливих пристрасних деталях, але мушу дещо скоротитися, бо, як каже баба Ганя «кому воно, оце нужне, хто його буде, оце, читать?!».

Тому скажу лиш одне: після численних «ау, ми шукаємо таланти» в надрах села ми віднайшли:

дяка, який співає басом, але невпопад — 1 штука;

тітку Ярину, тітку Гілену й бабу Микитиху з двома зубами в роті, які співали в церковному хорі і яких нам найперше порекомендувала головиха Семеновна, — 3 штуки;

кагалу дітей, хлопчиків і дівчаток, різного віку та зросту, яких ми просто називали збірно й у множині «наші діти», — 9 штук (4 хлопчики і 5 дівчаток);

Павла Музику, якогось Сержевого товариша з дружиною і юною донькою із красивим сопрано, — 3 штуки.

Додайте сюди мене, Бориса, Сержа та Цвіту, вбраних от кутюр із високого баби Ганіного горища, маму й тата в якихось гуньках, бабу Ганю й заморську тітку Мальву в барвистих хустках, то будете мати приблизне уявлення про всю ту забаву, яка нещадно нависала над селом. Ми мали сім днів на генеральні репетиції, а тому добросовісно співали у виділеній нам кімнаті в сільради-голови. Борис психував, бо не виходило так гарно, як співала «Правиця» чи KAZKA, Серж був скептичний, віднайшов десь у кімнаті дозвілля бубон і сказав, що може регулярно в нього стукати і щоб на цьому дали йому спокій. Окрім співів і генеральних репетицій, ми з тіткою Мальвою ще раз відвідали старе сільське кладовище — шукали могилки її діда та баби, а тоді ще раз навідалися до Мирона, і вже цього разу тітка Мальва стиха плакала й щось приказувала, ніжно гладячи металевий хрест; а ще ми, звичайно, сварилися; Цвіта читала Шерлока Голмса й переглядала фільми про Енолу Голмс, батьки перебирали старі сімейні фотоальбоми, усі разом ми ліпили вареники з картоплею, з капустою і з гречкою та кисломолочним сиром, баби Ганіні фірмові.

У вечір, коли Маланка зійшла на село, а Старий рік почав збирати манатки, ніщо не віщувало аж такої великої радості. Бо російські ракети продовжували входити в повітряний простір України, десь там, в окопах, мерзли наші хлопці, тримаючи й землю, і небо, а у великих і малих містах і селах, де продовжувалося життя, люди накривали столи, сідали біля ялинки й готувалися загадувати одне велике бажання — Великої Перемоги Україні. Перед тим, як рушити циганським табором по хатах, ми всі, за пропозицією Бориса, випили по келишку червоного вина — і навіть дяк зі своїми півчима, бо «червоне то не гріх, червоне то не гріх», а тоді почали наше дійство. Мушу зазначити, що то таки було весело! І вже після четвертої хати й застілля (а в кожній хаті незмінно нас після концерту садовили за стіл!), лунали в нашому репертуарі вже не тільки «Щедрик», «Ой, сивая та й зозуленька», але й гімн України, кілька повстанських пісень, «Ах лента за лентою набої подавай! Вкраїнський повстанче в бою не відступай» і навіть «Подольночка». Одного разу дяк забувся й хотів, було, затягти в якійсь хаті «Женщина любимая, самая желанная», але баба Микитиха вгріла йому такого потиличника, що він і вмовк.

Словом, село гуло, коза водилася, а ми щедрували й було нам добре. Щедрували так, наче востаннє у своєму житті! Так голосно, наче

хотіли доспіватися аж до неба, щоб і там нас нарешті почули, бо як почують пісню, значить, почують бажання, яке зріло в голові й у серці кожного, хто любив Україну. А тоді прийшов Новий рік, і все, що я пам'ятаю: бамкання годинника, перші акорди славня і сльози, цокання келихів, і бажання, яке, як ми всі знали точно, неодмінно рано чи пізно збудеться.

Курт Воннегут навчав усякого, хто хотів гарно писати: «Головний герой вашої історії має конче чогось хотіти. Навіть якщо це склянка води!». Я дуже сильно хотіла води. Прокинувшись від неспокійного сну, в якому хороводами ходили кози, цигани й діди, я почувалася так, наче перетворилася на велетенську і страхітливую комаху. Було дуже схоже на те, що я лежала не на своїй людській спині, а на твердому хітиновому панцері, я навіть не намагалася відкинути з себе ковдру, бо в голові літали такі вертольоти, що я боялася ненароком, разом із ковдрою, відкинути з усієї дурі на підлогу й себе. Тож я спершу повільно підняла праву руку й зусиллями волі піднесла її собі перед очі. Оскільки в кімнаті було темно, свої руки у себе перед носом я категорично не побачила. «Що зі мною сталося?» — подумала я крізь туман. «Менше треба було пити, — відказав мені голос совісті, трохи помовчав, а тоді додав: — Думаєш, тобі двадцять років чи як? І можна без наслідків жлуктити все, що горить?» Я повела головою, обмацуючи кімнату поглядом. Здається, вчора ми пили молоде домашнє виноградне вино, грушеву настоянку, самогонку, домашній лікер з абрикосових кісточок, якийсь смердючий шмурдяк, шампанське й слив'янку на коня. «Бляха, де я?» Голос совісті мовчав. Ага, здається, я таки в баби Гані, на великій хаті, як вона каже. Спробувала незграбно перевернутися на бік. З першої спроби не вийшло. Оскільки в горлі утворилася раптова пустеля Сахара, мені негайно треба було його промочити. Спираючись рукою за стіну, я вимацувала підлогу босими ногами в напрямку коридора з холодильником. Невеликий SNAIGE бурчав у темряві, але я брутально налягла на його дверці й, засліплена софітами його нутрощів, зморщилася. Полиці були переповнені всіма можливими мисками, баночками, полумисками, тарілями в три поверхи. «Живчик»! Моя рука потягнулася до чималої дволітрової пляшки із рум'яним,

усміхненим яблучком. Передчуваючи прохолодний смак яблучного соку, я швидко відкрутила корочок і приклалася спраглими губами. Шо за... Рефлекс спрацював швидше за мене, а до заторможеного алкоголями мозку дійшло аж секундами пізніше: то не «Живчик», то ОЛІЯ! Як добре, що не хильнула і не ковтнула! Витерла губи долонею, відплювалася в тиші коридора. Трясця його туди з тими бабиними ресайклінгами! Ну пощо олію наливати в «Живчик» і ставити в холодильник?! Запихнула пляшку із «Живчиком» туди, звідки брала, і пробіглася очима полицями ще і ще. О! Слава усім святим, є вода! Заледве дістала з-під тарілок із холодцями пляшку «Моршинської», треба негайно змити той соняшниковий смак олії з нещасного, потерпілого рота.

Перехилила. Ковтнула. Заторможений алкоголями мозок різко увімкнувся: ГОРІЛКА!! Випари спирту вийшли ніздрями назовні. Я аж закашлялася, ще раз відплювалася й витерлася долонею. Горло пекло пекельними вогнями. Самогонка. А нехай воно вже туди з тими баби Ганініми застосуваннями тари! Чим холодильник забитий! Де в цій хаті є жива вода?!

Позаду скрипнула підлога. Я озирнулася й примружилася, вглядаючись у темряву. Тітка Мальва.

— Я хочу спалити її, — промовила вона несподівано.

«Бабу Ганю? Стару хату?» — пронеслося в моїй інтоксикованій алкоголем голові.

— Кого? — перепитала я, лупаючи очима. І миттю протверезіла.

— Та косу ж!

Ми палили тітчину косу надворі, у старому відрі, що скрипіло ручкою. Накидали туди трохи видертих сторінок із томика Лермонтова, який ми знайшли в прихожій, біля груби. Стояли в піжамах, пухових куртках і якихось старих, роздопканих чунях, які знайшли в баби Гані на веранді. Лермонтов горів прекрасно, пекельним синім вогнем із полум'яними язиками. Тіні та бліки танцювали танго на наших із тіткою обличчях.

— Я як листа того прочитала, стало мені легше, — сказала стиха тітка Мальва.

Я мовчала. Бо знала, якщо отак посеред ночі, біля імпровізованого на подвір'ї вогню, літня жінка починає щось говорити про свою найбільшу драму й таємницю, треба мовчати. Мовчати й слухати.

— Ми мали утекти разом, — усміхнулася вона й продовжила: — Юнацький романтизм і максималізм. Думали, поїдемо кудись аж у Карпати й будемо там жити, я стану вчителькою, а він — столяром, бо там під боком завжди є смереки, а з них виходять добрі столи, і лави, і все, що в домі треба. Він мав прийти якраз на Маланку, коли село казилося в перевдяганнях і танцях, убраний у чудернацький костюм, як Борис нині був вбрався, — «пелехата ненза».

Ми стиха засміялися, згадуючи Бориса.

— Але він не прийшов... Я всі очі вигледіла, все чекала й чекала, аж до самого ранку. І наступного дня також. Повірити не могла, що він просто так, ні слова, ані пів слова, мене покинув. Серце моє рвалося навпіл. А потім ми з батьками мали їхати, але я так не хотіла! З багатьох причин. Думала, що помру на місці. Батько тоді суворо сказав, що дає мені 10 хвилин на збори і щоб я негайно вийшла до машини. Я тоді в хаті всі очі виплакала, аж до гикавки. Ну то взяла ножиці, стала в прихожій коло дзеркала, і відпилгучила свою косу аж при самій рипиці.

Я аж скривилася.

— Так, аж на таке наважилася, — побачила тітка мою міміку й зреагувала. — А потім косу віднесла на горище, сховала в дерев'яний ящик із-під баяна. І розхристана й обчирижена так вийшла до батьків. Може, вхопила б тоді від матері рушником по спиняці, якби не треба було їхати й шофер не чекав. Так ми й поїхали. Я поїхала. А коса моя залилася... Десять років під кришкою того ящика, на горищі, залилося й пошматоване моє серце... Потім, у вісімдесят третьому, я з чоловіком і сином була, а вже коли їхала сюди знову, через стільки років, сама, то не знала, чи живий ще Мирон, чи вже на тому світі. Але думала, якщо раптом живий, знайду його й просто в очі подивлюся. А не прийшлося. А лист той... мені аж дихати легше стало. Бо знаю тепер, що любив він мене й ніщо не було дарма. І хай навіть на такий короткий час, але я була його Квіткою...

— Мені так шкода, — стиха промовила я.

— Ні про що не шкодуй, Маріє, — промовила тітка. — Живи так, щоб ніколи й ні про що не шкодувати, як ото я. А тепер починаймо наш

шабаш! Гори, моя коса, гори ясно. Щоб стала я нарешті вільна від минулого! Гори!

Тітка Мальва вкинула свою косу до вогню, і він стиха затріщав.

— Ну тепер можна й умерти-и-и-и-и! — радісно вигукнула тітка у нічне небо, аж сусідські собаки схарапудилися.

— Тільки, прошу вас, не просто зараз і не прямо тут, не біля старого відра зі згорілим лермонтовим, — звернулася до тітки Мальви я і додала: — Здається, мені треба випити.

Тітка Мальва розсміялася.

— Води! — швидко додала я. — Бо олії й горілки я вже на сьогодні напилася.

Уже за мить з хати виткнулася голова заспаного Бориса.

— Чо ви орете на все село? А, ой, вибачте, тітко Мальво, я думав, то Цвіта з Манею буянять.

І Борис гучно позіхнув і собі випхався в одній піжамі на мороз.

Через хвилину з веранди почувся голос баби Гані:

— Всі люди, як люди, вночі сплять, а у нас якісь шури-мури в дворі!

Ми засміялися у відповідь.

Баба Ганя вийшла до гурту, вбрана в Боркин нензівський кожух, який він відкопав десь невідь-де, але бабі Гані зараз він личив точно краще.

— Що я проспала? Найцікавіше, звісно ж! — вигулькнула з веранди голова Цвіти.

— Вдягнися, бігом, ше не фатало, щоб дитина заслабла, — миттю зреагувала баба Ганя.

— А що тут робиться? — визирнула з-за Цвіти голова заспаної мами. А тоді на сходи веранди вийшов заспаний тато.

— Судячи зі старого відра й запаху паленого, ці відьми щойно когось спалили! — радісно відкоментував ситуацію Борис і неввічливо тицьнув указівними пальцями на відро, що диміло.

— Господибожемії, джійзес крайст і мері зе мазер^[3], я мав виспатися, просто виспатися! — вигріб з веранди на подвір'я сонний Серж. — Але ж ні, цим... прекрасним... оце дорогим моему серцю людям не спиться! І вони деруть горло посеред ночі просто на темному дворі.

Ми всі знову розсміялися.

— Сірожа, не бубни, — реготнув Борис.

— Від Борки чую! — огризнувся той. — Ти он ширінку застебни, ненза!

Борис мацнув руками штани й тільки потім згадав, що він у піжамі. Нашвидкуруч зліпив із рештків снігу кульку й швиргонув нею в Сержа. Кулька вальнула татові в голову, остаточно приводячи його до тями.

— Боря, ну раді Бога, ну що ти робиш! — вигукнула мама й узялася витирати татові лоба.

— У цій хаті є десь жива вода? Бо я вже напилася олії з пляшки «Живчика», — намагалася перекричати усіх я. — Я хочу пити!!

Розпочався повний бедлам, який поступово переростав у конкурс «Хто кого перекричить». Цвіта стояла, склавши руки перед собою, і хитала головою. Тітка Мальва сміялася нестримно. Баба Ганя і собі похихикувала, обдивляючись усіх нас по черзі.

Я стояла, розхристана, дивилася на усіх цих шалених людей, рідних, аж до болю, ні разу не ідеальних, і розуміла, як добре, що ми одне в одного є, як добре, що в нас є наше «тут і зараз».

Бо, як співали колись «Гринджоли»: «Разом нас багато, нас не подолати». У той галасливий момент на подвір'ї баби Гані ми ще не знали про те, що навесні Борка піде в ЗСУ й ми всі будемо переживати, але й пишатися, а Сірожа страшенно на нього за це злитиметься, психуватиме, що той нічого не сказав, не попередив, переживатиме й не спатиме, строчитиме йому повідомлення «їсти є шо?», «ну що ти там?», «відпиши!! Не мовчи!! Ау!», аж доки Борис не накаже йому негайно взяти себе в руки й зайнятися справами. І Серж займеться. Окрім своїх тисяча мільйонів онлайн-занять для дітей, він також навчатиме українців, які вимушено виїхали за кордон, рятуючись від війни, німецької та англійської — абсолютно *pro bono*, як каже Цвіта. До речі, Цвіта оголосить нам усім, що нарешті вирішила, ким хоче стати по закінченню школи: піде вчитися вона не на детективку, а на інженерку, бо «ну треба ж комусь країну відбудовувати після війни». Баба Ганя плестиме сітки в селі, і пектиме пироги, і незмінно чекатиме нас у гості, а тітка Мальва благополучно повернеться до Канади, де одного серпневого дня тихо відійде в засвіти у своєму теплому ліжку. Частину коштів, якими володіла, тітка Мальва залишить у своєму письмовому заповіті «Янголам Азову».

А щодо мене, то я... Ні-ні, не вийду я отак вам просто посеред білого дня заміж, це ж, зрештою, не казка, ну! Я продовжу приганяти хлопцям автівки на фронт, а ще — піду на письменницькі курси, щоб перестати нарешті імітувати всі можливі письменницькі стилі й голоси, а навчитися говорити своїм власним. І саме цим своїм голосом одного дня я розповім історію про те, як сміливо захищали свою землю українці, як дивувався світ, що то за країна в них така, що вони ладні життя за неї віддати, і як остання у світі імперія впаде крахом від української руки та ніко...

Ой, вибачте, я мушу зараз зробити паузу, бо, по-перше, дзвонить телефон, баба Ганя хоче терміново щось сказати своїй Марійці. А по-друге — по-друге, здається, то саме вдалий момент, аби нарешті поставити в цій історії крапку.

Bandy Sholtes

Back to the 31 грудня

Уранці згадав, що в мене не біометричний паспорт. О боже, а що, як наші доколупаються на кордоні? Чому я про це раніше не подумав? Ледь волосся в носі не посивіло від стресу. У шлунку такий нервовий спазм, що довелося помити ноги холодною водою і випити склянку білого напівсолодкого. Допомогло. Хоча ясно, що прикордонникам насрати на помиті ноги й склянку білого.

Пакую своє барахло плюс п'ять бутербродів із ковбасою. Рюкзак важкий, як свиня. На автовокзалі знаходжу дві двадцятки гривень просто на асфальті. Дивно, що їх ніхто до мене не знайшов — на моїх очах поруч із грошима пройшли троє людей.

Автобус «Ужгород — Кошіце» й увічливий хлопчик із папкою і бейджиком — Anatolii. Завантажую рюкзак і відвідую WC на вокзалі. Заздрю тітці, яка сидить за віконцем туалету. Ця свята людина взагалі нічим не париться. Біометричний, не біометричний, квитки, кордон і бутерброди. Вона просто приймає гроші й дає решту. Ніякої суєти. Гроші, запах і дзен — це все, із чим тьотя має справу.

Якщо не пропустять через словацький кордон, спробую через угорський. Якщо знову невдача — повернуся додому. У цьому теж є свої плюси — новий 20XX рік відсвяткую зі своїми. Ну не посадять же мене через паспорт. Люди на війні воюють, а я тут прикордонників злякався.

Рушаємо — і за 10 хвилин уже кордон. Якось глючно, що Словаччина так близько, хоч і знаю це все життя. Так, ніби двері зі спальні вели б у магазин 0–24.

Поруч дівчинка телефоном заспокоює бабусю:

— У нас усе добре. Живі, здорові, їдемо. Не переживай. У нас є листування, фотографії, все є.

Anatolii ще раз просить квиток. Люди з бейджиками люблять перевіряти людей без бейджиків.

Довго вирішував, у якій майці їхати. Вибрав I hate Christmas. Не тільки тому, що не люблю Різдво, а й тому, що сподіваюся: ця провокативна заява принесе щастя в дорозі. І знайдені сорок гривень дають на це надію.

Дівчина диктує комусь номер мобільного своєї бабусі. Якщо запишу, зателефоную їй і скажу, що внучку з другом затримали словацькі прикордонники і їм світить 15 діб за порушення правил прикордонного переходу й заборона в'їзду на п'ять років, бабуся буде готова на все. Потім скажу, якщо сьогодні до 6 вечора заплатити штраф триста євро, то вони зможуть оформити як адміністративне порушення й одразу відпустять. За кілька годин бабуся перерахує мені все до копійки.

І чому спадають на думку такі шахрайські схеми? Не знаю. Ніби й детективів не дивлюся й не читаю. Може, тому, що дорослішав у дев'яності, коли всі вчилися виживати? Ну й схильність до параної — це в нас сімейне. Бо коли твій мозок боїться бути обдуреним і найобанім, він сам прораховує ходи захисту від подібних шахрайських ризиків і тому одразу ж викупує, коли поруч хтось дає можливість реалізуватися такій схемі. Словом, ніколи не диктуйте номери своїх близьких при чужих вухах.

Кордон. Стоїмо. Це тупе стадне безправне очікування — не гуманна річ. У тебе тупо немає права дізнатися своє майбутнє — коли ти перетнеш кордон. Який, якщо вдуматися, є абстрактною лінією. У Євросоюзі прибрали кордони за непотрібністю. Колись приберуть і цей, і з точки зору майбутніх поколінь наше тупе стояння в чергах буде сміховинним. Це як зараз ми згадуємо радянські п'ятирічки й в'язницю за спекуляцію.

Anatolii зібрав паспорти й відніс кудись. Зараз усе вирішиться. Або ні.

Болить лікоть від мишки. Сподіваюся, мине, бо з мишкою у мене тепер не буде ніяких справ. Ніколи не думав, що від сидіння за

ноутбуком бувають такі проблеми. У дитинстві від телевізора нічо не боліло.

Anatolii роздав усім водичку й варить каву та чай для охочих. Ніколи не розумів, навіщо пити каву в автобусі або потязі. Збадьоритися — щоб що? Щоб у вікно дивитися чи книжку читати? Телефон гортати?

О, до речі, книжка, почитаю. *Daily Rituals: How Artists Work*. Мейсон Каррі.

Anatolii подарував мені цукерку «Веселий Гулівер». Який приємний хлопець.

Anatolii приніс і роздав паспорти. Невже все? Так, але ні. Відразу ж після роздачі з'явилася красуня-прикордонниця, подивилася фото й забрала паспорти знову. А навіщо їх тоді Толік забирав? Кордон, бля, завжди був загадковим проклятим місцем. І є щось принизливе в тому, коли під час роздачі паспортів усіх називають на прізвище на весь автобус. Де моє право на секретність даних? А я, може, не хочу, щоб моє прізвище знала тітка, яка ходить автобусом і вмовляє всіх узяти в неї хоч пачку цигарок, бо свій ліміт вона перевищила.

Перекур. Навіщо курити біля автобуса, що стоїть? Щоб що? А нічо. Чисто вбивство часу. Але й нерви — досі боюся, що мене викличуть і суворо запитають:

— А де віза? А як ви їдете до Словаччини, якщо у вас не біометричний паспорт? Словаки ж вас не пустять.

Але не встиг спитати в когось, де тут WC, як водій попросив усіх повернутися в автобус — їдемо.

Anatolii удруге роздає паспорти. Бляха, все? Проїхав? Схоже, так. Ох, прекрасно. Обожду, коли параноя розсмоктується.

Горобець сидить на паркані з півметровою травинкою в дзьобі. Це ж, бля, які сталеві нерви треба мати, щоб без рук будувати гніздо із сіна, гівна й сміття. Одним лише дзьобом і лапками. Ще й на висоті. Я би плюнув. Краще вже дупло десь знайти чи підкласти свої яйця якомусь орнітологу під ялинку. Але стоп — хіба горобці в'ють гнізда в грудні? Не знаю. Може, він знайшов класну травинку й ховає на весну? Чи просто збожеволів від стресів важкого життя на кордоні.

Заходить словацька прикордонниця. Некрасива й утомлена. Наша тільки почала кар'єру, зовсім молода. А ця в прикордонному бізнесі вже давно.

Водій показав WC. От сховався би я на нашій території, мої молекули потекли в українську каналізацію. А так потрапили в словацьку. Непередбачувана доля молекул життєдіяльності. Можливо, це найбільш непредбачувана доля у світі. Як то кажуть — you never know.

Залишилося похвилюватися за сигарети. Їх у мене пачок сім. Знайдуть чи ні? Ех, скільки складнощів у дорозі. У дорозі незрозуміло куди і навіщо. Ні, щоб сидіти вдома на жопі. Але вся річ в ній — жопа не хоче тупо сидіти, вона просить пригод на свою голову. Причому жопа в цій справі навіть із мозком сперечається й нерідко перемагає. Тисне гівном і аргументами.

Ну, насправді формально зрозуміло: їду в місто Жиліна читати лекцію про субкультури. Знайомі запросили й навіть заплатять. Ну а якщо доля підкине можливість залишитися там і в новорічну ніч, то відсвяткую там. Ще ніколи не святкував у Словаччині — цікаво подивитися, як це відбувається в них.

Тітка дісталася й до мене. Просить узяти пачку сигарет. Увічливо відмовляю. І почуваюся безсердечним фашистом.

Знову тупе очікування. Коли чекаєш у черзі, там хоч щось відбувається. А тут ти просто сидиш в автобусі й чекаєш незрозуміло чого. Хоча зрозуміло — паспорт. Це черга за паспортами. Вона забрала їх, щоб нам було чого чекати. Гра, у котру нудно грати усім учасникам, але вони все одно грають.

Anatolii знову роздав паспорти. Його вже, мабуть, тошнить від усіх цих фотопортретів і безглузвих прізвищ.

Чекаємо на митниці. Я останній у черзі. Мені так спокійніше.

Товста працівниця митниці засовує руки в усі сумки, валізи та рюкзаки. Якби не форма, вона б виглядала чисто як перукарка-манікюрниця з Попрада.

Класичне питання про горілку й сигарети. От є фільм «Кава і сигарети», є книга «Пиво і сигарети». Але чому немає фільму «Горілка і сигарети»? Шановні сценаристи і режисери, ви чим займаєтеся? Фільми про кохання знімаєте? А тим часом уже

десятиліттями на десятках прикордонних переходів тисячі людей ставлять запитання й відповідають на тему горілки й сигарет. Глядачів у такого фільму буде багато. Тому що глядачі люблять горілку й сигарети. І фільми про це теж люблять.

Фух, усе минуло. Повезло, це чудо якесь. Завантажуємося назад в автобус і їдемо.

О 9:30 виїхали, об 11:30 пройшли обидва кордони. А ще 80 років тому тут, саме в цьому місці, ніякого кордону не було. І нічо, жили люди.

Прийшли есемески від водафона — 50 гривень за одну хвилину вхідних і вихідних дзвінків. Ну бля, дохера же ж. Чому їм не вистачає 10–20 гривень за хвилину? Ну дзвонили б люди частіше, а не тільки коли абонент помирає один у лісі чи перед самогубчим стрибком у прірву вирішив попрощатися з родичами.

Читати, спати. Стреси позаду. Хоча стрес ще можна заїсти й бутербродом. Інколи здається, що цивілізація для цього й розвинулася — щоб робити людям стрес і давати їм можливість той стрес заїдати. Цікаво, що сказав би на це Дарвін.

Кошице вже близько. Серпантин. Згадався Lunik. Багато хто бував у Кошице, але не всі чули про район цього міста, де компактно й щільно живуть роми. Він називається Lunik 9. Років чотири тому мене повіз туди на екскурсію двоюрідний брат. З машини ми не виходили. Нас і без того оточили цікаві діти з кульками клею в руках.

Якщо не прикрашати, це, власне, циганське гето. Мікрорайон побудували в 70-х. Він розрахований на проживання 2400 осіб, але 2010 року там було зареєстровано 6600 мешканців, із яких близько третини — це діти. У середньому в одній квартирі живе 14–16 людей.

Там є невелика поліклініка, де лікують ромів і їхніх дітей. Її грабували так багато разів, що всю, від низу до верху, покрили товстими ґратами, аж до самого даху.

Коли я був там, гори сміття доходили до четвертого поверху. Наживо все це дуже вражає, м'яко кажучи.

Після сну хочеться просто втупитися у вікно й ні про що не думати.

Прибули. Усі кудись біжать, але вони дорослі люди й це їхній вибір.

Дорогою з автовокзалу на залізничний бачив бійку п'яних бомжів і випадково зустрівся поглядом з одним з учасників. У нього було класично розбите око й він поманив мене пальцем. Типу — приєднуйся, чувак, ми тобі покажемо, що таке словацьке привокзальне життя. Ага, мене тільки пальцем помани і я побіжу антропологією займатися. Соррі, ковбой, я вивчаю інші, не привокзальні розділи антропології.

Перед касами стоїть високий божевільний у ковбойському капелюсі й, експресивно жестикулюючи, спілкується з уявним співрозмовником. Welcome to Кошице.

Я знову в рідному, бля, залі очікування, де був не раз. Wi-fi слабкий. Доредагував і надіслав для одеського медіапорталу замовлений текст.

Купив у супермаркеті пиво Argus. У черзі на касу переді мною стояла дуже товста тітка й купувала багато сала.

Поїзд запізнюється. Сотня людей стоїть і дивиться на табло. Тут так заведено. Коли написали, що платформа № 1, усі ломанулися, як ненормальні.

У купе зі мною — троє тинейджерів із ротами, що не закриваються ні на секунду, ромка з пляшкою коли й жінка з рожево-салатовими нігтями. Голод — не тітка із салом, і в мене не було іншого виходу, крім як з'їсти свої срані бутерброди на очах у всіх. Хоча я, хай би як пафосно це прозвучало, люблю їсти на самоті. Але на мене ніхто не дивився — це давно люди в поїздах читали, говорили, дрімали й дивилися на природу за вікном. У наш час усі дивляться в телефони.

А гори тут красиві. Востаннє бачив Високі Татри, коли їздили на типу з'їзд творчої молоді в лісові котеджі під містечком Дольни Кубин. Пам'ятаю, робив там футболки, нас годували м'ясом тричі на день і ми збунтувалися. Після цього стали робити вегетаріанські сніданки.

Балакучі тинейджери змінилися іншими балакучими тинейджерами. Якись вони всі не те, щоб негарні, але якись напівкрасиві, чи що. Не можу вловити, у чому тут справа. Головна їхня краса — у молодості та свіжості, а от усе інше якесь непропорційне. Чи це мені просто таке купе дісталось?

Вершини Татр укриті хмарами. По всьому горизонту гори й ліси, але не бачив жодної лисої гори з пнями після вирубки. Хоча дерев у Словаччині точно більше в перерахунку на душу населення, ніж в Україні. Але товарняки з лісом таки бачив. Хоча звідки везуть ліс — це питання.

А ще бачив електроопори з гострими штирями, спрямованими вгору, щоб лелеки на них не гніздилися. Як так можна? Лелеки приносять людям дітей, а люди їм за це роблять антигніздові стовпи. Я б на місці лелек перестав людям дітей носити. Нехай самі єбуться.

Коридором пройшла орава школярів. Вони злякалися чогось і кричали на весь вагон «пані вчителька, пані вчителька!!!». Після них з'явилася компанія підлітків із шумним музоном із колоночки. Деякі пасажери просили вимкнути, але ті віджартувувалися й відповідали, що десь там когось побили. Вічна підліткова пригода — бійка. Дивлячись на тинейджерів, віриш, що первісні люди жили зграями.

А ця книжка Мейсона Каррі — це взагалі. Остаточно переконався, що без алкоголю, кофеїну та інших стимуляторів не було б ні літератури, ні мистецтва, ні музики. Ну не те, щоб зовсім не було, але набагато менше й набагато нуднішої якості. Головну роль у цьому всьому цирку, ясно, грав і грає алкоголь — 66 % великих творців байдуже чого за останні пів тисячі років пили немало, багато або дохуя.

Давно вже помітив, що за звичками людей, атмосферою в поїзді й на вокзалі, в магазині й на касах — Угорщина та Словаччина дуже схожі. Хоча недолюблюють одне одного, як і всі сусіди.

Іде по вагону дредаста дівчина. Демонстративно несе пів пляшки горілки й пів пляшки пепсі. Їй активно щось кричить. Вона ще не п'яна, але дрінк у руках дає їй типу право кричати дурниці й бути не такою стриманою, як завжди. Як ті, хто без дрінка. Тобто горілка, показана всім, дає їй право на іншу роль, роль п'яної — і вона цю роль сумлінно виконує. Точно так само вона буде сумлінно виконувати роль офіціантки, якщо на канікулах піде працювати в бар.

Хороший добрий Алекс, обіцяв прийти мене зустріти на вокзал. А я, свиня, нікого на вокзал зустрічати не ходжу. Ні, ну ходив там кілька

разів англійців зустрічати, бо вони б узагалі заблукали й зникли безвісти.

От і Жиліна. Погода тут така ж сіра й безсніжна, як в Ужгороді. Алекс зустрів і повіз до себе на машині. У нього великий приємний будинок із садом. Практично ідеальне місце. І мені навіть виділено окрему кімнату.

Говоримо з Алексом словацькою, але інколи він переходить на російську, яку вчив у школі.

— Які плани на сьогодні? — питаю.

— Йдемо в місто, покажу тобі оновлену синагогу, там ми зробили культурний центр, а мої друзі відкрили бар. Потім буде показ фільму, там же. Ну а ввечері будемо chl'astat'.

Мені подобається це останнє слово. От ніби й не дуже воно мені знайоме, але зразу ж інтуїтивно розумієш, що означає. Хоча не думав, що воно пишеться саме так.

Синагога реально крута. Після війни комуністи зробили тут кінотеатр. А на початку дев'яностих його закрили й будівля занепада. Але активісти роздобули довоєнні фото й відреставрували все максимально наближено до оригіналу. Роботи ще не закінчені, а бар хоч і готовий, але ще не відкритий. Хоча Алекса там усі знають і пива випити вдалося.

У невеликому залі починається показ двох артових фільмів. Але прикол не в самих фільмах, а в оптичній конструкції проєктора під назвою archeoscope, яку зробив чех Ян Кулка, він же буде крутити кіно.

Фільми описувати немає сенсу, їх «зняли» під час вивчення роботи цього галюциногенного апарата — там просто миготять кадри, плями й тіні. Усе побудовано на особливому візуальному ефекті, коли в певному алгоритмі працюють чотири проєкційні об'єктиви, у кожному з яких свій фокус і фільтр.

Перед показом Ян чесно попередив, що фільми можуть викликати епілептичний напад, і якщо хтось схильний, то краще піти. Слава богу, нападів не було. А ще він сказав, що це скоріше ваші фільми, а не мої, і кожен побачить у них те, що хоче, або те, що не хоче бачити.

Картинки йшли з традиційної кіноплівки й поєднувалися з електронним звуковим рядом. Очам було не дуже приємно. І якби в

когось стався перший у житті епілептичний напад, я б зовсім не здивувався.

Була на показі й Карін, із якою ми знайомі багато років. Ще в дев'яностих вона була дівчиною мого друга, красунею, а зараз трохи здала. Час дуже жорстокий до жінок, і це несправедливо.

Пляшку горілки, яку я привіз Алексу, він подарував дівчині — вона закінчила тут роботу над якимось арт-проектом і в неї зараз good-bye party. Може, він їй вдячний за щось. Або не любить горілки. Хоча я думав, він відкладе її на Новий рік, бо наша горілка цінується в цих краях.

У перерві між фільмами всі вийшли пити пиво на перекурі. До мене підійшов п'яний у дупу дідок — чи то бомж, чи то ненормальний. Попросив прикурити, вдалося йому це дуже важко. Після чого як подяку сказав мені:

— Ти — хтось, ти не він, — і вказав пальцем на словака, що стояв поруч. — А ти легенда.

Сміялися.

Алекс розповів, що в нього за все життя вкрали сім велосипедів:

— Я думаю, це нормально. Я старий, і сім вкрадених велосипедів — це ок для такого віку.

— Ти їх, напевно, продаєш, щоб купити новий, а кажеш, що вкрали, — пожартував один хлопець.

А я думаю, сім це реально дохрена. У мене, якщо рахувати з дитячими, вкрали всього три.

Після другого фільму всі вивалили на вулицю. Чесно кажучи, третього фільму я б уже не витримав. Проект цікавий, але одного разу вистачило. Іноді ти за один присіст настільки врубався в тему й суть явища, що повертатися до цього вже немає сенсу.

Карін стояла неподалік, і я хотів підійти поговорити, але помітив, що вона плаче, а Алекс її втішає. Тому в мене не було іншого виходу, як піти в бар Beervana тут поряд.

Взяв боровічку (типу джину) й пиво Šerňan. Не встиг і пів келиха випити, як прийшли Карін з Алексом. Схоже, він уміє втішати жінок. Треба буде запитати рецепт.

Приєдналася ще пара їхніх друзів, Мілан і Барбі. Вони розповіли, що познайомилися вранці після п'янки, коли прокинулися в одному

ліжку. Ні він, ні вона імен одне одного не пам'ятали. У Барбі був такий бодун, що як він її не переконував, вона вважала його галюцинацією. Але потім Мілан приніс їй пива з холодильника, вона похмелилася й тільки тоді повірила йому. З того дня вони разом.

По темі бодуна я розповів історію. Давно, коли я ще читав газети, в одній прочитав рецепти від бодуна. І про всяк випадок вирізав замітку й наклеїв на внутрішній бік дверей шафи. Ну й одного разу прокинувся в такому стані, що зрозумів: от зараз саме той випадок, коли треба почитати рецепти. А там їх було десть шість.

Перший не підходить, другий теж ні, коротше, у якомусь читаю: треба випити шість сирих совиних яєць. Типу якісь стародавні греки чи римляни так лікувалися. Ок, думаю, піду гляну. Відкриваю холодильник і рахую. Бля, а там усього п'ять яєць. Я реально завис і глибоко задумався на дві хвилини: випити хоч п'ять яєць чи це все одно не допоможе, бо в рецепті шість. Задумався й про те, як не пощастило мені з яйцями, яка підла штука алкоголь і за що мені це все. І тільки за п'ять хвилин роздумів над відчиненим холодильником до мене дійшло, що там не совині яйця, а курячі.

Виходить, бодун був ще гуманного розміру, бо могло ж і не дійти.

Одна з офіціанток тут неймовірно красива й ідеально нафарбована. Ціную, коли жінки вміють фарбуватися. У питаннях макіяжу я повний нуль, але впевнений, що навчитися цього нелегко, а робити це зі смаком іще важче. Поки я навчився готувати божественну яєшню, з'їв три тисячі не дуже смачних сніданків.

До нас приєднався Ян і розповів, що одного вечора він накурився з друзями, вони пішли, а він лишився в майстерні зі своїм археоскопом, випробовував, перевіряв, експериментував. Але не помітив, що до відходу друзі чомусь зашторили вікна. Вийшов із майстерні о десятій годині ранку.

— А мені здавалося, що ще вечір. Уся ніч минула, а відчувалося, ніби я провів там години чотири.

Трохи заздрю людям, які можуть настільки глибоко захоплюватися улюбленою справою. Це, мабуть, був саме той потоковий стан, про який писав Мігай Чиксентмігаї.

Мілан розповів, що одного разу йому заради жарту підсипали в напій якоїсь наркоти, я не зрозумів, чого саме. Він про це не знав.

Друзі чекали, як воно подіє, а по Мілану нічого не було видно. Тоді вони призналися, що натворили.

— А я їм кажу: я нормально почуваюся, тільки от усе, що бачу, — червоного кольору.

Друзі сміялися й не вірили, а він не міг їм довести.

Я вирішив спитати у присутніх, які в них плани на Новий рік. Мілан і Барбі сказали, що будуть дома, інші — що ще не знають. Я не дивуюся, бо тут головне зимове свято — Різдво, тоді всі й гуляють на повну, а Новий рік для більшості другорядне. Тим більше, що першого січня, як і всюди в Європі, зимові свята закінчуються в усіх сенсах і починаються будні нового — з маленької букви — року.

До теми всього сказаного не міг не розповісти, як одного разу в дев'яностих святкував Новий рік у гуртожитку художнього училища. На столі там стояли гранчаки, тарілки і три відра: з олів'є, вином і компотом. Більше нічого, крім магнітофона й сигарет, у нас не було. А ранком першого січня я прокинувся в одному ліжку з веселою дівчиною Оксаною. Причому ніхто з нас не пам'ятав, як і чому ми опинилися в одному ліжку. Ми не були голі або щось типу цього, тому явно нічого такого не сталося. Прокинулися, лежачи познайомилися, а потім дуже багато сміялися. Дуже багато.

Усі чуваки за столом із лисинами, а всі чувіхи — довговолосі. Як добре, що жінки не лисіють, і як добре, що їм можуть подобатися навіть лисі чоловіки. Хоча мені особисто важко уявити лисого чоловіка, який би мене приваблював.

Ми перекусили, а потім Алекс натякнув мені, щоб я йшов на Станицю — це ще один культурний центр, де в мене завтра буде лекція і де тоді йшла прощальна вечірка тієї чувіхи, якій він дав горілку. Але дорогу на Станицю я не знав, а головне — була вже майже північ і я був певен, що якщо піду на party, то або повернуся вранці, або засну там на місці. А завтра лекція і я не хочу зранку рахувати совині яйця в холодильнику. Тож вирішив іти з ними до Алекса. Незручно, але я їм заважати не буду, одразу ж ляжу спати, а вони нехай роблять, що хочуть.

Коли прийшли, я так і зробив, але коли прийшов у кухню попити на ніч води, вони стояли там і обіймалися. Усім стало трохи незручно. Та мені все одно, це їхня справа. Хоча вони явно не хотіли, щоб я це

побачив. Ну, соррі, чуваки, моя вина, але ж так не тільки у фільмах буває.

Уранці за кавою і сніданком Алекс розповів мені, що Карін ішла до нього ночувати, але образилася за те, що він зібрався влаштувати в себе вечірку після лекції, дала йому ляпаса й пішла. А все через те, що він обіцяв їй цього дня з'їздити з нею кудись, щоб побути удвох. Бо в Карін щось із ногою, операцію робили, і вона потребує ласки й турботи. А тут срана лекція. Тобто все через мене.

— Але ти не переживай, — сказав Алекс, — думаю, вона виспалася й сьогодні вже заспокоїться, все нормально.

Потім він розповів, що від нього пішла дружина. Причому до друга. Просто в один прекрасний день заявила: я закохалась і йду від тебе. Заявила за день до їхнього спільного від'їзду у відпустку на море.

— Я був у шоці пів року. Ніяких ознак і натяків на те, що в неї хтось є або що між нами щось не так, зовсім не було. Я багато разів умовляв її повернутися. Але вона ні в яку. А потім ще завагітніла від нього. Вона не хотіла цього, але вирішила залишити дитину. Навіть після цього я багато разів дзвонив їй і говорив: повертайся, будь ласка. У нас же діти. А вона щоразу відповідала — ні. Ну й через якийсь час я вирішив, що досить. Утомився. Раніше все сподівався, намагався, а зараз уже все, не треба мені, щоб вона поверталася. Я ж учив психологію. Там описують три стадії стану, коли від тебе пішла кохана людина. 1. Спочатку мозок шепоче заспокійливі думки — це просто заскок і бзик, це у всіх буває, все минеться й вона повернеться. 2. Потім настає депресія, плач і пасивність. 3. А після цього починається гнів — заєбала вона. Гнів у цій ситуації небезпечний, тому що ти можеш начудити такого, що потім будеш шкодувати все життя. Але водночас гнів дає енергію вибратися з усього цього.

Ми довго про це говорили і їли скислий суп. Слава богу, хоч проносу потім не було. Зате порозумілися чудово. У людей у всіх країнах і містах схожі думки, бажання й ситуації. Просто в одних країнах люди бідніші, а в інших багатші. Але це означає лише те, що в багатших більше часу й місця в мозку на те, щоб займатися хуйньою і тими самими схожими думками й бажаннями.

Прийшов на ярдсейл, який проходить на території Станиці. Тут усі такі гарні. Продають одяг, біжутерію, книжки, картинки, компакт-

диски та інше барахло. Тусовка, на якій ще й можна заробити на пиво й хот-дог.

Цей центр у них узагалі охуєнне місце. Петанк, безкоштовна веломайстерня, сад, дитячий майданчик, у приміщенні сцена, кімната для ночівлі гостей, бар. Роби, що хочеш.

Чоловік і дружина з Ірану продають іранську їжу. Алекс познайомив мене з ними. Імен не запам'ятав. Але вони сказали, що скоро їдуть в Україну, бо в чоловіка в Одесі живе купа родичів. Алекс цупив мені рис із куркою. Смачно, але порція невелика.

З ким мене тут Алекс не знайомить, усі кажуть, що знають мене й чули про мене різні історії. Не можу навіть уявити, що їм розповідали. А ще мені злегка незручно, що я цих людей не знаю або не пам'ятаю.

Повернувся «додому» й познайомився з Юраєм і Сімоною, вони винаймають кімнату на верхньому поверсі будинку Алекса. У Сімони дуже красиві очі й усмішка, але некрасиві пальці. Не розумію, як це може бути.

Їли незрозумілу кашу і якесь проросле насіння. Юрай із Сімоною приготували, вони завжди такими штуками харчуються. Я люблю пробувати невідомі страви, але сказав їм, що це все настільки корисне, що мені одразу ж треба випити пива й закурити, щоб відновити баланс шкідливого й корисного в організмі.

Юрай розповів, що був один раз в Ужгороді років вісім тому й у нього, п'яного, вкрали паспорт. І він цілком серйозно вважає, що хтось досі їздить по його паспорту через словацький кордон.

Карін вже явно й відкрито з Алексом. Радий за них. Особливо після розмови про всю цю драму. Може, так і мало статися, і то давно.

Готувався до лекції.

Хвилююся й п'ю пиво для сміливості. Хоча ніби вже не раз її проводив і це розважальна лекція, а не промова перед вченою радою на захисті диплома з антропології. Ну і який сенс хвилюватися? А ніякого. Але нервовій системі видніше — вона пройшла еволюцію і краще знає, чому треба боятися публічних виступів. Так що в мене нема іншого виходу, крім як продовжити пити пиво й ще раз переглянути матеріал — для ілюзорної впевненості.

Лекція пройшла добре, усі сміялися. Прийшло чоловік п'ятнадцять, бо Алекс написав у фейсбуці про лекцію всього за п'ять годин до початку. Майже пишаюся, що моїх знань словацької мови цілком вистачило для переказу всіх історій про панків, хіпі та наркодилерів. От тільки постійно забував, як правильно словацькою «мильні бульбашки». Виявилось — bublinki. Щось середнє між «блінчики» й «бублики», тому й плутався.

Після лекції курили траву з чуваком на прізвисько Оріса (оріца) — мавпа. Це слово я запам'ятав назавжди після перегляду на словацькому ТБ фільму «Планета мавп», який мене в юності дуже вразив.

Потім пив пиво з Марком і угорською дівчиною Орші. Пізніше Алекс розповів, що Марк дивний чувак. Колись він був багатим — круті тачки, квартира у Відні, красива girlfriend із Америки. А потім якось різко прогорів і став грати на гітарі з капелюхом на вулиці. Але зараз ніби все налагодилося, грає в гурті, навіть заробляє музикою і їздить в турне.

Марк не хотів говорити зі мною словацькою, говорили з ним і Орші англійською. Він не знав про лекцію і висловлював жаль, що не потрапив на неї. Запитав, про що я розповідав, ну і я не втримався і показав йому свої книжки, він реально здивувався і купував мені ще й ще пива.

Коли бар Станиці зачинився, Марк повів мене в інший. Дорогою купив ще пива й розпитував про книжки. У тому барі ми стали біля стійки, де тусувалися двоє дівчат із п'яним лисим чуваком. Він став агресивно чіплятися. Додобався до мене фразою, яку я ще як наїзд не чув:

— Ти вуха миєш?

Не знаю, чи реально він заглядав мені у вуха, і не пам'ятаю, чи було воно брудним, але мене це запитання, поставлене неодноразово, смішило. Він явно вважав, згідно з місцевими поняттями, що жорстко грубить мені. Для мене ж це звучало на рівні «дай прикурити». У його системі цінностей навмисно зачепити мене плечем — це в розумінні українських гопників відпиздити мене до неприємності.

Але Марк ще від самого початку розговорився з дівчатами, представив мене як письменника й попросив показати їм мої книжки. Вони їх із цікавістю гортали й запитували, що написано тут, а що

написано ось тут. Я сміявся й розповідав. А коли гопник став дойобуватися, дівчата захищали мене, недбало його посилали й говорили мені «а, не звертай уваги». І лисий чувак реально замовкав на кілька хвилин, але потім знову починав верзти якусь тупню. Потім він спитав:

— А що, ти з України?

— Так.

— А скільки місяців ти вже тут працюєш?

— Я тут не працюю, позавчора тільки приїхав і скоро поїду.

Очевидно, вживу він бачив українців лише у вигляді заробітчан.

Коли сп'янілі чувихи відволіклися на свої розмови, чувак набрид, а ми з Марком допили пиво, він запропонував іти в інший бар. Ну ок. Похитуючись, вийшли, але в який бік іти, він не пам'ятав.

— Ок, давай підемо праворуч.

— Давай.

Ми ходили туди-сюди, продовжували пити пиво й нарешті побачили бар у кінці вулиці.

— Пішли туди, — сказав Марк.

— Як хочеш.

Але він звернув у протилежний бік і я так зрозумів, що він передумав. А мені було байдуже, куди йти: ми вже досягли тієї стадії взаєморозуміння й легкості, коли будь-яка наша фраза викликала сміх і живий відгук у співрозмовника.

— Марк, а де ти збираєшся святкувати Новий рік?

— Хм, ще не знаю. Я це вирішу 31-го. А що?

— А давай разом відсвяткуємо?

— О, давай.

У той момент нічної ейфорії я вирішив, що це найкращий варіант для святкування.

Ми бродили, говорили, пили й знову опинилися біля того бару, чию вивіску вже бачили, але не пішли туди.

— Ну що, сюди?

— Так ти ж сюди не хотів.

— А я думав, це ти сюди не хотів.

— Ахаха. Ну давай зайдемо.

Але всередині голосно грала страшна попса, а від цього о третій годині ночі я завжди тупію. Мабуть, я скорчив незадоволену гримасу, бо коли Марк глянув на мене, то сказав:

— Ну якщо не хочеш, не зайдемо. Але це останній у місті бар, який відчинено у такий час.

— Це погана музика, але давай ще по одному пиву і потім додому.

— Давай.

У процесі розмови з'ясувалося, що Марк не знає, де живе Алекс. У мене була записана адреса, але це йому нічим не допомогло.

— Що робити? Я сам його не знайду. Ти ж мене проведеш, правда?

— Само собою, але треба запитати в когось, куди йти.

— Може, хтось тут у барі знає?

Марк озирнувся й відповів:

— Це або ще п'яніші, ніж ми з тобою, або люди, з якими я не хочу говорити. Спитаємо перехожих на вулиці.

Ясно, нікому з нас не спало на думку, що вночі в кінці грудня або немає перехожих, або вони не захочуть спілкуватися з нами.

І все ж нам повезло — коли ми розраховалися й закурили на вулиці, то побачили гарно одягнених молодих дівчину й хлопця. Наскільки я міг у той момент визначити, цілком тверезих. Марк запитав їх, вони без слів дістали свої телефони, потикали в них пальцями й просто спокійно сказали:

— Ідіть за нами.

До того ж повернули вони туди ж, звідки з'явилися.

Вони йшли, говорили про своє і на кожному повороті дивилися в телефони, а ми повільно за ними. За хвилин сім ці добрі чуйні люди вказали нам пальцем на будинок Алекса:

— Це воно.

— Величезне спасибі! А ви теж десь тут живете?

— Ні, ми живемо в іншому районі, просто провели вас. На добраніч!

— На добраніч! Дуже дякуємо!

Нічні ангели. Причому, виходячи з цього, я взагалі не ангел, бо навряд чи став би о третій (четвертій?) годині ночі блукати з п'яними незнайомцями містом у пошуках хуй знає чого. Хоча, може, тому вони й вирішили нас провести, що ми п'яні незнайомці. У всіх своя логіка. А в ангелів тим більше.

Але ми з Марком не хотіли прощатися. За години, проведені разом, наше взаєморозуміння сягнуло максимуму, і закінчувати мудро-смішну балаканину, з якої я, на жаль, нічого не запам'ятав, на цій веселій ноті не хотілося. Тож ми стали біля воріт посміятися й перекурити.

Наступного дня Юрай і Сімона казали мені, що чули наш сміх і від того їм теж було смішно.

Ранком довго валявся. Енергії на ці лекції йде стільки, ніби власне весілля з усіма церемоніями відгуляв. Тільки от на ранок ніякого сексу, бо в першу ж шлюбну ніч наречена загубилася. Мабуть, залишилася в барі з тупою музикою.

У них тут, у Словаччині, як у раю. Спокій, все є, все близько, все смачно, культурні центри, події та ввічлива двіжуха без агресії. Хоча насправді головне — любов і кохання. От цього тут людям явно бракує. Причому я не сказав би, що в нас у країні більше любові й кохання, просто виходить так, що наші люди ніби не так заморочені на цьому:

1. Я люблю, а мене у відповідь не люблять? Ну, сумно, канєшно, але хуй із ним.

2. Мене люблять, а я не люблю? Добре, що люблять, я потім теж когось полюблю.

3. Нікого не люблю й мене ніхто не любить? Шо ж, поки що так, а там побачим.

4. І я люблю, і мене люблять? Ну супер, наливай.

Сімона і Юрай так сильно закохані одне в одного, — маю на увазі, свіжо закохані, — що в них очі світяться, як лампочки кохання.

Їв кашу з цвітної капусти, Сімона приготувала. Вони їдять такі корисні штуки, що явно проживуть 120 років. Ну, якщо не підсядуть на важкі наркотики.

Коли в людей багато екстриму й незрозумілостей у житті, як у нас, — вони хочуть стабільності та впевненості. А коли все стабільно й знаєш, що будеш робити в найближчі три роки, як тут у них, — починаєш хотіти екстриму й хаосу. Людина — дитина, їй не догодиш.

В обід вийшов прогулятись і заглянув у книжковий магазин. Там був банер із написом словацькою — *Knihu za babku*. На перший погляд

читається як «книгу за бабки». Питаю словацькою в молодій продавчині, чи можна сфоткати.

— А prečo? — відповідає вона. Типу, а навіщо.

— Mám kamarata Babko, — збрехав я (маю друга Бабко).

Іноді й сам дивуюся, як швидко вигадую якусь хрєнь, щоб викрутитися. Ну не буду ж їй пояснювати, як це виглядає, і що бабки це на сленгу гроші, і т. д. Я ж не прям до смерті хочу сфоткати, просто друзям показати, і чисто з ввічливості запитав.

— Môžete.

Я вже дістав з кишені фотик, коли підійшли ще дві продавчині й спитали першу, в чому справа. Та сказала, після чого одна зателефонувала комусь і пояснила, яка драма в нас тут відбувається. Потім сказала мені, що фоткати не можна. Це в сотий раз підтвердило моє давнє відкриття — якщо питати, чи можна сфоткати будь-яку хєрню, у восьми випадках із десяти скажуть, що не можна. А якщо тупо сфоткав, у восьми випадках із десяти ніхто нічого не скаже.

Я повернувся до Алекса й роблю бутерброди. Щоб мені було веселіше працювати, він вручив мені банку Pilsner. Здається, у Словаччині більше пива, ніж у середньому на планеті — воно тут усюди. Через це я робив бутери так довго, що за цей час можна було зварити обід із трьох страв. У результаті один бутерброд з орегано, другий — із куркумою, третій — із табаско, а четвертий — із томатною пастою.

Жуємо, і тут Алексу хтось дзвонить. Він говорить про щось не знаю з ким і раптом відводить телефон від вуха й каже:

— Це Томаш, пам'ятаєш його?

— Хм, соррі, ні.

— Я вас знайомив колись. Не суть. Він знає, що ти в мене, і каже, що через годину їде до друзів в Україну святкувати Новий рік і питає, чи не хочеш поїхати з ним.

— Ого. Через годину? А як це? Що робити?

Тупі питання, але я розгубився від несподіванки. Зате Алекс розсміявся. І сказав у телефон:

— Слухай, Vandy просить п'ять хвилин подумати, ок? Я тобі передзвоню.

— А на чому він їде? — спитав я.

— На машині, з подругою. Дивись, якщо хочеш лишатися — без проблем. Я просто подумав, що передам тобі його пропозицію, щоб ти знав.

— Ага, ясно, дякую, Алекс.

Дожовуючи бутерброд, я кріпко задумався. З одного боку, і лишитися класно, але ніяких планів на святкування немає. Ну, з Марком можна, але то ж ми п'яні були, хто знає, чи не вийде з того така сама ніч, яку ми з ним уже провели.

А головне — в мене є серйозний досвід самотнього добирання додому здалеку після серйозних загулів — і це завжди безкінечний, нервовий і сповнений невеселих привокзальних пригод процес. Похмілля, гостра нестача вітамінів групи В, квитки, пересадки, кордон, неадекватні попутники й високий ризик щось десь забути-загубити. А тут запхав свій зад у авто й тупо їдеш. При чому точно через Ужгород. Чи ні?

— А він через Ужгород їде?

— Так, у якесь закарпатське село, не пам'ятаю назву.

Що робити? Можна кинути монетку, але із цим способом мені завжди не везе. Тому вирішую попросити в Алекса ще одну банку пілзнера, бо інтуїція натякає — коли доп'ю пиво, то серце підкаже мені правильне рішення.

Я не дуже тверезо сідаю на заднє сидіння і рушаємо. Томаш знайомить мене з подругою — Нікі.

— Дуже приємно, — кажу, і ми потискаємо руки.

Що ж, щиро вдячний Алексу й Жиліні за прийом, веселі дні й гонорар. Хочу ще. Але людина — це слаба лінива мавпа, і я не зміг упустити шанс опинитися вдома за 5–7 годин.

Томаша я згадав — ми бачилися ікс років тому, коли приїздили по одній програмі в Словаччину. Він жваво розповідає про своїх закарпатських друзів і їхні гірські плани на Новий рік. Цікаво, що там мої друзі на 31 придумали?

Ми слухаємо смішний словацький реп, говоримо про нашу та їхню поліцію, а ще про Татри й Карпати, і за годину зупиняємося в якомусь селі перекусити. Магазин і безлюдна столова-пивбар. До класичного набору — картоплі фрі зі смаженим сиром — замовляю і пива. Хто знає, коли ще буде така словацька можливість. Томаш заздрісно

дивиться на мій вибір і питає Нікі, чи не погодилася б вона сісти за кермо.

— Мм, а давай пів дороги ти, пів дороги я? — пропонує вона.

— Давай, — каже Томаш і замовляє безалкогольне.

Не знаю, як складеться наша подорож, тому, коли ми закінчили, про всяк випадок беру ще три пива з собою.

— Може, візьми щось інше? — каже Томаш. — Через пиво нам прийдеться часто зупинятися.

Я сміюся й погоджуюся. Пиво хай залишається як сувенір, але беру ще пляшку боровічки.

Їдемо. Я дивлюся на темні поля за вікном, п'ю й прикидую: завтра 31 грудня — що робити? Є пара тупих ідей, але безтурботне серце підказує мені, що зараз немає сенсу про це думати. Та й, власне, що таке новорічна ніч? Така ж ніч, як і інші зимові ночі, просто щодо цієї в нас завищені очікування, але про них ти кожен раз забуваєш уже через хвилину після 12 години.

Ну й новорічний час пролітає дуже швидко — от тільки що ти вперше задумався, чого б покласти собі на тарілку, і тут бац — хтось кричить, що ми забули випити за центральноевропейський Новий рік, а потім гоп — і через ікс хвилин танців розумієш, що половина компанії вже кудись зникла, після чого ще щось п'єш і раптом прокидаєшся в обід першого числа. А якщо повезло — у власному ліжку.

Після чергового ковтка якимось автоматично простягаю Нікі пляшку — вона автоматично бере, але Томаш помічає і майже кричить:

— Нікі, будь ласка!

Після цього в них зав'язується суперечка, через скільки кілометрів вони мають помінятися місцями. Знаю, що це по-свинськи й безсовісно, але я сміюся.

...

Нікі за кермом, у пляшці вже небагато, Томаш постійно робить музику голосніше, а вона просить тихіше. Я щасливий, бо кордон уже недалеко, а в Томаша на плейлісті є навіть Rage Against the Machine і Cypress Hill.

— Томаш, як прекрасно, що я поїхав з вами! — перекрикую децибелами. — У мене вже таке відчуття, ніби Новий рік. А може,

відсвяткуємо його вже сьогодні?

— Ахаха, ні, потерпи ще трохи.

— А я б не проти.

— Ну ок, давай зупинимось й купимо ще одну пляшку боровічки й прикинемося, що через пару годин Новий рік.

— Давай!

Навіть по руках на кермі видно, що Нікі абсолютно не подобається наша ідея. І хоч я і свиня, але прекрасно її розумію.

Кордон ще пам'ятаю, бо довго шукав паспорт у рюкзаку, а коли нас перевірили, спитав у прикордонників, чи можна з ними сфоткатися. Один засміявся, а другий строго подивився й сказав «сідайте у машину». А от чи не розсердилися на мене Томаш із Нікі за цю дурницю, не знаю.

Потім, пам'ятаю, ми випили з Томашем за успішний перетин кордону, а потім я запросив їх у мій улюблений бар «Egan», але от потрапили ми туди чи ні, в цьому я вже якось не впевнений.

Прокинувся у штанах, але в ліжку. Було темно й дуже хотілося водички. Прийшлося намацати навколо якісь предмети, щоб зрозуміти, чи я точно там, де думаю.

Дома. Ура. Повезло.

Це все дякуючи моїм ангелам, не інакше. Або Томашу з Нікі.

Пішов, попив води, зняв штани й заліз під ковдру.

І почав тихо страждати. А коли в голові трохи прояснилося, я з жахом згадав, що сьогодні 31 грудня.

О боже, ні.

Знову прийдеться мити ноги холодною водою й пити напівсолодке.

І ніякі ангели тут уже не допоможуть.

P. S. Не знаю, чи потрібні висновки. Але, як бачите за результатами цього мандрівного дослідження, святкувати Новий рік за кордоном — це дурна, марна й безуспішна ідея. Спробувати можна, але результат такий же, як і дома. Лекційна поїздка це наглядно довела.

Ну, як кажуть — Happy New Year!

Юлія Мак

Я сьогодні з вами зустрічаю Новий рік

09.12.2017

Ми обожнювали із чоловіком прокидатися по суботах після дев'ятої. Розкіш, яку вже не повернути. Я дістала з холодильника п'ять яєць для звичного сніданку. Зачиняючи дверцята ліктем, вкотре посміхнулась фотографії, яка висіла там уже майже рік.

Наша дружна компанія, яку ми лагідно називали «Щаслива сімочка». І Влада завжди виправляла: «Яка мусово скоро стане вісімкою». Люди на світлині обіймаються, тримаючи келихи ігристого та виразно щось вигукуючи. Судячи з ялинки, блискіток і округлих відкритих ротів, було зрозуміло, що всі кричали «З Новим роком!».

Засновниками нашої сімки були ми з Владою, коли 2009 року зустрілися на першому курсі університету. Згодом впустили туди її молодшу сестру Діану, яка, як нам здалося, уже дозріла до дорослого життя з розмовами про чоловіків, алкоголь і офісні плітки. Довічний абонемент отримали й наші чоловіки — мій Северин і Віктор Діанчика, які теж стали хорошими друзями. Згодом довершили список колеги Влади — подружжя Пархоменки Валерія та Сашко.

Нам усім було близько 30. Такий солодкий період. Ти вже почав розуміти свої мрії, навчився ставити розумні цілі та впевнено крокуєш до їхньої реалізації. Пізнаєш світ і себе. Є час на читання, ютуб і спорт. Дітей народжувати лінь, хоча й треба. Друзі ж у цій круговерті самореалізації посідають перші місця.

Щоранку я усміхалася цій фотці на холодильнику, пригадуючи, як минулої новорічної ночі дівчата підготували хлопцям змагання «Міцні яйця». Кожному на пасок прив'язували одноразовий пакетик із двома курячими яйцями. Хлопці повинні були битися ними із зав'язаними за спиною руками. Чийі яйця лишаться цілими, той і виграв. Щоправда,

переможцю тоді просто пощастило: на початку гри його знудило і він весь час просидів у туалеті.

— Улянко, зернятко моє, — звернувся Северин, зазираючи на кухню, — давай швидше, нам скоро виходити.

Сьогодні ми із друзями тягнемо жереб, де ж цього року святкуватимемо. Вже чотири роки поспіль наша компанія зустрічає Новий рік у когось удома. Двічі відзначали в Пархоменків, у їхній розкішній чотирикімнатній квартирі на Подолі. Ще двічі — у Шевченків, точніше, в замиському будинку Діаниних батьків. Це був просторий і дуже затишний будинок у селі Підгірці неподалік Києва. Поки тато з мамою відпочивали в закарпатському санаторії, ми, як у підліткові часи, раділи «пустій хаті». Поки нам і Владі щастило й жодного разу не доводилося першого січня знімати дощик і кольоровий папір хлопавок із шафи та люстри.

Щойно сіли із Северином у машину, я одразу увімкнула підігрів сидінь:

— Ну як так? Навіть природа нахабним чином краде меджик муд. Снігу, ти де? — бурмотіла собі під ніс.

— Що ти завелася з тим новорічним настроєм? У кожному закладі, офісі вже встановлені ялинки та лунає новорічний плейліст, який ще встигне набриднути за місяць, — уже роздратовано промовляв чоловік.

— А де ми сьогодні зустрічаємося? — перевела я тему.

— На Оболоні, в «Тірамісу-Бар», десь неподалік парку «Наталка».

Ми вже не уявляли, як то можна проводити вихідні чи свята без «Щасливої сімочки». Кілька років поспіль разом їздили відпочивати в Одесу, на Шацькі озера та за кордон. На зимовий період переходили в хатній режим — грали в «Мафію», чимчикуючи від однієї хати до іншої. То була ціла подія, адже ми не лише вдавали мирних жителів, а ще й смачно ласували фірмовими стравами тієї господині, яка приймала цього разу на своїй території. Чого ми лише не їли: лазаньї, вареники, печені, пасти з креветками та пюре з котлетами. Логічно, що ці здибанки ніхто не міг пропустити. Навіть якщо хтось хворів, то приповзав у захисній медичній масці, сідав за окремий столик і, наминаючи, грав віддалено.

Ми припаркувалися одночасно із Шевченками. Віктор допомагав Діані вийти з машини. Він тягнув її за руку, ніби розкачував, перед

стрибком. Зазвичай подруга граційно виходила з автівки: з-за відчинених дверцят водійського місця спочатку показувалась довга нога, потім рука з каблучкою, а затим, ніби пава, і вся Діана. Але останні кілька місяців вона віддавала перевагу їздити на пасажирському сидінні, щоб кермо не притискало вагітний живіт.

З вереском я підбігла до неї, щоб обійнятися. Ми всі з нетерпінням чекали на перше малятко нашої компанії, але мовчки усвідомлювали, що це дитятко вщент розіб'є наші традиції та впровадить нові.

— Привітусики-лялюсики, — прикладаючи вухо до Діаниного живота, бубніла я.

— Уль, пора тобі прийняти, що там хлопчик, — жартувала подружка.

— А раптом щось ще зміниться?

— Бачу, третє УЗД із чіткою чоловічою ознакою тебе не переконало.

Коли ми зайшли в кафе, Пархоменки та Влада вже гортали меню. Інтер'єр закладу був виконаний у рожевому, бежевому та бірюзовому тонах. Складалося враження, ніби сидиш у зефірці. Зимові дрібні ліхтарики покривали велику барну стійку, а біля вікна стояла висока штучна ялинка, прикрашена масивними рожевими іграшками та пухнастими гірляндами. Звісно, грав Сінатра та його Holy night.

Після звичних обіймів усі по черзі запитували Діану, як вона себе почуває, хоче сісти біля вікна чи, можливо, біля стіни. Перші два місяці після оприлюднення новини про поповнення подруга мужньо витримувала додаткову опіку, але згодом почала дратуватися. Тому ми домовилися, що робитимемо ці надмірні знаки уваги, лише вітаючись із нею, а потім уявлятимемо, що вона звичайнісінька українська пані без ознак додаткового життя всередині.

— Сашко, ви вже щось замовили? — запитав Северин у Пархоменка, поправляючи нагеленого чуба.

— Ми всім замовили. Хлопцям — по великому яєчному сніданку, дівчатам — сирники, Діані — яєчню та сирники, адже в ній ще сидить хлоп. Хтозна, що вона сьогодні захоче, — сам сказав і сам пореготав Пархоменко.

— А я з учорашнього дня мрію поснідати карбонарою, — сідаючи навпроти вікна, протараторила Шевченко. — Навіть по дорозі сюди зробила замовлення по телефону.

Влада весь час вела відверто емоційне листування в телефоні. Вона то червоніла, то голосно тицяла пальцями в айфон, то нервово пила воду.

Я піймала її погляд, коли вона вчергове схопила склянку, щоб зробити ковток, але та була порожня. Оскільки Влада сиділа з другого боку столу, то розмова наша була простою: вона лише кивнула на моє німе запитання і я зрозуміла, що листувалася з Павлом.

— Пропоную не затягувати, а одразу визначитися із місцем проведення новорічної вечірки, — дістав свою червону шапку з балабоном Сашко.

— Зачекай! — підскочила Валерія. — Папірці з адресами в кишені пуховика.

Пархоменко швидко дістала заздалегідь підготовлені записки та вкинула в шапку.

— За традицією витягає наступну оселю для святкування той, у кого тусили минулого разу. Шевченки, хтось із вас повинен це зробити.

— Нехай Діанка тягне, — махнув рукою Віктор.

— Та, — втягуючи спагеті, нерозбірливо пробурмотіла Діана, — я ж зайнята. Зараз ще сирники піднесуть. Давай ти.

Кучерявий друг без зайвої інтриги за першу секунду опустив руку в шапку, за другу оголосив: Василя Касіяна, 2/1.

Усі почали радісно гомоніти. Усі, окрім нас із Северином. Ми несамовито любили друзів, але саме цього року не хотіли витягнути свою адресу. Причина занадто примітивна: другого січня нам обом потрібно було виходити на роботу в той час, як усі друзі мали зимові канікули до п'ятнадцятого.

Діанка побачила наші зніжковілі обличчя і зайшла сміхом. Під час вагітності вона мала дивовижне гоготіння, немов якийсь чолов'яга з тридцятирічним стажем куріння вселився в тіло нашої вродливої Діани. І коли ми чули цей басистий звук, всіх накривала ще дужча хвиля реготу. Це виглядало та звучало вкрай незвично.

— Що ж поробиш, — нервово Северин провів рукою по чубу, — давати задню ми не будемо. Не вперше ж ми гулятимемо в нашій однушці на Теремках? Та й нас усього семеро. Поки що...

— На правах приймаючої сторони я запрошу ще свою студентську подругу Морквинку, тобто Маргариту. Вона нещодавно бідкалася, що

немає де святкувати, то просто спатиме в чудо-ніч, — повеселішала я.

— Отже, восьмеро. Саме така кількість тісенько, але зручно розміститься в нашій кухні-студії. Більше нікого не приймаємо, — затвердив Северин.

Усі жваво взялися за гарячу каву, яку приніс молодий офіціант. Влада жбурнула телефон у сумку й замовила собі шоколадний фондан. Ця доза глюкози саме в такому вигляді повинна була її заспокоїти.

— Друзі, традиційно рухаємося з меню за сценарієм «Прізвище+3» та плануємо таємного Санту, — витираючи губи серветкою, сказала Валерія.

— Так-так, — відповіла я та дістала із сумки ноутбук, — можемо взяти минулорічне меню та вдосконалити. Всі, хто приходить під одним прізвищем, несе три страви з таблиці, яку я надішлю в нашу групу. Хазяйка оселі, тобто я, готує гарячі страви. Ікра, алкоголь — в загальну касу.

— Нагадайте-но, коронні страви входять в цю трійку? — вперше до нас заговорила Влада.

— Так, із тебе — медовик, із Валерії — наполеон, Ді несе салат із хамоном.

Я помітила, як Діана переглядалася з Віктором і наважувалася щось сказати. Вона штиркала ліктем чоловіка, натякаючи, щоб він почав. Той же ніяк не розумів.

— Кхе, друзі, — нарешті заговорила сама Шевченко, — ми повинні вам щось сказати.

— Тільки не кажи, що ти вагітна, — перебив Северин.

Діана зашарілася, але далі продовжила:

— Ми, мабуть, не зможемо святкувати з вами.

— Чому це? — здивовано запитав Віктор.

— Ти серйозно, любий? У мене термін стоїть на 25 грудня. І ти ще питаєш чому? — Діана вже багрянїла від злості.

— То й що? Народиш 25, 28 нас выпишуть, 31 їдемо на Касіяна на дві години.

— Схаменись, бусь, — тремтячим голосом промовила білявка.

— Що тут такого?

У майбутньої мами почали набиратися очі сльозами. Чи то від того, що хочеться дати ляща чоловіку, але руки зайняті їжею, чи то від

усвідомлення, що лише вона одна в парі розуміє, наскільки зміниться їхнє життя після 25 грудня.

— Дома поговоримо, — сказала Діана й продовжила наминати сирники.

Не вичікували довгої паузи й Пархоменки, Сашко одразу промовив:

— Та й ми не впевнені, якщо вже пішло таке одкровення, що можемо прийти.

— Ей, ви що подуріли? — запанікував Северин. — Це ж традиція. Навіть ми не відмовляємось від гулянки, знаючи, що другого січня о 6:30 задзвенить будильник.

— Річ у тім, що мій кореш дитинства приїжджає з Німеччини на кілька днів. Його мама хворіє, я обіцяв підтримати. Валерія сказала, що без мене не святкуватиме у вас.

Сльози почали навертатись уже в мене. Джордж Майкл через колонку саме в цю мить нещасно розповідав про те, як подарував їй своє серце минулого Різдва. Ці мінорні ноти ще дужче підкреслювали ймовірну тріщину в нашій дружній компанії.

— Але я щось вигадую, — швидко додав Сашко, — ми будемо. Даю 95 %, що будемо. Тільки не плач, Улю.

Я щойно хвилювалася, що можу не виспатися, святкуючи Новий рік у нашій квартирі, а тепер ледь не ридаю від того, що можемо опинитися цієї ночі без друзів. Друга подія явно викликала в мене більш сильні емоції.

Северин обійняв мене за плечі та промовив:

— Навіть якщо ніхто не прийде, ми організуємо цікаву компанію. Павлівну врешті-решт або Крикливу.

— Ну так, із вахтеркою та сусідкою, яку ми вже тричі топили, зможемо цікаво провести час. Для цієї аудиторії доведеться нарешті придбати телевізор. Увімкнемо концерт, з'їмо олів'є та о першій ночі ляжемо спати, — сумно продовжила я.

— Ти недооцінюєш Павлівну, Уль, — відреагував Пархоменко.

— Навряд вона буде мотати розпущеним волоссям о п'ятій ранку під Монатіка, як Діана, — перебила товариша я.

— Ой-ой! — Шевченко різко піднялася зі стільця, хапаючись за живіт, — друзі, нарешті!

Ми всі кинулися до подруги, страх охопив кожного з нас. Я побачила, як у Влади затремтіли руки.

Діана зайшлася сміхом і тицьнула пальцем у вікно:
— Друзі, сніг пішов!

30.12.2017

Після дводенного скандалу із Северином, яку ялинку ставити — штучну чи натуральну, ми нарешті дійшли згоди. Аргументи чоловіка були непохитними.

— Якщо поставимо живу, то вона займе половину кухні. Де ми Діану всадимо тоді? Я планував їй цілий куток виділити. Їй треба буде якусь подушку, пледик під спину. Може, від нас одразу в пологовий поїде.

— Згода, — вгамовуючи себе, сказала я. — Але наступного року сто відсотків поставимо натуральну ялинку. Навіть якщо вона займатиме всю спальню. Домовилися?

— Хіба...

— Навіть якщо в нас буде одразу дві вагітні! Ніяких хіба.

— Добре-добре.

Ми вже купили подарунки від секретного Санти. Обожднювали цей ритуал, який зазвичай ускладнювали. Щороку обирали літеру, на яку повинен починатись подарунок. Гостинець мав бути виготовленим виключно в Україні.

Цього разу я обирала сюрприз для майбутнього тата Шевченка. Северину ж випало шукати для Пархоменко. Усі подарунки мають починатися на літеру «П». Отже, Шевченку купила пазли із зображенням Матері-Батьківщини, папіросу-самокрутку та кілька пляшок Павлівського. Валерії ж ми обрали пензлі, папір для малювання та плакат Віктора Павліка. Коли купували П-подарунки, то ще й собі купили сірі піали для чаювання.

Посуд натертий, два додаткові стільці чоловік приніс із кімнатки, м'ясо на ростбіф з учорашнього вечора ніжиться в маринаді. Я надрукувала 96 фотографій з друзями за весь рік, який минав. Увечері планувалося з них зробити гірлянду на стіну. Вся субота пішла на генеральне прибирання квартири. На завтра лишили переміщення меблів, щоб зробити невеликий танцювальний майданчик. Якщо

Діана сьогодні не поїде до пологового, то завтра точно буде витанцьовувати, навіть якщо зможе це робити лише сидячи. Я саме розвішувала випрані фіранки, коли подзвонила Влада.

— Улянко, привіт, — дещо винуватим голосом почала подруга.

— Котику, тільки не кажи, що тебе не буде завтра.

— Ні-ні, я точно буду. Ти що? Я нізащо не пропущу наш новий рік. Але така незручна ситуація склалася. Моя Людка Олійник подзвонила, вона вся засмучена.

— Що трапилося?

— Їхня лижна компанія, з якою вона повинна була їхати у Ворохту, перенесла поїздки на Різдво. Там троє з п'ятьох захворіли грипом, температура під сорок. Ну, коротше, мені вкрай незручно, але я не можу лишити її в чудо-ніч на самоті. Можна вона до нас долучиться?

Моя подруга мала найбільше серце у світі. В ній була така кількість любові, що вистачило б на всіх сиріт, бездомних собак, подертих котів і ще б трохи лишилося на себе. Я без вагань відповіла:

— Авжеж, нехай долучається. Касіяна 2/1. Чекаємо о 21.00. Але в такому разі секретного Санту для неї береш на себе, щоб усім вистачило сюрпризів.

— Так-так! Я їй уже купила білосніжний плед і цукрових півників. Дякую! Дуже тобі дякую, що не відмовила.

— Та як я могла, Владусю?

— Скажу їй, щоб принесла салат з руколою, грушею та дорблю, — і далі торочила подруга.

— Раптом вона робитиме свій фірмовий холодець, то нехай і його прихопить, — на прощання додала я.

Тепер на мене чекав непростий етап: проінформувати Северина про додаткове посадкове місце. Загалом він дуже добрий, але любить до міліметра продуману чіткість у всьому. Математика та раціональність була невід'ємною частиною нашого побуту. Ми рахували картоплини, що купували в маркеті, щоб, не дай Бог, не перевищити кількість, указану в списку, і користувалися гугл-календарями навіть у вихідні дні. І коли щось ішло не по плану, лагідний чоловік ставав нервовим перевертнем.

Я дочекалась, коли ми почали розвішувати фотографії на крафтову мотузочку. Чоловік подавав мені по одній світлинці, а я, стоячи на

стілці, повинна була прикріпити їх маленькою дерев'яною прищіпкою.

— Любий, хотіла ще з тобою дещо обговорити, — загадковим тоном розпочала я. — Мені дзвонила Влада. Пам'ятаєш її приятельку Люду Олійник?

— Ну, пам'ятаю.

— Річ у тім, що в неї різко обірвалися плани щодо святкування і я запропонувала їй долучитися до нас завтра.

— Улянко, а де вона сидітиме? Десь біля ліфта чи як ти це собі уявляєш?

— Та чого ж аж там? У коридорі накриємо їй.

Я бачила, як Северин бореться з внутрішнім паном калькулятором, тому намагалася бути обережною та лагідною.

— Я ж так розумію, що все вже вирішено. Сидітиме впритул до Влади, — крізь зуби сказав чоловік, — не нудьгувати ж їй самій, коли на Касіяна можна буде випити бехерівки та загадати бажання після слів президента.

Звісно, він би погодився за будь-яких обставин. Моя задача — мінімізувати його внутрішню битву щедрості та розсудливості.

Я прикріпила останню фотографію та злізла зі стільця, щоб поцілувати Северина.

Близько опівночі, поки я читала книжку, завібрував телефон. То було повідомлення від Влади: «Спиш? Треба терміново поговорити».

Я вийшла на кухню, телефонуючи подрузі. Вона нечасто турбує мене серед ночі. Я боялася, що це знову буде тема Павла, з яким вона познайомилась 8 місяців тому. Вони жили настільки по-різному, що мені було не зрозуміло, як вони взагалі знаходили час на побачення. Він прокидався після обіду, бо страждав безсонням і засинав на світанку, тому проводив ночі із цигаркою та книжкою. Повільненько жив доросле життя, не поспішав у свої 42 створювати сім'ю чи бодай щось пам'ятне. Вона ж зранечку прокидалась, бігла в «Паркове Місто» на тренування з фітнесу, щоб о 9 уже бути в офісі на бульварі Шевченка. Мріяла про ефективного чоловіка та дітей. Жила так, ніби завтра повинна була йти в рай.

— Владусю, — прошепотіла я в телефон, — що сталося?

— Пам'ятаєш, я сьогодні казала, що незручна ситуація склалася? — знову винуватим голосом почала подруга.

— Так...

— Так от, то була ще нормальна життєва ситуація. Незручна сталась зараз.

Поки я розмовляла на кухні, Северин із кімнати питав, чи всі живі-здорові. Нічні дзвінки першочергово викликають страх. Я тим часом уже розуміла, що тема йтиме про Касіяна 2/1.

— Божечки, хто тепер? Ти запросила свою фітнес-групу з нами відсвяткувати? — запитала я в подруги.

— Ой, Улянко, мені так соромно...

— Кажи вже.

— Подзвонила мені о 10 вечора Арфа, ну Ярослава, кума моя. Вона дізналась, що Люда святкуватиме з нами й каже: «Владо, я домовилася з мамою, що вона посидить із сином, а я до вас долучуся». Уявляєш?

— Так і сказала? — регочу я.

— Так. Ніби ми з листопада чекали, чи вийде в неї з нами бути чи ні. А я ж їй навіть не казала, де святкуватиму.

— Слухай, ну їй точно не можна відмовляти. Людина за 5 років, поки виховує сина одна, нарешті має змогу відсвяткувати з друзями. Хоч і не своїми найближчими, але все ж таки.

— Я знала, що ти як жінка її зрозумієш. Знала! Дякую, Улянко.

Насправді я раділа кожному новому несподіваному гостю. Відчувала ось ту новорічну магію, а точніше, смак її непередбачуваності. Можливо, це і був той меджик муд, про який я мріяла з початку зими?

Я повернулася до кімнати, де світив лише нічник. Северин лежав на боку спиною до мене. Тихесенько лягла, але щаслива посмішка не могла зійти з обличчя. Вирішила повідомити свого строгого пана завтра. Вимкнула світло й сповзла під ковдру.

— Скільки ще? — сонним голосом пробурмотів Северин, не повертаючись до мене.

— Що?

— Скільки ще стільців доставити?

— Один.

— Хто цього разу?

— Арфа, мама Владусинового похресника.

31.12.2017

Від самісінького ранку ми чепурили нашу оселю до важливої події, яка повинна лишитися в пам'яті на все життя чи хоча б на найближчих п'ятдесят років. Качка, нашпигована апельсинами, стояла на балконі та чекала вечора, щоб потрапити в духовку. Вишні розморожені, після обіду робитиму соус до птиці. Після того начищу картоплю для запікання.

Забрали диван із-під вікна, постелили там килимок, підсунули ялинку.

— Тут будемо танцювати, — урочисто заявив Северин, поправляючи чуба.

Стіл покрила новою білою скатертиною, посередині поклала червону доріжку, хвойний вінок зі свічкою, засерверувала на десять персон. Знайшла чудовий плейліст із каверами на популярні хіти. Як гарно звучить All I want for Christmas у джазовій обробці!

Северин заглянув на кухню:

— Улянко, можеш дати свій сантиметр, яким талію міряєш?

— Перепрошую, для чого?

— Не знаходжу свою рулетку. Треба поміряти відстань від столу до крісла, де сидітиме Діана. Щоб точно влізла із животом.

Чоловік виділив подрузі крісло-трон по центру столу. Пархоменки з Віктором сидітимуть праворуч від Діани. Ми із Северином навпроти вагітної діви.

— А де ж дівчата? — перепитала я.

— Ось на цьому диванчику вчотирьох штакетками сидуть.

Сьогодні вранці Морквинка подзвонила й сказала, що знову назавжди розійшлася зі своїм Борисом.

— Так, може, це й на краще? У новий рік із новою лавсторею? — втішала я.

— Я вже так втомилася, що в мене ніколи не згенерується енергія на нового чоловіка.

— Навіть на маленького? — намагалася розвеселити подружку я.

— Навіть на того, який буде повністю автономним і заряджатиметься від сонячних панелей.

— Ми коньяк тобі купили. На розлив не було, то взяли в пляшці.

— Сподіваюся, в літровій? — засміялася подруга.

Хоч ми й домовлялися на дев'яту вечора, Шевченки приїхали о 20:30.

— А раптом перейми почнуться, — казала Ді, — треба хоч встигнути поїсти майонезного.

Діана прийшла в рожевій шовковій сукні із синіми птахами. Вона була неймовірно вродливою. Віктор притягнув два великі пакети з їжею. Поки Шевченко формувала шари салату з хамоном та інжиром, я пішла зустрічати Владу.

Подруга з порога гордовито сяяла. Її аж розпирало від радощів. На обличчі було написано «а я ж казала».

— Улю, — смикнула вона мене за руку, коли я вішала її шубу в шафу. — Іди сюди.

Ми зайшли в туалет, і вона показала на шиї золоту підвіску у вигляді котика.

— Гарна? — прошепотіла вона.

— Вона-то гарна, — зітхнула я, — але він тобі не треба. Ти ж сама це неодноразово говорила. Котиком тебе не підкупити.

— Ти про Павла? Думаєш, у нас немає майбутнього?

— Якби воно було, то ти б вже намацала за вісім місяців. За весь цей час він не познайомив тебе зі своїми друзями. І цей котик... немов якісь передсмертні конвульсії фінішних відносин, — заводилась я. — Він навіть не вміє жити життя. Ніби кожен день вихаркує. А ти живеш кожную хвилину. Розумієш різницю?

Подруга продовжувала дивитись мені в очі.

— Лиши його в 2017, прошу тебе, благаю. Хоч ти мене послухай.

— Добре, — обійняла мене подруга, — спробую.

Так у світі повелося, всі колишні та ті, що на межі цього статусу, починають воскресати 31 грудня або ж за день до весілля з новим обранцем. Це теж своєрідний меджик, коли приймаєш рішення врятувати те, що ти ретельно закопував своїми руками, ногами та діями весь попередній час. На цей героїчний учинок наважуються лише глибокі антимудреці, яких у народі називають мудаками.

Владислава давно прийняла рішення ставити крапку, але періодичні зустрічі з Павлом натомість виправляли ту крапку на кому. Проте її наміри були вже майже непохитними. Подруга подумки була вільна та незалежна. Її, звісно, потішила увага чоловіка, який тримав

умовний м'яч їхніх стосунків на своїй стороні. А коли він наважився дати пас, дівчина з перемогою просто пішла з поля. Грайся сам.

З усмішкою яскравішою, ніж блискуче око-діамантик у котика, Влада понесла медовик на балкон.

— Алло? Арфо, звісно чекаємо. Касіяна 2/1, 7 поверх, 25 квартира, — тримаючи телефон плечем, скеровувала я гостей. — Павлівна двері в під'їзд відчинила, тому нічого тиснути не потрібно. Ага, так. Один під'їзд. Все, чекаємо.

Поки Влада переказувала фінал своєї лавстори Діані, Северин зустрів Пархоменків, які теж із якогось переляку приїхали раніше. Наполеон Валерії пішов вичікувати свого зіркового моменту поруч із медовиком.

Арфа приїхала на одному таксі разом із Людою. Ефектно зайшли з фаршированою щукою на таці.

— Мене лякає кількість їжі, яку ми повинні спожити за ніч. Навіть моя мама з культом їжі здивувалася б, — з вираченими очима промовила я.

— Та то я заради себе несла, бо дотримуюся посту. Не хотіла вам клопоту створювати, тому всю їжу принесла із собою, — весело відповіла Арфа, — вже навіть із небесами домовляюся про бартер: з мене якісний піст, із Нього — хороший кавалер. Набридло виховувати чудового сина самій.

Арфа завжди була в прекрасному настрої. Вона мала б зараз святкувати не на Теремках, а десь із Дженіфер Аністон, бо мала виключно голлівудську зовнішність: виточена фігура, за яку отримала прізвисько Арфа, невисокий зріст, білосніжні зуби, блакитні очі, довге волосся-блонд і завжди хороший настрій, ніби її постійно ловлять папараці.

— Коли день розплати?

— Після Різдва, — сміялася дівчина.

— Якщо все складеться, то чекатимемо запрошення на весілля влітку 2018,— додав Северин, забираючи верхній одяг у дівчат.

Люда на відміну від Арфи виглядала засмученою. Очі ніби заплакані.

Так і було. Коли я провела її до вбиральні помити руки, вона кинулась мені в обійми та гірко заплакала. Розповіла, що посварилися з мамою. Привід банальний: обрала святкувати Новий рік із друзями, а

не з батьками. Як і заведено споконвіків, під час скандалу згадалися всі гріхи: і як Люда у свої вісім пішла гуляти та замкнула двері, не лишивши ключа в сусідки, і як отримала двійку з історії в 11-му класі, і як за першу зарплатню в міжнародній компанії навіть шоколадки не принесла.

— Мам, я пральну машину купила з першої получки.

— Бо вона саме тобі й треба була. Нас із батьком і стара влаштовувала. А з першого заробітку заведено приносити якого торта в хату, а не пралку.

— Якби вона мені потрібна була, то я б її у своїй квартирі поставила, а не у вашій. Я ж хотіла тобі життя спростити.

Люда гірко плакала в моїх обіймах. Коли озирнулася до дзеркала, то побачила, що туш потекла на комірець червоної сукні.

— Боже, що я із себе зробила? — витираючи чорні доріжки від сліз на щоках, бурмотіла вона.

— Іди, постій трохи на балконі. Там прохолодно, набрякле від сліз обличчя трохи відпустить. Потім припудришся й усе буде гаразд. Лише одне прохання: не торкайся медовика. Для душевної втіхи можеш крихти наполеона з тарілки злизати.

Люда нарешті посміхнулася й додала:

— Тоді на балкон я сходжу зі стаканчиком бехеровки.

Я почула в коридорі голос Морквинки. Вона щебетала з Владою та розглядала її золотого котика. У неї був новий айфон. Борис все ж привітав свою дівчину з прийдешніми святами. Так примітивно та передбачувано.

Я поцілувала подругу в щоку та забрала в неї контейнер із бутербродами зі шпротами. Легкий запах білих грінок і часнику викликав у мене відчуття голоду. Вона тримала запакований у червоний зі сніжинками папір подарунок від секретного Санти.

Морквинка, цілуючи мене у відповідь, прошепотіла на вухо:

— Я подарунок взяла, але сказала йому, що беру паузу для роздумів.

— Уважно дивися мені в очі, — сказала я подрузі, — я ледь утримуюся, щоб їх не закотити. Час покаже, яка ти міцна.

Северин усіх запросив до столу. Діану поважно провів за руку та всадив на трон, який робив із крісла, подушок і пледів власноруч останню добу.

Під ялинкою майоріли різнокольорові подарунки, які чекали свого часу. Шевченки сиділи в обіймах одне одного. Віктор, тримав руку на животі Діани, Пархоменки роздивлялися гірлянду з фотографій, Влада, Морквинка, Арфа та Люда юркотіли на дивані за столом, розглядаючи свої новорічні вбрання.

Дівчата справді мали вигляд на славу. Влада прийшла в новій білій обтислій сукні. Сказала, що в ній є великий недолік: видно живіт після щільної вечері. Але, оскільки ми всі свої, планів наїстися до відпаду вона не міняла. Арфа сиділа як ялинка в сукні із зелено-бірюзових паєток і глибоким вирізом на спині. Люда була в червоній короткій елегантній сукні. Морквинка ж убралася в білу шовкову блузку з комірцем, усипаним блискучими камінчикам, та широкі чорні брюки. Дівчата виглядали дуже ефектно, але в той же час занадто розслаблено як для такого вбрання. Хто сидів у позі лотоса, трохи згорбивши спину, хтось підтягнув одну ногу під сідниці, бо так зручніше, хтось закрутив мотузочками ноги під столом. Я тішилася нашому святу, запаху їжі та Діанчиному чоловічому сміху.

— Всі на місці. Улю, ось твій меджик і почався. Ми змогли зібратися о 21:05.

Метушня припинилася, як тільки Северин постукав виделкою об келих.

— Друзі! Нам неймовірно пощастило провести разом 2017 рік. Пограли у вісім мафій, з'їли з тридцять пончиків на Свїтязі, покаталися на банані в Одесі, покупалися в океані в Португалії. І це все супроводжувалося сміхом і сильною підтримкою. Я хочу подя...

Чоловіка перебив дзвінок у двері. Ми презирнулися з ним. Потім перевели погляд на Владу. Вона одразу перелякано випалила:

— Це не я. З моєї сторони вже всі прийшли.

Я перерахувала пальцем усіх гостей. Всі на місці. Можливо, сусіди або помилилися чиїсь гості поверхом. Таке буває.

У двері знову подзвонили.

Я пішла відчиняти, поки Северин закінчував свою промову.

Нашу оселю від дзвінка розділяв довгий коридор, який об'єднував три квартири на поверсі. Тож я взула чоловікові капці 43 розміру, щоб швидше повернутись до столу. Не хотілося гаяти часу, щоб подивитися у дверне вічко. Голосно прокрутила замок і швидко відчинила важкі двері.

— Добрий вечір. Ви Уля, хазяйка 25-ї квартири? — запитав вродливий брюнет.

— Так, — розгублено відповіла.

— Я — Назар. Зустрічатиму сьогодні Новий рік із вами.

Я вирішила, якщо не ворушитимуся, то, можливо, знайдеться бодай якесь словосполучення, щоб відповісти незнайомцю.

— А це ось смаколики від мене. Я не зміг готувати, бо кілька годин тому зійшов із літака, але привіз дещо цікаве з Німеччини. Тримайте, — простягнув важкий пакет хлопчина.

— Заходьте, Назаре, — все, на що спромігся мій зніжковілий мозок.

Поки Северин продовжував згадувати перемоги та невдачі року, що минав, я повісила в гардеробну пуховик гостя. Він зняв білі кросівки, які пасували до його святкового вбрання — чорних вузьких джинсів і білої сорочки.

Ми тихенько зайшли на кухню, де регіт від жартів мого коханого ніяк не вщухав. Я показала рукою на молодого чоловіка та феєрично оголосила:

— Знайомтесь, це — Назар. Він зустрічатиме 2018 рік із нами.

Глибоку зніжковілу тишу перебив Пархоменко:

— Братане, ти прийшов! Яка несподіванка! Як добре, що ти все ж не посоромився, — плескаючи друга по спині та затискаючи його в міцних обіймах, вигукував Сашко.

— Я вагався, але не хотілося провести святкову ніч самому в квартирі. Маму лишили в лікарні ще на два дні, тому я наважився до вас приїхати, — зніжковіло сказав незнайомець.

Хлопець чотири роки тому виїхав працювати до Німеччини та набагато рідше став бачитися з найкращим другом дитинства Пархоменком, а тепер приїхав на кілька днів із Берліна, щоб провідати маму, а вона ще й із запаленням легенів потрапила в лікарню.

Северин побіг до сусідів по табуретку. А я тим часом знайомила новенького з друзями. Почала із парної сторони, де розміщалися сім'ї, а коли перейшла до частини вільних і незалежних, не змогла втримати посмішки. Дівчата вже сиділи, немов на прийомі в королеви Єлизавети, з рівними спинами. Кожна поглядала на нежонатика, як на потенційну здобич.

Назара втисли між Сашком і Шевченком, саме навпроти нашої клумби з дівчат.

Перед другим тостом, який готувалась сказати, я нахилилася до вуха Северина і прошепотіла:

— Саме зараз і почнеться справжнісінький екшн. Я відчуваю, що в повітрі коїться щось незвичне.

— Та ясно, що незвичне. Чотири левиці побачили антилопу. Зараз почнеться меджик махач за здобич.

Я не хотіла повторюватися після емоційної промови чоловіка щодо подій, які ми разом прожили у 2017 році. Тому почала мріяти про нові досягнення у 2018. Набажала примножуватися не лише за рахунок Шевченко, дивлячись у бік панянок.

— І головне — вірте в чудеса. Помічайте їх, адже доля підкидає нам сюрпризи не лише 31 грудня. З прийдешнім, друзі!

Дзенькіт приборів, поки ми куштували неперевершені страви, перебивав діалоги між дівчатами та Назаром. Кожна намагалася підсвітити свої сильні місця. Ми ж своєю чергою теж вихваляли дівчат як господинь.

Влада випадково торкалася під столом ніг Назара. Воно й не дивно, адже таких довгих ніг світ не бачив, лише Київ.

Морквинка висловлювалася загадками. Завжди, коли фліртувала, переходила на млосний, повільний тон спілкування. Це звучало як мантра та зачаровувало навіть нашу кицьку Карамельку, яка з першим гостем сховалася під диван.

Арфа постійно дзвінко сміялася, де треба й не треба. Часом зачіпала своїм великим бюстом склянку з просеко. Одну навіть розбила. Чи то для спецефекту чи то від незграбного руху, коли намагалася фаршировану рибу подати через весь стіл Назару.

— Це я сама фарширувала шуку. Спробуй. Така добра. Я дуже смачно готую, — сяяла білосніжною посмішкою Арфа.

Поки Люда відійшла від сварки із мамою, стіл перетворився на справжнє поле бою. І ніби було вже пізно йти в наступ, але Люда наважилася. Після того як Назар розповів, що останні два місяці дивився огляди різних автомобільних виробників, дівчина ненав'язливо сказала:

— Назаре, я саме обираю собі машину. Не можу визначитися між «тойотою» та «маздою». Можливо, поділишся інформацією зі мною та й даси якусь слушну пораду?

Влада досі не торкнулася гори олів'є, яку поклала собі в тарілку за кілька секунд до приходу хлопця. Тримала під контролем рівень виступу живота. Зараз вона шкодувала, що обрала саме цю сукню. Але, з іншого боку, вона як ніколи пасувала до її засмаги, яку здобула в Туреччині в жовтні.

Наше свято перетворилося на реаліті-шоу. Пархоменко страшно переймався, що втратить друга, якщо той поведеться на чари однієї з дівчат. Він помітно ревнував товариша. Періодично виводив того в кімнату для розмов.

Діана не могла вгамувати свого внутрішнього чоловіка, постійно сміялася з найменшого жарту. А дівчата відпрацьовували кожна свою тактику.

Час наближався до півночі. Я запропонувала всім перейти в кімнату, щоб послухати виступ президента. Поки громада ліниво пересувалася, я згадала, що в нового гостя немає подарунку від Санти. А церемонія вручення гостинців припадала одразу після бою курантів. Тож я побігла за своїми піалами для чаю. Вхопила червону стрічку, яку закупила у великій кількості напередодні свят, швидко обмотала нею посуд і непомітно примостила серед інших подарунків під ялинку. Ніби так і треба було. Ніби ми все життя чекали на цього гостя.

Северин гукав мене з коридора, який об'єднував кімнату з кухнею.

— Улянко, хутко йди. Президент уже почав.

Чоловік зупинив мене за руку на вході в кімнату. Всі гості саме вовтузилися перед плазмовим телевізором: хтось шукав шматочок місця на дивані, хтось на килимку, а хтось, точніше чотири прекрасні пані, біля Назара.

— Я ставлю на Арфу. Вона полонила його своєю щукою та сміхом, — грайливо прошепотів Северин.

— Гм... навіть не знаю. У всіх шанси рівні.

Я вкотре помітила, як Назар запитав у Морквинки, чим вона займається. Хоча цього вечора традиційно всі питання ставилися холостякові, а не навпаки.

— Стій, — зупинила чоловіка, — Морквинка. Я ставлю на Морквинку.

— Хто виграє, той хреститиме дитину, — засміявся Северин і пішов шукати пульт, щоб зробити гучніше телевізор.

Я побігла по бенгальські вогники, запальничку та фотоапарат «Зеніт», який мені дав тато. Маємо цілу серію диванних фото. Робимо знімки всіх, хто приходить до нас у гості на Касіяна 2/1 в одному й тому ж місці.

— Друзі, не забудьте загадати бажання, — вигукнула Діана, пританцьовуючи на звуки відліку.

— Чотири, три, два, один...

— З Новим роком! Коха-а-а-ання! Ми-и-и-и-и-ру!

Всі почали обійматися. Спочатку чоловіки своїх жінок, якщо такі були в наявності поруч. Потім — усіх друзів по черзі. Поки я дійшла до Назара, його щоки були рожево-червоні від помад і блисків усіх дівчат, що перебували в квартирі.

— Назаре, з Новим роком. Загадав бажання? — обіймаючи хлопця, запитала я.

— Навіть якщо він не встиг, то за нього це вже зробили, я певен, — перебив Северин і потиснув руку новому знайомому.

Громада активно перемістилася на кухню, де гучніше за попереднього грав безсмертний хіт гурту Abba «Happy New Year». У квартирі по закутках ще тримався запах перегорілих бенгальських вогнів.

Ми перейшли до церемонії вручення подарунків. Регіт стояв на весь район.

Діана отримала консервовані патисони, пелюшки та подушку з надписом «ти не скористаєшся мною наступні 365 днів». Серед подарунків також були курячі пупочки, пісочне печиво в наборі з панкреатином, поплавок і навіть пуанти.

Ми із Северином спостерігали за розвитком подій на полі бою. Я перемагала. Назар став біля Морквинки та почав розпитувати про функціонал на роботі.

— Я тобі кажу, що він запав на Морквинку, — шепотіла я, підставляючи кришталевий келих для бехерівки. — Хто б таку нудну тему питав на підпитку?

— Не можу погодитися. Ой, не можу, — прищутив очі чоловік і подав мені тарілку з нарізаним апельсином. — Можливо, він таким чином привертає увагу іншої. Але я не можу поки второпати чию саме.

— Отже, треба бути обережною з алкоголем! — пробурмотіла я. —
Лейтенанте Коломбо, я хочу бачити розв'язку тверезими очима.

— Даю 100 баксів, що Арфа, — підійшов Віктор. — Я бачив, як
вони разом виносили шуку на балкон і десь близько десяти хвилин там
розмовляли.

— Це ще нічого не значить, — обурилась я.

— У собачий холод це багато що значить, Улю.

Діана помітила нашу словесну перепалку та долучилася. Вона ще
не почала промови, але вже сміялася.

— Точно Влада. Скільки дав Віктор? Множу на два. Я бачила, як
він ніби випадково торкнувся у відповідь під столом її ноги.

— То геть не важко. Всі за цим столом торкаються Владиних ніг.
Вона тими ногами може, не встаючи, взяти медовик із балкона, —
перебив Северин, який наполегливо вболівав за Арфу.

Назара неймовірно тішила ситуація, в яку він випадково втрапив.
Не лише увага, але й різноманіття вибору. Хочеш поговорити про
інвестиції — іди до Северина, хочеш про організацію масштабних
івентів в Україні — до Влади, про викладання журналістики в
університеті — до мене, про насіння та врожай томатів на
Херсонщині — до Морквинки, про проводки та закриття періоду — до
Люди. Хочеш їсти — будь-що знайдеш на столі чи на балконі. Хочеш
побути в тиші — не вийде.

Молодого чоловіка смикав кожен по черзі. Якщо дівчата хапали
його увагу задля самореклами, то Пархоменки, ми та Шевченки
намагалися дізнатись щось більше про самого юнака. Чи не маньяк?
Чи не аб'юзер? Чи не альфонс? Коли ринкова оцінка товару була
зроблена, я подивилася на годинник і злякалася. Вже була 5:30 ранку!

— Любий, нам уже через двадцять чотири години необхідно
прокидатися на роботу, а ми ще не вмикали плейліст! — гепнула
келихом по столу й урочисто заявила: — А зараз — танці!

Усіх ніби струмом ударило. На малесенькому синьому тканому
килимку, якого ми приволокли з Карпат, опинилося дев'ятеро людей,
не враховуючи Діанчин бонус.

Розпочали Монатіком, а Таяна продовжила. Заміжнім стало тісно
на танцювальному майданчику. Я зробила гарячі напої, принесла
торти з балкона. За столом сиділи лише всі незацікавлені в Назарі
люди. Перед тим як узятися за солодке, я тихенько сказала:

— Усім смачного та гарного перегляду, — і увімкнула «Твої гріхи» Тіни Кароль.

Ми хотіли зрозуміти до того, як розійдемося по домівках, хто ж забере ті долари, які поставили на дівчат із Назаром. По тому, кого мав би обрати хлопчина, все повинно було стати зрозуміло.

І лишень я відкрила рот, щоб заштовхати шмат наполеона, Назар підійшов до мене зі словами:

— Хочу цим танцем подякувати господині за чудовий прийом.

— Ото чортяка, — пробурмотів Северин. — Вирішив нас помучити. П'ятірочка за кмітливість.

О 7:30 ранку Шевченки поїхали, а несімейні ще танцювали. О 8:00 Пархоменки попрощалися з усіма. Несімейні ще танцювали. О 8:30, перебиваючи «Латексфайну», я нагадала, що нам із Северином завтра на роботу.

Несімейні ще б танцювали, але музика вже не грала. Дівчата тяжко дихали, їхні розпашілі тіла були виснажені, але до останнього не здавалися. Назарові вилиці були вкриті краплями поту. Хлопцеві треба було визначатися. За вікном стояв новий день.

— Так, може, ми тобі допоможемо зі столу прибрати та помити посуд, — прощобетала Влада.

— Ні! — різко зупинила я її. — Вам уже пора йти.

Дівчата викликали таксі. Легкий шлейф суму завис у коридорі, коли ми видавали верхній одяг і контейнери з їжею, яка залишилася, гостям.

— Друзі, — втомлено промовила я. — Дякую, що змогли прийти. Дякую за новорічний меджик.

Двері зачинилися. Я обійняла Северина перед горою посуду й сказала:

— Я відкладатиму кожен момент цієї ночі в скарбничку спогадів.

— Давай краще відкладатимемо на габаритнішу квартиру. Наша компанія точно збільшиться після сьогоднішньої ночі.

Липень 2020

Ми із Северином поспішали у Видубицький монастир. Я ледь натягнула свою сукню на вагітний живіт.

— Хутко! Обганяй його, — кричала я чоловікові, який сидів за кермом.

— Для чого нам поспішати? Ще година до початку служби.

— Я так хочу потримати її.

Була неймовірна спека того дня. Клумби біля храму майоріли різнобарв'ям квітів.

Назар стояв у лляному блакитному костюмі із дитиною на руках. Ніжка стирчала з-під пелюшки. Я одразу торкнулася оголеного пальчика та тихесенько прошепотіла:

— У неї довгі ноги, як у матусі.

Наталія Довгопол

Стіни в рожеві слоники

— Чао, Стейсі, — сказав він, махаючи рукою з перону.

— Ми ще побачимося? — дурнувато всміхнулася крізь сльози Стейсі.

Він усміхнувся у відповідь, вона й так усе знала. Чергове кохання на три дні, італійські апельсини просто з дерева, любов на сніданок, шепіт Адріатичного моря й сльози прощання. Щоправда, лише на її очах.

Чоловіки в Стейсі були різні, і за кожного вона чіплялася, як за останній шанс.

Коротун із пронизливими синіми очима, що приніс кришталеві келихи просто на набережну Будапешта. Шампанське мерехтіло на заході сонця, доки вона виливала йому душу, а він роздягав її поглядом.

Підкачаний блондин, що пахнув розмарином із нотками бергамоту. Тиждень у маленькому шато на півдні Франції, де вони зрідка вилазили з ліжка — хіба для того, щоб він відповів на дзвінки своїх бізнес-партнерів, дітей і дружини.

Тенісист із Мадрида, студент із Брюгге, бармен із передмістя Берліна.

Усі пішли, залишившись у розмитих спогадах і щоденнику, який вона вела усі ці довгі роки, коли зі Стасі перетворилася в Стейсі. Коли наростила вії й стала фарбувати волосся в бунтарський відтінок фуксії.

Вона сиділа за столом, який став замалим зі шкільних часів. Тато облаштував тут свою майстерню, і хоч як ретельно Стася вибирувала всі гвинтики й шурупчики, пакуючи в окрему коробочку, запах заліза міцно в'ївся в стіни. Алое на підвіконні — єдина рослина, що виживала в її дитячій кімнаті, вузьке ліжко, книжкова полицка, шафа-купе з облізлим лаком, що досі берегла стоси вицвілих сарафанів

у білий горох, розтягнутих светрів, шортиків і маечок із дев'яностих-двотисячних. І шпалери в рожеві слоники, які сама Стася обирала на Троєщинському базарі й навіть клеїла сама.

Писала швидко. Сторінки щоденника заповнювалися розгонистим почерком, у куточках з'являлися замальовки. На щокі проступали ямочки. Два роки на українській філології так просто не минулись, думала Стася, підбираючи синоніми до слова «вилупок».

— Слухай, а якби я записала всі свої історії? Цікаво було б почитати? — спитала якось у знайомі.

— Ну, хіба що друзям...

Відтоді Стася писала лише для себе. А ще для того випадкового попутника в метро, який знайде її мимохіть зронений щоденник — випадкові попутники мали значно менші шанси зробити боляче.

За вікном пішов сніг. Лапатими шматками вати він накривав дерева, машини й дитячі майданчики, іскрився в помаранчевому світлі ліхтарів і сусідських вікон.

«Уперше не чекаю на свій день народження, — написала Стася. — Це так жахливо — народитися в один день з Ісусом. Принаймні раніше то було „католицьке“, а зараз навіть у Києві 25-го святкують, ніякого тобі особистого простору». Написала й закреслила.

Відкинулася на спинку стільця, закусила недогризок олівця. Збрехала самій собі.

Ні григоріанський календар, ні маленький Ісусик, ні заметіль, що заліплювала вікна, не впливали на її клаустрофобний настрій. Тридцятиліття підкрадалося до Стасі, тягнулося кістлявими пальцями, креслило чорним маркером рубежі. Уже за кілька тижнів вона казатиме іншу цифру на прийомі в лікаря, поряснішають зморшки, а болі в спині стануть щоденною нормою. Її вже не візьмуть стюардесою в Emirates cabin crew, не покличуть у модельну агенцію, вона вже не станцює на Бродвеї і не поїде на програму «для молоді».

Пустка відкривалася попереду. Та найстрашніше — пустка зяяла позаду. А на пустку спиратися якось не до сили.

У кав'ярні, що відкрилася на районі за Стасиною відсутності, було несподівано затишно. Кажуть, спальні райони не міняються, але щоразу, як Стася поверталася додому, помічала, як розрослася

шовковиця й порепався асфальт, як проклали нові доріжки й замінили бетонно-металеві гірки на нові пластикові.

Помічала, як змінюються люди. Щороку дужче сивіють сусідки, дорослішають діти, у дворі з'являються нові візочки — інвалідні та дитячі.

Її подруги, з якими вона нерозлийвода з першого класу, теж змінювалися. Леська з гидкого каченяти перетворилася на жінку-вамپ із двома вищими освітами й кар'єрою в ІТ. Машуня покруглішала; вагітна третьою дитиною, вона світилася від щастя.

— Стасю! — розкинула обійми Машуня, ледь не перекинувши склянку з мача-латте. — Ну нарешті! Признавайся, давно повернулася в Київ?

— Місяць тому, контракт на Корфу закінчився. Один австрієць кликав із ним до Відня, але я не повелася. Дуже хотілося додому.

— І не написала? Геть зникла із соцмереж, — підняла брову Леська, цілуючи в щоку. Вона уважно роздивилася подругу, немов витягувала свій уявний мікроскоп.

Коли перші привітання, компліменти й просторікуваті фрази зробили атмосферу невимушеною, а кухлики кави приємно зігрівали руки, однокласниці продовжили Стасин допит.

— Розкажуй, де ти там працювала.

— У бутік-готелі. Чотири зірки, величезний басейн, п'ять хвилин до моря.

— На рецепції? — припустила Машуня.

— Ага, — не змигнувши оком, збрехала Стася.

На рецепцію так просто не брали. Окрім знання мов і модельної зовнішності, потрібен був ще й завірений диплом із вишу. Бажано, із профільної спеціальності. Та з дипломами в Стасі не склалося.

Шість днів на тиждень вона перестилала постіль у дев'ятнадцяти кімнатах, подавала сніданок, обід і вечерю, відносила прання на інший кінець містечка, підмیتالася, вимивала й ділила маленьку кімнатку з двома іншими заробітчанками.

Утім, це була не найгірша її робота. Вона мила пляшки на заводі в Німеччині, доглядала за літньою жінкою в Італії, збирала трусавку в Польщі — останні п'ять років, коли зі Стасі стала Стейсі.

— А як Ігор, не бачилася з ним? — мимохідь запитала Леська.

Кава розхлюпалася, Стася закашлялася. Саме лише ім'я викликало в неї алергічну реакцію.

Рівно десять років тому Стася виїхала з батьківської квартири на Воскресенці, зі своєї кімнати зі стінами в рожеві слоники. Виїхала з однією валізою, гепнувши дверима перед обличчям тата, заблокувавши дзвінки від мами.

Переїхала до Ігоря в Одесу, покинувши філологію, стажування в журналі й ліпших подружок. Ігор уважав себе рок-музикантом, грав на ударних, а гроші заробляв слюсарем в автомайстерні. Ну як, заробляв...

Були романтичні прогулянки набережною, години обговорення артхаусних фільмів, двіжові концерти й афтепати. Було й багато битого посуду, прокурені гаражі, вічна злиденність і один викидень.

Стася підробляла: то продавчиною в сувенірному кіоску, то прибиральницею в дитсадочку, але ніколи на повний день, бо Ігореві хотілося сімейного затишку. А як його створити, якщо вдома тільки рисова каша й позавчорашній хліб?

— Та-ак, забули про Ігоря, — лише й сказала Стася, відкашлявшись.

— Ну й правильно, чого про нього згадувати, — вступилася Машуня, — ти й без нього так багато досягла.

Стася глутнула грудку в горлі.

Вона провалила все. Ігоря, що знайшов собі нову фанатку, хоч як Стася за нього хапалася. Професію, якій так ніколи й не довчилася. Десяток випадкових екзотичних чоловіків і стільки ж випадкових підробітків, на яких не мала сили й бажання затримуватися.

Якби Ігор не пішов, лишаючи її ні з чим, чи зробила б вона перший крок? Чи наважилася б?

— Молодець, що пішла від нього, — підтримала Леська, знову налаштовуючи свій уявний мікроскоп.

Стася лише дужче вп'ялася пальцями в чашку. Ця напівправда муляла їй.

Постійна напівбрехня.

Машуня кашлянула.

— Слухайте, а Вітка наша погладшала! Але їй личить, вона як лялечка!

— Ну а Єгорчик нівроку підкачався в армії, такий сексі став, дівчата-а...

Розмова пішла в інше русло, фокус уваги змінився, чому Стася нескінченно потішилася. Згадували однокласників, перемивали кісточки старим друзям і спільним знайомим.

— А я бачила Руслана в «Сільпо», — раптом сказала Машуня. — Такий діловий був, пройшов повз мене й не привітався.

— Може, не помітив? — закусила губу Стася.

— Ой, тебе би помітив, — засміялася Леська. — Я все думаю, чого ти з ним ніколи не замутила?

— Та ну, він був такий ботанік, і на голову нижчий. І прізвище ще таке — Псяр. Ну ви уявляєте, Станіслава Псяр?

— Ого, ти ще тоді до його прізвища примірялася?

Напруга остаточно спала. Дівчата сміялися, спогади про шкільні роки огортали теплою ковдрою. Стася згадувала Руслана, з яким кілька років ділила парту, списувала математику чи допомагала з творчими завданнями. Згадувала вечірки у великій компанії, гру «в бутилочку» і як Руслан проводив її додому. І все дивився на неї поглядом, від якого холодок бігав поза шкірою і щось злегка пурхало в животі. «Руслан у мене є завжди, а поки пошукаю чогось кращого», — самовпевнено думала вона, аж раптом після дев'ятого класу він перевівся в ліцей і повністю зник із її життя.

За вікном знову падав сніг.

— Стась! Це ж на носі твоє тридцятиріччя, — схаменулася Машуня. — Як святкуватимеш?

— Вдома, з батьками, — збрехала Стася, і напруга повернулася.

Батьки мали тритижневі вакації в Єгипті, давно жили своє вільне й незалежне життя. Сестер-братів Стася не мала, а єдина тітка переїхала в Тюмень і обірвала всі зв'язки з хахляцкімі родствінічками.

— Так незручно, що це на Різдво, — сказала Машуня. — Ми їдемо на кутю до свекрів...

— Я теж уже все розпланувала, не знала, що ти приїдеш.

— No worries, дівчата, я ж кажу — буду з батьками.

Коли вже вийшли з кав'ярні, наобіймалися й мали от-от розійтися, Леська затримала Стасин лікоть і шепнула на вухо:

— Слухай, не обов'язково жити у своєму вигаданому світі.

Стася зацікавилася. Ще деякий час мовчала, а тоді відповіла:

— Та не знаю, якось не складається...
— Може, ти погано складала?
— Леська, не будь токсик! — поспішила на поміч м'яка, як плед, Машуня.

«Може, ти погано складала? — відлунювало у вухах. — Може...»

Того вечора Стася відчувала, як терпнуть руки. Тривожність гнітила, дихання спирало, стіни тиснули. Це був не її простір. Кімната, яку вона давно переросла, письмовий стіл, що став майстернею, шпалери, які хотілося віддерти.

Ніби і є куди повертатися, але нема.

Стася взялася за щоденник — єдине, що допомагало їй побороти напад паніки. Мрія писати й бути прочитаною. Бути почутою. Правда й нічого, крім правди.

Вона дістала старенький лептоп і почала набирати. Рядки за рядками, крізь біль і чергове горнятко кави, крізь сльози, що наворачалися на очі.

Вона складала. Добре чи погано, але на екрані з'являлася її справжня історія. Як ділила парту з ботаніком, як вступила в Шевченка на філологію, як ридала щоранку в Одесі, коли відчувала себе загнаною в клітку. Як постила сториз із Альпами чи Рів'єрою, а в самої пальці ледь згиналися після натруженого робочого дня. Як розповідала про вечерю на двох у венеційському палаццо, а зранку назавжди залишала й палаццо, і його чарівливого власника.

Усе, як є, аж до перших сонячних променів, що засліпили кімнату. Того ранку зима видалася особливо сонячною.

Лише ім'я не змогла підписати. Знову наскочив напад паніки.

Стейсі... Стася... Писала й стирала. Присвоїти собі цю історію означало зізнатися, що програла. Лузерка на порозі тридцятиліття.

«Може, ти погано складала?»

Налила трав'яного чаю, протерла заспані очі. Поклала затерплі пальці на клавіатуру.

«Станіслава Базиляк», — підписала свій рукопис вона.

«Надіслати», — супровідний лист полетів у видавництва. «Текст автобіографічної повісті знайдете в прикріпленому файлі».

Мороз малював на вікнах, настінний годинник відміряв години, календар — тижні.

Нагадування про свій день народження Стася прибрала з фейсбука заздалегідь. А в переддень навела лад у квартирі, подзвонила батькам (Христос Рождається — Славимо Його), сходила на закупи.

Сніг рипів під ногами, коли Стася несла пляшку аперолю й шматок ягідного тарту з «Екомаркету». Замість ялинки притягнула великий плакат зі сніговиком, що жонглював ялинковими кульками. Плакат одразу ж наклеївся на стіну «для створення святкового настрою», але настрою все не прибувало.

На душі шкребло й бентежило. Ванна з лавандовою пінкою і пів пляшки аперолю не вельми покращили ситуацію. Дивитися весь вечір фільми про Гаррі Поттера, чути відзвуки колядок попід вікнами й чекати на гільйотину, що впаде на голову з дванадцятим ударом годинника.

Заснула просто на дивані, у крихтах від тарту, із недопитим аперолом у келиху. Зранку спробувала підвестися й відчутти в собі ознаки тридцятиліття — натомість відчувала лиш затерплу шию та важку голову після вечірнього коктейлю.

Сонце відбивалося від снігу, на вікні малював чудернацькі квіти мороз. У дворі вже гасали діти на санках, наповнюючи ранок гамором і сміхом. Життя продовжувалося.

Неспішно Стася заварила міцного чаю й нарешті ввімкнула телефон.

Мотиваційне голосове від Леськи, миле привітаннячко від Машуні, сяючий букет троянд від батьків у вайбері.

На фейсбуці ще одне повідомлення:

А чого це тобі моє прізвище не подобалося?

00:01. Руслан Псяр

Стасі щось замуляло під ложечкою. І поки вона згадувала, де у неї та «ложечка», філологиня всередині автоматично переклала — то під серцем занудило. І так солодко занудило, що Стася випила пів чашки чаю, доки відповіла:

Це хто тобі сказав, дівчата пожалілися?

Які дівчата?

— прийшло миттєво. Спалахнув зелений вогник на знак присутності.

Стася посміхнулася. Точно Леська під'юдила. Ще й сьогодні — чому саме сьогодні одразу після півночі?

Вона гарячково думала, що б його відповісти. Пофліртувати? Звести все на жарт? Що, як Руслан схотів познущатися? Ось зараз вона щось відпише, а він візьме й викладе скріни в чат однокласників...

Одним компульсивним ковтком Стася допила чай.

«Руслан ніколи такого не вчинив би», — говорив внутрішній голос. Але й про Ігоря вона колись була іншої думки.

Залишався сталкінг.

Сторінка на фейсбуку була порожня, фотографія десятирічної давності, нуль інфи. Окей, гугл. Кілька варіацій із написанням імені, латинська транслітерація...

За мить LinkedIn уже показував його профіль — Руслан Псяр, засновник видавництва «Дофамін». У свідомості клікнуло.

Судомно Стася перебрала всі видавництва, куди надсилала свій друкопис. Цілком можливо, що...

Стась, ти ще там? Хотів запропонувати тобі контракт на видання книжки. Вибач, що не в діловій переписці:) Заїдеш в офіс підписати, раптом у Києві?

Дихання сперло. Усе тіло обдало гарячим потоком.

Сьогодні?

— ледь вистукала по екрану Стася.

Сьогодні ж вихідний.

Гнітючий холод миттєво прийшов на зміну спеці, сковуючи всі суглоби, повертаючи її з небес на землю. Її кришталева мрія здійснилася — навіть без чарівної феї — у неї буде власна книжка! А їй навіть ні з ким відсвяткувати.

Звісно, заїду в робочий день. Просто я надто зраділа. Божечки, я навіть на таке не сподівалася!

Ага, то в тебе вдоста вільного часу? Може... на каву на районі?

Пауза. Перед очима хлопчик, із яким сміялися над дурнуватими завданнями, пишучи одну контрольну на двох, стояли вечорами під під'їздом, говорили ні про що й про все на світі. «Руслан у мене є завжди», — нав'язливою думкою засіло в голові поруч із піснею Авріл Лавін, заслуханою на CD-плеєрі.

А тобі нема компанії в різдвяний ранок? — надіслала й перевернула телефон, щоби не бачити, як в месенджері крапочками набирається текст відповіді.

Пауза. Дзеньк.

За двадцять хвилин біля школи
— безапеляційно засвітилося на екрані.

Стася не пам'ятала, як збиралася. Відкопала в шафі чистий светр, нанесла за вухо трохи парфумів, збрала в жмут волосся. Вона боялася мати надто святковий вигляд, але й надто буденного їй не хотілося. Вона не бажала приходити заздалегідь, але й спізнитися було б не ок.

Руслан стояв на шкільному подвір'ї, перетоптуючись з ноги на ногу. Досі трошки нижчий за неї, симпатичний, веснянкуватий, хіба дещо змужнілий. У руках тримав букет із гілочок сосни й блідо-рожевих троянд, загорнутий у білий папір.

— З днем народження. І з Різдом заодно, — усміхнувся він, простягаючи хвойно-квіткову композицію, яку, вочевидь, купив не за рогом будинку. Готувався.

Серце от-от мало вистрибнути з грудей, колишні метелики повернулися. Стася торкнулася обгорткового паперу — на звичайних аркушах А4 виднілися літери.

— Роздрукував тобі угоду для ознайомлення, — знизав плечима Руслан і зашарівся.

— Чекай, чекай. Я маю стільки запитань... Коли це ти став власником видавництва?

— Та... ще в універі бізнес-проект робив про видавничу справу. Згадував, як ти любила писати історії і думав про творчих людей. Що вони не мають змоги видаватися, бо просто не знають інструментів. Та й не мають їх знати, зрештою. Це ж симбіоз — хтось краще знає цифри, хтось букви.

— А коли ти вирішив?.. — вона замовкла.

— Тиждень тому, та чекав твого дня народження. Але прізвище моє в тексті зміни, бо подумують, що це блат.

— А це блат?

— Ні, — засміявся він. — Моя асистентка відкрила рукопис, стала читати й не змогла відірватися. Сказала, що проревіла цілу ніч над тим щоденником. І написано цікаво, і героїня незвичайна. А ще, каже, прізвище моє згадується, й ім'я, оце так збіг. Думаю, треба й собі читнуть. Станіслава Базиляк, а ви відважна жінка, отак розповідати про себе.

— Думаєш, варто?

— Тільки так і варто.

Вони ішли доріжкою, білою від утоптаного снігу, блискучою та слизькою. Через паркову алею, повз шовковицю — ровесницю їхнього тридцятиліття.

— Чекай, я ж ніде не писала, що мій день народження на Різдво, — повернула голову Стася.

— Та... я і так пам'ятаю, — знічено відповів Руслан.

Дмитро Безверхній

Сірі чаплі завжди стоять осторонь

— Почни спочатку...

— Ти сьогодні красива, — Андрій вдав, ніби не помітив зауваження вчительки.

— Дякую. Ти — завжди красивий.

— Пф-ф-ф, я знаю, — цілком серйозно відповів малий.

— Тут бракує «о», не загуби її вдруге. І правильно спиши з дошки класну роботу. — Світлана провела вказівним пальцем по лінії маргінеси, ніби нагадуючи про додатковий кордон для всіх чорнильних слів, що своїми хвостиками, закінченнями й крапками так відчайдушно намагалися перетнути червону риску забороненого. Збирала диких звірів правопису, які повтікали, забувши про правила, й лізли хто куди. — Будь уважним. Почни спочатку.

Вони сиділи за останньою партою й вели свою тиху розмову, поки решта дітей у класі писали черговий літературний диктант під наглядом іншої вчительки. Попереду них вирувало шкільне життя: хтось перешіптувався, інший чухав потилицю, третя ховала під партою телефон, четвертий попросився вийти, щойно до класу повернеться п'ятий, шостий і одинадцятий не могли поділити ручку, тринадцята шукала лінійку, коли та їй була зовсім не потрібна. Позаду них — стіна — вигорілі від часу й чужих поглядів шпалери тримали на собі таблиці з родами літератури, портрети відомих мертвих і сліди чийхось масних пальців і штрихів від темного взуття.

Андрій любив дивитися на стіну. Її химерні орнаменти й виверти вицвілих квітів між портретів і таблиць, підхоплюючи, відносили хлопчика в далекі мандри, під час яких він втрачав уважність і завжди губив літеру «о». Дивитися на клас йому не подобалося. Пістрява метушня голосів і зайвих рухів дратували. Він помічав кожен їхній крок, жест, викрикане слово й забуту домашку. Від цього було нестерпно нудно й важко водночас. Здавалося, тільки Світа (так він її називав із першого дня знайомства) розуміла його нудьгу, тому теж

вирішила сховатися на задній парті. Поруч нього. Причаїтися. Завмерти в чеканні спокою. Підпирати коліньми низеньку стільницю. Тіснитися на дерев'яному стільчику. Слідкувати за його мандрами. Ловити його розгублені літери й повертати на місце. Стишувати Андрієве бажання прямо зараз скочити з-за парті й гайнути під холодний листопадовий дощ, подалі від класної метушні, до власної тиші. Ще Світа багато перешіптувалася з ним. Робила зауваження. Хвалила за кожен рівно написаний рядок. Була спокійною. Задумливою. Сумною. Але чомусь називала себе не Світою, а асистентом учителя. «Асистент учителя» видавалося Андрієві надто дивним, «Світлана» — надто довгим. «Світа» — було ідеальним.

Світлана не ображалася, тому стала малому Світою, а він її новим підопічним в інклюзивному середовищі.

— Він цікавий хлопчисько, цей Андрій, — без упину лепетала Світлана, розказуючи чоловікові за все, що з нею трапилося на роботі цими днями.

Жінка стояла на кухні й нарізала цибулю, схилившись над стільницею. Долу стікали пекучі сльози — опиратися їм марно, цибуля вичавить своє, перш ніж зашкварчить, переможеною, на розпеченій пательні. Світло із зальопаної кухонної витяжки м'якою тьмяністю розливалось кімнатою, відкидаючи примарні тіні, роблячи приміщення вужчим, тіснішим, самотнішим — примножувало тишу.

— Він мій третій підопічний на інклюзії, й щораз дивуюся, які ці діти різні й прекрасні.

— І складні.

— Обов'язково! — потвердила Світлана, вкотре втираючи цибулеві сльози. — Утім, це вже точно не їхня вина й не їхня проблема. То ми, дорослі, надто вкам'янілись, відійшли од щирості, розгубили якусь крихітку, але таку важливу часточку світу, щоб розуміти їх повністю. Це як пазл, у якому нам забракло деталей.

— Ти надто глибоко копаєш, Свет. Тебе й без того інколи, вже пробач, важко зрозуміти.

— Тебе ж я можу розуміти без слів, любчику, — вдавано обурилась. — І чути, навіть коли ти мовчиш, — прошепотіла на самісінькому видиху.

Останнім часом емоції жінки мінилися, як листопадова погода за вікном: холодніли байдужістю перших заморозків, проливалися дощем розпачу, опадали листям втоми, іскрилися слабким інеєм нового ранку, опускалися раптовою сутінню на світлий день. Заспокійливі не допомагали. Слова подруг краляли дужче за мовчання. Спокій відчувала лишень удома, ось тут, серед старих меблів, знайомих стін, минулого, і на роботі. А ще... ще був Андрійко.

— Майже переконала, — почула ніби десь віддалік чоловіків голос.

— Я така, — поміж мокрих очей закралася ледь помітна усмішка.

— Ну давай, я ж бачу, що ти ще не все розповіла.

— Так от, — із новим запалом продовжила Світлана. Вона любила тихі, майже мовчазні розмови з Вовою. — Він дуже неквапний, але здогадливістю випереджає багатьох ровесників. Дитина ніби іде світом наосліп, покладаючись на якісь зовсім інші, незбагненно відмінні од наших чуття. Промацує кожну деталь, але не за все може взятися міцно. Його думки розхристані, бо їх надто багато.

— Ох, учителько моя, зоре світова! І секунди не можеш без роботи. Усім складаєш характеристики, кожного втискаєш до своїх планів, усіх діагностуєш.

— І будую міжпредметні зв'язки... А ще Андрій любить тварин. Учора він хотів бути зубром, бо їх мало й кожен не зайвий. Уяви. Хотів стати зубром, аби їх було більше!

— Здається, цей малий тобі сподобався.

— Еге ж.

— Їхня родина не тутешня, здається.

— Так, переселенці. У нас таких уже багато. Побачиш. Вони здалеку, з півдня, але такі близькі нам. Немов жили тут увесь час. Їм виділили ту стару хатину на пагорбі, там, де внизу влітку цвіте верес і дикий горох. Де нас якогось літа ледь не покусав рій лісових бджіл. До самої хати жодної дороги, тільки стежина лишилася. Пам'ятаєш? Ми там раніше часто гуляли... Я пам'ятаю.

— Заняття вже закінчилися, — чи то собі, а чи учневі нагадала Світлана, помітивши Андрія в порожньому класі. Хлопчик сидів за останньою партою й роздивлявся орнаменти на стінах.

— Мама ще немає. Вона мене забере.

— Давно сидиш сам?

— Не знаю, — чесно відповів малий, — у дзвінок тут дзвонять, тіки коли тривога.

— Ходімо зі мною, — запропонувала Світлана, дружньо всміхаючись. — Я ще маю сховати перевірені зошити в шафу, а потім проведу тебе додому. Підемо мамі назустріч, нам по дорозі.

— Я хочу бути чяпльою, — озвався Андрій, коли вони спускалися сходами на перший поверх.

— Чаплею, — мимохідь виправила вчителька, заодно пригадуючи, чи вимкнула комп'ютер в учительській.

— Чаплею... хочу бути.

— Днями ти хотів бути іншою твариною. Чому тепер чапля?

— Якось ми з татом ходили до ставка... Він у мене тріснутий... не ставок, тато... Там була тонка сіра пташка. Мені казали, що то чяпля... ча-пля. Я довго-довго за нею дивився. Вона стояла на одній нозі. Скрізь плавали качьки, а вона стояла і все. Потім ще стояла, а я дивився... Вона як я у класі — усі бігають, говорять, а я стою збоку, дивлюся.

— Остеронь.

— О-сто-ронь, ага, як сіра чапля. Нікому до мене немає діла, я ні до кого не маю ніяких діл. Вони як качьки, а я як ча-пля — о-сто-ронь — завжди.

— Мабуть, я теж трохи сіра чапля, — скрушно зітхнула Світлана, прочиняючи масивні входні двері. Вийшли на широке шкільне подвір'я. — Люди довкола мене весь час заклопотані, метушаться, кудись поспішають. А я стою і чекаю. Знаю на кого, знаю чого, але не знаю, до коли й чи діжду.

— Геть не схожа на чаплю, — цілком серйозно мовив Андрій, взявши Світлану за руку. — У тебе не тонкі ноги, зовсім ні.

— Ну хоч це добре. Та й чапель зараз не знайти, бо ось-ось зима. Вони відлітають де легше, а ми ні.

— Зима? Люблю зиму. Тоді все вкрите снігом і не ростуть квіти, які ламає вітер уночі.

— Не знаю, про що ти, але так. Зима не для квітів. Вона для спогадів, тепла в будинках, рипучого снігу, маленьких дрібниць і великих сподівань, Різдва й куті... Оце розбалакалася з тобою й аж

куті захотілося, але не знаю, чи цього року й робитиму її, маку сама не натру ж... Ходімо, — жінка поглядом вказала на будиночок через дорогу, — заїдемо в магазин, треба купити хліба.

У невеличкій сільській крамничці тіснилося покупців, як горобців під стріхою в дощовий день. Пахло свіжим хлібом і пральним порошком.

Світлана, розплатившись за куплене, рушила з Андрієм далі, до хатини над яром.

— Хіба у Свєти були діти? — кинув хтось їдким запитанням у магазинну чергу.

— То її шкільна інклюзія. Як своїх немає, то вона із чужими панькається.

— Та з одним всього. Хіба це робота?

— А ти попробуй дай йому раду.

— Він би в мене шовковий ходив!

— Не можна так. Зараз із дітьми треба по-доброму, лагідно.

— Зі мною в дитинстві теж по-доброму були: лупили паском, ставили в куток чи на гречку, виганяли на горище, могли ляпнути такого ляща, що аж свистіло — і все з добротою і ласкою. Ото було виховання! Хіба не видно?

— Ага, видно. З дітей людей паском вибивали. Під копірочку рівняли.

— Ай, мовчи! Що ти тямиш? Не можна з ними панькатись-нянькатись — на голову вилізуть.

— Та хай би спробували, то швидко б навуку завчили, як слід, а як зась.

— От бач, а ти кажеш. Моя правота!

— Може, й так, — вагалася жінка. — Я не знаю. Здається, що мої вирости якось самі. Головне, що в хаті було нагріто та їсти наварено, а решта, вже вибачайте, якось без мене.

— Воно то й правильно... підходь-підходь, уже твоя черга. Зараз вищитають на касі все, та й підемо додому. Такий дубацюра, що йти треба швидко.

Діти жвавими горошинками висипалися з укриття, як із затишної безпечної торбини, хто куди — назад у теплі класи, до крамниці, в

обійми батьків, які чекали чад біля сховища. Тривожна година скінчилась. Десь високо в небі ще чутно було стихшене ревіння літаків. Воно нагадувало дихання міфічних істот після чергового запеклого бою, де їм вдалося перемогти, давши відсіч темним силам, що чорнотою і вогнем насувалися звідусіль.

Світлана з Андрієм вернулися до світлого класу. В укритті малий сидів найтихіше й завжди сконцентровано. Вивчав карту повітряних тривог, що майже годину червоніла небезпекою. Щиро радів відбоям у кожній області.

— Зачекаємо тут, поки мама прийде, — Світлана всадовила хлопчика за парту, а сама натомість заходила перекладати речі в запилюжених коробках.

— Шьо, шюкаєш скарби? — поцікавився Андрій, завзято чеберяючи ніжками на стільці.

— Якби ж, — жінка взялася відкривати чергову коробку. — Треба знайти стрічки... Куди ж я їх встромила?.. І вишивані рушники на завтрашнє свято.

— Свято?

— Так. Ти любиш свята?

— Люблю свята, але не знаю, яке завтра свято буду любити.

— То ж свято Андрія. Останній день осені й ворота в зиму.

— Як це? — здивувався хлопчик. — Свято мене? Моє?

— Атож, — жінка повернулася обличчям до малого, по-змовницьки підморгнувши. — А ти не знав?

— Знав! Не знав, шьо завтра. Крапше б сьогодні.

— Але нам ще потрібно підготуватися. Нарешті! — Учителька знайшла потрібну коробку.

— Гарно-гарно готуйся до мого свята.

— Та-а-ак, ось розберемо стрічки, розвішаємо все гарненько, застелимо рушники. Купимо калиту.

— Кого? — Андрій уважно спостерігав, як Світлана розмотувала кольорові стрічки.

— Калиту ж! Ти ніколи не кусав калиту?

— Ні, точно ні, — хлопчикові здалося, що своїм не кусанням калити він прогавив у житті щось украй важливе...

— Це такий святковий хлібець із отвором посередині.

— Бублик чи шьо? — намагався розпитати якомога більше

— Трохи. До калити прив'язують ось таку червону стрічку, підвішують і намагаються відкусити якомога більший шматочок.

— Гра?

— Дуже цікава гра. Завтра спробуєш.

— Добре, що кусати треба калиту, а не Андрія, — хлопчик підвів на Світлану ясно-блакитні очі, якими всерозуміюче дивився на світ, котрий, утім, не завжди розумів його. — Улюбленим святом у мене завжди було Різдво.

— У мене теж! — щиро відгукнулася Світлана. — Досі пам'ятаю, як на Святвечір у старій хаті дід брав до рук макітру й макогон, бабця всипала туди мак і цукор і починалося справжнє диво. — Світлана ніби знову почула той призабутий звук, як дерев'яний кінчик макогона треться об глиняну макітерку, розтираючи мак у світлу кашку. Солодкий і трохи навіть млосний запах тертого макового насіння на кутю залишався на кінчику язика й на денці глиняної посудини, провіщаючи майбутню вечерю Першої Зірки. — Діда з бабою вже давно немає. Останніми роками мій чоловік Володимир завжди натирає мак. Без нього куті тепер навіть уявити не можу.

— Моя мама бере мак у магазині готовим, але Різдво не стає гіршим. А тепер ти кажеш, що є свято, яке звати, як мене. І воно теж може стати моїм улюбленим. Це жь нічого, якщо є два улюблених свята, правда?

— Це навіть краще.

За пів години по тому, коли Андрія забрала мама, а Світлана розібрала частину прикрас на прийдешнє свято, в одній із коробок жінка знайшла розшите синіми лелітками вбрання святого Миколая.

— Цікаво, хто вдягне його цьогоріч? — Світлана погладила пальцями тендітну тканину. — Раніше то завжди був Вова. Тепер може бути хтось інший.

Синє вбрання, мішок подарунків і різок, урочиста атмосфера. Кожному в класі завжди було цікаво, хто першим отримає солодощі, а хто тонкого прутика. І хоч завжди діти виходили на перерву зі смачними гостинцями, усе одно щораз знаходилися ті, хто щиро вірив — цьогоріч різка буде йому. Вова всміхався в штучну сиву бороду, простягаючи подарунки малечі, і подумки мріяв, що невдовзі зможе тихцем заходити до дитячої кімнати у власному домі й класти солодкий дарунок під подушки своїх дітей. Уявляв, як, виходячи,

затримається на хвилику, спершись на одвірок, і в передранковій сутіні милуватиметься теплим сном малечі...

Із іншого ящика червоним показалася стара шапка Діда Мороза.

— Мабуть, це навіть та сама, — стиха мовила жінка, ховаючи річ чимглибше, до решти непотребу.

За часів панування червонопиких дідуганів, які помпезно стояли на високих трибунах і швидко мерли під чорно-білі кадри з «Лебединого озера», такі шапки й дідоморозівські костюми були справжнісінькими «скарбами», що виділялися на «культуру села, в кількості одна штука». І кожен заклад — клуб, школа, дитячий садок — мусив виборювати право першим у сезоні нарядити свого працівника «у святкове». Світлана пригадала себе малою в дитячому садочку. У теплих коридорах приємно пахло супом, білилом зі стін, гуашшю й дрімотою. Діти переодягалися, готуючись після денного сну до новорічного свята. А вона, у цокотливих капцях, вибігла з групи в коридор до горщиків. Двері навпроти — «до виховательок» — були прочинені. Упоравшись із металевим горщиком, Світлана, почовгуючи, підкралася до «забороненої» кімнати. Там, серед купи вішаків, старих і нових пальт, беретів і хутряних шапок, за столиком сиділа одна з виховательок і старанно фарбувала ніс у червоний. Маленька Світлана прикипіла поглядом до химерного видава. Жінка, накладаючи грим, поступово перетворювалася зі знайомої крикливої наглядочки на сивого дідугана. Далі в хід пішли борода й червона шапка. На святі дівчинка ледь не розплакалася, коли сварлива вихователька в костюмі старого діда тицяла їй якийсь скудний подарунок.

Звідтоді Світлана не любила денний сон, Дідів Морозів і горщики. Лише дорослою збагнула чому. Добре затимила, певно, що годиною сну недоспану ніч не наздоженеш. І що люди люблять обманювати, навіть коли не знають, навіщо те потрібно. А горщики просто не любила — туди пісяли всі, а вона більше ні.

— Пора вже викидати цей старий мотлох, — подумалось за стару шапку й мульті спогади.

Андрієві подобалося його ім'я. Це ім'я було так само хорошим, як він сам — просто хорошим і нічого зайвого. Але окрім хорошого імені, Андрій мав і велике прізвище, для особливих випадків чи для чужих

людей, як казала мама, — М-И-К-О-Л-А-Й-Ч-Е-Н-К-О — Андрій Миколайченко. Хлопчина неабияк радів із того, що має чогось більше, ніж один. Хоча їхня колишня сусідка тітка Марина якось сказала, тицяючи малому кругленьку цукерку, яка при жуванні чомусь завжди чіплялася та ховалася між зубчиками й потім доводилося довго-довго виганяти солодкі залишки зубною щіткою, що це банальне ім'я і свого сина вона колись назвала Рудольфом, а тепер Рудольфом у неї ще зветься кіт. Бути як чийсь син чи кіт Андрій не хотів, тому, за порадою тата, більше не зважав на слова тітки Марини, але від цукерок не відмовлявся.

Одного разу, здається, це було за кілька днів до вчора, а може, й роки тому, із Андрієм трапилася дивна пригода, після якої він вирішив: помічатиме те, чого раніше не помічав і на що не звертав уваги. Вони ще жили не в хаті в селі, а у великому місті й маленькій квартирі. Над головами не літали ракети й тітка Марина не волила, шукаючи між завалами своїх Рудольфів — kota й сина. Того ранку мама весь час повторювала, що почувається незібрано й сонно, бо не може випити вранішньої кави — електричний чайник відмовився гріти воду.

— От халепа! — бідкалась мама. — Доведеться діставати з полиці старий.

Андрій намагався вмовити чайник, аби той нагрів своє випукле черевце з водою, але чайник відмовчувався. Хлопчикові хотілося нагримати на електричного неслуха, але мама заспокоїла Андрія.

— Не репетуй, дорогенький. Завтра ми підемо до крамниці й купимо новий.

— Ти знаєш, де продаються чайники, і навіть електричні? — запитав Андрій.

— Ну звичайно ж! — розсміялася мама. Вона знала все-все, чи принаймні те, чого не знав малий, і Андрієві це дуже подобалося, адже про оте «все-все» завжди можна запитати в мами. І в тата теж можна, але вдома він бував не так часто, як мама.

— А що буде із цим?

— Його доведеться викинути чи віддати на якусь переробку, тато на цьому краще розуміється. От він прийде з роботи й ми запитаємо.

— Невже цього чайничка в нас більше не буде?

— Утім, буде інший. Не турбуйся.

— А цей... — він підійшов до кухонного прибора, — цей чайник зникне від нас?

— Іноді речі зникають, — зітхнула мама. — І не тільки речі, а навіть люди.

— Хіба усе ламається?

— Так, світ дуже крихкий, — мама трохи помовчала. Андрій помовчав також. Вони удвох стояли й дивилися на зламаний чайник, а він, принаймні Андрієві так здавалося, із цікавістю дивився на них. Тепер вони мовчали утрюх. — Що ж, мій помічничку, — жінка погладила хлопчика по світлій чуприні, — час братися до роботи! Попереду важливі справи!

Андрій теж мав важливі справи, хоч ще не знав, які саме, але точно важливі. Йому кортіло ретельно поскладати вже складені іграшки в кімнаті, тому спершу він їх розкидав. Жваво балакав із кимось у свій іграшковий телефон. Тричі рахував до шести. Грався в кліпання очима перед дзеркалом. Уявляв себе танцюристом і старанно ставав на носочки. Далі уявляв, що вже його ведмедик-танцюрист, і змушував косолапого мовчуна ставати на носочки. Потім довго визначався з новою зачіскою для гривастого лева й знову складав розкидане.

Саме закінчуючи своє велике прибирання, Андрій почув дивний звук, що пронизливим свистом линує із кухні. Хлопчик полишив незавершеними всі справи, забув про клопоти із зачіскою для лева й миттю побіг на кухню. Невдовзі до дивного свисту додалися ще й захоплені зойки Андрія. Він неабияк сполохав маму, котра якраз поливала квіти на балконі. Хлопчина голосно лепетав на всю квартиру щось геть нерозбірливе. Злякана мама прибігла на кухню й помітила, що син голосить до чайника.

— Мамо-мамо, поглянь! — не вгавав Андрій. — Цей неелектричний чайник неначе пташка кричить і кричить. А шьє із його дзьоба валує дим! Шьє трошки й він вибухне! Зникне серед цього диму! — Андрій пригорнувся до мами й лишень показував пальчиком на галасливу істотку, якою йому видався чайник.

— Заспокойся! Чайник нікуди не збирається тікати й не розчиниться серед диму. Це, до речі, не дим, а лишень вода, яка випаровується. Своім свистінням чайник кличе нас, щоб повідомити,

що вже нагрівся достатньо й ми можемо скористатися його водою. Тільки обережно, близько не підходь і не торкайся, бо він іще гарячий.

— Кличе? Гарячий? Вода? А чьому це вода тікає з чайника? Невже їй затісно всередині? Мало місця?

— Коли чайник нагрівся, воді в його черевці стало надто спекотно й вона вирішила втекти — зробилася парою й вирушила до хмар.

— Про хмари я знаю все! — весело озвався Андрій. — Тато читав мені книжку, де були хмари, сонце, вода й дощі! Я знаю, шьо хмари мандрують і стають важкі, а потім іде дощ. Це я теж знаю!

Як на свій вік, Андрій знав достатньо, щоб швидко забути про крикливу птаху-чайничок і знову повернутися до іграшок, але не забував помічати усе, що зникає, руйнується, набуває нових форм і барв чи просто змінюється, те, до чого був раніше байдужим. Він із цікавістю спостерігав, як годинник рухає свої стрілки — біжить ніби на місці, але пройдений час уже не віддає, а час — це зовсім не годинник, а ми самі, те, як багато ми граємося, спимо, відпочиваємо, працюємо... Як хмари тікають небом і більше не повертаються, хоча, можливо, й повертаються, але Андрій їх не впізнає, для нього вони завжди нові... Як на його улюблених штанцях з'явилася малесенька дірочка якраз там, де він колінцями повзав по килиму, і хоч мама зашила те все, проте на штанцях залишився невеличкий шрам від гострої голки й тоненької нитки... Навіть як ростуть нігтики на його малесеньких пальчиках і раз на кілька днів мама їх старанно вкорочує, граючись із Андрієм у справжнісінький салон краси. Про усі ці відкриття, а ще про дощ, воду з чайника й новий мультик, який бачив минулих вихідних у кінотеатрі, Андрій завзято розповідав Юрчику Забуваці з квартири 25, але той Андрія майже не слухав, бо слухав якусь нову музику на своєму планшеті.

Тієї ж ночі містом мандрувала гроза. Вона заблукала між високих будинків, низьких трав, сплячих людей, звивистих доріг і яскравих тонкотілих ліхтарів. Дощ стукав у кожне віконце, ніби просячись на ночівлю. Вітер роздмухував тишу й ганявся за хмарами. Андрій не бачив і не чув того всього — хлопчик міцно спав у своїй кімнаті, де йому снилися чайник, Юрчик Забувака, ведмедик-танцюрист і сусідка тітка Марина з цукерками, чи то, здається, тітка Марина сама була цукеркою, але, напевно, зовсім несмачною — кислою або гіркою! То

була остання гроза, під розкотисті звуки якої Андрій спав міцно й без страху.

На ранок мама знову була трохи засмучена, але цього разу не через каву, а через квіти, що росли на балконі, хоча раніше вони її завжди тішили. Сильний нічний вітер наробив безладу: позламавав зелені стебельця, розвіяв яскраві пелюстки, розбив глиняні горщики. Андрій допомагав мамі збирати зламані квіти.

— Спробуємо зробити із них красивий букет. У всьому є щось хороше, — мама усміхнулася. — Ці квіти прикрашатимуть вітальню.

Андрій узяв до рук зламану квітку й уважно розглядав її. Неочікувано для себе запитав:

— А бувають зламані люди?

— Це непросте питання, дороженький.

— Чому? Люди шьо — не як квіти? Вони не ламаються?

— І так, і ні, — мама полишила клопоти й присіла поряд із сином. — Людина, як ось ця квітка, може мати зламане стебельце чи листок, хворіти, але продовжувати цвісти, бо знає, що її цвітіння важливе, воно потрібне комусь, навіть коли потрібне тільки їй самій. Вона продовжує жити, тягнутися до сонця, ловити на свої зелені листочки вранішню росу, а буває й навпаки — може мати міцне стебло, дуже коріння, яким міцно тримається за землю, що її жоден вітер не в змозі здмухнути з місця, закривати собою сонце для інших, але... — перевела подих, — із певних причин не радіти світлу того сонця.

— Із яких шьє причин?

— Яких не знають жодні квіти й про які не розповість ніхто із людей, бо це ховається десь дуже глибоко в кожному з нас.

— І шьо тоді робити?

Мама міцно обійняла Андрія й прошепотіла:

— Бути як сонце: дарувати своє тепло й любов усім.

— Так просто?

— Певна річ.

— Добре, квіти й далі будуть квітнути, але ж горщики, вони тріснули.

З вітальні, на допомогу мамі й Андрієві, вийшов тато. Цього дня він не ходив на роботу, проте мав багацько справ удома.

— Що тут у вас сталося, мої красуня й красунчик? — запитав тато.

Андрій переповів йому історію зі зламаними від вітру квітами й іноді зламаними людьми, які насправді зовсім не зламані й такі ж чудові, як квіти, але зовсім не квіти... А ще горщики — глиняні й тріснуті, і теж від вітру.

— Їхні тріщини більше нікуди не подінуться, будуть з ними завжди, — підсумував Андрій.

— У мене теж є така тріщинка, — бадьоро озвався тато. Він показав Андрієві невеличкий шрам на руці. — З'явилася ще в дитинстві й буде зі мною завжди. Але це не страшно. Таке трапляється.

Тріснутий тато... зовсім не горщик. Спершу Андрієві було трохи незвично, але вже за мить він звик. Допоміг мамі зібрати букет і прикрасити ним вітальню. Утім, відтоді поводився обережно, щоб, бува, не зробити й собі яку тріщину. Тоді він ще не знав, що невдовзі тріщин у тата побільшає, а горщики з квітами перетворяться на гарячий пил.

Розповідати Юрчику Забуваці з квартири 25 про тріснутого тата Андрієві чомусь зовсім не хотілося, зате Юрчик розказав йому все про зникнення тітки Марини. Говорив, що сусідки більше немає, бо її забрала старість. Проте Андрій не повірив Юрчику, оскільки на власні очі бачив, як тітку Марину забрала зовсім не старість, а велике біле авто із двома червоними лініями і трьома великими цифрами — 1, 0 і 3. Авто швидко поїхало й, мабуть, саме тому мама назвала його швидким, а точніше — «швидкою». А ще мама сказала, що з тіткою-сусідкою усе буде добре — вона хоч і зламана, але сильна.

Хлопчик не знав: сумувати за тіткою Мариною чи за цукерками, які від неї отримував?

Тітки довго не було, цукерок теж.

Андрій знайшов Тітку Марину на квітнику біля будинку. Це була зовсім не та тітка-сусідка, яку забрали до лікарні: Тіткою Мариною Андрій назвав невелику квітку, що незвичайністю своєю відрізнялася від інших рослин довкола. Мала тонке стебельце з багатьма продовгуватими листочками, які чомусь зовсім не нагадували листочки, якщо до них торкнутися із заплученими очима, — вони були ніжні й ворсисті, неначе приємна подушечка. Вгорі цієї квітки красувався малесенький пуп'янок, що тільки чекав на своє цвітіння.

Мама казала, що це волошка, але Андрій знав, що це Тітка Марина, бо він її так назвав!

Хлопчик старанно дбав про свою нову подругу, поливав і полов бур'ян. Сидів поруч із квіткою й шепотів тій щось у пуп'янок.

— Тепер я стану не тільки хлопчиком, не тільки Андрієм, і навіть не Андрієм Миколайченком — я буду сонцем! Ні, я буду кращим від сонця, бо ніколи не ховатимуся за хмари й за горизонт! Я буду... Я буду завжди! Маленьким, крихким, можливо, навіть із трішечинками, але сонцем!

Кожного разу, йдучи до своєї квітки, Андрій вдягав найкращу жовту футболку, аби ще більше нагадувати сонечко. Невдовзі його старання дали результат.

— Мамо, татку! — весело гукав Андрій, вбігаючи до квартири. — Там Тітка Марина зацвіла! — захекано оголосив малий.

Ніщо не було таким блакитним, як та волошка, навіть небо поступалося їй у кольорі. Хоч Тітка Марина не була такою барвистою, як троянди, гортензії чи півонії, проте Андрієві дуже подобалася.

— Чьому сонце світить для такої маленької квіточки, як моя? — запитував у мами. — Хіба його світла вистачить на всіх? Я теж пробую бути сонцем, і мене на всі квіти не вистачає, тільки на одну.

— Сонце не обирає найкращих квітів, воно дарує теплі промені всім, попри зламані стебла чи непримітні суцвіття.

— І трішечини для сонця теж не мають значення? Навіть такі, як у тата, і-і-і навіть такі, як у горщиків?

— Ні, не мають жодного значення!

Про тітку Марину (не квітку) довго ніхто нічого не чув, а потім почули всі. Вона кричала й лаяла кожного, хто смів запитати, чому стара тепер ходить, прикульгуючи на ліву ногу.

Хлопчик не помітив, як позад нього підкралася тітка-сусідка.

— Кажуть, ти назвав свою квітку моїм іменем, — пробурмотіла тітка Марина.

— Так, — ледь чутно озвався Андрій. Йому було трохи лячно.

— Гм, цікаво-цікаво. Такого для мене ще ніхто не робив, навіть мій Рудольфік. Це дуже приємно!

Андрій не знав, що робив щось для тітки Марини, але зрадив похвалі.

— А ти знав, — продовжила тітка, — що насінинка волошки може пролежати сплячою в землі десять років і аж потім прорости?

Андрій знову не знав, проте тепер знатиме й навіть розповідь про це мамі й, можливо, Юрчику Забуваці з квартири 25.

— Ще ця волошка, — не вгавала тітка-сусідка, — легко сіється скрізь. От побачиш, зовсім скоро, як бур'ян, дошкулятиме всім, і що ж ти потім робитимеш? Га?

— Буду її сонцем.

— Тьху, теж мені сонце, — тітка Марина подалася до будинку. — Гляди не напечи голову! — докинула повчальним тоном. — Та годі деркотіти! — почувся вже здаля тітчин голос, це так тітка Марина лаяла дядька Юхмина, який гучною косаркою ще від ранку вкорочував траву в палісаднику навпроти вікна своєї квартири.

Вкотре дивлячись на шпалери в новому класі, Андрій згадував ті дні й свою волошку, що розсіялась невідь-де по світу, майже як він. Андрій давно не бачив тітки Марини та її Рудольфів, але майже щодня бачився зі Світою. Вона подобалася йому значно більше від усіх, кого він знав у цьому селі, де вони з батьками тепер мали будинок над яром.

А сьогодні в школі від Світи Андрій дізнався, що, окрім хорошого імені, він має ще й свято з його ім'ям.

— Як усе пройшло?

Вони знову розмовляли на кухні. Здавалося, що з усього будинку саме тут слова спліталися найкраще, почути їх було найлегше, навіть коли достатньо просто помовчати.

— Він не прийшов.

— Що, справді?

— Ага, вперше пропустив заняття. Я так старанно готувалася. Прикрасила клас, купила калиту. Знайшла в клуні та принесла рогача й коцюбу, щоб було на що калиту прив'язувати Пану Калитинському. І щоб було все як годиться, із жартами, стрибками, примовляннями й тим, завше твоїм улюбленим: «Діду-діду, я на коцюбі їду!».

— І все дарма.

— Звісно ні, — заперечила Світлана. — Інші діти. Їм вдалося добряче повеселитися.

— А тобі?

— Не очікувала, що лишуся сама.

— Не перебільшуй. У тебе є я.

— Але ти не завжди поруч.

— Той малий теж. Чому його не було?

— У месенджері написали, що захворів, — жінка дістала з верхньої полиці чоловікову чашку й наповнила її по вінця гарячою водою. Місця для чайного пакетика вже не залишилося, тому Світлана, здмухуючи гарячу пару, надсморбнула з темного горнятка. Відчула, як вода неприємно обпікає кінчик язика. — Певно, застудився. Погода тільки й припрошує захворіти на осінь, хоча завтра, вважає, зима.

— Він одужає.

— Та звісно ж, що одужає, — поклала півтори ложечки цукру, як зазвичай. — Але він так хотів уперше побувати на святі з власним іменем. Уявляю, як би Андрійко радів. А я стояла сьогодні осторонь, як ота його сіра чапля. — Світлана стрепенулася. Нова думка обпекла її дужче терпкого чаю. — Але ж цей день ще триває! Ще не пізно.

— Хочеш на андріївські вечорниці?

— Майже — я не хочу бути сірою чаплею. Не хочу стояти осторонь! Розумієш?

— Цілком ні, — як зазвичай лаконічно відповів чоловік. Світлані здавалося, що Володимир шепоче щось на вухо. Ніжно торкається спини, цілує ший. — Але це мені в тобі й подобається.

— Сьогодні, прошу тебе, будь тихим. Я маю спекти калиту! Сама. Хочу зробити все як слід. Мені це важливо... як і ти важливий. Найважливіший.

Світлана заходилася перебирати запаси в шафках: трохи борошна, меду, знайшлися родзинки (ще, певно, з Великодня, але досі смачні), набила горіхів, дістала пару яєць. Розчинила тісто, замісила на присипаній білим борошном втоми дощечці. Тепле тісто зігрівало, приколисувало, дарувало спокій. Розігріла духовку. Виліпила потрібної форми хлібець, прикрасила, не забувши лишити отвір посередині. За пів години вже діставала випечену калиту.

— Ну хіба ж не краса? — милувалася витвором власних спонтанних старань, вдихаючи паркий солодкий запах свіжоспеченого святкового буханця.

Загорнула калиту в рушник, а себе в тепле пальто. Взяла з собою коцюбу й рогача та почимчикувала в дощовий вечір — шукати стежку до будинку над яром.

Дощ неблаганно перішив, капаючи сутінками на останній осінній вечір. Холодний вітер витав скрізь і всюди, лишаючи по собі задубілу темряву. Світлана заледве перебирала ногами, борсаючись у багновинні розмиті дощами стежки. Чіплялася за старий бур'ян і чагарники, аби втриматись і не скотитися в яр, де колись ховалися з чоловіком від диких бджіл і зайвих очей.

— Хто вперед — тому мед, — примовляла зціпивши зуби, — а хто ззаду волочеться — тому жаба печеться! — перекрикувала стогін вітру власними зітханнями. — Давай, жінко, вперед! Ще трошки! — Але думалось Світлані тієї миті зовсім не про тяжку слизотну дорогу, а про все, що чекало опісля — геть усе. Як далі бути із собою? Прокидатися вранці, йти на роботу чи їхати в місто, ставити вже набридлі всім питання (чи хоча б одне), чути незмінну вже бозна-скільки місяців відповідь, бачити остогидлі обличчя і їхні спокійні вирази: «Почекайте, жіночко, подождіть».

А вона не хотіла ждати, не могла, не вміла й не бажала вчитися цього робити. Себе ж не переждеш. Себе не вичекаєш. Та для себе вже давно не старалася, а от для дітей — так — мусила. І лишень поступово, хоч спершу з примусу, бралася до роботи. Руки не слухалися, голова стугоніла порожнечою ненароджених думок, очі пекли, просячи сліз і сну. А вона писала, друкувала, вирізала, клеїла й готувалась до кожного завтрашнього дня й потоку ямбів, натуральних чисел, стрічок часу, елементів сталого розвитку, криків, тіктоків, перерв і нових занять — по колу — до останнього дзвінка чи чергового пронизливого воання повітряної тривоги. До збирання похапцем, до пошуку шапки в кишені й вишукуваннями очима всіх за списком: «Головне нікого не забути. Безпечно сховати». Утім, це краще, аніж удома, в мовчанні й порожніх екранах. Це просто краще. Це їй просто покращало... Тепер, від холоду вітру, вогкості кінця осені й початку зими, від теплої калити, захованої у пазусі, просто стало трошки легше.

На пагорбі показалися обриси будинку. Майже дійшла.

Постукала у двері.

На порозі, з сіней, з'явилася невисока русява жінка, а позад неї показався хлопчик. Малий не стримував радості й здивування.

— Добровечір, щоб він був добрим, — важко відхекуючись, мовила Світлана.

— Світа! Мамо, це шь Світа прийшля!

— Сьогодні я Пані Калитинська. Не чекали? А я вже тут. Пускайте в гості, калиту будем кусати.

Чуда не сталося. У перший день зими лив дощ, а сусідка на автобусній зупинці божилася кожному новоприбулому в черзі, що вночі ще й гриміло.

— Та кажу ж, погода геть подуріла, — примовляла стара, прицмокуючи шершавим язиком. — ...Питаєте, хто крайній? Ви б краще спитали, чи чула я грім бувшої ночі. Бо я таки чула! Та які шахеди? То ж не в тривогу було! І хіба ж я... Свєта он крайня... Не знаю, як та диркалка літає? Бачила ті дрони своїми очима. А шо? У мене над хатою якось летіли, прямо над коньком... та Свєта, кажу, крайня. Я ні! Я за грім кажу тут...

Світлана вчувала шматки чужих балачок, кивала головою на вітання новоприбулих і виглядала автобус, який традиційно затримувався саме тоді, коли їй потрібно було бути вчасно.

— То це Свєта крайня? — знову почула за себе.

— Ага, — відповіла любителька грому, а тоді додала вже тихіше: — Постійно її бачу тут. Не сидиться вдома чи в школі, катається.

— Та вона ж за чоловіка напитувати їздить. Кожного четверга ото першим рейсом і останнім назад.

— У хаті над яром учора світилося, — завів хтось іншу балачку. — Що, може, Маньки вернулися?

— Ні, кажуть, переселенців пустили.

— Справді? Скіки років стояло там все пустою. Я вже думала, що побачу, як та хата в яр зсунеться. А тут он люди завелися. Може, підлатають, перекриють, та й на життя буде.

— Аби так. Але ж дорога там яка — ні пройти, ні проїхати — крута, глиниста, з калабанями.

— І ніби ж всипали-всипали, а на весну снігами злиже й кінець дорозі.

— Скоро скрізь така буде, як нічю не буде робитися... Ось і автобус. Стройтеся, дівчата, я першою була, а Федорівна вже за мною...

— Ти якась дивна, — мовив Андрій, повернувшись до класу.

— Я?

— Ага. Но це окей. Бо всі думають, що дивний я, і ти маєш за мною на-гля-да-ти. Але ж ми знаємо, що це тобі треба мій на-гляд.

— Подобається слово? — запитала Світлана, вистукуючи ручкою по записнику.

— Тепер воно моє улюблене... На найближчий тиждень точно... на-гля-да-ти! Це майже як гладити, глядіти чьи гратися, якби «гратися» було «глитися», але краще. Люблю «наглядати». Ти теж любиш?

— Мабуть.

— «Мабуть» я теж люблю. У ньому немає «о», яку можна пропустити в класній ро-бо-ті!

— З тобою складно.

— Так і має бути.

— Чому ти кажеш, що я дивна? — Світлана закінчувала писати план заходів на прийдешній тиждень, останній перед різдвяними канікулами.

— То не я, — в голосі малого чулися дивні вибачливі нотки, — то інші.

— Інші? — жінка відклала записи.

— Ага.

— Діти? Ти ж знаєш, вони різне верзуть. Не звертай уваги.

— Інші вчительки. Вони ш-ш-ш...шшепотілись про тебе в коридорі. Казали, ти дивна, говориш сама із собою, лякаєш учнів.

— Що за нісенітниця? — Світлана підвелася, ніби намагаючись відійти подалі від неприємних слів. — Я не роблю такого, я...

— Говориш зі своїм чоловіком... А він помер на війні.

— Він не помер! Він... він зник безвісти... — уста жінки затремтіли.

Світлана дивилася на малого Андрія, як на найбільшу загрозу, що невідь-чому опинилася прямисінько перед нею, затиснутою в пастку

почутого. Вона боялася — його прямолінійності, власної нерішучості, чужого перешіптування й скрадливих слів, співчутливих поглядів. Їй раніше помічала те все, відмахувалася, як від набридливої комашні, — так було простіше. Не реагувати, змовчати, сховати погляд, схилити голову, вдати байдужість. Але цього разу її старанно вибудовану броню було пронизано наскрізь, проштрикнуто тихим нечітким голосом малого хлопчини, із яким щодень сиділа поруч.

— Це вони тешь казали. Казали, тобі зле.

— Годі! Досить! Мені не зле. Нісенітниці. Не слухай...

— Він тер тобі мак?

— Що?

— Ти говорила, шьо не буде куті, а ти хочешь, я пам'ятаю. Він тер мак, бо діда з бабою вже не було, а він був.

Світлана мовчки ковтала сльози. Гасила ними пекучу порожнечу в грудях. Вона старанно дотерпіла негамований біль до кінця робочого дня. Перевірила діагностувальні роботи, зробила всі необхідні записи в журналах, поскладала речі, наготувала все необхідне для завтра й тихо пішла.

Наступного ранку в школі сповістили, що асистентка вчительки захворіла. Засмутився лише Андрій, решта — не помітили.

День і ніч не мали значення. Напівморок сну посірілими крильми бився в зашторені вікна. Світлана час від часу прокидалася од спраги й гарячки. Давала очам виплакатися, а собі — zakresлити ще один день. За мить до нового сну минуле тішило обіймами — теплими, веселими, заплаканими, різними. «Не твоїми. Тепер ти мовчиш. Не говориш зі мною», — шепотіла в порожнечу. Хотілося торкнутися кожного колись прожитого моменту, заново побачити збляклі краєвиди спогадів, оживити їх запахами, звуками, необережними доторками. «Твоїми теплими руками».

Телефон жалібно заквилив, сповіщаючи, що заряд батареї скінчився. Жінка, долаючи хворобливу знемогу, помалу підвелася з ліжка. За мить на кухні застрибала в круглому танці вогню конфорка.

Поставила чайник на вогонь, телефон на зарядку.

Щойно увімкнутий телевізор ожив рухомими картинками: балакучий випуск новин, безглузда реклама й старі колядки. Святкові

дзвони Різдва били з тонких динаміків телевізора. Чергову барвисту картинку перервали екстреним включенням. Закипів чайник, бадьоро висвистуючи. Світлана зробила гучніше. У кадрі стояла рудоволоса репортерка й, перекикуючи в мікрофон пориви грудневого вітру, сповіщала про великий передріздвяний обмін полоненими.

Світлана поглядом прикипіла до широкого екрана, намагаючись удивитися в кожне обличчя. Вони виходили з автобусів — щасливі й утомлені, щирі у своїй мужності, неговіркі, але такі промовисті. Жінка впритул наблизилась до телевізора, силкуючись серед цифрових пікселів розгледіти його. Журналістка в кадрі з радісним трепетом підходила до кожного звільненого з полону, щось питала, обіймала, плакала. Світлана ж незмигнливо дивилася. Не розгледіла.

«Немає, — видихнула, коли за останнім із хлопців зачинилися двері автобуса. — Немає. Він...» Світлана точно знала, що ніколи не вимовить уголос тих слів. Вона заховала їх глибоко в чорній вирві сумнівів назавжди. Жодного слова про смерть. Кожне інше слово — про надію.

Підійшла до вікна. Відсунула фіранки. Світ і її тугу присипало снігом. Світлана помітила сліди, що вели від хвіртки до порога. Десь неподалік зачулися звуки голосів.

Жінка чимдуж побігла до входних дверей.

Слабке сподівання тривало недовго — на оберт ключа в замковій шпарині.

На порозі були Андрій із батьками. Хлопчик стояв попереду, тримаючи в руках накриту рушничком макітру.

— Світа! Ти сьогодні красива, — широко усміхався малий. Батьки натомість скромно привіталися. — Сьогодні Святвечір. Я приніс тобі куті. Колись я пробував бути сонцем і в мене вийшло. То чого я не можу принести тобі куті? Ти шь так хотіла.

— Заходьте, — тільки й мовила стомлена й розчулена жінка, закликаючи гостей у дім. — Зараз я швиденько...

— Та не варто, — озвалася Андрієва мама. — Ми лише принесли... Андрійко так хотів... Скучив...

Із сусідньої кімнати, на зарядці, завзятим дзенькотом озався телефон.

— Хвилинку.

Невідомий номер.

Відповісти.

— Слухаю.

— На Різдво буду вдома, — мовив Володимир так, ніби їхні тихі розмови на кухні й не припинялася.

Марина Єщенко

Не Андрій

1

Уперше викликати швидку — не таке уже й досягнення. Дочекатися швидкої і дати пояснення — ось де справжнє завдання. Хоча пояснення Одарка муситиме давати еменесникам. А чи поліції. Принаймні додзвонилася вона до всіх. І тепер еменесники діставали з крижаної води Андрія, — тьху ти, Максима, — а поліціант не висовував носа з машини. Холодно йому, бачте. Нічого, Одарка підійде сама. Хай-но тільки Максима виловлять.

Вона думала, його нестимуть на ношах, з яких звисатиме безживна рука, по якій бігтиме цівка крові... Фу, що за маячня. Холодно ж. Хоча не настільки, щоб лід був не пробивний. І щоб узагалі був лід.

Еменесники накинули на Максима одну зі своїх курток, і він, цокаючи зубами, пройшов повз неї (Одарку — не куртку). Здається, паморозь узялася на його віях. Боже, які гарні вії! Отямся, Одарко!

— Похитнувся на мосту, кажеш, і впав?

— Ага, творець легенд! — сміється лівий еменесник. Той, що справа, казав попередню фразу. І отримав би від Одарки кулаком у щелепу. Не за фразу, а за дубову посмішку. Хоча на таку роботу з іншими й не треба ходити. Так, лише з цією. Все він правильно робить, а в Одарки вже руки чешуться. Ти ба яка!

Стоп, похитнувся на мосту?! Одарка побігла до швидкої, яка вже чатувала за рогом. Максим уже вмовився всередині й навіть словом не обмовився, що він тут не сам! Йому робили кардіограму, наче це єдине, що можуть зробити у швидкій, — отже, треба робити. А він вдавав, що це жорстоко — виловити взимку з річки і роздягнути заради цієї дурниці.

Ще тиск мають поміряти, думає Одарка, ага.

— Ім'я? — спитав медбрат. А може, водій. Дівчина не намагалася визначити, що він за один.

— Мір'яю, — огризнулася медсестра, показуючи очима на Максима.

Одарці навіть здалося, що вона повела ними — очима тобто — на його закоцублі соски. Ні, це не вії, приводу для захоплення не було.

— Максим... е-е-е... П'ятешко, — вклинюється Одарка.

Медбрат дивиться на неї, мовляв: о, а це ще хто така? У Максима інший вираз обличчя: о, так он воно що! І коли медсестра знімає з його тіла електроприсоски, він відповідає на питання, яке поставили, власне, йому:

— Андрій. П'ятешко.

2

Галка хитро мружила очі, мовляв, має неабияке — неймовірно-захопливе! — діло. І стосується воно саме Одарки.

Одарка цих маневрів терпіти не могла. Знала ж, що нічого хорошого вони не віщують. Теоретично. Але що вже: тут не про практику мова, а про Галку — ну не може вона щось хороше запропонувати. Теж мені подружка.

Галка вичікувала вдалий момент, Одарка відраховувала п'ять секунд — саме стільки зазвичай потрібно, щоб Галка вирішила, що вдалий момент настав. І нарешті, насупившись, спитала:

— Ну?

Хух, подумала Галка, п'ять секунд, і справді достатньо п'яти секунд. І коли-то я вже вивчу?

— Уявляєш, — усміхнулася на всі тридцять два, з яких пломби були тільки у чотирьох, але натяк на карієс видніється іще на трьох. — До мене однокласник приїде на ці вихідні!

І справді, скептично мізкувала Одарка, що ти вчилася в школі й маєш однокласників — годі уявити. Чи, може, інтрига не в його наявності, а в його приїзді? Вдам, що маю бодай мінімальний інтерес.

— І? — не приховала своєї «щирої» зацікавленості й смачно позіхнула. Позіх був надто красномовним — відразу ж натякнув Галці, що так розмову вона не склеїть.

Гаразд, вирішила Галка, але ж, окрім «ПВА», ще є клей «Момент». То, може?..

— Він дуже гарний хлопець, — загорілася подружка. — І ви маєте конче познайомитися. У нього в Києві справи, але потім має вільну годинку-дві, то я йому запропонувала познайомитися з тобою.

На пропозицію це мало схоже, метикувала Одарка. Ти ж мені не пропонуєш познайомитися з однокласником, ти ж мене перед фактом ставиш, що вже все домовлено!

— Коли? — спробувала знову позіхнути Одарка, та її природний запал вичерпався, а акторські здібності мала ніякі — не мала тобто.

— Тридцятого листопада, — пожвавилася раптом Галка. — Через тиждень уже!

Ну, не через тиждень, а через вісім днів, я рахувати вмію, мізкувала Одарка. Але що ж це за день? Що мене очікує цього дня? Вона зауглила зі смартфона й здивовано з'ясувала, що це день Андрія! За новим стилем, бляха!

— Тільки в мене є умови, — не розгубилася (а ніби могла?) Одарка. — Я зустрінуся з ним, лише якщо його буде звати не Андрій.

Не Андрій, його буде звати не Андрій... — рефреном звучало десь між лівою й правою півкулями мозку. Гіпоталамус, точно! Галка прошарено моргнула.

— У тебе раніше були погані стосунки з Андрієм? — сковтнула гіркоту власної поразки Галка.

— У мене їх ніколи з Андрієм не було. А бодай якісь мали б бути.

На цій життєствердній ноті вони й порішали — тридцятого листопада (тільки не забудь!) Галчин однокласник вломиться в життя Одарки...

— Раз і назавжди, — хитро засміялася Галка.

Одарка вміла себе контролювати. Тому відповіла просто:

— Аха.

3

Вона не хвилювалася. Це була ідея Галки, отже, за всі невдачі віддуватися їй. Ні, Одарка не думала про себе — упевнена була, що саме перед нею, а не за неї доведеться відповідати подружці. Увімкнула скептицизм найвищого рівня й прийняла виклик.

— Справді? Ти вже тут? — здивовано казала в слухавку й водила очима вліво й вправо, а Галка тримала кулачки — вона така.

— Він уже тут, — витримавши класичних п'ять секунд, сказала Одарка — і ні слова більше. Напахтилася парфумами, які й берегла для таких рідкісних моментів, одягнула зимову куртку, вчора забрану із хімчистки, узяла сумочку, рукавички — та все як треба, не сумнівайтеся!

Він стояв під дашком їхнього під'їзду. Без квітів, але й не мав би бути з квітами. Хоча сніг, накришений старими зубами зимового неба на асфальті подалік, наптовхував на думку, що вони не завадили б.

«Ага, — подумала Одарка, — ага».

— Однокласник Галюні, — засміялася дівчина.

Це не питання було — це ствердження. І вона простягнула руку. Він засміявся, ухопився за її долоню й заляк: хлопці не вітаються з дівчатами рукостисканнями! А чи вітаються? Поцілувати її руку маю, чи що?

П'ять секунд, думала Одарка, п'ять секунд. Ну невже тебе Галка не навчила?

— А рука то змерзла. Рукавички маєш? — усміхнувся й сховав її руку в свою жменю — велику, а головне — теплу після рукавиць.

Для тебе, дурисвітко, були ці п'ять секунд. Вона витягнула долоню із його лещат і дістала із сумочки старі потерті рукавички, куплені в секонді в далекому 2016 році. Але потерті були вже тоді. Аха.

— Одарка, — натреновано невимушено сказала Одарка.

— Андрій, — без тренувань невимушено відповів Андрій.

Якесь старе ім'я, хіба ним іще людей називають? Та чого я придираюся, гарне ім'я!

— В кіно, в театр, в кафе? — знову усміхнувся Андрій.

Одарка не психолог, але вловила його порив:

— Хочеш відбутися грошима?

— Еее... — розгубився Андрій. — Що маєш на увазі?

— Відкупитися.

Йому було невтямки, що вона торочить. Хоча міг би й здогадатися — так.

А й справді!

— Ні! — засміявся шокований своєю здогадкою хлопець. — Як таке можна було придумати?!

— Насправді легко, — поки що Одарка навіть не зашарілася. Хоча будьмо чесними: шарітися — не її звичка.

— Я хотів перевірити тебе, — Андрій спробував видертися з калабані, у яку ненароком сам і втрапив. Але тягуче болото щільно обвивало ліву п'ятку.

— О, і як? Успішна? Перевірка, щоб ти не думав.

Андрій і не думав.

Коли він сидів із Галкою в кафе на збориську однокласників — першому, мабуть, після закінчення школи, — йому було нудно, і він обперся на її плече, а та голосно закричала:

— Відстань, Смичок! — і зачудовано подивилася на нього. Андрій уже десять років не був Смичком.

— Скрипка, Андрюхо? — хіхікнув Юрко.

— Бери вище — віолончель!

Якби вони поняття мали, які музичні інструменти, окрім скрипки, є смичковими, то знали б, що з віолончеллю, напевно, рухатися треба вниз. Але Андрій не довчився в музичній школі до того, щоб йому купили інструмент — обійшлися одним смичком. Власне, тому й приклеїлося це прізвисько. Галці стало соромно, що розбурхала ці спогади. Хоча нічого лихого вона й не згадала. Тобто згадала, звісно, але тримала рот на замку. Та раз розжалобилася, то дала однокласнику погортати свій фейсбук. І він через десять хвилин, коли Паша блював у туалеті, а Іра плакалася про своє нещасливе кохання всього минулого місяця, легенько штурхнув Галку й майже пошепки сказав:

— Оця.

— Тобто?! — І так вкриті червоними алкогольними плямами обличчя запашило ще більше, уже від гніву. Її питання було таке ж просте, як і його прохання.

— Познайом, — Андрій був небагатослівним. Знав же, що чим більше скаже, то більше знайдеться причин його висміяти. А це ніяк не вписується в його систему координат, у якій віднедавна існує лише вона.

— З нею?! — пхикнула Галка п'яно, а потім одразу ж притишила голос: — З нею?.. З Одаркою?..

Одарка! Він усміхнувся так, що вона зрозуміла: є ще хлопці, які не п'ють. Принаймні один. Ось же він сидить і усміхається! П'ять секунд вона мовчки заздрила подружці (власне, так і зародилося правило

п'яти секунд), а тоді дала згоду. І майже відразу забула про неї. Але Андрій як єдиний поборник тверезості на їхньому недолугому вечорі майже боляче діставав Галку, доки та втомилася відмовлятися.

То чи пройшла Одарка перевірку? Аха, що за питання! Він не відкупитися від неї хотів, він хотів витратити всі назбирані за останні десять років гроші на неї, щоб вона не мала сумнівів — усе серйозно! Збирав він, звісно, не на неї їх, а на машину, але як така справа, то ходитиме пішки — навіть міські автобуси ігноруватиме!

— Мій розрахунок був простий, — як на духу видавав усе Андрій. — Якщо ми підемо в кіно, то півтори години будемо разом. От і познайомимося.

Одарка уявила місця для поцілунків у кінотеатрі. Ні, в їхньому таких немає. А загалом є — вона колись читала. Щось і десь — щось читала, що десь є. Напевно, й мама так із батьком зустрічалася. Гудзики на спідниці почали розстібатися, і вона заскрипіла зубами. Чи то гудзики так скрипіли? Тьху ти, спідниць на гудзиках у неї ніколи не було — і що я ото вигадую?! Вона витягла праву долоню з рукавиці й витерла гарячий піт об свої класичні джинси.

Андрій, думала Одарка, це ж треба — його звати Андрій!

І доки він розповідав їй про важливу різницю в розмірах шлакоблоків, із яких він там щось будував, будує чи планує будувати, вона народжувала дітей від нього і давала їм імена. Він ніколи не спізнюється додому, ніколи не дає приводів ревнувати чи сумніватися в ньому, він час від часу купує квитки в кінотеатр — просто, щоб вони дві години побули самі, без дітей...

Стоп, а з ким же діти? Ця думка заскочила настільки зненацька, що вона була впевнена: Андрій — це не провидіння, не згусток благодаті. Це карма, від якої нікуди не дітися й не врятуватися.

4

— Ну? — перше, що сказав Андрій, щойно Галка витягнула дебелу сумку з їхнього катафалка — сільської маршрутки.

— Все домовлено, не парся, Смичок!

Андрій ухопив сумку, якої обіцяв і пальцем не торкатися, якщо відповідь буде негативною, і подався додому до Галки на крок попереду неї.

— Ей, ти що, образився? Не віриш, чи що? Але є одна проблема, непосильна для тебе.

— Яка? — Андрій ураз став монолітом, який фіг там зрушиш із місця.

— Я не жартую, — відривалася Галка за всі його, Андрієві, тисячі дзвінків посеред дня і посеред ночі, двісті вісім есемесок і одне повідомлення у вайбері.

— Яка? — жилка в нього на скроні пульсувала, і треба було бути хоча б трішки метикованим, щоб утямити, що краще на його питання відповісти.

І Галка була саме така.

— Вона взяла з мене слово, що мого однокласника звати не Андрій. Неясно що тринділа. Але я зрозуміла, що для неї це ім'я фетиш. От знає, що не встоїть і закохається в хлопця, якщо він виявиться Андрієм. Десь так.

— А ти що?

— Ображаєш! — театральню легковажно кинула слово Галка, Андрій же натомість кострубато й невміло хвицьнув її торбегу об каменку, що вона зрозуміла: порожніх баночок мамі не везе й сказане щойно краще уточнити.

— Нічого не сказала, — ображено набурмосилася Галка.

— Нічого?

— Нічого.

От і добре, думав Андрій. Тоталітарні, тьху ти, тотемні штуки не про мене. Обійдуся своїми силами. Хоча про сили час подумати був усього тиждень. Не в качалку ж бігти, аха.

5

Але що в ній є такого? Андрій дивився на фото в Галчиному фейсбуці, на якому п'ятеро дівчат у мантиях підкидають угору дипломи. В усіх високо злетіли, і вони їх, сміючись, намагаються спіймати. І лише в однієї диплом уже порівнявся з грудьми, але

сфотографований кадр свідчить, що вона навіть спроби не зробить, щоб зловити його. Так, їй байдуже на диплом. Вона отримувала освіту задля чийогось «треба». І цієї миті теж, задля треба, стоїть і байдуже дивиться в об'єктив фотоапарата.

Ні, не впаде, не пролетить повз мене, подумав Андрій. Але що це було?

6

— Може, хоч кави? — схвильовано спитав Андрій, коли вони доходили до парку, в якому бовваніли кіоски з кавою.

Її брова норовила скочити зигзагом, але ні — вони вміють себе контролювати: й Одарка, і її брова.

Вона подумала, що нащо ж так бездумно витрачати сімейний бюджет, а за мить подумала, що для того, щоб його бюджет став їхнім спільним, треба, щоб він почав його тратити на неї.

І вона заплющила очі — аж до милих зморщок на носі, таких милих зморщок! — і упевнено-категорично сказала:

— Не вигадуй. Ні.

Але що не так? Може, треба було в качалку ходити? Чи ці кіоски надто убожеські для неї? І він вийняв руку з рукавиці й витер об штанину холодний піт.

— Я не сподобався тобі, — тужно прорік Андрій.

— Що?! Ні! Що ти маєш на увазі?

— Галка все переплутала, — його погляд зациквився у єдиній неіснуючій точці, зрушити з якої було марною справою. — Збрехала, точніше.

— Не вигадуй, — сміялася Одарка, хоча знала, яке подружка брехло й що очікувати від неї можна чого завгодно.

Сміється з мене? Сміється, так, ну звісно!

— Назвався б Максимом — мав би шанс хоча б кави з тобою випити.

Одарку немов кулаком під дихало вдарили.

— Максимом?! — знаки оклику стали явними і загрозливими. — Договорюй.

— А що тут уже говорити? Галка сказала, що ти за одне ім'я Андрій готова заміж вийти. А ти кави навіть не стала пити!

Заплющила очі й розплющила. Боже, яка скотина! Отже, ти вигадав, що тебе звать Андрій? Які низькосортні розрахунки! Всі Андрії, всі Андрії такі!

— І не збрехала ж, — сухо відповіла Одарка.

Тепер гарячий камінь різко спустився стравоходом Андрія — ай, пече ж! Але що вона мала на увазі? В нього закохалася, а він, дурбецело, не помітив? Чи що завжди закохується, якщо Андрій нормальний, але не тут-то було!

— Ристрето або капучино на мигдалевому молоці.

— Рис... Ее... Що?..

— Десерт я зараз виберу — не переживай.

Вдруге запитувати не випадало. Пішов читати меню. Ристрето виявилося кавою, а мигдалевого молока не було.

— Коров'яче давайте, піде, — шепотів Андрій.

— Як у неї із переносимістю лактози? — бариста.

Та ну нафіг! Що це?! Обернувся й окинув оком Одарку. Не схоже. Не схоже, щоб вона, як і я, знала, що таке лактоза. Мабуть, як і я, не переварює ці іноземні словечка.

— Тут іще й вибір мафінів добрий! Допоможеш вибрати?

— Переносить, ще й як!

— Мішки з цеглою через дорогу?

— Ии?.. Ні, лактозу.

— Окей? — глумливо усміхнувся бариста.

Вона пила капучино й дивно мружила очі. Здогадалася, що не мигдалеве молоко, ковтав свої промахи хлопець. «Боже, а я ж і справді повелася на ім'я Андрій, хоча скільки років ненавиділа його! Це ж треба!» — думала Одарка.

Коли вони вийшли з кав'ярні, вже починало темніти. Вона не могла йому пробачити, що він збрехав їй заради малоймовірного зиску, він же просто вийшов із гаманцем дещо худішим, ніж мав попередньо.

— Погода кепська, — видушила Одарка. — Ходімо на місток?

Очікування від поєднання обох фраз були надзвичайними. І тому він погодився, не задумуючись.

— То, кажеш, Максимом назвався б, то не закохалася б, а так мала бути вже твоя? — різко спитала Одарка, навіть не обертаючись до нього, коли вони дійшли до середини містка. Під низом виднілася

каламутна чорна вода із вкрапленнями зірок, мовби лазером зробленими.

Вона не оглянулася на нього. Просто зупинилася і подивилася на воду. Їй хотілося просто переконатися у власних міркуваннях. Але й правда, думала Одарка, в Максима я б не закохалася. Ну точно ж.

Обернулася до Максима.

— Ти не помітила? — вирішив розбавити вимушене мовчання Андрій.

Я ж його щойно розбавила, а ти не відповів! І я це помітила!

— Ну? — Одарка не дала мовчанці шансу поглинути їхні життя.

— Молоко в капучино. То не мигдалеве було.

І хлопець не Андрій, і молоко не мигдалеве. Що за чорт!

— Ні.

Він нахилився, обпершись об поручень і подивившись на темну воду.

— Ти можеш казати, що думаєш. Саме час для цього.

— Правда? — пожвавилася Одарка.

— Еге ж, — засміявся Андрій.

— І робити, що хочу?

— Правда! — не роблячи пауз, продовжував сміятися.

— Правда? — і Одарка, зціпивши зуби, відштовхнулася від дурної цеглини, яку хтось покинув на мосту, і щодуху ввалила його в бік. Сподівань, що все вдасться, в неї не було, але віра — жахлива річ! За мить він випірнув і з тричі неглибокої річки.

Ні, не кинутися у воду його рятувати. Ні, не кидати йому якісь речі. А викликати швидку, поліцію, еменесників — і нехай рятують, надають допомогу, визнають її злочинницею. Все, баста! Погана із Галки подружка!

Коли швидка поїхала, поліцейський врешті вибрався зі своєї робочої автівки. Що ж, що ж — і мав би вибратися.

— Це я його штовхнула, — Одарка не чекала провокативних питань, а тому була прямою, як дошка.

— Не впав, отже?

— Не впав.

— Аха.

Поліцейський часом недовіжливо морщився, часом відверто насміхався, але насправді просто нахилився й витирав вологою серветкою чобіт, доки вона фантазувала, за якою статтею її посадять.

— Коротше, — сказав поліцейський, озираючись навколо в пошуках сміттєвої урни, в яку мав непереборне бажання викинути серветку — як-не-як він охоронець правопорядку. Принаймні чув колись таку фразу на свою адресу.

— Відрекомендуйтеся. За законом, — випалила Одарка.

— Е-е... Що?

— Ви ж будете виголошувати мені обвинувачення. То маєте за законом відрекомендуватися.

— Е-е... Ага.

Ні, не насміхається. Просто ти збила його з пантелику.

— Андрій Бурій.

Відділ, управління, який підрозділ? Наявність табельної зброї і дозвіл на її носіння... Твою ж хрещену матір! Андрій!

— Кажи, — глухо говорить вона.

— Діла не буде. Твій потерпілий дав свідчення, що він добровільно упав із мосту.

— Добровільно?

— Чорт, самовільно. Самостійно? Особисто?

Але останніх його версій вона вже не чула — летіла у лікарню, мов навіжена.

Коли її спитали, хто, до кого й навіщо, вона кинула в обличчя паспорта й гордо заявила, що вона Городоцька Одарка Андріївна. Так, вона вперше озвучила своє по батькові. Бо від сьогодні це ім'я не припинило її тригерити. Але на це була зовсім інша купа причин.

Олексій Декань

Аватар на Святвечір

Андрійко навмання пробирався через темний ліс, із острахом озираючись навсібіч. Його чоботи глибоко застрягали у в'язкому мокрому снігу. Сніг був скрізь: у штанях, за коміром, стікав тонкими струмочками по обличчю. Андрійко відчув солоний присмак і зрозумів, що то був не тільки сніг, то були його тихі сльози відчаю та злості на самого себе, за дурість і необачність. Він майже був упевнений, що стежка десь зовсім поруч. Та світло кишенькового ліхтарика безрезультатно блукало в пошуках бодай якихось її ознак. Із усе більшим жахом Андрійко переконувався, що в цю хуртовину він не побачить нічого, окрім дерев і незайманого сніжного простора.

Він ще сильніше намотав на руку напівпорожній пакет з АТБ, аби жодна сніжинка не потрапила всередину, хоча сніжинки навряд чи могли б зіпсувати його скарб. Рукавички повністю намокли. Сніг налип на шапку, і тепер за вагою і формою вона більше скидалася на тюрбан Алі-Баби з арабської казки — останньої, яку читав йому батько перед сном.

Андрійко, втомлений, зупинився, опустивши плечі та схлипуючи. Йому було сумно, холодно та страшно. Він не знав, куди далі рухатися. І навіть у свої вісім років йому вистачило розуму та смирення, аби визнати, що він безнадійно заблукав.

У Святвечір, коли родина традиційно збирається за столом, весело спілкується, прислухаючись до затишного потріскування дров у каміні, він примудрився загубитися в лісі. Збираючись святкувати Різдво в теплому сімейному будинку, він якимось чином опинився всередині однієї із казок Шехерезади. «Тисяча й одна ніч, або Як дикі звірі загризли хлопчика в темному лісі».

Андрійко сумнівався, що бодай в одній із історій, які розповідала Шехерезада царю, йшлося про сніг, він не знав, чи буває снігова хуртовина в Аравії чи Індії. Але чітко пам'ятав, що майже всі ті історії були доволі криваві та жорстокі, не те що в мультиках. Мамі вони не сильно подобалися, але Андрійко був від них у захваті. Тато завжди читав гучно та виразно, своїм трохи хрипучим голосом. У

найбрутальніших сценах він завжди робив паузу й переходив на зловісний шепіт — від цього в Андрійка по шкірі починали бігти мурахи, але одночасно він радісно стискав зуби, стримуючи вигуки, посміхався й хитро прижмурювався. Тато теж підморгував у відповідь своїм єдиним здоровим оком. На місці другого ока в нього був довгий шрам. Тато був військовим, і ось минуло вже майже два роки, як він утратив око на війні. Але він зберіг своє почуття гумору й здатність майстерно розповідати історії.

— Тож жадібний брат Алі-Баби так захопився знайденим у печері скарбом, що забув магічне слово.

— Ото ж бовдур...

— І не кажи...

— Сім-Сім, тільки лох міг таке просте слово забути...

— Так, Сім-Сім, відкрийся... Не лайся при мені. Де ти таке почув?

— Сергій із школи так фізрука називає... То він там помер із голоду?

— Геннадій Петрович не лох, то твій Сергій... сам такий... Ні, не помер із голоду, не встиг.

— Розбійники?

— Так. Вони повернулися. Знайшли незваного гостя і...

— Вбили?! Ото невдаха так невдаха!

— Не просто вбили, — батько понизив голос, схилився до самого вуха Андрійка. І хлопчик із радісним і моторошним передчуттям зрозумів, що зараз буде якась неймовірна рвань, і справді не помилився.

Батько відкрив нову банку дієтичної коли. І зробив великий ковток за мить до того, як холодна солодка піна ледь не полилася на його пальці. Він завжди любив солодке, хоч і хворів на діабет.

Батько прошепотів:

— Своїми гострими, як бритви, шаблями вони його четвертували!

— Це як? — не зовсім зрозумів Андрійко, тому не знав, чи в цей момент мав був злякатися чи здивовано видихнути. Він був професійним слухачем і хотів нагородити батька емоцією, яка б відповідала моменту.

Батько озирнувся, перевіряючи, чи мати не підслуховує.

— Вони його живцем розрубали на чотири частини.

— Жесть! — У Андрійка без перебільшувань перехопило подих. — І він помер?

— Так. Але це не кінець історії. Потім Алі-Баба знайде тіло брата, збере по шматках у мішок і віднесе додому.

— Бо свої своїх не кидають?

— Так синку, свої своїх не кидають. Ніколи.

— То він його поховав?

— Так, але він не хотів, щоб хтось у поселенні дізнався, як і де помер його брат. Тому він таємно запросив ткача до себе додому, зав'язав тому очі, щоб той не дізнався, де він. І наказав йому зшити нитками тіло свого брата.

— Як монстра Франкенштейна?!

Батько знову хитро підморгнув здоровим оком.

Андрійко прижмурився й теж підморгнув у відповідь.

— А розбійники знайшли Алі-Бабу?

— Так. Та користі їм від того було мало. Але цю частину історії залишімо на наступний вечір.

— Спойлер? — почав благувати Андрійко, який не любив, коли тато ось так обривав оповідь на найцікавішому моменті. — Ну хоча б один маленький.

Батько зробив останній великий ковток із банки.

— Ну добре, — здався, — ось тобі спойлер: розбійників зварять живцем у маслі. А тепер хутко спати!

Андрійко по-армійськи швидко застрибнув у ліжку й укритися з головою ковдрою.

Тато схилився над ним і лагідно прошепотів:

— Сім-Сім, відкрийся.

Магічна фраза подіяла — і ковдра трохи сповзла, відкриваючи верхню частину обличчя Андрійка. Батько поцілував сина в лоба. Його тепле й колюче лице було таким рідним і таким вольовим. Батько ніколи нічого не боявся. І Андрійко нічого не боявся, коли був поруч із ним.

Але зараз він стояв посеред темного, вкритого снігом лісу й дуже боявся. Він не був героєм у своїй історії. Він хотів лише одного: щоб його знайшов хтось із дорослих. Будь-хто, хто має досвід рятування малих дурних дітей, яким вистачило клепки зійти з приміської дороги, аби зрізати шлях навпростець через ліс.

— Ну і хто тепер лох? — сам до себе звернувся Андрійко.

Більше тут нікого поруч не було. Всі інші нормальні люди зараз гріються в себе по домівках і насолоджуються святковою вечерею.

Хлопчик знову заплакав.

— Допоможіть! — закричав він від відчаю. — Я тут!

Його голос потонув у густій хуртовині. Ніхто його не почує, він приречений замерзнути тут. Може, через декілька тижнів, коли сніг розтане, хтось таки знайде його холодне промерзле тіло, яке все ще триматиме в руці цей дурний пакет з АТБ.

Андрійко від злості лупонув пакетом себе по нозі й умить про це пожалкував. Тверді алюмінієві банки сильно вдарили по коліну.

— Все це через вас!

Раптом Андрійко щось почув. Якесь гуркотіння. Він зачав підих і прислухався. Гуркотіння повторилося. Це ж дорога! Якась машина проїхала зовсім неподалік. То, виходить, він не так уже й далеко відхилився від стежки.

Андрійко побіг, падаючи в сніг, підіймаючись і знов падаючи. Але здаватися тепер він не міг. Його обов'язково врятують. Святкова вечеря охолонути не встигне, а мати з дідом і бабусею навіть не збагнуть, що їм треба було почати турбуватися, де це він подівся.

— Я тут! Агов, я тут!

Бабуся діставала із духовки велику запечену рибу. Від її запашного аромату в Андрійка запаморочилося в голові. Мама нарізала салат. Андрійко ліпив вареники. Дід допомагав тим, що нікому не заважав робити їхню справу: пив пиво, сидячи в кріслі, і дивився телевізор.

Дрова в каміні потріскували, стіл був застелений святковою скатертиною.

Андрійко кинув вареники в каструлю з окропом і, весь вимазаний у борошно, але задоволений собою, всівся на стілець перепочити.

— Йдуть запеклі бої за Роботіно, — прокрехтів дід із крісла, не відриваючись від екрана.

— Це ж Семен зараз там? — поцікавилася бабуся.

Мати застережливо підняла палець і та вмить замовкла.

— Тато неодмінно скоро буде, — радісно вигукнув Андрійко, поглядаючи на великий годинник на стіні. — Він обіцяв, що ще до

сьомої вечора приїде.

— Андрію, — звернулася до нього мама, — це було три дні тому. Ти ж знаєш, татові та його побратимам зараз не легко, хай би де вони були. Плани можуть неочікувано змінитися.

— Ні, цього разу він сказав, що все залізно. Що йому дають відпустку й він уже навіть купив квиток на потяг. Він приїде, ось побачиш.

— Я просто не хочу, щоб ти себе обнадіював, а потім знову засмучувався, — мати лагідно обняла сина, — тато тебе дуже любить. І навіть якщо він сьогодні не зможе приїхати, то він обов'язково подзвонить, щойно з'явиться зв'язок.

— Він обов'язково приїде! — не здавався Андрійко. — Я це точно знаю.

— А як щодо скуштувати моїх кексів? — спробувала змінити тему мама. — Я знаю, як ти їх любиш.

Андрійко потягнувся, було, до столу. Але бабуся вдарила його по руці.

— Не всі страви ще готові. Це Святвечір. Господь ся рождає! Немовля приходить у світ, аби взяти на Свої маленькі плечі гріхи всього людства, а ви й годинки почекати не можете?

Але мама знову зробила рукою той самий жест, що бабуся миттєво здалася.

— Ну добре, один кексик не гріх. Але спочатку молитва.

Бабуся зачитала Отче Наш. Андрійко теж схилив голову.

Взявши ще гарячий кекс, подмухав на нього, відкрив було рота, аби вкусити. Але зупинився й запитав:

— Бабусю, а як це немовля може врятувати цілий світ? Мені ось уже вісім, але я навіть себе від старшокласників захистити не можу.

— О, любчику, Господні дива тому й дива, що незбагненні. Господь наш Ісус створив усе, що ти бачиш, і навіть ті речі, що ти побачити не в змозі. Він має всю силу й усю владу. Але ні силою, ні владою людей спасти неможливо. Силою можна тільки приручити. А спасти нас можна було тільки через велику любов, в милості та ніжності. Замість сили Господь обрав тендітність. Замість авторитету прийшов у покорі та смиренні. Щоб спасти нас, йому треба було стати одним із нас, прийняти на себе цю крихку людську оболонку, щоб Його ранами ми були зцілені.

— То Ісус був аватаром?

— Не знаю про що ти, — терпляче відповіла бабуся, — але він прийшов у цей світ заради всіх нас, бо хотів бути поруч із нами, навчитися відчувати те, що відчуваємо ми. Щоб усі скривджені та зранені могли прийти до Нього. Ось саме це ми й святкуємо сьогодні.

— Якби я міг обрати собі аватара, то навряд чи захотів тіло дитини. Може, Супермена, або лева, або...

— Ну годі вже вам. Він ще малий для таких глибоких релігійних розмов, — втрутилася мама, — їж уже свій кекс.

Андрійко вкусив тістечко й примружив очі від задоволення.

— Смакота, але з варенням буде ще смачніше.

Він підбіг до холодильника, радісно відкрив його і святковий настрій умить полишив його.

— Діду, що ти накоїв?!

— Що там за гвалт? — поцікавився дід, не відриваючись від телевізора. Саме показували прогноз погоди.

— Ти не ту колу купив!

— Як це не ту? Та ж, що і завжди, в червоних баночках.

— Це ж звичайна! А я просив дієтичну. Ту, на якій «Зіро» написано.

— Та яка різниця? — відмахнувся дід. — Це ж усе реклама. На цю була знижка, якщо взяти блок з шістьма банками. На смак воно все те ж саме солодке лайно.

— Не лайся при дитині, ще й на свято! — крикнула на нього бабуся. — До вибору свого пива ти більш прискіпливо ставишся, а як на мене все те гидке пошло на один смак.

— Ви не розумієте! — засмутився Андрійко ще більше. — Це ж для тата! Йому не можна цукру!

— Ну так хай вип'є зі мною пива, — пожартував дід. Але бабуся жбурнула в нього рушником, і той умить умовк, знову втупившись в екран.

Андрійко схопив куртку й почав взувати чоботи.

— Ти куди? — запитала мама стурбовано.

— Я ще встигну, — хлопчик відчинив шухляду й вигріб дрібні купюри собі в кишеню, — до АТБ хвилин двадцять.

— П'ятнадцять, якщо зрізати стежкою через ліс, — обізвався дід.

— Цить ти! — знову крикнула бабуся. Потім звернулася до онука:
— Любчику, тато знає, як ти його любиш. Уже вечір, ми скоро сідатимемо за стіл.

— Я швидко! Це важливо. Я швидко.

— Обіцяють хуртовину, — знову обізвався дід.

— Як прийдеш у магазин, одразу напиши мені, — мама допомогла Андрію вдягти рукавиці.

— Великі опади та сильний вітер...

— Йди тротуаром, тримайся ліхтарів. І якщо дізнаюся, що побіг через ліс, замість вечері отримаєш ременя.

Андрійко поцілував маму й вибіг на подвір'я. Вечір огорнув його приємною прохолодою. Небо було зоряне й безхмарне. Він радісно біг, не бажаючи втрачати жодної дорогоцінної хвилини. Батько обіцяв, що планує приїхати на Святвечір, але раптом він приїде навіть раніше?

Андрійко подивився на годинник і вирішив ризикнути. І дідусь справді не збрехав, стежка через ліс зберегла йому майже п'ять хвилин.

У магазині Андрій одразу підбіг до полиць із напоями. З яскравого банера йому традиційно посміхався намальований білий ведмідь у брендованому червоному шарфі та різдвяній шапці. На блок із шести банок звичайної коли була знижка, дідусь не збрехав і тут, але Андрію потрібна була саме дієтична, та й усе одно йому вистачало грошей тільки на чотири банки і маленький пакет.

— Щось ти пізно сьогодні, — зауважив охоронець.

— Тато у відпустку приїжджає! — радісно відповів хлопчик.

— О, — вираз обличчя охоронця змінився з привітного на серйозний, — героям слава.

Андрійко вибіг на подвір'я й на мить завмер. За якихось кілька хвилин, що він провів у магазині, вулиця встигла вкритися снігом. Чисте зоряне небо затягнуло сірими хмарами. Андрійко поліз до кишені, аби написати мамі, що вже йде додому, але збагнув, що через поспіх забув телефон удома на комоді. Ну що ж, вибору немає, треба повернутися якомога раніше, щоб мама не почала хвилюватися.

Він підійшов до лісосмути та подивився на вузьку стежку, яка вже теж встигла вкритися снігом. Здійнявся сильний вітер, щось десь гучно впало й ліхтарі вздовж узбіччя вмить згасли. Мабуть, вітер повалив дерево. Стало темно й трохи моторошно. Андрійко увімкнув

ліхтарик і ступив на вузьку стежинку. Зрештою, він робив це мільйон разів, щоправда, ніколи увечері. Але стежка є стежка. А ліхтарик спонукав до пригод. Тому, трохи вагаючись, Андрійко зайшов у ліс. Якби охоронець у крамниці цієї миті подивився б у вікно, то неодмінно б вибіг на вулицю, рятуючи хлопця від необдуманого рішення. Але, на жаль, саме тоді він не дивився у вікно.

Андрійко біг на звук гуркоту й продовжував гукати на допомогу. Йому здалося, що джерел шуму було декілька. Може, то були квадроцикли чи снігоходи? Можливо, мама вже вдарила на сполох і на його порятунок відправили пошукову команду? Він би не заперечував проти такого завершення його «пригоди», навіть якщо це означало, що під кінець дня він отримає обіцяного ремня.

Хуртовина почала втихати, і він тепер міг чіткіше розрізнати дерева попереду себе. Гуркіт став ще гучнішим, і навіть... агресивнішим?

Він почув рик, сопіння і якесь скавчання зовсім поруч.

Невже пошукова команда взяла із собою собак, і ось вони змогли взяти його слід?!

Він так зрадів, що навіть не встиг злякатися, коли з-за дерев почали виходити сірі вовки й повільно брати його в коло.

Їх було п'ятеро. Вони теж були мокрі й тремтіли від холоду. Вищиривши гострі ікла, вони пильно вдивлялися у свою незграбну здобич.

Холодний піт вкрив спину Андрія. Всі асоціації з кривавими казками Шехерезади все менше ставали схожими на метафору. Він не просто помре в лісі від холоду. Його буде замордовано, пошматовано та загризено — за всіма традиціями жанру.

Один із вовків виступив уперед. З його іклів стікала цівка слини. Він наблизився до Андрійка та загарчав. Інші теж підступили на декілька кроків. Скільки разів він гуляв цим лісом, але й уявити не міг, що в ньому мешкає безліч хижаків. Можливо, вони теж ховалися від хуртовини або вирішили наблизитися до міста, бо скрізь вирубило світло? А дурний Андрійко сам їх покликав своїм лементом. Ну як тут відмовишся від такого запрошення на бенкет?

— Відійди! — хотів закричати хлопчик, але через страх із його грудей вирвалося якесь недолуге шипіння.

Хлопчик силився пригадати бодай одну молитву, як учила його бабуся, але без успіху. Почав пошепки кликати на порятунок Ісуса, але перед очима лишень випірнула картинка безпорадного немовляти в яслах, солома та брудні вівці. Майже все так само, як на великій інсталяції вертепу в центрі міста, поруч із прикрашеною ялинкою.

«Ну чому той спаситель не обрав іншого аватара замість тіла немовляти? Когось більшого й сильнішого?»

Андрійко згадав про янголів, ще один невід’ємний елемент кожного вертепу. Ось вони б точно цим облізлим вовкам хвости б повідкручували й навіть не спітніли б. Бабуся казала, що янголи приходять у супроводі яскравого світла, що грішні люди вмиють на землю падають, осліплені та налякані.

Точно! Світло! Як він міг забути!

Він посвітив ватажкові в очі ліхтариком, вовк роздратовано загарчав. Але історії про янголів він, мабуть, ніколи не чув, тому все ж таки вирішив кинутися на здобич. Сам не розуміючи, що робить, Андрійко замахнувся поліетиленовим пакетом, і вага всіх чотирьох банок із колою вдарила хижака по носу. Вовк заскавчав, як цуценя, і відбіг на декілька кроків. Андрійко здивовано дивився на свою руку, яка міцно тримала пакет із лаконічним написом АТБ. Згадав, скільки разів вони підступно рвалися в його руках, не витримавши ваги придбаних зі знижкою продуктів. Іноді навіть репалися одразу за порогом магазину. Тому він ніколи особливо не довіряв їхній надійності, і часто брав із дому потерту мамину екосумку. Але цього разу пакет якимось дивом витримав, навіть не тріснув. Хоча Андрійко бачив, що від удару ніс вовка став трохи підпухати. Одна з банок у пакеті зашипіла, як гадюка, пошкодилась від удару.

Тато б, мабуть, пишався, якби побачив цей удар. Але, на жаль, його тут не було, аби похвалити сина. Тут не було ані тата, ані немовляти Ісуса з янголами, ані навіть тупих овець, щоб згодувати їх вовкам замість наляканого хлопчика, що загубився в темному лісі напередодні Різдва. Він був геть сам, озброєний лишень ліхтариком і пакетом із чотирма алюмінієвими банками.

Вовки знову почали наступати, Андрійко наосліп махав своїм пакетом, і кричав на них, але коло з кожною миттю звужувалося. І ось

вовки, як по німій команді, одночасно кинулися в атаку. Ватажок ухопив іклами пакет і почав шматувати його. Це був нерівний двобій, і поліетилен його програв. Пакет розірвався, і банки попадали на білий сніг. Одна застрягла в пащі вовка, чорна рідина під тиском пінилася, шипіла й лилася на сніг. Андрійко відчужено дивився, як ватажок майже кумедно тряс своєю мордою, намагаючись звільнити щелепи.

Вовки повалили хлопчика в сніг, почали смикати за куртку, один вхопив за підошву чобота й ось вже майже стягнув його. Андрійко не відчував болю, може, від холоду його відчуття притупилися, а може, вовки все ще не дісталися його шкіри, силуючись спочатку пошматувати теплий одяг.

Андрійко заплющив очі й продовжив у своєму розгубленому розумі шукати слова молитов.

«Маленький Ісусе, якщо ти мене чуєш і ти справді прийшов у цей світ, аби врятувати нас, то, будь ласка, допоможи. Я не був увесь рік слухняним, але намагався. А ще я не хочу, щоб мама засмучувалася через мене. Сьогодні ж Святвечір, і я хочу додому. Тільки, будь ласка, якщо будеш мене рятувати, не приходь, як немовля, краще обери аватара міцнішого, бо інакше ці вовки й тебе загризуть, тоді ще й бабуся засмутиться. Кому вона тоді молитиметься? Дякую, що вислухав мене. Амінь».

Усе це пронеслося в його голові незв'язною скоромовкою. Потім Андрійко відчув, як вовки почали тягнути його кудись. Невже це таки кінець? Невже він більше ніколи не побачить тата? Його посмішку та шрам, не притиснеться до його великих, але завжди теплих долонь?

Андрійко згадав, як ховався від тата під ковдрою. Зараз замість ковдр його останнім ліжком слугуватиме цей сніговий замет, який, без сумніву, зовсім скоро вкриється багряними крапинками.

Ось би зараз перед ним виникла та магічна печера Алі-Баби. Як би він зараз волів сховатися в ній. Просто потрібно вимовити закляття. Слова, які нерозумний брат Аладдіна примудрився забути. Але Андрійко їх чітко пам'ятав. Вони закарбувалися в його пам'яті так само, як і татова усмішка.

— Сім-Сім, відкрийся!

Вітер знову повіяв із новою силою. Не розплющуючи очей, Андрійко почув, як затріщали дерева, почалася якась метушня. Вовки відпустили здобич. Долинуло скавчання та звуки бійки. А потім лісом

рознісся такий потужний рик, що сніг із ялинок посипався хлопчикові на обличчя. Андрійкові здалося, наче це лавина з гір накрила його.

Він із жахом, але не без допитливості, розплющив очі й примружився, вдивляючись поперед себе. Ліхтарик валявся десь осторонь. Хмари потроху розходилися, але скупого місячного сяйва було недостатньо, щоб чітко розгледіти все, що зараз відбувалося зовсім поруч. Вовки билися з якоюсь велетенською істотою. Її біле хутро було вкрито бризками крові ворогів і її власною. Вовки стрибали істоті на спину, залишаючи довгі глибокі рани. Істота біла їх пазурами та кусала іклами.

Андрійко згадав один із епізодів «Зоряних війн», де снігова людина напала на Люка, а той світовим мечем відрубав їй руку. Світовий меч Андрійка валявся неподалік, але його слабкого світла, яке підживлювалося двома пальчиковими батарейками, не вистачить на те, щоб боротися з монстрами. Та й магичною силою джедаїв Андрійко не володів, щоб пересунути предмет подумки, хоча й часто в цьому тренувався, звісно, тільки тоді, коли ніхто за ним не спостерігав.

Один із вовків пролетів у повітрі і з чавканням приземлився поруч з Андрійком, загрузши в сніг. То був ватажок вовків, він побачив хлопчика, і в очах його знову з'явилося бажання поласувати живиною. Мабуть, таки сильно вдарився головою і на мить забув, що в нього є більш важливі справи. Снігова людина підбігла й ще раз підкинула вовка високо в небо, той солом'яною лялькою зробив декілька обертів у повітрі, вдарився об стовбур товстого дерева й знову гепнувся в сніг, цього разу вже не підводячись. Воно й не дивно: Андрійко чітко почув, як хруснув зламаний об дерево хребет.

Ще двоє вовків кинулися на білу кудлату істоту. Та стала на всі чотири лапи й загарчала, відганяючи вовків від хлопчика. І Андрійко зрештою зрозумів, що то була не снігова людина, а справжній білий ведмідь. Але звідки він тут узявся? До північного полюса було далеченько. Може, це був не білий ведмідь із полюса, а альбінос? Андрійко чув про таких в одній передачі про тварин. Але чому цей ведмідь тут? Прийшов на звуки бійки і теж захотів урвати й собі шматочок здобичі?

Вовки погарчали якийсь час на ведмедя, але, побиті й знесилені, вирішили не повторювати долю трьох інших товаришів, пошматовані туші яких уже починали холонути на снігу.

Скоро на цій вкритій багрянцем бойовій галявині не залишилося нікого, окрім наляканого, але неушкодженого хлопчика та велетенського білого ведмеда.

Андрійко піднявся на ноги. Ведмідь тяжко дихав. Ікла та кігті вовків сильно пошматували йому боки, що аж стирчали ребра. Морда була вкрита кров'ю, але ніякої агресії ведмідь більше не виказував. Андрійко зібрався було потихеньку піти собі геть, не випробовуючи долі. Але раптом зупинився. По тілу його пройшов холод. Цього не може бути!

Хлопчик повільно підійшов до ведмеда. Сніг потріскував під його ногами. Не усвідомлюючи, навіщо він це робить і які можуть бути наслідки, він стягнув рукавички й долонями взяв ведмеда за морду. Той не пручався, але відвів погляд, якимось сором'язливо. Наче просив у хлопчика вибачення, що тому довелося все це побачити.

Андрійкові перехопило подих. Він лагідно провів долонею по кудлатому обличчі, особливо в тому місці, де красувався старий шрам. Вочевидь, це була не перша його бійка, бо в попередній ведмідь примудрився втратити око.

Андрійко поцілував ведмеда в носа й притиснувся щокою до шраму, як робив це сотні разів.

Світло в місті все ще не з'явилося, інакше б люди почали бити на сполох, якби побачили хлопчика, який іде поруч із велетенським білим ведмедем і про щось із ним розмовляє.

Зрештою вони зупинилися біля вертепу. Акумулятори ще не встигли розрядитися, і цей бутафорський хлів єдиний поблискував святковою ілюмінацією. Хлопчик і ведмідь без особливої тактовності посунули воскову фігуру Йосифа та всілися на м'яку соломі.

Андрійко схилювався над лялькою, яка в цій декорації грала роль немовляти Ісуса.

— Дякую, що почув. Із днем народження Тебе.

Він поклав голову на кудлаті груди ведмеда. Тварина ледь дихала, мабуть, залишилося їй недовго. Але Андрійко не бажав втрачати жодної миті. Вони разом, як він і обіцяв. Він завжди виконував обіцянки. Завжди захищав. Навіть зараз. Це була їхня остання зустріч, але це був не час для смутку, а час для возз'єднання та тепла.

— Ледь не забув! — схаменувся Андрійко, поліз до кишені й дістав алюмінієву банку, єдину, яку зміг прихопити із собою. Він із шипінням відкрив її і протягнув звіру.

— Я сам бачив у рекламі, що білі ведмеді теж так роблять.

Той недовірливо подивився на запропонований гостинець.

— Все нормально, — запевнив Андрійко, посміхаючись, але ледь стримуючи сльози, — без цукру, як ти любиш.

** Текст набрано на пристрої Freewrite Traveler*

Ярослава Литвин

Найгірший з усіх Миколаїв

— У тебе було бальне плаття? — спитала Ося. Її насправді звали Катериною Осикою, а Осею стала ще в школі, тут все зрозуміло. З Осею взагалі завжди все було зрозуміло.

— Нє, були чорні шкіряні штани й косуха. А під нею майка з язиком «Роллінг Стоунз».

— І ти в цьому пішла на випускний? — реготнула Ося.

— Ой, не тільки в цьому. Ще в гадах із закульопками й чокері з шипами. І на голові ірокез.

Ося витріщилася на Діну. Діна потиснула плечима. З нею якраз, на відміну від Осі, ніколи нічого не було зрозуміло. Навіть самій Діні.

— А в мене було два плаття. На офіційну частину й на дискотеку, — відказала Ося й лупонула вибивачкою по килиму. Вусібіч розлетілися крихти утрамбованого снігу, вже брудного й чимось схожого на білий шоколад.

Діна теж лупонула. Бо тепер вона жила в Осі й ділила разом із нею всі клопоти.

Раніше в Діни було своє життя, а тепер вона живе життям Осі.

І що цікаво, це Осине прозаїчне життя було не таким уже й поганим, як Діна завжди думала. Бо Діна була богемою, а Ося — працівницею індустрії краси. Можливо, вони б ніколи не пересіклися, якби не евакуція й Ося не вийшла на неї через родичів, почавши буквально тероризувати своїми проханнями чимшвидше їхати й жити у вільній Осиній кімнаті. Діна вважала Осю безсовісною панікеркою і маніпуляторкою, але врешті здалася й поїхала.

Ну, але якби не обставини, вона б так і не познайомилася зі своєю двоюрідною сестрою. На жаль, Ося виявилася того ж віку, того ж зросту, що й Діна, і мало того, що почала звиряти життєві шляхи, ставлячи дивні, несподівані й недоречні питання, щоб відшукати усі-усі точки перетину, але й намагалася одягнути Діну у свої речі.

А Діні прекрасно вистачало того, що вона привезла у своєму рюкзаку. Принаймні так вона казала Осі, коли та примушувала одягнути свої ще новесенькі джинси з бірками, віддала

найпухнастіший з усіх досі бачених Діною халатів. І навіть у пориві сестринської любові грожилася зв'язати светр.

А ще в Осі було повно всього. Дев'ять гелів для душі. Рушник для ніг. Рушник для тіла. Рушник для обличчя. І навіть для інтимної гігієни теж окремий рушник. Якби Дініні колишні дружбани з гаража, де в них десять років тому були репетиції, таке побачили, то довго сміялися б. Крім цього, в Осі були реальні валізи з косметикою. Вона казала, що це необхідно, бо вона працює візажисткою. Діна ніби все розуміла, але збагнути не могла — навіщо комусь цілі валізи косметики?! Їй достатньо тоналки й чорного олівця для очей і брів. А іноді губ.

Ну, але це було не найгірше з усього. Найгіршими були килими, які Ося вирішила вичистити саме сьогодні, 5 грудня. Бо сьогодні випав гарний сніг. Такий високий, біленький, що його ніяк не можна було залишити в спокої — треба було витріпати на нього багаторічні поклади пилуки, крихт і волосся.

Ну, але Діна не сперечалася. Бо в неї нічого не було свого, крім рюкзака, ОКР і, можливо, ПТСР. Принаймні так сказала одна психологиня, яку Діна уникала, бо їй незручно було отак брати й грузити якусь людину своїми проблемами.

З Осєю вони живуть уже майже дев'ять місяців. І за цей час Діна, завдяки Осі, переконалася, що в неї все не так погано з головою, як можна було б подумати. Вона, на відміну від Осі, не лежить на дивані й не дивиться тупі шоу, де молодята обирають, як витратити їм всі свої гроші: на весілля чи на перший внесок на дім. «На весілля, на весілля», — шепотіла Ося, щоразу нервуючи, наче то йшлося про неї та її Артема. Діна не знала, куди б витратила 35 тисяч доларів, якби вони в неї були, але знала одне: точно не на весілля.

Та й виходити заміж їй загалом і не було за кого.

Вибивши килими, притрусивши їх знову снігом, позмітавши той сніг віником і знову вибивши, Ося примусила тягнути килими додому. Звісно, вона теж тягнула, але тому, хто придумав таку геніальну ідею, в сто разів легше її реалізувати. Принаймні на думку Діни. Вона б ті килими понесла лише в одному напрямку — до смітника.

А тоді Ося засіла у ванній, вимивалася всіма своїми дев'ятьма гелями для душі, робила маски на всі можливі місця, крутилася,

пахтилася, фарбувалася. А Діна просто зняла мокрі на колінах рейтузи, повісила їх на батарею й залізла під ковдру.

— Я до Артема, — повідомила Ося, вийшовши з ванни й несучи на собі такий букет ароматів, наче в них вимкнули воду й вона намагалася приховати свою тижневу немитість. А то Діна й сама не здогадалася, куди Ося намилилася. — Мабуть, не прийду на ніч. Суп у холодильнику. Не їж холодний із каструлі, нагрій собі, будь ласка.

Діна гмикнула з-під своєї ковдри.

Коли Ося пішла, Діна акуратним рядком розклала у ванній всі гелі для душу, закрила відкриті пляшечки, вирівняла нерівну поверхню маски для волосся й зібрала всю розкидану по раковині й полиці під дзеркалом косметику. А тоді годину наводила порядки в Осиній валізі візажистки. О Богине, хто бере на роботу таку нечупару?

Потім Діна поїла суп із каструлі, як її просила не робити Ося, і лягла спати на ліжко, навіть не розбираючи його, не знімаючи подушок і покривала, влізши під ковдру змійкою. Діні подобалося жити так, щоб не лишати по собі ніяких змін. Наче час зупинився. Або так, наче її тут немає взагалі. Наче нічого не відбувається.

Бо коли нічого не відбувається, не може статися нічого поганого.

Діна прокинулася близько дванадцятої години. «Нетфлікс» на ноуті показував трейлер невідомого серіалу, котрий прийшов на зміну фільму, який вона проспала.

У вікнах навпроти блимала ялинка. Не така, як ці сучасні — холодним чи теплим сяйвом, повільно перетікаючи хвилями з однієї гілки на іншу. Ні, ця блимала різко, нахабно, кольорово, точно як у дитинстві в бабчиній кімнаті. Те нахабство ялинки було багатообіцяльним, воно розривало дрімоту коротких зимових днів, коли йдеш у школу затемна й вертаєшся з музикалки теж затемна. Блимання означало канікули, буженину із часничком, пакет цукерок, торт «Північний ведмедик» від тітки, скороварку плову від мами, а ще ці стривожені приємними передчуттями й турботами натовпи в магазинах. Мама ніколи не могла вгадати правильної кількості майонезу й заpastися в стратегічних кількостях. Тому Діна ходила за ним знову й знову, стояла в довжелезних чергах на базарі, бо на ньому все свіжіше, ніж у магазині, слухала, хто що планує готувати, до кого йти в гості спочатку, а до кого другого, до кого третього й куди на Різдво. Слухала уважно, наче вона сама мала з ними йти і тридцять

першого, і першого, і другого, і на Різдво. Переминалася з ноги на ногу, змерзнувши в чобітках — вічно на неї замалих, бо Діна росла не як звичайні діти, стрибками, а постійно. Лише з віком Діна задумалася: а може, у її мами не виходило з розміром чобіт точно так само, як і з кількістю майонезу?

Але навіть якби не майонез, Діна залюбки стояла б у тих чергах, бо їй подобалося відчуття оцього спільного нетерплячого передсмаку. Так, ніби чекаєш, коли звільниться місце на каруселі в парку розваг.

Маленька Діна обожнювала цю сліпу й солодку ейфорію, бо вірила: на неї чекає щось надзвичайне. Можливо, навіть будиночок для Барбі на два поверхи.

Але чуда не сталося. Ані тоді будиночка. Ані тепер. Власне, про тепер вона взагалі не хотіла думати.

Діна взула капці-вуханці, які Ося їй купила щойно по приїзду. Сказала: «На тобі такі кумедні й затишні, щоб ти почувалася, як удома». Діна сподівалася, що новоявлена сестра помилилася з розміром, але ні, капці були точно по нозі — бо в них з Осею був той самий розмір. І зріст, і вік. І навіть колір очей. «Сімейний колір», — пояснювала Ося, а Діна не знала, що їй сказати, бо ніколи не бачила ту, батькову, сім'ю. І батька теж не бачила. Хіба на фотографіях у фейсбуці, коли вже виросла й додумалася його пошукати. Залишила йому один-єдиний палець вгору під фотографією профілю, типу щоб він знав, що вона... А, втім, невідомо чому залишила. Отоді Ося її й виловила й додала в друзі. Видало спільне прізвище.

Не те, щоб Діна дуже трималася за своє прізвище, але їй хотілося б мати в цьому всьому хоч щось своє. Бо навіть нижню білизну їй купила Ося, звісно, що жахливу, на свій смак. Хто взагалі носить білі труси? Дітки в садочку?

Але хай як там було, Діна в не-своїх трусах, не-своїх капцях-вуханцях ішла не-своїм темним коридором, не вмикаючи лампи. Блиску від ялинки в сусідів за вікном і блакитного саява від ноута цілком вистачало.

Дійшовши до туалету, Діна машинально позирнула вправо — на кухню.

У кухні на табуреті сидів чоловік і кутив сигарету.

— От блін, — сказала Діна.

Чоловік кивнув на знак привітання, затягнувся й випустив дим. Імовірно, він був такої самої думки.

Діна вчепилася пальцями в улюблену футболку, свою, ту саму, яка приїхала в її рюкзаку з попереднього життя.

— То цей... Ти хто? — Якби в неї не було наглухо відбите відчуття страху в потрібні моменти, то вона б перелякалася. Але страх приходив лише в невідповідні миті — коли йшла в магазин, а над головою летіла зграя ворон. Чи коли Ося у ванній грюкала скляними дверцятами від душової kabіни. Або вночі, коли все добре й можна спати. Але Діна не спала.

— Та таке, — відказав він, відпиваючи з пивної пляшки. Діна кивнула, про себе відзначивши чудовість відповіді «та таке» на питання «ти хто?». Вона теж «та таке». Так і буде казати, якщо її хтось спитає.

— Довго тут?..

— Та не.

— І норм тобі в темноті?

— Та якось так.

— Поговорили, — буркнула Діна і, тримаючи обіруч футболку, пінгвінчиком прочалапала в кухню й сіла на іншу вільну табуретку. Дупі було непогано, бо Ося прикрасила всі свої табуретки подушечками з рюшами. «Для домашності, для козінесу». Діна в носі мала той козінес.

— Ти Осин? — уточнила вона, стараючись, щоб її голос був не занадто байдужий і не надто співчутливий. Людей часто бісить співчуття. Наприклад, її. Вона прищурилася, пильніше придивляючись до чоловіка. У кухні було світло через яскравий недогризочок місяця на нічному безхмарному небі. Крізь шиби було добре видно Полярну зірку. Що цікаво, бо вже два дні як трусило снігом. І сніг обіцявся на завтра.

— Одін? Не, я не Одін.

Чоловік замислено стукав пачкою сигарет об стіл. Діна хруснула пальцями рук. Вийшло досить музично, вони б зігралися.

— Як ти взагалі могла про мене таке подумати?

І Діна не знала, що їй робити: виправдовуватися, з'ясовувати, хто цей прибулець і що тут робить, чи просто мовчки встати й піти собі назад куняти під серіал.

Але чомусь не йшла. Їй досі не вдалося розгледіти обличчя, адже місячне світло, підсилене білосніжними барханчиками на землі, гілках і підвіконні, падало на його плече й праве вухо, на акуратну стрижку й гарну бороду, з тих, які щойно з барбершопа. Голос незнайомця був глибокий і трохи приглушений, він ледь помітно гаркавив.

А стосовно того, хто він і чому тут, то в неї, по-перше, не було права й звички пхати свого носа в те, кого Ося впускає до себе в квартиру. А по-друге, знаючи її доброту, варто було очікувати, що вона виловить ще когось такого самого, як Діна. Людину, наче і з домом, а наче вже й без нього.

— Пиво будеш? — спитав незнайомиць, який теж, очевидно, не знав, що йому робити.

Діна подумала, чому б ні. Було б узагалі супер, якби це було темне, пряне, «Різдв...»

— «Різдвяне», — сказав незнайомиць.

І поставив пляшку перед нею. Пляшка була щойно відкоркована, але Діна не помітила, як і коли він це зробив.

— Такий зараз сезон, — пояснив незнайомиць. І відсморбнув.

— Непоганий сезон, — подегустувавши пиво, додала Діна.

— Якщо ти не Миколай.

— Я не Миколай.

— А про себе я цього сказати не можу...

Діна почухала своє коротке чорне волосся, занадто коротке й занадто чорне, що ганьбить українську жінку-берегиню, як написав їй якийсь чудік у коментарях під аватаркою. І подумала, що в цього бородатенького навпроти неї, мабуть, якісь проблеми. А Діна дуже любила бородатеньких і проблемних.

Останній її бородатенький сів у машину й виїхав чимскоріш, а про неї навіть не згадав. А зараз сидить у Канаді. Що, по-своєму, як подумати, кумедна історія. Кілька років тому Діна хотіла перебратися в Київ розвивати кар'єру, а він її не пускав. Казав, що це вона в їхній провінції зірка. А в столиці таких, як вона, повно. А тепер сам живе в Канаді, фоткається біля Ніагари, їсть кленовий сироп. А вона в Каневі. Теж на К. Могла б фоткатися біля Дніпра, але не фоткається. Ні, це все насправді кумедно.

Діна витерла краплинку з вії. Вічно ці сльози. Дістали.

Можливо, все ж було щось у ній від Берегині, бо, вирівнявши спину, вона веліла:

— Розкажуй. Тьоть Діна все порішає.

Бородатенький зиркнув на неї, звівши брову. Повільно й аж трохи щипуче-безсоромно оглядав її голі ноги й футболку з Мерліном Менсоном.

— Тьотя Діна... — усміхнувся він. — Ну-ну.

У Діни щось смикнулося всередині. Давно вона ні з ким не фліртувала. Навіть забула, що на таке здатна. Це було й дивно, і приємно водночас. Десь як гладити хом'ячка.

— Ося чогось не попередила, що ти прийдеш. Коли вона передала тобі ключ?

— Я без ключа. — Бородатенький стелав плечима, немов не дуже старанно вибачаючись. І він здався Діні ще проблемнішим і ще привабливішим.

— Як... без ключа? — Один її знайомий із консерваторії з класу скрипки грав у електричках і в нього був секретний ключ від усіх туалетів, міг собі сходити, коли хоче. А більше людей, здатних пробиратися туди, де зачинено, вона не знала. Отакої!

Бородатенький усипав собі до рота жменю арахісу й виразно позирнув на стару газову колонку, у якій блакитним, мов фіалочка, жеврів вогник у фітілі.

Діна, насупивши лоб, зиркнула на колонку, а тоді на прибульця.

— А? — уточнила вона. — Ти з газконтори?

Бородатенький похитав головою і жестом показав, мовляв, думай далі.

— Та ну тебе!

Діна замружилася й потерла скроні. Коли розплющила очі, на столі стояли ще дві — непочаті — пляшки пива. А поряд горіло кілька чайних свічечок. Нарешті стало видно його обличчя — широке підборіддя, великі очі, темно-русява борода, злегка кучеряве волосся, повні чуттєві губи. Років тридцять п'ять, можливо, сорок. Але точно не більше.

— О, а це звідки? — Вона могла б свідчити на детекторі брехні, що пів секунди тому пляшок не було. А свічок тим паче.

Бородатенький знову виразно потиснув міцними плечима.

Діна нервово почухала своє занадто коротке волосся й спробувала надати йому об'єму в потрібному місці, а в непотрібному пригладити. Бо якщо їй видно його обличчя, йому так само видно її.

А при свічках удвох із незнайомим чоловіком на темній кухні вона востаннє сиділа, можливо... ніколи.

— То ти хочеш сказати, що ти типу як якийсь Санта... Ну, як той через димар, так ти через колонку... проліз?..

— Ну чому одразу як Санта? Як Миколай.

— Як Миколай? — повторила Діна. У неї був друг ролевик, який перед звичайними темними людьми представлявся французьким лицарем Готфридом Бульйонським, який очолив найбільший і найуспішніший хрестовий похід. Так і казав, заходячи в магазин по хліб, сир і вино: «Добрий день, я Готфрид Бульйонський», — і спостерігав за тим, як у продавчинь по губах пробігає знущальна посмішка. Але от тих, хто називав себе Святим Миколаєм, Діна ще не зустрічала. Вона з розумінням кивнула. За масками іноді легше.

— Як найгірший у світі Миколай, — бородатенький стримано кахикнув і зробив кілька ковтків пива.

— А я Діна, — сказала Діна.

— Як Дінь-Дінь.

— Сам ти дінь-дінь, — Діна покрутила пальцем біля скроні.

— Ей, — Миколай торкнувся її плеча й вибачливо його стиснув. — Я ж ніжно. Як святковий дзвіночок — дінь-дінь-дінь.

На кухні тихо-тихо, ледь помітно, залунала мелодія. Діна впізнала сі-бемоль — ля — сі-бемоль — соль — перші ноти «Щедрика» Леонтовича.

— Ну ладно, — погодилася вона, — зроби ще пива.

І знову ж вона могла клястися на тому довбаному детекторі брехні, що пів секунди тому пива не було. Але ось — стоїть. Чотири гарненькі пляшки. Дві надпиті — дві нові. І ще дві під столом — порожні. А крім того, з'явилося більше золотавого миготливого світла. Запалали свічки, вже не чайні, а великі, товсті, які хтось розставив на підвіконні серед ялинкових гілок, свіжих і пахучих. Хтось групами умостив свічки на столі при вікні. І між ними з незнайомцем. У кухні запахло абрикосовим варенням, цукровою ватою і зимовим лісом.

«Окей, я сплю», — вирішила Діна, протираючи очі.

А оскільки це був сон, вона розслабила плечі, закинула ногу на ногу. Уві сні може бути ким завгодно: хоч Діною, хоч Жанною, хоч Бульйонською, хоч Борщовською.

— Можеш зі мною не погодитися, але Миколаєм бути легше, ніж Діною.

— Це чого? — зчудувався незнайомець, пальцем гойдаючи крихітні ялинкові прикраси на крихітній дерев'яній ялиночці, яка щойно теж з'явилася на столі. Прикраси дзеленчали, ніби були крижані.

— Ну бо Миколай це як волонтер, тільки його всі люблять, бо він не просить гроші, не тисне на совість, не тріпає нерви. А привозить все, що треба, — і няшка. А Діною бути реально хріново. Ну от візьми хоча б ім'я. Ну як можна було назвати дитину Діна Осика?

— А по батькові як?

— Диви який патріархальний. Спартаківна.

— Нормально так. Мені подобається. Оригінально.

— А ти?

— Миколайович.

— А батько твій?

— Миколайович.

— А... дід? Дай вгадаю, теж Миколайович?

— Теж. От мій батько, розумієш, він — хороший Миколай. І дядько мій — теж хороший. І брат мій старший — хороший. І всі мої двоюрідні й троюрідні брати — вони теж. І далекі-далекі родичі...

— Хороші Миколаї, я поняла. — Діна підсунула ближче до Бородатенького тарілочку із сухариками й горішками, яка теж невідомо звідки взялася, щоб краще закушував, бо він так і до Миколая-Кая і Миколая-Авеля добалакається. А там, дивися, Єва ще якоюсь феєрі виявиться.

— Всі Миколаї хороші, крім мене.

Діна протягнула руку й погладила його надивовижу м'яке кучеряве волосся.

— Та нормальний ти, чого ти паришся.

— О ні, я поганий... Поганий.

— Дуже... поганий? — уточнила Діна, і голос її одночасно і захрип, і зривався на якісь невиправдано високі ноти. — Пряма дуже-дуже поганий?

Миколай звів на неї свої горіхово-кавові очі й завмер, напруживши губи в усмішці. Діна легко накрутила на палець його кучері, а тоді провела пальцем по лобі, по бровах, опустила до скронь і врешті поклала долоню на широке міцне підборіддя. Борода приємно лоскотала шкіру.

— Як цікаво в нас виходить. Поганий Миколай і нечемна дівчинка. Дуже-дуже нечемна дівчинка. Ти приніс мені... різочку? — спитала вона майже пошепки.

— Краще не треба... — сумно відказав Миколай і прибрав її руку. — Я занадто добрий в ліжку, після мене ти ні з ким не зможеш бути.

Діна вперше за багато місяців зареготала вголос. Вона навіть забула, що її щелепи на таке здатні.

— Ну тоді добре.

Так її ще не відшивали.

— Значить, сьогодні... Ніч із п'ятого на шосте грудня... І що ти тут робиш? — Діна протарабанила нігтями об стіл мелодію, ту саму, яку наказувала пальцям забути. — Не можеш знайти мою подушку? Може, тобі показати? Чи прийшов особисто сказати, що таким, як я, навіть різочка не світить?

— Ховаюся.

— Нічого собі... Від кого?

— Від усіх. Бо... я ж казав. Я найгірший у світі Миколай.

— Найкращий у ліжку найгірший у світі Миколай, — Діна, уточнюючи, здійняла вказівний палець вгору.

Бородатенький засміявся. Невидимі дзвіночки в теплому, солодкавому від воскових свічок повітрі задзеленчали.

— Тебе типу покарають? — посерйознішала Діна. — У вас там типу штрафи, в'язниці є? Чи все, як у нас, кумівство рішає?

— Кумівство рішає, — кивнув Миколай. І підтиснув нижню губу, наче був ображений тим, що мусив це визнати. — Я втік, бо я просто... Ну, не хочу бути Миколаєм.

— А ти можеш не бути?

— От і перевіряю.

— А що не так? Так важко трохи побатрачити в гарненькому червоненькому костюмчику кілька днів на рік?.. Ну, або ночей. Чи як там у вас із часом. Трохи повджобував, весь інший час розслабляється.

— Ти не розумієш.

— Ну да, куди мені. Я ж просто людина. Ще гірше — жінка!

— Я просто не хочу, у мене не виходить, як ти кажеш... побатрачити. Це не моє. Я настільки поганий Миколай, що не можу навіть довести до кінця задумане. От дивися, — Миколай дістав із кишені джинсів смартфон. — От був, значить, запит від дівчинки Мілани, яка просила іграшкову залізницю. А я приніс їй футбольний мяч.

— Нашо?!

— Ну щоб батько, дядько, дід...

— Ага, всі ваші Миколаї, я поняла.

— Щоб вони побачили, що я геть пропащий, і більше нічого не доручали.

— Ага, — Діна підперла рукою підборіддя, другою розмішувала у вазочці своє улюблене полуничне морозиво із цілими шматочками ягід. Вона таки не помилилася — цей бородатенький на всі сто проблемний. І з тарганцями. Шкода, що це лише сон. — І що?

— Та нічого хорошого, та Мілана почала грати з подружками в футбол і в них так добре пішло, що в школі організували дівчачу команду.

— Ну так... справді нічого хорошого. — Діна вичавила свою найбільш саркастичну посмішку. — А що ще? У чому ти ще поганий?

— Ну, ось інший випадок. Хлопчик Діма хотів у відпустку. І я приніс йому лист, у якому написано, що він претендент на королівський престол і треба явитися в палац для усіх цих церемоній. Відпустка в палаці ж краща, ніж просто відпустка, погодься. Але він посміявся й поїхав до сім'ї в Бровари.

— А скільки хлопчику Дімі років?

— Секундочку... сорок два.

— Думаю, хлопчик Діма зовсім не ображений.

— Або ти.

— А-а-а що я? — стрепенулася Діна.

— Ти хотіла кота. А приперся я.

Діна застигла з ложкою морозива в роті.

— А як ти знаєш? Ти що, зламав мій пароль?

— Нічого я не ламав. Скажи, нашо тобі кіт? Він же нявчить, просить їсти, дере все, що тільки можна, за ним треба прибирати й

усюди ця шерсть. А вуса! Ти колись бачила, як кріпово виглядає відпалий котячий вус? Або ще гірше — кіготь?!

— Знаєш, я думаю, ти правий. Із тебе досить гівняний Миколай.

— Я ж казав! — Його очі блищали шаленством, подібним до радості, але голос приховував гіркоту. — Я так і казав! Якби я був нормальним Миколаєм, я б уже давно зупинив війну. Наші... Тобто ваші, бо я ж типу нейтральний, вже давно б перемогли. А так... Одне слово — Миколай. А на ділі — нуль без палички. Гірше, ніж нуль.

Діні дуже закортіло його втішити. У житті вона б поплескала його по плечу й сказала щось у міру добре. Але оскільки це був сон, а значить, можна робити що хочеш і не мати жодних наслідків, і ще краще — ніхто тебе ні за що не засудить — вона підвелася й сіла незнайомцеві на коліна.

Миколай обійняв її за талію і сховав обличчя у вигині шиї.

Шкіра одразу стала вологою. І Діна подумала, що він плаче.

Вона ніжно гладила його волосся й розповідала, бо після його зізнання теж мусила зізнатися:

— Я хочу кота, бо він тут новий і я тут нова. А так би ми одне одного підтримували й стали собі разом домом. Але я не можу мати кота, бо в Осі на них алергія. Тому, виходить, що ти не міг виконати моє бажання так, щоб я нічого не втратила. Щоб мати кота, мені треба переїхати від Осі. І я хоть і вдаю, що вона мене кумарить, але вона реально класна. Вона мене на собі буквально вигребла, коли я сиділа й дивилася в одну точку. Коли ніхто не знав, що робить, вона й себе тягнула, і мене, і всіх, хто їй тільки під руку попадався. І сітки, і житло, і речі, і донати. Де її тільки не було. А я... Я навіть себе не змогла... Тому я не піду від Осі, поки вона мене не вижене. А вона наче не збирається. Ти не знаєш, Ося не загадала бажання, щоб я звалила?

Миколай похитав головою.

— Не знаєш чи не можеш мені сказати?

Він покивав.

— А те, що ти поганий, то сорян, звісно, але ти звичайний саботажник. Є таке слово? Ну то хай буде. Ти профукуєш свій дар. Твій дід, батько, дядько, твої оті всі брати теж не зупинили війну. Але це не значить, що вони кинули все й зневірилися. Бувають речі, які від нас не залежать. Але це не означає, що нам треба перестати робити те, на

що ми можемо вплинути. Маленькі чуда теж потрібні. Просто спробуй робити найкраще те, що можеш робити тут і зараз. Наприклад... м-м-м... дівчинці Діні потрібен чарівний поцілунок.

Вона повернулася до Миколая і чекала. Він усміхнувся й поцілував її.

— Ти ж теж саботуєш.

— Я? — здивувалася вона. Бо ж ні, не саботувала, цілувалася по-справжньому. Суперсправжнісінько попри те, що це сон.

— Ти ж теж кинула грати й співати. Ти теж профукуєш свій дар. Оця мелодія, яку ти постійно вистуковуєш. Це ж твоя найкраща пісня. Чого ти її досі не записала?

— Знаєш що? Це мій сон. І я хочу цілуватися, а не слухати докори від людини, яка не може вирішити всі-всі проблеми всесвіту.

— Ти ж знаєш, що це не сон! Діна?

— Ой камон! Не сміши мої шкарпетоси!

— Діна?

— Діна?

Окей, це вона. Це точно вона, бо це її ім'я. Добре. І де? У своїй кімнаті в Осиній квартирі. Це супер.

А це хто, хто над нею схилився?

Ага, Ося. Ну взагалі окі-докі.

— Ося?

— Прокинулася, сонько-дрімко! Я не пам'ятаю, щоб ти колись так міцно й довго дрихла. — Ося обтрушувала сніг із курточки, у якій чомусь забігла до спальні. Напіврозталі сніжинки позастрягали на штучному хутрі її кімнати. Але була роззута, у різдвяних шкарпетках. У них з Діною однакові, бо, ясно ж, вибирала Ося.

Осині сірі, як ранковий іній, очища саяли. Щоки горіли, світлий завиток чубчика падав на лоб, а вона його не прибирала, навіть не помічала, хоча зазвичай він їй заважав.

— Ти не повіриш! — І сіла прямо в куртці на Дініне так і не розстелене ліжко. Діна поморщила носа. Тепер там складки й мікроби. — Пішла ж я, значить, до Артема, і все нормально, поїли, лягли спати, а тут у вісім ранку приходить його мама. У гості приїхала, прикинь, сюрприз! Ніхто її не чекав. Ну і слово за слово, вона почала

«от а чого разом не живете, а чого ждете, а чого б уже сім'ю не строїть і не наживать собі добра помаленьку». Ну ти поняла, кароче. І от!

Ося ледь не перейшла на ультразвук від щастя. На її безіменному пальці виблискувала обручка.

— Ми заручені! І з'їжджаємося!

«От срака», — подумала Діна. Таки вижене.

— То короче, ми поговорили й будем жить у нього. А ти... А ти, Дінуся, будеш тут хазяйкою! Хочеш, найдеш собі когось для компанії, квартирантів чи просто, кому захочеш допомогти. Не хочеш, сама живи собі, відпочивай, відновлюйся. Можеш тут все по-своєму переставить. І навіть кудись задонатить килим, якщо хочеш.

Ося вхопила за спану Діну й міцно-міцно її обійняла.

— Головне, щоб ти була щаслива. А, і кстаті, біля під'їзду зустріла такого чувака, з бородою. Він просив тобі передати оцю записку. Ти його знаєш?

Діна щось промукала й ухопила записку. Розгорнула клаптик паперу в клітинку.

«Кота назви Різдвяний вусик».

— Якого кота? — нахмурилася Діна. То ж все був сон. І якого...

— О, систер, це прямо історія на замовлення. Сьогодні хтось Артему під двері підкинув котеня. Чорненьке з біленьким. Це таке няшество, не передати. Носик рожевенький, вушка гладенькі, хвостичок чорненький, з білою китичкою! Ну просто ідеальний! То я тебе хотіла попросити...

— А?

— Можна він з тобою поживе? Бо ми з Артемом його так полюбили, у його мами й так десять котів із Донеччини, куди їй ще цей. А може, ти його собі хочеш?

Діна сиділа й не могла повірити власним вухам. Її кіт. Її власний кіт. Її Різдвяний Вусик. А в житті він буде просто Вусиком. Муркусиком-Вусюсиком.

Вона була настільки ошелешеною цим наче геть чисто новим відчуттям радості, що забула не те що сказати щось, забула кивнути на знак згоди.

— Діна?... Ти не хочеш? Кліпни, будь ласка.

— Хочу, дуже хочу!

— І до тебе ще піаніно з Артемової хати переїде, окей? Його менший брат колись у музичну школу ходив, але сольфеджіо його доконало. Ти не проти?

— Я тільки за!

Діна сіла на покривало поряд з Осею, забувши і про складки, і про мікроби.

— А ще той бородатий чувак сказав, що він спробував і в нього вийшло. І що тепер твоя черга пробувати. Ти знаєш, про що він? Ти йому рецепт якийсь давала?

Діна хитро усміхнулася. Ага, рецепт як припинити філонити й почати творити чудеса.

— А ще він сказав, — Ося зробила найвиразнішу паузу з усіх, на які була здатна, — що він передумав і з тобою переспить.

Ося зареготала, впавши на спину, сніжинки з її куртки злетіли вгору й закружляли кімнатою.

— Так і сказав. Шо до першого січня зайнятий, а тоді прийде в гості з пирогом із ревенем. Каже, такий пекла тобі бабця в дитинстві. Правда?

Діна кивнула, закусивши губу. До 1 січня лишалося двадцять п'ять днів. Якраз достатньо, щоб записати свою нову пісню.

Вона дивилася, як сніжинки, протанцювавши кілька кіл кімнатою під ту саму, її мелодію, влягаються на килим.

«І чого я ото, нормальні ж килими, — подумала, — я їх, мабуть, залишу. Вусику буде на них зручніше і тепліше гратися».

— То де кіт?

— В Артема вниз. Сказать, щоб ніс?

— Шоб бігом ніс!

Ося, наче боячись, що Діна передумає, повторила Артему в слухавку Дінині слова:

— Неси kota! Бігом!

І за дві секунди почулося, як двері під'їзду відчинилися й Артем понісся вгору, перестрибуючи через дві сходинки. Забіг у квартиру захеканий, щоки червоні, очі блищать шаленством так само, як і в Осі, наче вони вдвох щойно здійснили парний стрибок із парашутом. А можливо, і досі летять.

— Де кіт? — занепокоїлася Діна, розглядаючи Артема, який чухав мокре волосся під шапкою.

Той усміхнувся й розстебнув курточку, звідти визирнуло спершу одне крихітне вушко, а тоді з'явився носик і двоє сірих розгублених оченят. Котеня затишно позіхнуло, наче вже знало, що воно вдома.

Діна обережно виколупала його з курточки й узяла в долоні. Це точно було найкраще котеня з усіх, які вона бачила. Ідеальне, бо воно не чиесь там, а її. Дініне.

Та й цей Артем наче не такий вже й поганий. І тепер вже майже її родич.

Ось так несподівано сформувалася її нова сім'я — сестра, Артем і блохастик. І, можливо, бойфренд, якщо вона правильно розшифрувала Миколаєве послання. Але, звісно, блохастик бив усі рекорди няшності. Ніхто не міг зрівнятися з Вусиком.

— У мене є кіт! У мене є кіт! І... найгірший у світі Миколай! — несподівано для усіх присутніх Діна підскочила й почала притоптувати ногами в чомусь віддалено схожому на танець. На таку худу статуру вона неочікувано голосно гупала.

— Хто? — цікавий носик Осі смикнувся. Вона презирнулася з Артемом, а той очима вказав на вулицю, туди, де вони кілька хвилин тому зустріли того дивака в червоній куртці й золотих кросівках. Ося по-змовницьки кивнула.

— Ося! — перевела тему Діна. — Я така за вас рада, що ти виходиш заміж! І що ти, Артем... Ну, що ти тоже... Що там роблять чоловіки.

— Одружуються! — підказала Ося й притисла долоню до щоки, щоб відчувати металеву присутність її нової обручки. — Прикинь, моє друге бажання збулося. А хто б міг подумати!

— А яке було перше? — поцікавилася Діна, розглядаючи в дзеркалі свій новий сімейний портрет з котеням. Ну і з Осєю і Артемом.

— Таке саме, як і в тебе. Як і у всіх нас... Але осьь глянь, які ми всі милі.

— М'яу-е-е-е-е-е, — обурено заволав крихітний Різдвяний Вусик, руйнуючи сімейну ідилію і вириваючись із рук у велику подорож квартирою.

— Але, Діна, пообіцяй, що ти не прийдеш на наше весілля в косухі й з ірокезом.

— М'яу-е-е-е-е! — обурено-жартівливим голосом запищала Діна.
«Нормальні килими, — тим часом думав собі Вусик, забігши у вітальню, — зараз я на них насцю».

Максим Беспалов

Чіпайте, то на Різдво

Кілька гостей уже пішли спати, і тепер у невеличку вітальню на першому поверсі згори долинали їхнє хропіння. Проте троє досі сиділо біля каміна — чи то не могли набалакатися, чи то не хотіли відходити від вогню. Дрова уже догорали, але цегла випромінювала тепло, і пілігрими трималися за нього, адже за межами цієї невеличкої комфортної плями був суцільний холод, суцільна ніч і суцільний грудень.

— Піти по Каміно взимку здавалося мені чудовою ідеєю! — сказала Олеся. — Думала, тут не буде такої спеки, як улітку, таких натовпів. Але ж правда — лише кілька людей на маршруті, дощ і холод!

— До речі, з дощем і холодом пов'язана одна місцева легенда, — сказав іспанець Педро. Дві години тому сивий бородань повідомив присутнім, що це його тридцять четвертий похід Шляхом святого Якова, і відтоді намагався за кожної найменшої нагоди підтвердити свою кваліфікацію. — Багато століть тому в тутешній церкві служив не дуже набожний парох. Він, можливо, і в Бога не вірив — лише збирав гроші із селян і прочан, аби насолоджуватися життям і гладшати.

Педро, сміючись, показав на свій великий живіт і продовжив:

— І якось стояла справжня негода. Був мокрий і холодний день — злива розпочалася зранку та тривала до самого вечора. От як у нас з вами сьогодні. Настав час вечірньої меси, але в церкві було порожньо. Священник вирішив, що ніхто вже не прийде на службу, зачинив двері, зняв із себе ризи, розташувався в кріслі, глузливо налив вина в чашу для причастя. Аж тут хтось голосно постукав!

Стук-стук-стук! — раптом залунало згори. Усі троє зойкнули. Проте стало зрозуміло, що хтось із пілігримів, що пішли спати раніше, закликає своїх колег знизу вгамуватися та стихити голоси. Особливо це стосувалося Педро — він розповідав історії глибоким басом і часто сам гучно сміявся зі своїх жартів.

— Тсссс, — сказала Олеся, — говорімо пошепки.

Молодий німець Віллі зробив ковток віскі та передав пляшку далі. Вогняна вода допомагала змерзлим за день пілігримам краще зігрітися.

— І хто ж це прийшов? — спитав Віллі, повертаючи Педро до історії.

— О-о-о-о, друзі мої! То був украй набожний селянин. Він жив дуже далеко й через негоду запізнився на месу. Чоловік стукав у двері та вимагав пустити його всередину. Парох спочатку ігнорував прихід гостя, але врешті не витримав гвалту, розчинив ворота та почав глузувати з вірянина та його глибокої віри. «Але ж, панотче, як ви смієте насміхатися над Ісусом?» — здивувався чоловік. «Та якщо Бог існує, нехай вино в моїй чаші справді перетвориться на кров господню!» Священник підніс вгору металевий кубок, перехрестив ним гостя та зробив ковток. І всередині справді була кров. Відтоді не було на Шляху святого Якова більш ревного пароха. Ту чашу визнали Граалем. Вона й досі зберігається в тутешній церкві — стоїть під склом справа від олтаря. Не звернули увагу, коли заходили сьогодні до храму? Як не заходили? Чому?

— Гей, пілігрими! — звернувся до них адміністратор притулку, що піднявся зі свого ліжка, закутався в три ковдри та пішов вгамовувати гостей. — Лягайте вже спати! Завтра я вас вижену на вулицю о восьмій ранку, не пізніше. Розходьтесь! Буенос ночес!

— Каміно — це дорога чудес! — пошепки продовжив Педро. — Але варто дивитися по сторонах, аби їх не пропустити! Буенос ночес!

Троє опівнічників зробили ще по ковтку віскі, знехотя піднялися з крісел і пішли спати. У великій спільній кімнаті на них уже чекали троє знервованих хропунів, а також три порожні спальники, холод, ніч і грудень.

Їх не вигнали з притулку зранку. За ніч температура в горах упала, і крижаний дощ перетворився на густий сніг. Він падав декілька годин поспіль і заніс усе навколо, зокрема й дорогу через перевал, товстим білим шаром. Коли адміністратор відчинив двері, виявилось, що вихід із будівлі перекритий метром снігу. Він поставив чайник, дістав хліб, яйця, печиво та запросив шістьох присутніх пілігримів на сніданок.

— Бачите оці старовинні круглі кам'яні будівлі? — спитав Педро, вказуючи на типові для місцевих краєвидів споруди. Після сніданку

всі мешканці притулку за пропозицією адміністратора взяли лопати та почали розгрібати сніг. За кілька годин роботи їм вдалося пробити до села доріжку завдовжки кілька десятків метрів. У самому селі на вулицях також копирсалось двоє людей — можливо, єдині місцеві мешканці. — Це пальясо. Традиційно такий будинок ділився на дві окремі кімнати з каміном посередині. В одній половині жили люди, у другій — худоба. І там, і там було тепло. А бачите, на солом'яному даху під самим комином є кілька уступів, ніби горизонтальних майданчиків? Їх робили для котів, аби тим було влітку тепло на сонці, а взимку — від пічки.

— Нехай буде благословенним народ, який вигадав спеціальне місце для киці у своїй хаті! — посміхнулася Олеся.

З думкою про тепло, котів і літо працювалося легше. Протягом наступної години об'єднана команда пілігримів прокопала ще два десятки метрів тунелю в снігу, але після опівдня небо почорніло та знову почало розкидатися білими пластівцями.

— А в мене завтра автобус до Мадрида із сусіднього міста, — сказав Віллі, коли всі знову зібралися всередині. — Я планував повернутися додому на Різдво. Пішки вже не встигну. Може, завтра можна буде викликати сюди таксі.

— Та хіба гелікоптер! — пожартувала Олеся.

— А ви знаєте, що віднедавна стало можливо долати Каміно на кораблі? Але це має бути парусник чи гребний човен, — утрутився в розмови про мрії Педро. — На ньому можна приплисти до будь-якого прибережного містечка Галісії та піти далі пішки. Найближча до Сантьяго точка — місто Педрон, це менше 30 кілометрів. Бо середньовічні паломники...

— А можна викликати гелікоптер прямо зараз? — спитав Віллі й скося подивився на Педро.

Секунд десять вистачило присутнім, аби зрозуміти, що хлопець жартує. Вперше за два дні, як вони з ним знайомі. Найголосніше реготав сам Педро.

— У мене є для вас дещо особливе, — сказав адміністратор притулку. Його звали Амаро, але тільки зараз він вирішив представитися. Якщо вже негода заблокувала їх у горах, варто ставати друзями. Хоча зазвичай працівники притулків не намагаються потоваришувати з пілігримами — кожен день до них приходять

десятки нових людей, щоби прийняти душ, випрати речі, переночувати та зранку піти далі. — Я тримав це на різдвяний вечір, але відсвяткуймо раніше. Не факт, що хтось сюди дістанеться через два дні — я дивився прогноз погоди, потепління не обіцяють.

— Взагалі для походів узимку є окремий маршрут, — почав Педро, — Каміно Інв'єрно, він оминає ці гори. Більшість людей узимку іде саме ним, але є одиниці типу нас...

— То що за сюрприз? — перебила іспанця Олеся.

— Кеймада! — змовницьким тоном повідомив Амаро.

— Кеймада? — збуджено перепитав Педро. — Серйозно, кеймада? О, кеймада! Кеймада! Я дуже люблю кеймаду!

Уже через двадцять хвилин усе було готове до вогняної церемонії. Амаро вимкнув у вітальні світло, і всі присутні опинилися в посправжньому містичній атмосфері. Вони особливо гостро відчули, що перебувають у маленькому старовинному селі на перевалі в горах Галісії, у притулку для пілігримів, які ідуть середньовічним паломницьким маршрутом, що вони застрягли тут, серед метрових снігів, у холодному приміщенні, майже без їжі, зате в чудовій компанії людей із різних країн, яких на цю Дорогу привів пошук і нестримна тяга рухатися вперед і вгору. *Ultreia et suseia* — так звучав девіз стародавніх паломників Шляхом святого Якова. Вперед і вгору! Але конкретно зараз усім присутнім хотілося би донизу, в долину та міста.

Майже в повній темряві та тиші було чутно лише шарудіння присутніх і завивання вітру за великим панорамним вікном. Навіть у червні в цих горах буває сніг, а зараз він уже другу ніч поспіль валив без упину по декілька годин.

Амаро та Педро встановили на стіл у вітальні велику металеву посудину, адміністратор дістав запальничку — і за декілька секунд рідина всередині чаші запалала містичним синьо-червоним вогнем. Усі присутні ахнули.

— Це кеймада, — почав свій монолог Педро, — традиційний галі...

— Кхе-кхе, — втрутився Амаро і, впевнившись, що гість замовк, узяв слово: — Це кеймада, традиційний галісійський алкогольний напій. Але це не просто пунш, його вживання — ціла церемонія, яку проводять зазвичай за особливої нагоди та з особливими людьми. Цей напій дійшов до нас ще з кельтських часів, і вважається, що вперше він

з'явився на відьомських церемоніях. Ви ж знаєте, що в Галісії всі жінки — відьми?

Українка Олеся не змогла стримати сміху.

Поки Амаро розповідав про кеймаду, він помішував напій великим черпаком, набирав у нього рідину, підіймав її, і палаюча цівка красиво падала в чашу. Вогонь кеймади був єдиним джерелом світла в кімнаті. Він відблискував на меблях, вікнах, дзеркалах і обличчях присутніх.

— Mouchos, curuxas, sapos e bruxas. Demos, trasgos e diaños, espíritos das neboadas veigas. Corvos, píntegas e meigas: feitizos das menciñeiras, — почав монотонно декламувати Амаро. — Podres cañotas furadas, fogar dos vermes e alimañas. Lume das Santas Compañas, mal de ollo, negros meigallos, cheiro dos mortos, tronos e raios...

Педро не взявся пояснювати, але гості й так зрозуміли, що слухають «надзвичайно старовинне» та «надзвичайно потужне» відьомське закляття.

«Цікаві в них традиції на Різдво, — подумала Олеся, — щось не дуже вони зважають на християнські корені Шляху святого Якова».

Видовище заворожувало, Амаро багато разів підіймав і опускав черпаком рідкий вогонь, і кожен раз люди навколо охали від несподіванки.

— Forzas do ar, terra, mar e lume, a vós fago esta chamada: se é verdade que tendes máis poder que a humana xente, eiquí e agora, facede que os espíritos dos amigos que están fóra, participen con nós desta Queimada, — закінчив Амаро та переклав останні рядки англійською: — Сили повітря, землі, моря та вогню, я закликаю вас: якщо це правда, що ви маєте більше влади, ніж люди, прямо тут і прямо зараз змусьте духів наших друзів, які перебувають далеко, взяти участь із нами в цій Кеймаді.

— Амінь! — додала Олеся, і всі розсміялися.

— Саме для цього й існує церемонія, — сказав Амаро, — аби гуртувати друзів, пити кеймаду та сміятися. Нехай цей гарячий напій принесе вам тепло в новому році. Happy Christmas and happy New Year!

— Happy Christmas and happy New Year! — закричали пілігрими, підіймаючи високо келихи з кеймадою. І нехай було лише 22 грудня.

— А понюхайте, понюхайте, як воно пахне! — сказав Амаро, і всі схилилися над чашею з алкоголем, у якому також плавали шматочки яблук.

— Цікаво, — сказала Олеся, — це аніс, лимон, кава та щось іще. Дуже сма...

Вона не договорила, бо в голові запаморочилося, в очах потемніло.

Коли Олеся розплющила очі, все змінилося. Хвилину тому вона стояла разом із кількома людьми із різних країн навколо чаші з галісійським вогняним пуншем, а зараз... Де це вона зараз? Усе таке знайоме. Не може бути! Ці люди, ці запахи, ці звуки, надірвані голоси. Який це рік?

Олеся впізнавала кожную деталь навколо себе, і з очей у неї хлинули слюзи. Зима, майдан Незалежності, завішані жовто-синіми прапорами та плакатами з політичними гаслами металеві конструкції височенної штучної ялинки. Крики людей, посмішки на обличчі одних, утомлені обличчя інших присутніх. Усі кудись поспішають, хтось кудись несе автомобільні покривки та металеві конструкції.

— Буде штурм! Є секретна інформація, сьогодні знову буде штурм! — розповідає молодий хлопець своєму другові. Вони проносяться повз Олесю, тримаючи в руках якісь мотки з дротами.

Олеся повертається головою в бік сцени — на ній виступає народний хор. Мало хто його слухає, адже мурашник Майдану живе своїм життям, ніби хаотичним, але насправді добре організованим із низів.

Переминаються з ноги на ногу люди з прапорами, кілька чоловіків під колонадою пошти зварюють захисні конструкції барикади, троє зовсім молодих дівчат несуть підноси з паруючими пластиковими стаканчиками. Несподівано Олеся бачить серед них себе. Вона кілька разів кліпає очима, але мара не зникає. Це Олеся, студентка третього курсу медичного, на десять років молодша за Олесю нинішню. Дівчина впізнає бордову зимову куртку, куплену восени в брендовому магазині на подаровані батьками на день народження гроші. Вже весною куртку довелося викинути, адже запах гарі не можна було випрати. Олеся не дуже й намагалася — в березні їй хотілося позбавитися одягу, взуття, волосся, шкіри, в яких вона пережила кінець лютого.

Але зараз куртка майже нова, Олеся, несучи піднос із чаєм, щось весело розповідає іншим дівчатам. Доросла Олеся наздоганяє себе юну, намагається смикнути її за плече, аби подивитися в обличчя,

поговорити, розказати все-все, попередити, навчити, але рука провалюється.

— Привид! Я — привид! — здогадується жінка, й тоді просто йде крок у крок за своїм минулим.

— А він такий підсідає ближче до мене, обіймає за плечі та намагається поцілувати. Несміливо, в щічку, — збуджено розповідає юна студентка медичного, — зовсім же юний. Напевно, ніколи й не цілувався з дівчиною. Хоча симпатичний. Не знаю, коротше, чому такий сором'язливий. А я йому така: не чіпай, то на Різдво!

— Ахахахаха! — засміялися дівчата.

— І знаєте, що він питає? На православне чи католицьке?

— Будете чай? Кому чай? — Дівчата підійшли до групи протестувальників, і ті взяли з підносів декілька порцій. — Але порожні стаканчики скидайте в сміття. Бачите, отам і отам є смітники!

Старша Олеся не могла стримувати сльози. Ніколи після того зимового грудня на Майдані вона вже не відчувала такого сильного піднесення в душі.

— То що далі? — спитала одна з дівчат, Мар'яна.

— Та що далі? Сьогодні ж католицький Святвечір. Напевно, доведеться подарувати йому поцілунок. Я же обіцяла! О, привіт, Сашко!

Перед ними виріс хлопець, молодша Олеся підійшла до нього, відвела вбік піднос із чаєм і сама, першою, поцілувала. Серце старшої Олесі закалатало, хоч та й була приви́дом. Виявляється, примари також можуть переживати емоції: плакати, сміятися, кохати.

Спалах — ілюмінація на сцені увімкнулася на повну. Значить, зараз розпочнеться щось важливе: якийсь виступ, концерт чи оголошення. Олеся повернула голову в той бік, але не побачила там ані сцени, ані людей, ані колони архистратига Михаїла — нічого такого, що пам'ятала з Майдану.

— Летить, падла! — закричали збоку. — На землю, на землю!

Троє людей впало, і через декілька секунд пролунав вибух. Далеко, двісті метрів звідси.

— Піднялися! Піднялися! — закричав голос. — До машини! Я сказав, до машини! Куди ти, бляха!

Олеся впізнала красвиди — Авдіївка. Тільки не осінь, коли вона була тут востаннє, а зима. Сніг на вулицях. Точніше, на тому, що від вулиць залишилося. Дівчина впізнавала будинки, але під час останнього її візиту деякі з них були жилими. Зараз це лише пусті остови без вікон, подекуди без поверхів чи цілих під'їздів.

Олеся впізнала дівчину, на яку кричав матом середнього віку військовий. Його обличчя також було трішки знайомим, але Олеся не змогла згадати позивний. Її увага зосередилася на невеличкій постаті в гігантському, як на неї, бронезилеті та добре підігнаному шоломі.

— Мар'яна! — закричала Олеся, проте присутні не звернули на неї уваги — така доля привидів.

Мар'яна! Подруга ще з Майдану! Коли та де вони востаннє бачилися? Десь на заправці під Полтавою влітку 2022 року. Обидві рухалися на схід: Олеся поверталася на місце служби з відпустки, Мар'яна їхала волонтерити кудись у Харківську область. Тоді вони перекинулися лише кількома фразами, адже обидві поспішали. Кумедні, з пустими стаканчиками від кави в руках, випадково зіштовхнулися біля смітника, незграбно обійнялися, посміхнулися, коротко розказали новини про себе та роз'їхалися.

А зараз Мар'яна біжить обстрілюваною мінометами мертвою вулицею Авдіївки, намагаючись спіймати повідець, який із переляку випустила з рук, коли прилетіла міна. Вона ганялася за переляканим собакою, який кидався з боку в бік, шукаючи прихистку від людей, пострілів і криків.

— Кинь! Забий! До машини, бляха! — кричав військовий. Поза межами мікроавтобуса був лише він, скажена Мар'яна та ошелешений собака. Чоловік сам кинувся на допомогу зооволонтерці та вже за три кроки наздогнав тварину.

Десять секунд, і всі вже сидять в авто: четверо людей, п'ятеро собак і одна примара. Мікроавтобус газонує, і десь за сотню метрів упала ще одна міна.

— Потерпи, хороший мій, — казала Мар'яна одному з переляканих псів, — трішки потерпи, не лякайся.

І всім було очевидно, що вона заспокоює передусім себе.

Машина їхала тими самими вулицями, на яких Олеся провела більше року. З літа 2022-го до осені 2023-го. Місто за три місяці її відсутності дуже змінилося, але не змінилася обстановка: знову кудись

їхати, трястися на розбитому асфальті з розкиданими уламками будівель і дерев, чути віддалені (чи навіть близькі) вибухи, плач і скавчання, і при цьому вірити, що й цього разу всі виберуться нехай не дуже здоровими, проте живими.

Скільки евакуацій з Авдіївки пережила Олеся? Скільки десятків? Оці машини із сигналами та без, поранені бійці, перелякані цивільні, спалені автівки на узбіччях чи просто посеред дороги. І постійні молитви, аби доїхали, аби тільки доїхали, в очікуванні, що хтось там почує.

— Потерпи, милий, — казала Мар'яна собаці з величезними, переляканими, наче людськими, очима, а в самої лилися сльози, — вже скоро, вже дуже скоро.

І Олеся ніби струмом вдарило. Це ж її слова, вона ж сама їх казала всього кілька місяців тому: «Потерпи, милий, вже скоро, вже дуже скоро». Того останнього разу, коли евакуювала пораненого з Авдіївки.

— Цивільні! — сказав водій мікроавтобуса. — Зупиняємося?

Пригальмував. Один із зооволонтерів відчинив двері, витяг із машини коробку та поніс до двох літніх жінок, що ішли вулицею обстрілюваного міста. Міста, якого з кожним днем ставало все менше й менше.

— Це вам! — сказав волонтер місцевим мешканкам. — Консерви, олія, печиво, цукерки. На Різдво!

— Так воно ж ще коли? Сьомого числа! — сказала одна з жінок.

— Двадцять п'ятого, бабці, тепер двадцять п'ятого!

— Та дай Боже, хоч сьогодні! — сказала друга. — Дякую!

— Пані, може, евакуюєтесь із нами? — спитала Мар'яна в них. — До Костянтинівки чи Харкова. Давайте, у нас буде місце ще на двох.

— Та ми тут! — сказала літня жінка.

— Ми вдома! — сказала друга.

Двері зачинилися, мікроавтобус рушив до виїзду з міста, але вже за декілька секунд був спалах.

— Знову, о ні, знову! — закричала Олеся. На неї нахлинули спогади, які вона так сильно прагнула забути.

— Ти тут? Ти з нами? — почувала вона англійською. Розплющила очі: притулок для пілігримів, холод і кілька стривожених облич над нею.

— Ти з нами? — питає Амаро.

— Я тут!

— Це тобі пари кеймади в голову ударили — таке буває з юними дівчатами.

— Я взагалі-то з України, — відповіла Олеся, і всі шанобливо закивали головами: ну так, це ти нас маєш навчати стійкості.

Олесі допомогли звестися на ноги, вона сіла за стіл разом з усіма та навіть показала пальцем на свою порожню склянку, аби туди долили кеймади.

— З тобою точно все гаразд? — перепитав у неї Амаро, коли інші захопилися черговою пустопорожньою розмовою. — Може, оце? — і він кивнув головою на Олесин живіт.

— Усе добре. З Різдом! — посміхнулася дівчина.

— Галісійці називають себе сьомою кельтською нацією, — розповідав Педро, — після ірландців, шотландців, валійців, бретонців, корнуольців і мешканців острова Мен. У них навіть національний інструмент — волинка.

— О, в мене є записи! — сказав Амаро та запустив музику з телефона.

— Я знаю, що з тобою сталося, — звернувся до Олесі Педро, коли різдвяна вечірка 22 грудня вже почала згасати. — Це магія Шляху святого Якова. Все, що ти несеш у своєму серці, виходить, ти починаєш відпускати свій біль. Таке іноді стається з тими, хто прийшов сюди за справжнім чудом. І хто на нього по-справжньому заслуговує.

— І з тобою також? — спитала вона його.

— Якби сталося, я би не приходив сюди в тридцять четвертий раз, — посміхнувся іспанець. — Не думай, що я старий ідіот. Тобто, я ідіот, але не такий вже й старий!

Вони чокнулися келихами із залишками магічного галісійського пуншу.

Уночі Олеся майже не спала — очікувала на нове видіння. Якщо вже до неї по черзі прийшли привиди Минулого та Теперішнього Різдва, варто очікувати також на привид Різдва Майбутнього. Проте години довгої ночі минали, дівчина ворочалася в спальнику, згадуючи пережите ввечері, але нового видіння не було. Заснула, як водиться, лише під ранок, побачивши короткий сон про похід на ринок по фрукти.

— По радіо передали, що всі підйоми до перевалу засипано снігом, — повідомив Амаро на сніданку (запас хліба, яєць, печива та консервованих бобів дозволяв їхній групі протриматися тут щонайменше тиждень), — і в різних селах у горах застрягло півтора десятка пілігримів. Поселення в долині вже розблокували снігоходами. Можливо, через пару днів і до нас доберуться. Але завтра — Святвечір, тому операцію з нашого порятунку можуть відкласти.

Віллі, який дуже прагнув повернутися на свято в Дюссельдорф, повісив голову. Двоє літніх шведів заявили, що прямо сьогодні почнуть спуск у долину, незважаючи на сніг, проте Амаро заборонив, пригрозивши тим, що він зараз — і мер, і шериф цього містечка, а тому може заточити їх до в'язниці через непокору.

Уже під обід група із шести мешканців притулку та двох місцевих розчистила вузьку стежку, що поєднувала дві частини села. Амаро приніс старезний металевий ключ і відчинив двері до церкви.

— Цей храм існує з IX століття й завжди був однією з найважливіших точок на Каміно, — розпочав Педро, і цього разу всі його захоплено слухали. — Через перевал О Себрейро проходив один із найбезпечніших шляхів до Сантьяго, адже на південь звідси вже панували маври. А тут була справжня фортеця з товстими кам'яними стінами без вікон.

Усередині храму було неймовірно спокійно та гарно. Старі кам'яні колони тримали сучасний дерев'яний дах, а уздовж правої стіни стояли полиці з книгами. Олеся підійшла до них і побачила, що це колекція Нових Заповітів десятками мов світу, зокрема й українською.

— Дивіться, про що я казав, — Педро кивнув у бік скляного короба праворуч від вівтаря, всередині якого зберігалася невеличка металева чаша. — Грааль.

Перед артефактом стояли дві лавиці, і гості розмістилися на них.

— Якщо хтось пішов на Каміно, аби попросити Бога чи долю про щось важливе, саме час це зробити, — і всі присутні замовкли на декілька хвилин.

Тишу порушив звук іззовні. Двері до церкви були зачинені, але дивний галас проникав усередину ніби з усіх боків: із кожного каменя, з кожної дощечки, від кожної людини. Спочатку було просто гудіння, але вже скоро світ навколо почав вібрувати.

— Землетрус? — спитала Олеся, але Амаро здогадався:

— Гелікоптер!

І семеро людей вибігли із церкви на вулицю, аби зустрічати порятунок із неба. Залишилася тільки Олеся: вона ще секунд двадцять посиділа одна всередині храму, дивлячись на срібну чашу, кивнула й також пішла до виходу.

— Гелікоптер! Гелікоптер! — збуджено кричали усі, поки повітряне судно приземлялося на галявині позаду храму.

— Я ж обіцяла тобі авіатаксі! — сказала Олеся Віллі, а той її обійняв. Може, і справді, повірив, що це вона — авторка різдвяного чуда.

Вже за годину вони були в місті Саррія. У притулку залишилися лише Амаро («я на роботі») та Педро («не можу залишити Амаро самого на Різдво»). П'ятеро пілігримів, зібравши рюкзаки, стрибнули в гелікоптер, той піднявся над землею та навіть зробив коло над О Себрейро, аби нещодавні бранці цього місця могли востаннє помилуватися мальовничими краєвидами старовинного кельтського поселення, що якимсь дивом дожило до наших днів. Але вже за хвилину село залишилося за спиною, і перед очима пасажирів відкрилися інші горизонти — білосніжні пагорби Галісії.

Якби з ними був Педро, він, напевне, розповів би легенду, як галісійці отримали від Бога такий гарний, але зовсім невеличкий край, проте той залишився надокучати своєму новому другові й цю історію нам тепер ніхто не розкаже.

— Хай би що ти несла в серці, — сказав Педро Олесі на прощання, — дійди до Краю Світу та викинь це в море.

І він дав їй камінчик.

— Оце, оце твоя біда. Неси її, але обов'язково позбався наприкінці дороги. Каміно саме для цього й існує. Повір мені, я тут уже був тридцять три рази, це — тридцять четвертий.

Олеся тримала той камінчик протягом усього польоту. Вона віднесе його до містечка Фістерра на березі Атлантичного океану. Кажуть, середньовічні паломники справді вірили, що це край світу, за яким тільки слони та черепаха. Деякі сучасні прочани також, услід за своїми стародавніми попередниками, ідуть туди після Сантьяго.

Віллі не міг заспокоїтися — настільки не вірив у своє несподіване щастя. Він навіть встигав на потяг із Саррії до Мадрида. Олеся довела його до вокзалу, посадила у вагон, обійнявши на прощання.

— Щасливого Різдва! — сказав Віллі.

— Щасливого Різдва! — прокричала дівчина. Потяг зрушив із місця, а вона пішла далі, трішки шкутильгаючи. Досі не навчилася нормально ходити на протезі.

— Привид Майбутнього Різдва? — посміхнувся Педро ще зранку, коли Олеся розказала йому про пережите напередодні одкровення. — Вважай, це я і є. Все буде добре! Зустрінемося на цьому самому місці рівно через 10 років, із тобою та твоїм малюком, і ти мені сама розкажеш, чи все ок. Але давай краще на саме Різдво. Домовилися?

Олеся записала в телефон нагадування: «24 грудня 2033 року. Зустріч зі Святим Миколаєм в О Себрейро». Вона ще в перший вечір усе зрозуміла.

Оксана Веліт

Дім на краю світу

Хочеш насмішити Бога, розкажи йому про свої плани.

Мирка подумала, що зараз Бог, мабуть, качається зі сміху, дивлячись на крихітну машинку, що прокладає шлях крізь засніжені Карпати. Бог рве живіт від сміху, спостерігаючи за Миркою, яка сидить на задньому сидінні крихітної машинки та час від часу підносить до рота паперовий пакет, сподіваючись, що цього разу нудота відступить і їй не доведеться наповнювати його напівперетравленими рештками хот-догів із заправки.

Комедія, достойна найтонших поціновувачів.

Річ у тім, що цей день Мирка збиралася провести у РАЦСі, підписуючи папери на розлучення. Вони зі Степаном вже про все домовилися — п'ять років, проведених разом, закінчилися втомою та взаємним розчаруванням, і обидві сторони з важким серцем визнали, що настав час рухатися далі.

Підготувавши всі потрібні документи та склавши їх акуратним стосиком у коридорі, вони попрямували до ресторану, щоб за вечерею обговорити майбутні плани: Степан збирався у військо й пропонував Мирці жити в їхньому спільному будинку на околиці Києва, а Мирка запевняла Степана, що ні в яке військо його не візьмуть через відсутність лівої стопи й будинок краще продати, а гроші поділити. Та в момент, коли подавали десерт, у їхній дім поцілила російська ракета й до біса рознесла обидва варіанти.

Секунди вистачило, щоб щезло все: пам'ятні сувеніри, альбоми з фотографіями батьків, прикрашена до Різдва ялинка... І, що не менш важливо, документи на розлучення.

— Корисно таки іноді вибиратися з дому, — сказав Степан, задумливо дивлячись на купу оплавленого каміння, з якого все ще піднімався дим. — Думаю, це знак, що ми маємо спробувати ще раз.

— Придурок, — утомлено видихнула Мирка.

Потім вона нагадала Степанові про його геніальне рішення з початком війни зняти з рахунків усі накопичення й зберігати їх удома

(зараз вони перетворилися на попіл), а також про його огидну звичку не витирати крихти зі столу, хоча це справи й не стосувалося.

— Ну от, а годину тому казала, як тобі пощастило свого часу мене зустріти, — хмикнув Степан.

— Годину тому ми намагалися залишитися друзями після розлучення. А тепер ми знову працюємо над стосунками. Звикай.

Зараз же «знову сім'я» рухалася на захід у пошуках житла, куди їх могли би пустити безкоштовно, як ВПО. Але їм нічого не траплялося, зовсім нічого. В одних місцях усе зайнято, в інших за засиджену мухами студію ціни заламують, як у найкращих готелях на узбережжі, у третіх пропонують жити по шістдесят людей у спортзалі.

Вони все сподівалися, що знайдуть щось краще, і тому вже третій день працювали над стосунками (а також їли та спали) в автівці, що вміщала всі їхні скромні позитки, дивом здобуті з-під завалів. І не помітили, як врешті опинилися посеред гір, де на кілометри навколо не траплялося жодної живої душі. Одна радість: зараз вони забралися настільки глибоко в Карпати, що сюди не долинали жодного сигналу повітряної тривоги й узагалі здавалося, що війна йде десь далеко — можливо, уві сні.

Утім, це тільки Мирка відчайдушно намагалася нашкребти хоч якийсь привід для позитиву на дні висохлого колодязя власних емоцій — Степан же, як і зазвичай, був усім задоволений. Тримаючи кермо однією рукою й щокілька хвилин підстрибуючи на колдобинах, він безтурботно підспівував різдвяній пісні, що лилася з динаміків.

На першій же заправці, де вони зупинилися, щоб перевести подих і з'їсти по хот-догу, він склав святковий плейліст і тепер збоку їхню поїздки можна було прийняти за вирізану сцену з фільму «Реальне кохання».

— Господи, — прошепотіла Мирка, коли Степан укотре затягнув «Last christmas I gave you my heart», не потрапляючи в ноти. — Я цього не витримаю.

Захоплений власним співом, Степан не міг її почути, та все ж враз замовк і зробив музику тихіше.

— Диви, якесь село попереду, — він показав на жменьку будинків під горою. — Перевір на гугл-мапах.

Мирка опустила очі на екран без особливої надії — щойно вони заїхали в Івано-Франківську область, інтернет почав раз по раз

зникати. Однак зараз мапи таки підвантажилися, і Мирка насупилася:

— Дивно... Ось ми, — вона тицьнула пальцем у синю точку на екрані. — Ось дорога, ось ліс. А села ніякого нема.

— Звучить як пригода! Зустрінемо Різдво подалі від цивілізації. Природа, прості радості...

— Мало тобі пригод? — пробурчала Мирка.

Степан знизав плечима:

— Ну, хай би що там було, у такій глушині для нас точно знайдеться якийсь порожній будиночок. Певно, вони тут чужинців роками не бачать, а своя молодь роз'їжджається аби подалі.

— Порожніх будинків нема, — зітхнув сільський голова, на столі в якого сріблом відливала табличка з написом «Володимир Миколайович». — Я б з радістю допоміг, всі ж ми люди... Але мені правда нема чого вам запропонувати.

Був він лисий, як драже, і пускав маківкою сонячні зайчики щоразу, коли нахилився, щоб відкрити черговий ящик столу. Здається, він щось шукав і не збирався перериватися заради розмови з відвідувачами.

Степан скептично зіщулився:

— Взагалі-то ми якраз проїжджали через ваше село, поки виглядали сільраду. Не схоже, щоб у вас тут яблуку було ніде впасти.

Мирка згадала вулицю, якою вони їхали, і мимоволі здригнулася. Від перехняблених будинків віяло холодом і запустінням, ніби вони стояли тут давно залишені й забуті. Із жодної труби не валив дим, у крихітних вікнах зяяла чорнота, і навіть сніг на дорозі лежав незайманий і пухнастий, без жодного сліду від черевиків чи протекторів.

— А це вам якраз-таки здалося, — сказав голова, зосереджено перебираючи папери на столі.

Відтак він склав пачку документів у шкіряний портфель, нахилився до сейфа за спиною і, не соромлячись присутності чужинців, увів код. Діставши звідти грубу пачку готівки, він відправив її до портфеля та знову підвів очі на відвідувачів.

— Кажу вам ще раз, місць нема. А тепер вибачте, я трохи поспішаю.

Він заходився надягати куртку, усім своїм виглядом показуючи, що розмову закінчено. Але Степан зробив крок уперед і вперся долонями в казенний стіл.

— Послухайте, ми вже три дні в дорозі, все втратили, усе своє життя. Різдво на носі, а нам навіть нема де зупинитися на ніч. — Степан подивився Володимирі Миколайовичу прямо в очі. — А що, якби Марію та Йосипа не пустили в хлів? Що, якби крихітка Ісус народився на вулиці в тридцятиградусний мороз?

Голова насупив брови:

— Не впевнений, що в Ізраїлі буває тридцятиградусний мороз. Тобто я не знаю напевне, але мені здається, що зазвичай там досить тепло.

— Це я до того, що де ваша християнська добросердечність?

Мирка помітила, що розмова хоч і рухається по непередбачуваній траєкторії, але голова вже не намагається їх здихатися чимшвидше, а це добрий знак. Дивлячись на Степана, вона раптом відчула, як уперше за довгий час у неї в грудях ворухнулася несмілива ніжність.

Голова тим часом застебнув портфеля, пожував щось невидиме й зітхнув:

— Слухайте. Є одна хата. Але я б вам не рекомендував туди заселятися. Вона десять років стоїть порожня, а ви, мабуть, у своєму місті звикли до зручностей.

— Ми харчами не перебираємо, — втрутилася Мирка. — Нам би дах над головою та щоб не холодно.

— Я ще не закінчив. До того ж про цю хату кажуть... всяке. Місцеві туди й близько не підходять. Недобре місце.

— А що там ста... — почала було Мирка, але Степан узяв її руку у свою, міцно стиснув і сказав:

— Нам усе підходить. Обирати, знаєте, не доводиться.

Голова обмотався шаликом, прикрив лисину чорною шапкою та, підхопивши портфель, попрямував до виходу.

— Тоді йдіть за мною, я покажу, як дістатися.

У дверях Степан озирнувся на спустілий кабінет і гукнув до Володимира Миколайовича:

— Гей, а сейфа ви не будете закривати?

— Та що там уже брати? — знизав плечима голова й пішов геть, змушуючи Мирку й Степана поспішити слідом.

Будинок був розташований на самому краю села на віддалі від інших хат, зі схилу до нього збігала вузька стежка між засніженими заростями сухостою. Мабуть, ті, хто жив тут, воліли усамітнитися. А може, навпаки, односельці не хотіли мати нічого спільного з попередніми господарями цього будинку.

Вибілені сонцем і часом дошки стирчали з перехняблених стін, ніби кості з відкритих переломів, кам'яний ганок розкришився та поріс мохом, вікна веранди похмуро поглядали на світ вибитими шибками.

— Що ж... — невизначено пробурмотів Степан і піддів черевиком умерзлий у землю череп якоїсь дрібної тварини.

Володимир Миколайович плеснув Степана по плечу:

— Ну, з новосіллям, — і додав тихо, ніби звертаючись сам до себе: — Може, воно й на краще.

Після чого розвернувся та посунув геть, поскрипуючи черевиками по крохмально-білому полотну стежки.

— А де ключі? — гукнув Степан услід.

Голова не зупинився і не озирнувся. Лише крикнув:

— Відчинено!

Доки тривала ця розмова, Мирка роздивлялася будинок із сумішшю тривоги й цікавості, намагаючись уявити своє життя в ньому. Густо переплетені лози дикого винограду, що вкривали всю східну стіну, здавалися їй клубком змій, вологі розводи на кам'яному фундаменті зливалися в химерні плями Роршаха, пластівці облупленої фарби на старих дверях були схожі на струпи прокаженого. Якоїсь миті Мирці здалося, що вона помітила порух у маленькому вікні горища. Ніби хтось підійшов до нього зсередини зі свічкою в руках і завмер, роздивляючись нових жильців. Може, то був всього лише відблиск сонця на брудному склі, а може...

— Глянь, ти теж це бачиш? — запитала Мирка, несла відірвати погляд від горища. — Степане?

Вона обернулася й зрозуміла, що чоловіка поруч нема — тільки суха трава колишеться на вітрі по обидва боки від стежки. Попри погожий день і тишу, в якій чутно були лише скрип далеких смерек під тягарем снігу, Мирку взяли дрижаки.

Аж тут із-за будинку пролунав скрик.

— Стьопо! — Мирка кинулася на звук крізь зарості сухостою.

Вона очікувала побачити чоловіка, розпростертого на землі в незграбній позі чи наляканого диким звіром, але замість цього застала Степана тієї миті, коли той, спершись рукою на стіну, витирав об сніг підошву черевика.

— Ти уявляєш, вступив у гівно, — пожалівся він, помітивши Мирку. — «Місцеві сюди й близько не підходять...» Ага, як же. Дуже навіть близько підійшли, під саму стіночку.

Мирка видихнула та прикрила очі:

— Ходімо вже в дім, а то я тут насмерть замерзну.

Відчинити вкриті інеєм і набухлі від вологи двері виявилось не так уже й просто, тому Степан озброївся ломиком і заходився видовблювати шматки льоду зі щілини між дверима та ганком, примудряючись при цьому наспівувати Jingle Bells.

Якби справа таки дійшла до розлучення й Мирку спитали б, чому вона прийняла рішення закінчити стосунки, зараз вона могла б просто тицьнути в нього пальцем і сказати: ось, ось тому. Хай би що сталося, Степан у всьому знаходив щось хороше. Казав, що став таким після того, як у дитинстві потрапив під трамвай і зрозумів, що втратив лише стопу, а міг би й попрощатися із життям. І якщо на початку всі ці якості здавалися позитивними, то із часом вони почали бісити Мирку до розриву селезінки.

Особливо, коли після року невдалих спроб з'ясувалося, що в неї не може бути дітей.

Степан сприйняв цю новину легко, ніби все це не мало великого значення і, поки Мирка відходила від шоку та оплакувала майбутнє, яке так і не настане, Степан уже перераховував плюси бездітності та планував, куди вони поїдуть у відпустку.

Своєю невтомною життєрадісністю він не тільки відгородився від Мирки, але наче й забрав у неї право на власне горе.

І це стало останньою краплею.

От і зараз, втративши буквально все, Степан намагався відчинити покинутий будинок у Богом забутому селі та усміхався! Ніби переживав цікаву пригоду.

Нарешті, упоравшись із дверима, він запрошувальним жестом указав усередину:

— Ласкаво прошу додому!

Пітьма в приміщенні стояла така густа, ніби вона вирвалася з передпокою назовні разом із запахом плісняви й навіть на вулиці стало трохи темніше. Холодні кімнати зустріли нових господарів скрипом підлоги та сторожким шурхотом мишей у стінах.

— Який жах, — пробурмотіла Мирка, гидливо розглядаючи купу ганчір'я, кинуту кимось у кутку.

— А, як на мене, то зовсім непогано, — сказав Степан, уперши руки в боки. — Дивись, який хіпстерський вішачок!

Мирка кинула погляд на ґрунтовно поїджені комахами меблі:

— Мотлох.

— Вінтаж, — поправив Степан.

Мирці захотілося крикнути: «Та визнай уже, що ми в повній сраці!». Але це знову затягло б їх у вирву беззмістовних суперечок, тому вона лише похитала головою та рушила далі, молячись про те, щоб решта меблів у цьому домі виявилася теж хоча б вінтажем, а не тим, що Степан міг би захоплено охрестити антикваріатом чи, не дай Боже, унікальним надбанням культури. Відкривши болотяного кольору двері, вона опинилася у вітальні з пожовклими від часу побіленими стінами. Два невеликих вікна виявилися зсередини затягнуті сірою напівпрозорою плівкою, ніби той, хто жив тут раніше, не бажав, щоб у дім зазирали цікаві сусіди. Або ж сам не хотів нікого й нічого бачити.

Через це приміщення виглядало темним і непривітним, здавалося, наче в ньому нещодавно хтось помер.

Здригнувшись від неприємної асоціації, Мирка по черзі зірвала плівку з обох вікон, і в кімнаті одразу стало світліше. Не те, щоб затишно, але хоча б терпимо. Прийнятно.

Проміння, що хлинуло з вулиці, вихопило з напівтемряви смугастий домотканий килим на підлозі, продавлений диван, накритий дірявим коцом, і масивну кам'яну піч, коло якої лежали дрова й кілька зібганих, потемнілих до кольору водянистого чаю газет для розтопки.

Із цікавості Мирка розгорнула одну з них. У дитинстві на літніх канікулах у селі вона часто читала обривки місцевих газет, нанизаних на цвяшок у туалеті. Іншої періодики в бабусі просто не було (як і туалетного паперу), тому Мирці доводилося задовольнятися уривками статей про врожаї та надої — без початку та кінця. Із часом вона від

безвиході навіть навчилася знаходити в цих історіях якусь інтригу та стала вигадувати для них трагічні, неочікувані чи шокуючі фінали.

«Ферму довелося закрити, але...» ...Але в останню мить біля корівника приземлився вертоліт, із нього вискочив Арнольд Шварценеггер і запобіг беззаконню.

Щось на кшталт того.

Тому, стоячи посеред закинутого сільського дому, Мирка навіть відчула деяку ностальгію, коли прочитала назву, вибиту вгорі крупним шрифтом: «Карпатський вісник». Збоку дрібніше було зазначено дату — липень 2013. Стаття на криво обірваному аркуші називалася «Нещастя в селі Щасливе». Нижче було надруковано фотографію: будинок, біля нього жінка з дитиною на руках. Облич на фото не розібрати, проте хату Мирка впізнала безпомилково, адже саме тут вона зараз і була.

Короткозоро примружившись, вдивилася у вигорілий текст.

Жахлива трагедія сталася в селі Щасливе під час святкування Івана Купала. Троє дітей потайки від батьків пішли до лісу шукати цвіт папороті й не повернулися додому на ранок. Поліція негайно вирушила на пошуки, проте прочісування лісу не дало жодних результатів. Звертає на себе увагу те, що цей випадок повністю повторює трагедію, що сталася в цьому ж селі майже сто років тому.

Місцеві жителі стверджують, що винна в усьому самотня жінка, що проживає в домі на кутку...

На цьому стаття обривалася, тікаючи кудись за відірваний край газетного аркуша.

Мирка ще раз перечитала текст, намагаючись зібрати в голові повну картину, та цього разу власний фінал придумувати зовсім не хотілося. Раптом груди лежцатами стисла тривога, а спину обпекло гострим відчуттям, що за нею спостерігають. Чийсь уважний і недобрый погляд свердлив потилицю, витягував із неї душу. Здавалося, вона навіть чує шкірою дихання чужинця — гаряче та затхле, як у хижака.

Ковтнувши клубок, що підступив до горла, Мирка повільно обернулася. І майже врізалася носом у Степана, що стояв позаду, зазираючи їй через плече.

— Вивчаєш місцеву пресу?

— Здається, в цьому домі справді відбулося щось жахливе, — із цими словами Мирка простягла чоловікові уривок статті.

Той пробіг поглядом по тексту й знизав плечима:

— В усіх будинках іноді відбувається щось жахливе. От взяти хоча б той, де ми жили останні п'ять років. Думаю, в цьому конкурсі він переміг би з великим відривом.

Відтак він зібгав газету і, озброївшись кочергою, присів коло іржавої пічної заслінки:

— Так, подивимося, що тут у нас.

Невдовзі почувся тріск полум'я — спочатку несміливі вогняні язики дибилися із жару знехотя, сирі дрова відповідали невдоволеним шипінням, але поступово вогонь розгорівся, і Степан, задоволений, підвівся на ноги.

— Відійду до машини по посуд, хоч чаю поп'ємо з дороги.

Мирка тим часом продовжила оглядати кімнату. Її увагу привернула шафа, що стояла зліва від вікна — не приставлена до стіни, але перпендикулярно до неї. Від верхнього кутка шафи до стіни тягнулася линва, на якій висіла старезна поплямована фіранка, що відділяла невелике приміщення всередині основної кімнати.

Мирка акуратно відсунула фіранку, з якої одразу посипалися пластівці пороху, і просковзнула всередину. У цій крихітній кімнатці, що ледве вміщувала стіл і перехняблений стілець, пахло сушеними травами, пучки яких висіли тут же під стелею, і чимось гнилісним, але давно вже перебродилим, таким, що всоталося в меблі та штукатурку.

На столі Мирка помітила з десятків оплавлених свічок, що створили розлитий по всьому столі восковий накіп із залишками фітілів, а перед ними три обвуглені ляльки-мотанки з пустими обличчями та викладені хрестом карти таро. Всі вони лежали сорочками догори, але одна карта, що розташовувалася по центру, була перевернута лицем. Із неї до Мирки хижо вишкірявся скелет, що сидів на коні, — старший аркан Смерть.

Мирка завмерла, не дихаючи. Цей дім явно зберігав не одну таємницю. Вона потягла було руку до карти, коли почула над самим вухом голос Степана:

— Охрініти... Ти думаєш про те саме, про що і я?

Він злегка нахилився вперед і постукав кісточками пальців по стільниці.

— Це ж ідеальне місце для кабінету! Поставимо настільну лампу, повісимо пристойну фіранку й можна буде проводити звідси зум-коли!

Потім узяв одну з карт і помахав у Мирки перед обличчям зображенням башти, що падала, розсипаючись, від удару блискавки.

— До речі, як щодо партії в «дурня» перед сном?

Перед сном... Цієї миті на Мирку стотонною вагою навалилося усвідомлення того, що вони проведуть тут ніч. І навіть не одну: вони всерйоз збираються оселитися в химерному холодному будинку на краю світу. З пасмами павутиння по кутках, з мишами та похмурими таємницями, захищеними під товстим шаром порошу.

— Я не хочу тут залишатися, — сказала Мирка.

Степан зітхнув:

— Куди ми поїдемо? Скоро стемніє — знову ночувати в машині? До того ж завтра Різдво.

Мирка ніколи не розуміла цього чоловікового захоплення зимовими святами. Вона давно вже бачила в них тільки зайвий привід наїстися жирних салатів і прокинутися наступного дня з важкою головою. Та для Степана все було інакше: щороку він наряджав ялинку вже до середини грудня, надягав дурнувату шапку Санти та складав список фільмів, які треба подивитися за час свят. Узимку Степан незмінно перетворювався на дитину, що досі вірить у диво. Навіть попри те, що див у їхньому житті вже давно не відбувалося.

— Різдво, — втомлено повторила Мирка. — Ну, звичайно. Як же я могла не врахувати таку важливу деталь...

Степан усміхнувся, не вловивши сарказму:

— Тільки уяви, поставимо ялинку, розтопимо пічку, будемо дивитися у вікно на зірки! У Києві такого зоряного неба не побачиш.

— Ну так. Краще вже на зорі дивитися, ніж на цю халупу.

— Тут не так уже й погано. Поприбираємо, викинемо усе зайве — стане набагато затишніше.

— Прямо як у готелі «Маріотт», — скривилася Мирка та попленталася шукати віника, крикнувши наостанок із передпокою: — Тільки у своєму «кабінеті» сам прибиратимеш! Я манала туди заходити.

Коли підлога була підметена, пил витертий, а сміття винесене, Мирка з досадою визнала, що в чомусь Степан мав рацію: у кімнаті стало досить затишно. Обстановка більше не здавалася химерною — скоріше бідною, але не позбавленою достоїнства. Піч нагрілася й почала віддавати тепло, у глибині її приємно потріскували дрова й Мирка подумки перенеслася в той час, коли гостювала в селі у бабусі. Ці спогади дарували їй давно забуте почуття безпеки.

Лише одна річ дратувала Мирку з кожною хвилиною все сильніше: ось уже чверть години вона терла стіну біля дивана мокрою ганчіркою, намагаючись змити чийсь накреслені бурими чорнилами каракулі — чи то дитячий малюнок, чи то знаки невідомої мови. Звідки вони взагалі тут узялися?!

Каракулі ніби піддавалися, бліднішали та зникали під лютим Мирчиним наступом, але за хвилину проявлялися знову, ніби світлина на матовому папері. На перший раз Мирка здивувалася, на другий — відчула укол тривоги, на третій — розізлилася не на жарт. Намагаючись позбавитися написів, вона вже стерла всю побілку, і вода у відрі набула молочного кольору, а каракулі так і лишилися на місці.

— Та щоб воно всралось!

Мирка з прикрістю жбурнула ганчірку на підлогу.

— Що там? — Степан вийшов з передпокою з віником у руках і, нахиливши голову, придивився до каракулів. — Гм... Якийсь наскельний живопис. Схоже на букви. «М», «А», знову «М»... А нижче ніби як обличчя намальоване. Чи це коняка?.. Та ні, таки обличчя.

— Не відмивається, зараза. — Мирка знесилено опустила на підлогу, рука її все ще тремтіла від напруги. — Я його тру-тру, а воно знову...

Степан мовчки обійшов дружину, всією своєю вагою вперся в бильце дивана і з протяжним скрипом посунув його так, щоб спинка затуляла напис.

— Ну от, якось так.

За вікном почало стрімко сутеніти. Від червоного саява на горизонті кремові фіранки на вікнах набули помаранчевого відтінку, а в Степана, що з кочергою схилювався над прочиненою пічною заслонкою, затанцювали на обличчі багряні відблиски.

Мирка без особливої надії клацнула вимикачем і навіть не здивувалася, коли світло не ввімкнулося. Старий будинок, гнила

проводка — на що взагалі вони розраховували? Довелося скористатися погнутими від часу свічками з коробки, що стояла під столом у «кабінеті». Але й тут Степан знайшов привід для радості — вечеря при свічках, як у часи, коли вони тільки почали зустрічатися! Чим не привід згадати свої перші студентські побачення?

Як і під час перших побачень, на столі на них чекали два горнятка чаю, над якими піднімалася запашна пара, і одна на двох миска, у якій лежала гірка макаронів із тушонкою. Вони ніби зробили коло й знову опинилися в тому його місці, де грошей не було зовсім, а попереду стелився непроглядний туман майбутнього.

Мирка за звичкою дістала телефон, як робила завжди під час вечері, але, зауваживши відсутність зв'язку, зітхнула й поклала його назад до кишені. Помітивши це, Степан взяв із підвіконня древній, липкий від жиру транзисторний приймач.

— Та там батарейки здохли сто років тому, — пробурчала Мирка.

Степан глянув на неї з незвичною серйозністю.

— Дай їм шанс. А раптом станеться різдвяне диво?

То був справжній доісторичний монстр у дерев'яному корпусі — з купою кнопок і крутилок незрозумілого призначення. Степан натис, покрутив, потім повторив у зворотній послідовності. Судячи з усього, він гадки не мав, що робить, але все одно не здавався, продовжуючи крутити приймач так і сяк у пошуках правильного рішення. Врешті, єдиним результатом, якого він досяг, став тарган, що виліз зі щілини в корпусі та з подивом витріщився на чужинців.

Мирка хмикнула:

— Різдвяне диво, як і замовляли.

Степан гидливо змахнув таргана та зробив останню спробу — слідуючи родинній традиції, стукнув кулаком по кришці приймача. Коли його батько подібним чином стукав по древньому пузатому телевізору, це зазвичай призводило до того, що хвилі білого шуму перетворювалися на нормальну картинку. Але цього разу магія не спрацювала й Степанові довелося визнати поразку: він зробив усе, що міг, — бісова штука, очевидно, не працює.

Він уже збирався поставити приймач на місце, коли той раптом увімкнувся сам собою.

Почулося шипіння та виття радіоперешкод, сухий стрекіт, свист і утробне булькання. Звук то віддалявся, то наростав, ніби приймач сам

шукав підходящу частоту. Мирка з тривогою глянула на Степана.

— Ну от, — сказав той невпевнено. — Бачиш, спрацювало.

Крізь перешкоди почав пробиватися голос. Спочатку тихий і зім'ятий, схожий на котяче нявчання, але що далі, то голоснішим і чіткішим він ставав. Якась жінка повторювала:

— Врятуйте дівчинку. Дівчинка загубилася, — слова потонули в шипінні, але скоро знову спливили на поверхню: — ...Загубилася, не може знайти вихід... Налякана. Врятуйте дівчинку, врятуйте...

Степан насупився, покрутив регулятор частот. Кімнату знову наповнило виття та механічний свист, десь у глибині радіоприймача ніби закричав сич. Але варто було Степанові на мить відпустити регулятор, той повернувся в стартове положення, і голос пролунав знову:

— Врятуйте дівчинку, дівчинка загубилася.

— Не густо, — сказав Степан. — Одна станція, і то передають якийсь постмодерн.

Відтак звернувся до приймача.

— Серйозно, народ, завтра Різдво, а ви транслюєте чорті шо.

Радіо вимкнулося так само миттєво, як і ввімкнулося. Десь загавкав пес.

— Не подобається мені все це, — облизала пересохлі губи Мирка.

— Ну... Не Поплавський — і на тому спасибі.

Степан нахилився, щоб повернути приймач на підвіконня й раптом відсахнувся, ніби побачив привида.

— Що там? — стривожено запитала Мирка.

Степан здушено вилаявся. Примружившись, Мирка вдивилася в пітьму. У дворі, буквально за пів метра від вікна непорушно стояв темний силует із посохом. Обличчя його закривав каптур, але Мирка була впевнена, що чужинець уважно спостерігає за ними — придивляється, вивчає.

— Хто це? Чого йому треба? — прошепотіла Мирка, ніби побоювалася, що незнайомиць за вікном може її почути.

— Піду дізнаюся.

Найменше Мирці зараз хотілося йти вслід за чоловіком надвір, але вона уявила, що буде, якщо зі Степаном щось станеться й вона залишиться вночі одна в чужому химерному домі. Тому зітхнула й попленталася до виходу.

Незнайомець у чорному так і стояв у дворі на тлі освітленого квадрата вікна, ніби щось пришилило його туди й не давало зрушити з місця.

— Я можу вам чимось допомогти? — обережно поцікавився Степан, зупинившись на безпечній відстані.

Посеред нічної тиші пролунав надтріснутий старечий голос:

— Забирайтеся геть.

Мирка придивилася уважніше. Те, що вона спочатку прийняла за каптур, виявилось теплою пуховою хустиною, а те, що здавалося посохом, було всього лише костуром, на який спиралася згорблена фігура. Звичайна собі стара в тілогрійці та валянках.

— Сідайте в машину та забирайтеся геть, — повторила вона. — Вам не можна тут лишатися.

Степан схрестив руки на грудях.

— Слухайте, це якимось геть неввічливо. Маєте поважний вік і всяке таке, та це не дає вам права на таку грубість.

— Їдьте прямо зараз, поки не настала ніч.

— Взагалі-то, ми такі самі громадяни, як і ви. І перебуваємо у своїй країні. А якщо ви маєте якісь претензії, звертайтеся до сільського голови — будемо вирішувати питання на законодавчому рівні.

Стара зітхнула:

— Нема більше голови... Вважай, згинув.

— Тобто, як це «згинув»? — не зрозуміла Мирка.

Вона згадала, що під час їхньої зустрічі голова десь поспішав, рухи його здавалися різкими, а погляд ні на мить не затримувався на одному місці. Тоді вона не звернула на це особливої уваги, але тепер їй здавалося очевидним, що той був чимось стривожений. І це ж він привів їх до цього будинку...

Мирка обтерла об куртку спітнілі долоні й повторила питання:

— Як то «згинув»?

— А так, що до Буковеля подався на свята. Тижні на два, якщо не на три. Різдво, Новий рік, Водохреща... Потім ще місяць від похмілля буде відходити. А дороги нормальної у нас як не було, так і нема. Тьху!

Стара плюнула на землю, махнула рукою та пошкандибала геть, наостанок кинувши через плече:

— Не можна вам тут. Пошкодуєте, та пізно буде!

— Якась дивна бабенція, — пробурмотіла Мирка, коли вони повернулися до будинку. — Аж дрижаки беруть від неї.

Степан зачинив двері на ніч і засунув фіранки у передпокої:

— Та звичайна. Бурчить і квокче. Подивимося ще, якими ми будемо в її віці.

— Ти можеш хоча б раз зі мною погодитися? Ну так, чисто для різноманітності. — Мирка сама не помітила, як голос її почав тремтіти та зриватися на високі ноти. — Ця стара до чорта стрьомна, це хто завгодно міг би підтвердити! І дім цей теж стрьомний — із нього навіть речі за десять років ніхто не покрав. Де ти бачив, щоб дім полишили й ніхто не позарився на безхозне? Чому тобі так важливо щоразу зі мною сперечатися?!

— Та тому що ти постійно з усього робиш трагедію.

— Зате ти з усього робиш мюзикл з єдинорогами та метеликами. Через твої рішення ми опинилися в повному лайні, а ти навіть не можеш цього визнати!

Степан схрестив руки на грудях:

— Це через які ж? — Він помітив, як Мирка втомлено відвела погляд і додав: — Ні-ні, як почала, то продовжуй. Через які мої рішення?

— Якби ти не спорожнив наші рахунки, ми могли б дозволити собі нормальне житло. Та хоча б готель!

— Якщо тобі таке важливе «нормальне житло», — він зробив пальцями лапки у повітрі, — що ж не поїхала за кордон? Там є чудові програми для біженців.

— Та давно б поїхала, але за тебе, ідіота, вчепилася. Думала, разом буде легше. Але від тебе самі лише проблеми.

Степан на мить завмер і вимовив гострим стаккато:

— А знаєш, добре, що в нас не вийшло дітей. Ти була б жахливою матір'ю.

Обличчя в Мирки спалахнуло, ніби від ляпаса. Вона мовчки відвернулася та, щоб не заплакати, заходилася перебирати принесену з машини постільну білизну.

Тим часом Степан розклав диван і, підійшовши до Мирки ззаду, обережно торкнув її за лікоть. Та лише смикнула плечем, вивільнюючись із його пальців, і стала стелитися.

Нарешті вляглися. Спиною до спини, намагаючись не торкатися одне одного на тісному дивані. Мирка крутилася, вдихаючи їдкий і душний запах старих наволочок. Ще тиждень тому її сну могла завадити єдина крихта, залишена на постелі, а зараз їй доводилося шукати зручну позу, щоб пружини не надто тисли на спину крізь поїдену міллю оббивку.

Запаморочливе падіння стандартів.

Слухаючи, як свистить за вікном лютий вітер, Мирка знову й знову поверталася до роздумів про те, як вона примудрилася опинитися в цій точці своєї біографії: а що, якби вони раніше наважилися на розлучення, що, якби взагалі не зустрілися, що, якби вісім років тому вона прийняла пропозицію колишнього однокласника та поїхала з ним до Канади? Можливо, зараз у неї було б зовсім інше життя і, хто знає, може, була б навіть дитина... Очі в Мирки защипало, а в животі розлилася особлива гірка порожнеча, що нагадувала про те, чого з нею вже ніколи не станеться.

Заборонивши собі розкисати, вона рішуче перекотилася на другий бік і від цього одна з пружин не витримала — дзенькнувши, вистрілила гострим краєм крізь оббивку й упилася їй у сідницю. Мирка ледь чутно зойкнула.

Степан обернувся й здивовано глянув на дружину.

— Що сталося? Чого не спиш? — і після паузи тихо додав: — Пробач, що назвав тебе жахливою матір'ю. Впевнений, мама з тебе вийшла б чудова.

У Мирчиному горлі щось стиснулося. Але, замість того, щоб нарешті розплакатися, вона неочікувано для себе розсміялася.

— Пружина, — проказала вона, намагаючись вирівняти дихання. — Прямо в сраку... Ніби мало нам тут всього... Ох!

Вона все сміялася й сміялася, не могла зупинитися. І поступово тривога на Степановому обличчі змінилася усмішкою, відтак несміливим хихотінням... І от вже він реготав разом із нею, як не робив уже дуже давно. Сльози текли в них по щоках, вони витирали їх долонями.

— А пам'ятаєш, як я вступив у гівно? — давлячись реготом, казав Степан. — Ох і добрий початок для нового життя! Ще й карти ці...

— І стара притрушена приперлася. Забирайтеся, каже, забирайтеся! Ніби нам є куди!

Минуло ще кілька хвилин, доки хвиля сміху відкотилася й у повній тиші вони застигли, обійнявшись. Степан злегка поцілував Мирку в лоба, і вона притулилася щокою до його грудей.

А потім старовинний настінний годинник пробив опівніч.

На горищі прямо над ними щось заворушилося, зашурхотіло, стеля заскрипіла під вагою чийхось кроків.

— Ти теж це чуєш? — пошепки запитала Мирка.

Степан кивнув:

— Може, птах залетів чи кіт заліз.

Ніби у відповідь на його слова згори долинув приглушений спів — тужлива колискова під акомпанемент музичної скриньки. Легко можна було уявити, як там у темряві самотньо крутиться порцелянова балерина, нанизана на тонку залізну вісь, як метелик на голку.

— Або не кіт, — задумливо проказав Степан. — Піду гляну, що там.

— Із глузду з'їхав? Ти ніби жахастиків ніколи не дивився.

— Гаразд, — зітхнув, — маєш рацію. Із цим будинком правда щось не так. З усією цією ситуацією, з нами...

Він сів на дивані, схрестив руки на грудях і довго мовчав, щось обдумуючи. Потім проказав:

— От що ми зробимо. Завтра я відвезу тебе на кордон. У Польщі тобі дадуть притулок і матимеш якісь виплати. Ти заслуговуєш на краще, ніж оце, — він широким жестом обвів кімнату й у кінці захопив і себе, як частину незатишного зруйнованого світу. — Головне, що ти будеш у безпеці.

— А ти?

— А я лишуся. І далі робитиму вигляд, що все в порядку. Ти знаєш, я це вмію.

Степан підбадьорливо усміхнувся та з награною веселістю додав:

— Цей кіт на горищі непогано співає, та?

Мирка нічого не відповіла. Але в цю мить вона побачила у своєму чоловікові те, чого не помічала довгих п'ять років — за маскою паяца та непробивного оптиміста ховався наляканий хлопчик, що з усіх сил намагався бути чоловіком. Кам'яною стіною, крізь яку не проб'ється навіть натяку на страх чи сумнів. Одному Богу відомо, чого це йому вартує.

Вона вперше за довгий час відчула, що не сама, і зрозуміла, що нікуди від нього не поїде.

Обійнявши Степана, Мирка заплющила очі й вирішила: хай буде що буде. Якщо цей будинок вирішить вбити їх, йому доведеться докласти зусиль, щоб упоратися з двома.

Невдовзі вони поснули, а тужливий спів так і лився в ніч, не зумівши привабити необережних чужинців.

Зранку Степан підкинув дрів у вистиглу піч і запарив каву, використавши два останні пакетики 3-в-1. Він намагався виглядати та поводитися як зазвичай, але від Мирчиного погляду не сховалося те, як щоразу, коли Степанові здавалося, що за ним не спостерігають, він завмирав, дивлячись на Мирку, ніби намагався запам'ятати її образ у всіх деталях. В очах його не було ні туги, ні жалоців до себе — лише спокійна уважність.

Сьорбнувши з горнятка та відчувши на губах гірко-солодкий поцілунок дешевої кави, Мирка накрила Степанову долоню своєю і сказала:

— Я хочу відсвяткувати з тобою Різдво. Прямо тут. З ялинкою, дурною шапкою Санти й усяким таким.

— У будинку з привидами?

— У будинку з привидами.

— А раптом це привид огидної старої баби?

Мирка серйозно глянула на чоловіка:

— Знаєш, я не здивуюся, якщо так і є.

Проте невдовзі виявилось, що це був геть не привид огидної старої баби, а дещо зовсім інше.

Це сталося після сніданку. Степан, натхненний тим, що дружина вперше за стільки років виявила цікавість до свята, пішов до лісу по ялинку, а Мирка вирішила пошукати новорічні прикраси — її досвід підказував, що коробка з ялинковими кульками має бути в кожному домі (навіть у такому, як цей).

Пошуки неминуче привели її до необхідності лізти на горище, бо де ще зберігатися речам, які урочисто дістають раз на рік, а потім знову лишають на поталу часу? І хоча мелодія музичної скриньки все ще лунала в Мирчиній голові, але вдень все здавалося не таким уже й страшним. До того ж їй дуже хотілося порадувати Степана, що з року в

рік докладав зусиль, щоб створити свято, навіть попри її вічне невдоволення.

Тому вона прочинила ляду в стелі передпокою та рішучо підставила до неї драбину.

На горищі густо пахло сіном і мишами. Тут зберігалися поламані стільці, лижви, радянські книжки з пожовклими сторінками, пара коричневих валіз з іржавими металевими заціпками і Бог знає, що ще. Звичайний цвинтар речей, нічого паранормального.

У кутку під самим дахом Мирка помітила старовинну скриню, вкриту товстим шаром пилу. Величезна, цілком здатна вмістити людину — і кому тільки спало на думку тягнути її нагору?

Пригнувшись і розсуваючи перед собою пасма павутиння, що звисали зі стелі, вона підійшла ближче й не без зусиль підняла важку кришку. Всередині лежали масивні фотоальбоми в оксамитових обкладинках, колись біла, але пожовкла від часу мереживна сукня та картонна коробка, на якій стояла музична скринька у формі серця.

Від раптової хвилі тривоги в Мирки перехопило подих, а в роті з'явився гіркий присмак жовчі. Не було жодного сумніву в тому, що мелодію саме цієї скриньки вони чули вчора вночі — у бляклому світлі горища здавалося, що ручка все ще повільно прокручується, видаючи скрипучий звук. Але, зробивши кілька глибоких вдихів, Мирка змусила себе вгамувати тремтіння в руках, акуратно відсунути скриньку та дістати назовні картонну коробку, на якій було зображено ялинку в тьмяному та вицвілому майже до сірого сяйві новорічних кульок.

Відтак вона опустила кришку скрині і якомога швидше спустилася на перший поверх. Пізніше Мирка обов'язково розповість про все Степанові й разом вони, можливо, зроблять повторну вилазку на горище, але зараз було досить того, що вона притискала до серця свою знахідку — трофей, здобутий під час небезпечної подорожі. Якщо вірити назві, то цілих двадцять вісім кульок!

Утім насправді їх виявилось всього двадцять шість — тринадцять червоних і тринадцять жовтих блискучих сфер, кожна розміром із кулак. Решту місця в коробці займав згорнутий трубочкою товстий зошит у зеленій обкладинці.

Заінтригована, Мирка розгорнула його на першій сторінці та почала читати.

Вчора пішла у засвіти моя мати. А це значить, що тепер моя черга піклуватися про Полуничку. Їй всього десять, тому скучати мені точно не доведеться. Їй буде десять, коли я зістарюся й хтось новий прийде мені на заміну. Родове дерево дасть нові плоди, розгалужиться й одного дня всохне, а Полуничка так і залишиться вічною дитиною.

Цю історію я пишу для неї.

Насправді Полуничку звуть Поля, Поліна Григорівна, і вона — моя двоюрідна бабця. Одного разу, коли їй було десять, вони з подругами пішли до лісу по цвіт папороті й не повернулися. У селі казали різне: хтось уважав, що дівчат задрав ведмідь, а хтось стверджував, що вони просто втекли до міста і їх, мовляв, навіть хтось бачив на швейній фабриці.

Хай би що там було, але прабаба моя не стала миритися з утратою дочки. Не знаю, які трави вона збирала, які закляття нашіптувала на повний місяць, а тільки за тиждень Полуничка повернулася додому — брудна, обірвана та мовчазна. А ще холодна, як сам сніг, і бліда.

Прабаба сподівалася, що невдовзі все стане, як раніше, але цього так і не сталося. Полуничка нічого не пам'ятала не тільки про те, що сталося в лісі, але й про власний дім, про батьків і сестер. І хай би як прадід натоплював у хаті, щоки її так і не торкнув рум'янець. Вона багато плакала й усього боялася, ніби опинилася в геті чужому місці серед незнайомців і не розуміє, як їй вибратися.

Із часом це, звісно, минулося. Полуничка призвичаїлася й знову почала називати мою прабабу мамою, перестала ховатися від сестер і навіть взяла на себе якісь обов'язки по господарству. Одна біда: варто було їй вийти з дому, вона знову все забувала й намагалася втекти до лісу. Так що випускати Полуничку перестали, пояснивши їй, що це шкодить її здоров'ю.

Мабуть, хтось із сусідів бачив, як її волоком тягли з лісу, поки вона пручалася, як дикий звір, тому що незабаром по селу поточилися чутки. Лише того, що Полуничка повернулася додому, коли інші дві дівчинки пропали безвісти, було вже достатньо, а те, що її ховали від односельців, тільки підігрівало цікавість. Нашу

родину всі стали обходити стороною, прабабу відлучили від церкви, а дехто навіть казав, що вона продала душу дияволу.

Що ж, не виключено, що саме так воно й було.

А через певний час з'ясувалося, що Полуничка перестала дорослішати. Її сестри вже виросли й поїхали до міста — подалі від сільських шепотів за спиною, а Полуничці так само було десять. Ті, хто міг випадково бачити мою бабу через вікно, розповідали про все сусідам, а ті — своїм сусідам, і так далі. Невдовзі нас уже не просто обходили десятою дорогою, а починали хреститися, ледве забачивши.

Авторка змалювала у своєму щоденнику життя трьох поколінь власної родини. Одного дня для кожної із жінок наставала мить, коли вона повинна була прийняти свою долю й лишитися в домі доглядати за Полуничкою. І кожну із цих жінок у селі вважали відьмою. Їх боялися, їх ненавиділи, але, коли було треба, то приходили за допомогою в сутінках, намагаючись нікому не втрапити на очі та несучи в торбах продукти та все, чим вони могли заплатити.

Двоюрідна онука Полунички стала її четвертою опікункою та четвертою відьмою цього дому. Після смерті матері вона повернулася сюди з міста, де встигла закінчити медичний університет, і протрималася десять років, зносячи косі погляди, перемовляння за спиною та вимазані багном двері.

Судячи із записів, уривчастих і нечастих, одного дня в її житті з'явився чоловік. Кілька років він навідувався до неї потайки серед ночі та йшов, ледве на обрії з'являлися перші промені сонця. Він знав про Полуничку й навіть приносив їй гостинці, але вдень навіть не дивився в бік авторки щоденника, казав, що не може ризикувати своєю репутацією.

Поступово замітки сповнилися болем, розчаруванням і чорною тугою по тому, як все могло скластися інакше. Почерк став нерівним, наїжачився гачками та зазубринами. Слова наповзали одне на одне, ніби п'яні, то підносячи рядок угору, то падаючи в самий низ сторінки. А потім щоденник раптово обірвався, ледве зошит перевалив за половину — ніби в авторки більше не було сил його писати. Лише на останній сторінці синім чорнилом було виведено:

Я так і не наважилася сказати Полуничці про те, що їду. Я не справилася. Але я повинна поїхати, щоб на моє місце міг прийти хтось інший.

Згорнувши щоденник, Мирка ще якийсь час сиділа, втупившись у порожнечу. Все написане — правда чи витвір чиєїсь бурної уяви? Але ж вона сама була свідком дивних подій у цьому будинку й чула спів уночі...

Нарешті Мирка підняла голову й обережно гукнула:

— Полуничко, ти тут?

Перші кілька секунд було так тихо, що Мирка чула, як кров стукає в неї у скронях, а після над головою прошелестів боязкий шурхіт. Потім залунали невпевнені кроки.

Мирка була в будинку не сама. Те, що тільки мить тому вона могла вважати власними фантазіями, виявилось правдою. На горищі весь час перебувала якась сутність, природу якої зі щоденника зрозуміти було складно, але те, що сутність ця виходила за межі нормальності, не викликало ніяких сумнівів.

Ледве втримавшись, щоб не закричати, Мирка повільно й обережно посунулася до виходу. Але, почувши скрип десь позаду, не витримала й побігла геть, не розбираючи дороги. Усім тілом ударилася об двері, як міль у ввімкнуту лампочку, вивалилася на вулицю та на повному ходу врзалася в мужчину, що стояв на порозі.

Той був високим, широкоплечим і викликав тваринний жах: болотяного кольору фуфайка, сірий шарф, що туго обтягував обличчя, лишаючи відкритими тільки очі, у руці — сокира. Мирка скрикнула та відчайдушно забилася, намагаючись відштовхнути супротивника.

А потім до неї долинув голос:

— Що сталося? З глузду з'їхала чи що?

Голос цей, хрипкий і приглушений, належав Степанові. Він стягнув шарф з обличчя та здивовано подивився на дружину:

— Так мене ще не зустрічали...

Тільки зараз Мирка помітила в нього за спиною невеличку ялинку, обмотану мотузками. Схлипнула та стала плутано розповідати про те, що прочитала в щоденнику, як покликала дівчинку й чим все закінчилося.

— Полуничка, кажеш? Добре, розберемося.

Він ухопив сокиру двома руками, штовхнув двері та повільно ввійшов, роззираючись на всі боки, ніби вишукував прийшого в дім вовка. Мирка трималася в нього за спиною і намагалася не видавати жодних звуків.

— Полуничка-а-а! Ау! — покликав Степан.

— Мені здається, це зайве, — прошепотіла Мирка, вказавши на сокиру в чоловіка в руках, — вона ж дитина.

— Вона — сутність, — заперечив Степан також пошепки. — Привид чи типу того.

— Тоді тим більше. Де ти бачив, щоб привидів сокирами ганяли?

Степан обернувся до Мирки й промовив, дивлячись їй в очі:

— Я тут чоловік, а це значить, що...

Доказати він не встиг. Якраз тієї миті, коли Степан збирався розплющити дружині очі на те, що значить бути головою сім'ї, у найтемнішому кутку кімнати рипнула дошка підлоги й сокира випала в нього з рук із голосним металевим «бздинь».

— Привіт, — сказала Полуничка, боязко виглянувши з «кабінету».

Шкіра в неї була біла, як сніг. Волосся темними сплутаними пасмами розсипалося по плечах, руки були тонкими, як сірники. Вона стояла босяка на холодній підлозі й нервово смикала поділ довгої сукні.

Мирка видихнула, відчувши, як разом із повітрям із неї виходять залишки сил, та все ж підняла руку в несміливому привітанні. Мабуть, вийшло занадто різко, тому що дівчинка зойкнула й знову заховалася в «кабінеті».

Мирка сказала:

— Гей, не бійся, ми тебе не скривдимо.

— У вас сокира, — заперечила Полуничка.

— Так це для ялинки, — сказав Степан. — Ми ялинку принесли, прикрашати будемо.

Полуничка засумнівалася:

— Ви повісите на ялинку сокиру?

— Ні, ми не повісимо на ялинку сокиру. Це для того, щоб... — Степан зітхнув: — Словом, ми не збираємося тебе кривдити. Виходь.

— Взагалі-то, я все чула, коли ви зайшли, — сказала Полуничка з-за шафи.

— Ну добре, добре, ми збиралися тебе скривдити. Точніше, захиститися. Але тепер не збираємося, зрозуміло?

Полуничка ненадовго замовкла, мабуть, щось обдумуючи, а потім запитала:

— Ви від дяді Володі?

— Від дяді Володі? — перепитала Мирка.

— Зазвичай він приходить у неділю, коли всі на службі в церкві. У нього блискуча маківка.

Мирка згадала, як подумки порівняла лисину сільського голови з полуничним драже, а вголос сказала:

— Так, ми від дяді Володі.

— Дядя Володя каже мені не відчиняти двері чужим і нікому не показуватися на очі, щоб мене не образили, — пропищала Полуничка.

Степан потер лоба:

— Ну, нам ти можеш показатися. Ми тебе все одно вже бачили. І, як я вже казав, ми не збиралися... Точніше, не збираємося... Та чорт! — він усівся на диван і втомлено відкинув голову на спинку. — Словом, як надумаєш, виходь.

Мирка стривожено глянула на фіранку, що тягнулася від шафи до стіни, але та не поворухнулася.

— Як гадаєш, вона ще там? — запитала Мирка.

Степан мовчки знизав плечима.

Коли й за п'ять хвилин нічого не відбулося, він ляснув долонями по колінах і рішучо випростався:

— Скоро вечір. Пора прикрашати ялинку.

Мирка зиркнула на чоловіка:

— А Полуничка?

— Семеро одного не чекають. Точніше, чекають, але не наполягають. У нас тут роботи непочатий край.

Із цими словами Степан вийшов із дому й за пару хвилин повернувся, тягнучи за собою припорошену снігом ялинку. Поки встановлювали її в кутку, гілля відтануло від пічного тепла, і кімнату наповнив густий запах хвої.

Мирка відкрила коробку з прикрасами та заходилася розвішувати — після того, як кулька опинялася на гілці, вона відходила на кілька кроків і прискіпливо оцінювала результат, стежачи за тим, щоб кольори прикрас були розподілені рівномірно.

Ялинка гарнішала на очах: у теплому передсвітінковому світлі між гілками спалахували золоті та багряні іскри, кульки сяяли блискучими боками — такі тендітні й невагомі, ніби прибули сюди прямо з дитинства.

Спочатку Мирка раз по раз поглядала на фіранку біля шафи, очікуючи, чи не вийде Полуничка, але потім так захопилася, що здригнулася від несподіванки, коли хтось торкнувся її спини.

— Дуже смішно, — сказала вона Степанові й уже збиралася додати якесь міцне слівце, коли усвідомила, що Степан-то ось стоїть із того боку ялинки, і аж ніяк не в неї за спиною.

Степан визирнув між гілками.

— Що там таке?

Мирка не відповіла. Вона повільно обернулася й залякла на місці, ніби скам'яніла.

Полуничка стояла так близько, що можна було відчуті шкірою її дихання. Широко розплющивши очі, вона дивилася на ялинку.

— Як гарно!

Степан підморгнув їй, наче й не було нічого:

— Хочеш допомогти прикрашати?

Полуничка зробила крок уперед, і він, усміхнувшись, простягнув їй велику червону кульку на ниточці. Дівчинка вихопила кульку в нього з рук так швидко, ніби боялася, що той може передумати, і повісила її на ялинку — криво й геть не в тому місці, де їй годилося б бути. Потім скупчила поряд другу й третю, створивши таким чином затор із кулек: наче одна потрапила в аварію, а решта зупинилися поруч, щоб як слід усе роздивитися. Верхів'я ялинки порожньо зеленіло десь далеко від місця пригоди.

Відступивши на крок, Полуничка задоволено кивнула:

— Пречудово.

Руки в Мирки зачухались від нервового бажання повернути гармонію в цей гармидер, але вона зупинила себе, з подивом усвідомивши, що їй зараз важливіше бачити радість в очах Полунички, ніж намагатися зробити все ідеально.

— У тебе класно вийшло, — сказала вона й несміливо, майже не дихаючи від хвилювання, поклала руку дівчинці на плече.

Та напружилася — долонею Мирка відчула, як закам'яніли її крижані м'язи, але тікати не стала. Тільки запитала:

— А цукерки на ялинку повісимо?

— Цукери... — задумливо повторила Мирка. — Ні, боюся, цукерок у нас нема.

— А яблука?

— І яблук нема.

Мирка мимоволі повела плечима, намагаючись скинути раптову згадку про те, що в них майже закінчилися ті нехитрі продукти, що вони взяли із собою в дорогу, а невдовзі почнуть закінчуватися й гроші. Але думка ця міцно вчепилася їй у загривок пазуристими лапами, адже тепер за нею стояв не тільки страх перед завтрашнім днем, але й пекучий сором за те, що вона не може виконати просте бажання дитини. Нехай і столітньої та трохи потойбічної.

Полуничка скорчила співчутливу гримасу й похитала головою.

— А ви зовсім не вмієте святкувати Різдво, так? Але це нічого, не страшно. У мене тут є...

Із цими словами вона підійшла до шафи, нахилилася й спритно підділа тонкими пальцями одну з дощок підлоги. Під нею виявився простір — не повноцінний підвал, але ніби величезна скриня, забита банками з тушонкою, крупами, консервованими овочами, сухарями та солодощами. Тут були цукерки, зефір і кукурудзяні палички, сушені фрукти та шоколад.

— Звідки все це? — здивувалася Мирка.

Полуничка знизала плечима:

— Дядя Володя мені приносить. Каже все ховати, щоб місцеві не розтягли. А це місце мені показала мама Агата, вона ховала там свої секретики.

— Твою маму звали Агата? — запитав Степан. — Яке незвичне ім'я...

— Останню маму — так. А до цього була мама Зіна й мама Стефанія. А ти? — вона обернулася до Мирки. — Як тебе звати?

— Мирослава.

— Мама Мирослава, — проспівала Полуничка. — Добре, мені подобається.

Мирка нічого не відповіла, але всередині в неї заворушилося нове, не знайоме ще тепло, змішане з густою тваринною ніжністю. Відчуття одночасно приємне й неприємне. Болісне, як перше кохання.

Степан глянув у темне небо, на якому щойно засяяла перша зірка, і обійняв Мирку за плечі:

— Ну що, накриваємо на стіл?

Федір Рудий

Новорічне СЗЧ^[4]

(Усі описані персонажі та ситуації є вигаданими, будь-яка схожість чи подібність випадкова та не мала місця в реальному житті)

Локація: східний напрямок фронту, недалеко від зони ведення бойових дій

Новорічна ніч

Час: 01:47

Мороз майже не відчувався. Колючі сніжинки потрапляли в очі, доводилося постійно мружитися, від чого дорога ставала ще розмитішою, губилася в білій фаті завірюхи. Костя швидко йшов, майже біг, уривчасто дихаючи. Незважаючи на втому, відчував дивну легкість і м'яке тепло, що нагадувало втрачену ще в дитячі роки безтурботність. Десь закінчилася прокладена нечисленними машинами колія, і тепер ноги постійно грузли в заметах і заростях торішнього бур'яну. Кожен крок вимагав усе більших зусиль, що тільки підживлювало злість. Зосередившись на процесі ходьби, Костя раптом зрозумів, що забув, куди прямує. Довелося зупинитися й перемкнути внутрішній важіль із позначки «йти» на позначку «думати». Десь глибоко в голові заскрипіли коліщатка й на білому тлі горизонту одна за одною заблимали вогні думок.

— Я не в броніку. Зброї немає, — намагався мислити логічно Костя. — Значить, іду не на позиції. І не звідти. Тоді куди ж?

Кілька секунд уривки спогадів стікали до купи, як краплі води, формуючи втрачений ланцюжок подій і думок. Ідея, яка вела його, з'явилася так само раптово, як і зникла. Костя поправив шапку, що сповзала з брів, і впевнено рушив далі. Від Донецької області до Польщі не близько, тож треба поспішати.

— Цікаво, до ранку я встигну? — подумав, долаючи чергову кучугуру. Ноги ставали важчими, примружені повіки злипалися, час примерзав до підшов. Ніби у сні, де маєш тікати, але рухаєшся на одному місці. Костя цього не помічав. У його голові, один за одним, зринали шматочки забутого вечора. Люди, події, голоси. Години та хвилини до Нового року. Коли він упав, то навіть не відчув різниці. Ноги рухалися майже так само, злегка посмикуючись у снігу.

Епізод перший. Полювання на кота

31 грудня, вечір напередодні

Час: 17:59

— Двері закривайте! Вам тут що, Африка? — Доцент із насінням у жмені сидів біля пічки, плюючись у помийне відро перед собою. Розкуйовджене чорне волосся й густа борода робили його схожим на домовика. — Заїбали, бля. Тут топиш цілий день, а вони двері навстіж.

— Жарко, — кинув через плече Лисий, який саме вийшов покурити. З якогось далекого села, він говорив особливим діалектом, ще й тихо, ковтаючи цілі слова. І оскільки його майже ніхто не розумів, то він здебільшого й мовчав. Але на цей раз Доцент почув.

— Кому жарко? Тобі? То пиздуй на вулицю. Живи там. А мені холодно.

Лисий щось буркнув, штовхнувши п'ятою двері. Вони злегка причинилися.

— Не, ну ти подивись, — знову обурився Доцент, сплюнувши у відро перед собою. Шматочки лушпиння застрягли в його чорній, із сивими прожилками бороді.

— Дядь Жень, я закрию, — Костя саме заніс до хати відро з вугіллям і, знявши шапку, причинив двері.

— Ну, хоч хтось є нормальний, — трохи заспокоївся той. — Дякую, Костя.

— Чуєш, — за секунду озвався знову, дивлячись, як хлопець підкидає в пічку вугілля, — а ми щось готувати будемо? Новий рік же.

— Не знаю. Я думав, але якщо всім байдуже, то ну його.

— Ні, ти кажи, що треба робить. Ми поможемо, — засовався на стільці Доцент. — Я не кулінар, та якусь картошку почистить чи на

салат накришить зможу.

— Ну, було б добре щось схоже на олів'є зробити. Варенка є, кукурудза, огірки зелені, яйця, майонез...

Вхідні двері скрипнули й сіра пляма прожогом майнула в хату. Слідом зайшов Лисий.

— Бля, знов кота впустили! — відсунувши відро, Доцент кинувся за ними. — Де ця чамора? Іди сюди, зараза...

Із хати долинули звуки відсунутих меблів, стукіт. Здається, упав стілець. Занявчав кіт.

— Та нащо ти до нього придовбався? — це голос Сірого, командира відділення. — Шмаркля нормальний кіт. Мишей ловить.

— Ага, і спальники обсикає. От насить тобі, поймаєш... — голос зазвучав надсадно, ніби власник навкарачки діставав щось із-під шафи. — От падло, іди сюди. Куди поліз? Не втечеш. Не від мене...

За мить залунало відчайдушне нявчання, і Доцент, тримаючи кота за карк, пішов до виходу. Той намагався вирватися, але безрезультатно. Якусь секунду Костя чітко бачив сіру морду, налякані очі та мокру пляму носа. Потім кіт голосно чхнув. З однієї ніздрі вискочила й повисла зеленувата шмаркля.

— Тьфу ти, зараза! — Доцент інстинктивно відвернувся, викидаючи кота за двері. — Пішов отсюди. Брись!

Коли почувся звук сповіщення з месенжера, Костя здригнувся і, діставши смартфон, глянув на екран. Ні, не вона. Чому ж мовчить, чому не на зв'язку? Ще мить стояв, слухаючи відгомін розмов і шум води в умивальнику, де Доцент саме мив руки. Потім, зітхнувши, почав нарізати ковбасу.

Епізод другий. Перевірка

Час: 18:23

Надворі заливисто загавкала Жучка, і вже за мить на ганку хтось обстукував ноги від снігу. Почувся скрип вхідних дверей, голоси.

Їх зайшло двоє. В окулярах Банкір — зам командира роти — та рудуватий товстий старшина з якимось складним позивним.

Побачивши гостей, Костя застиг, ніби гіпсова скульптура. З ножем в одній руці та зі шматком ковбаси в іншій.

— Де старший на хаті? — запитав Банкір, оглядаючи стіл. — Давай усіх сюди.

— Зараз.

Та щойно хлопець повернувся в бік дверей, вийшов Сірий. Він лише нещодавно отримав звання молодшого сержанта, але фактично командиром цього відділення був завжди. Точніше — його оновленого складу. Зі старих лишився тільки Доцент, який ще пам'ятав Сірого звичайним солдатом. Недосвідченим, зеленим. Та навіть тоді він виділявся на тлі інших. Квадратне обличчя, приплюснутий ніс, щетина. Нагадував боксера. Здається, був навіть КМС із чогось. Із чого точно, ніхто не знав.

Побачивши гостей, Сірий свиснув у прочинені двері.

— Підйом! Всі на вихід!

Із глибини хати почулися невдоволені голоси, скрип ліжок і розкладачок, швидкі кроки по дерев'яній підлозі.

Один за одним виходили, стаючи півколом під стіною. Доцент із Лисим біля пічки. Іванич, Щасливчик та Інвалід — ближче до дверей. Сірий із Костею відійшли до столу, щоб усім вистачило місця. Майже вся «Сицилія». Щоб легше запам'ятовувати, назви позиціям давали яскраві, відомі. Столиці держав, гірські вершини, острови, регіони тощо. Для зручності так називали й підрозділ, закріплений за позицією, та хату, де вони мешкали.

— А де Койот? — запитав Банкір, поправляючи окуляри, коли всі зібралися на кухні.

— Він на «Техас» пішов, до своїх. Скоро повернеться.

— До яких своїх? Якщо з вами заходить на позиції, то він ваш. І байдуже, хто в нього на тій хаті лишився — кум, брат чи сват. Подзвоніть йому, щоб за п'ять хвилин був тут. Це ясно?

— Так, пане старший лейтенант. Ясно.

Костя, відчувши легкі нотки іронії в голосі, перевів погляд на Сірого. Той стояв із незворушним обличчям, схрестивши руки на грудях.

Скрипнули вхідні двері і кіт, проскочивши між ніг прибулих, забіг до хати. Доцент скривився.

— Тепер ближче до суті, — Банкір продовжив, заглядаючи по черзі кожному в обличчя. — Усі чули про заборону спиртних напоїв?

— Чули.

— Дивіться, щоб не було проблем. Учора вже двох із «Аляски» возили на задувку. Сивого й Одесу. Вийшли з позицій і не просихали кілька днів. І тепер на триста тисяч штрафують, а не на сто, як колись.

— Вітаха, — голос Сірого зазвучав новими нотками, — це все ми знаєм. Але давай по-людськи. Хлопці вчора з позицій вийшли. Зайобані. Сьогодні Новий рік. І якщо захочуть трохи випить — я і сам їм наллю.

На кілька секунд запала тиша. Старшина кахикнув.

— Ну добре, — Банкір урешті кивнув. — Але культурно. Під твою відповідальність, Серьога.

Епізод третій. Гільзи спогадів

Час: 19:36

Кухня кипіла голосами, теплом і запахами. Парувала каstrуля, шумів чайник, нарізка сиру та ковбаси, розкладена на великому тарелі, наповнювала приміщення передчуттям застілля. Доцент, викинувши kota надвір, трохи заспокоївся й тепер різав огірки на салат, Іванич викладав шпроти на бутерброди. Сивий, червонощокий, із чималим пивним животом, він уже давно не ходив на позиції. А оскільки проблеми із серцем і тиском ще не давали підстав для списання — числився в штатці водієм-механіком. Возив хлопців і лагодив ті роздובбані корита, які ще їздили.

Перевіривши картоплю на готовність, Костя похитав головою та поклав ложку. Хай ще повариться. Хлопці справлялися добре, тож вирішив ще раз подзвонити дружині. У передпокої, невеликій прибудові, що відмежовувала кухню й вихід у двір, було холодно, зате спокійно. Зазвичай її використовували як курилку, але зараз тут не було нікого. Знадвору почулося нявчання, і Костя прочинив двері. Шмаркля забіг усередину й, вдячно муркнувши, застрибнув на шафку для взуття.

Гудки, ніби краплі, зривалися з тиші, падали вниз. Не відповідає. Заблокувавши екран, сів на ящик з-під БК і обхопив руками голову. Може, щось сталося? Чому ж мовчить пів дня? Ще вранці писала, що готує сюрприз, що з нею і малим усе гаразд. Мовляв, не хвилюйся. Але як тут не хвилюватися? В інтернеті регулярно з'являлися

повідомлення про зниклих біженців. На когось напали, когось убили. Хтось зник безвісти. А якщо це самотня жінка з дитиною — ризики підвищуються. Ніхто не захистить, ніхто не помітить.

Можливість того, що дружина йому зраджує, Костя навіть не розглядав. Надто добре знав її. Хоча... Якщо уявити що вона сама, в чужій країні. І раптом хтось... Банальна допомога, увага, підтримка... Ні, ні. Цього просто не може бути. Не з нею. Костя, відганяючи цю думку, захитав головою.

А якщо дружині стало зле? Підскочив тиск чи схопило серце? Знепритомніла? Уява вже малювала картинку, де його трирічний син стоїть над непорушним тілом матері.

Годі, все. Не можна думати про погане. Костя спробував заспокоїтися й уявити їх удома. Як граються біля ялинки, як готують святкову вечерю. Дружина, розповідаючи щось, сміється. Ніжно, легко. Нахилившись над духовкою, дістає звідти запечену курку. Очі спокійні, щасливі. Відгортає пасмо волосся з обличчя, каже щось трирічному синові. Хлопчик киває й починає складати іграшки в коробку. Скоро вечеряти. Ще малий, але вже все розуміє. Привчений до порядку, слухняний. Волосся світле, як у мами. Її очі, такі ж блакитні, її усмішка. Від тата, здається, тільки ніс із горбинкою і вуха. Великі, відстовбурчені. Треба ж таке, і йому дісталися. Костя жахливо комплексував через них. У школі постійно дражнили, називаючи Петриком П'яточкіним або Слоником. Мати погіршувала проблему, часто за вухо тягнувши сина в куток. Невивчені уроки, безлад у кімнаті та навіть найменша провина означали покарання та біль. Але чому не як інші батьки, ременем? Нащо тягати за вуха? І з кожним разом вони, здавалося, стають все більшими. Із такими темпами до повноліття Костя ризикував і справді стати схожим на слона. Але якось обійшлося. Виріс, здобув освіту, одружився. Ще й дружина красуня. Досі не розумів, за що ж вона його обрала. Невисокий, без атлетичної статури, простий собі продавець із відділу побутової техніки. Темне коротке волосся, виразні сірі очі, маленький рот. Інтелегентне обличчя заучки. Доволі симпатичний, якщо не зважати на вуха, проте загалом — нічого особливого. Ні тобі цікавих захоплень, ні талантів.

Познайомилися в парку, де вона вигулювала собаку. Її йоркширський тер'єр Джеррі загнав вуличного kota на дерево. Костя, що саме читав на лавці поруч, прийшов на допомогу. Заспокоїв пса

(дивно, адже той не любив чужих), зняв kota з дерева. Хтозна, може, це й було його суперсилою — знаходити спільну мову з тваринами. Kота залишив собі, назвавши Елвісом. Чи то за звичку співати, чи то за чорну пляму на голові, що нагадувала зачіску короля рок-н-ролу. Із Катею, хазяйкою Джеррі, обмінялися телефонами, а за якийсь час почали зустрічатися. Далі все відбувалося саме собою. Його освідчення, її згода, весілля. Народження сина. Кілька щасливих років, а потім війна. Дружину з сином відправив до кума в Польщу. Той допоміг облаштуватися, знайти житло, але на цьому й закінчилося. Зрештою, нічого дивного: мав власну сім'ю, свої проблеми. Костя дружину підтримував, як міг, проте й сам не знав, що краще: лишатися в Україні під обстрілами чи самій із дитиною на чужині.

Дні тягнулися довго, один за одним, як шеренга каторжників. Взаємні переживання, страхи, обіцянки та молитви. Життя зупинилося десь на одному з тих перших днів. Як зажована касета в старому магнітофоні. Ні продовжити, ні відмотати. Після відносно спокійного року служби в роті охорони Костя потрапив сюди, в одну з найгарячіших точок. Під місто, майже повністю знищене ворожою артилерією. Тут усе було інакшим. Час різко набирав ваги. Кожна прожита година здавалася щастям. Кожна розмова з рідними — безцінною. І водночас щось утрачалося. Ніби відчуття безпеки та спокійний сон. Здавалося, ще трохи — і розчинишся у звуках обстрілів, забудеш, хто ти, де перебуваєш і що робиш. Станеш безіменним, безособовим. Брудно-сірим, як глина в окопі.

Скрип дверей вивів із задуми. Щасливчик сів поруч, закурив. Молодий, років двадцяти, ще пацан. Руки в татуюваннях, підкачаний. Гармонійні риси обличчя, злегка нахабний погляд, чорне волосся, зачесане назад. Дівчата таких люблять.

— Що ти, Равлик? — самовпевнена посмішка, голос із відтінком іронії. — Скучаєш?

Костя не любив свій позивний. Навіть ненавидів. І що з того, що повільний? Не міг Сірій щось нормальне придумати? Навісив — і причепилося.

— Ні, — відповів сухо. — Вийшов провітритися.

— Дивись, щоб не застудився.

— За собою краще дивися.

Щасливчик розсміявся, плануючи сказати щось уїдливе, та вже за мить залип у смартфон, гортаючи відео з тік-току.

— Ми там їсти готуємо на Новий рік. — Костя підвівся, збираючись іти. — Не хочеш допомогти?

— Не хочу, — Щасливчик навіть не підняв голови.

— Я так і думав.

Епізод четвертий. Свято наближається

Час: 20:55

У якийсь момент від запахів із кухні майже всі пройнялися святковим настроєм. Доцент познаходив старі прикраси та жовто-блакитних янголят із волонтерки. Звідти ж потім дістав і сердечка, і дитячі малюнки. Розвішені по стінах, вони додавали святковості, атмосфери. Лисий знайшов у гаражі стару гірлянду з обірваним дротом і тепер намагався полагодити. Розклав на столі в залі інструменти, деś навіть паяльник знайшов. Костя давно не бачив його таким зосередженим. Хіба перед ворожим штурмом. Сам тоді стояв, ледь стримуючи тремтіння, а в голові крутився можливий сценарій подій.

Почнеться все, як завжди, з обстрілу. Посадка здригатиметься, ядучий свист і вибухи різатимуть на клапті час. Снаряди з димом глухо битимуться об землю, розливаючи довкола білий морок. А після короткого затишшя — гул техніки. Все ближче, все голосніше. І ось із туману з'являються темні силуети. Їх кілька десятків, рухаються двійками. Ведуть щільний вогонь, ворожий кулеметник деś зліва, криє. З бійниці не висунешся, кулі свистять над самим бруствером. Ось вони майже поруч, кидають гранати. На цьому місці Костя зазвичай думав про те, як тікати. Дорогу він знав, але позаду їхньої посадки було метрів двісті голого поля. І якщо включиться ворожа арта чи міномет... Далі уявляти не хотілось.

Лисий, здається, ні про що не думав. Стояв у бійниці, вглядаючись через тепловізор у темряву. Спокійний, зосереджений. Як-от зараз із цією гірляндою. Колишній електрик, він ніби пригадував щось забуте й тепле. Воно, ніби струм, пронизувало та з'єднувало до купи обірвані

раніше дроти. І нарешті гірлянда засвітилася, а на його обличчі відбилася майже дитяча радість, неприховане захоплення.

Костя, що якийсь час спостерігав за роботою, раптом пригадав, за чим ішов. Десь у нетрях рюкзака була схована пляшка коньяку, яку краще було покласти десь поближче. І заразом перевірити, чи вона досі там є.

Інвалід лежав на своєму ліжку і дивився фільм. Високий, під метр дев'яносто, міцної статури, колись він мав позивний Динаміт і дуже ним пишався. А потім почав ламатися. То спина, то нога, то серце. Познаходив якісь старі болячки. Навіть їздив проходити ВЛК. Врешті, повернувшись у підрозділ, продовжив службу, але тепер кожен виїзд на позиції супроводжувався ниттям і детальним переліком його хвороб. Він з усіх сил намагався перевестися або списатися, але з таким же успіхом міг би подати заявку на участь у програмі NASA. І то, мав би більше шансів.

— Равлик, допоможеш розкласти? — Сірий саме звільнив центр найбільшої кімнати від рюкзаків, бронежилетів і коробок із волонтеркою і тепер тягнув туди розкладний стіл-трансформер, який хтось із хлопців привіз із розбомбленого міста.

— Ага. — Костя застібнув рюкзак і засунув назад під ліжку. — Сюди ставити?

— Сюди.

— Бля, що це смердить? — Сірий за мить принюхався. — Інвалід, ти носки міняв?

— Міняв, — той засовався на ліжку, ставлячи фільм на паузу.

— А ноги мив?

— Мив.

— Гівном ти їх мив чи що?

— Командир, та не приколюйся, — у голосі Інваліда зазвучали нотки образи.

— Та ну реально. — Сірий потер носа. — Ми тут їсти будемо. А смердить, як ніби щось здохло. Скажи ж, Доцент?

Бородатий, що саме зайшов зі жменею нових янголят, кивнув.

— Смердить. Аж із кухні чутно, — він зупинився, якусь мить розглядаючи джерело запаху. — Інвалід, це ж ти в цих носках на позиціях був. Он, диви, грязюка засохша... Бля, і волонтерки ж на хаті повно. Хоч сракою жуй.

— Ладно, ладно. — Той, кречучи, встав із ліжка. — Хватить, я поняв. Не кіпешуйте.

— А чого ти кречеш? — Сірий не збирався так просто його відпускати. — Втомився, може?

— Та не, я ж ногу підвернув, як із позицій виходили.

— А залупу ти собі не підвернув?

— Не підвернув.

Шкандибаючи, Інвалід пішов у бік кухні, де на пічці грілася вода.

— Носки ж візьми чисті.

— А, точно. — Зітхнувши, той повернув назад, до картонних коробок.

За мить зайшов Лисий. Взявши собі стільця, заходився вішати гірлянди. З вікна, по серванту й далі, на цвяшки, що стирчали зі стіни. Здається, на них колись давно висів килим.

Коли лампочки засвітилися, він, задоволено усміхаючись, обперся на одвірок, милуючись роботою.

— Лисий, то ти полагодив? — Сірий кивнув у бік гірлянди.

— Ну, — задоволено буркнув той.

— Гарно, молодець.

— Ну, — кивнув Лисий, продовжуючи усміхатись.

— Можеш, як захочеш.

— Угу.

Вже виставляючи із Сірим стіл на центр кімнати, Костя побачив, як із прочинених дверей кухні з'явилася котяча голова. Не помітивши небезпеки, Шмаркля проскочив усередину, сховавшись під шафою.

— Чого ти либишся, Равлик? — Сірий відійшов, оглядаючи положення стола. — Щось смішне побачив?

— Та ні. Нічого.

Епізод п'ятий. Нежданий гість

Час: 21:40

Доцент, матюкаючись, намагався дістати щось із-під шафи. Звідти чулося загрозливе нявчання.

— От падло! Поцарапав! — за мить підвівся, розглядаючи руку. — Ну все, тобі пизда. Равлик, неси швабру. І двері на кухні лиши

відкритими.

Відчинивши двері навстіж, Костя взяв зі столу шматок ковбаси.

— Киць-киць, — покликав. — Іди сюди, ну.

Мабуть, відчувши марність спротиву, Шмаркля прожогом вибіг на кухню, а звідти в передпокій, ухопивши дорогою з підлоги шматок ковбаси.

— Ах ти бандіт! Куди побіг? Ми ще не закінчили...

Доцент, підвівшись із колін, погнався слідом. За мить, відхекуючись, повернувся.

— Даценко, ти чого його так не любиш? — запитав Сірий, розставляючи на столі пляшки з колою та соком. Алкоголь стояв униз, щоб у разі чого можна було швидко сховати.

— Колишню нагадує. У тої теж кіт був. Таке ж противне, британець. Терпіти їх не можу... Все в шерсті, дивани обідрані. Ще й вона з ним нянчиться. Тільки що — до ветеринара. А коли я з температурою 39 на роботі, то нічого... В кінці кінців поставив ультиматум: або я, або він.

— Ясно, — засміявся Сірий. — Конкуренцію ти програв. Жінкам головне що? Ласка, любов, увага... А якщо вже з тебе користі менше, ніж із кота було...

— Ой, іди ти... — відмахнувся Доцент.

— А ніби ж і не старий. Та не парся, знаю я одні таблетки...

Знадвору почувся гавкіт. Сірий випрямив спину, автоматично глянув на двері.

— Кого це вже знову несе? Койота?

— Зараз гляну. — Костя пішов до виходу.

За мить звідти почувся знайомий голос.

— Ні, це Коля, — Доцент видихнув. — Прийшов знову на пляшку просить.

Коля жив неподалік, був алкоголіком і відкрито визнавав це. Лисуватий, рябий, завжди у в'язаному светрі, який ніколи не прався, і коричневому осінньому пальті. Загалом поганого нічого він не робив, як і хорошого. Їздив на старому, іржавому велосипеді, навіть у дощ чи сніг. Десятки разів він забував десь чи губив свій транспорт, та потім завжди знаходив, як виявлялося, на тому ж місці. Єдиний плюс їздити на такій розвалині.

— Хлопці... — його тягучий, піддатий голос звучав м'яко, майже ніжно. — Хлопці, проходив мімо, дай, думаю, зайду, скажу спасіба... Ви, хлопці, маладці... Єслі би не ви... Ех...

— Ну все, провідав, давай до свіданія, — передразнив його суржик Іванич. — Іди, нам тут нема коли.

— А ви, бачу, готовитесь... — Коля окинув оком повний стіл наїдків. — А можна попробувать отой бутербродік? Цілий день нічо не їв...

— От ти зараза. Ну на вже, їж, — Іванич дав йому бутерброд і від гріха подалі поніс решту в зал, на святковий стіл. — Кость, приглянь тут за ним.

— Ммм... Вкусно. Спасіба. — Коля апетитно плямкав, жуючи. — Хлопці, єслі вам щось нада, то я можу достать. Все.

— Парочку Т-72 нам дістань і снарядів для арти. — Доцент прийшов переносити їжу з кухні в зал. — І піхоти ще. Швидко закінчується.

— Не, ну я в плані провізії... Може, щось треба. Чи водки... З вас, як то кажуть, фінанси, з мене все остальне...

Якийсь час він стояв і тоскно дивився, як їжа потроху перебазовується в іншу кімнату. Потім зітхнув.

— А можна було б ще бутербродік? — запитав у Іванича, коли той з'явився на кухні.

— Ні, не можна. То на Новий рік.

— Так уже почті...

— Ну от коли буде, тоді.

— Я прийду, — Коля впевнено закивав головою.

— Куди прийду? — Доцент зупинився з мискою салату на вході в кухню. — Ет, ти бандіт. Ну ладно, чекай.

За мить прийшов, тримаючи гаманець у руках.

— На, держи, — протягнув Колі сотню. — Тіки іди вже, не заважай.

— Поняв, командір, — той відсалютував по-військовому. — Так що вам треба доставить?

— Нічо не треба, іди собі.

— Молока хай принесе, — почувся голос Сірого з хати. — Буде до кави.

— Поняв, молоко. Буде зробано.

— Іди вже.

Зачинивши вхідні двері на засув, Костя сів на ящик із-під БК й учергове набрав номер дружини. «Абонент поза зоною досяжності».

У месенжерах теж без відповідей, вона офлайн. Якийсь час хлопець сидів, дозволяючи холоду проникати все глибше під футболку, доки не почало трусити. Дрижаки прокочувалися тілом, як струм, зводячи до болю м'язи. Пригадалося, що так само трусило кілька днів тому, коли їхню позицію розбивали 120-мм снарядами. Сидів тоді, зіщулившись, у кутку бліндажа, а потужні удари з невеликим інтервалом падали згори. Далекий вихід, кілька секунд мертвої тиші, а за нею пронизливий, гострий свист. Від вибуху здригалася земля, а серце завмирало разом із повітрям у легенях. Близько, дуже близько. Але й на цей раз пронесло. Чекав наступного виходу, розглядаючи тонкі колоди, якими була накрита його нора. У цьому випадку з них не було жодної користі. Тільки розкопувати в разі чого важче.

Двері з кухні відчинилися й вийшов Лисий. Закуривши, кілька секунд уважно розглядав побратима.

— Що ти? — запитав. — Тужиш?

Костя мовчки кивнув.

— Давно дома не був?

— Давно.

Лисий відвернувся, випускаючи дим у протилежний куток передпокою. З кухні долинали веселі голоси, пахло їжею. Долаючи дроз, Костя підвівся й рушив до дверей.

— Хоч би й пішки пішов до них, — сказав тихо, не дивлячись на Лисого. — Аби тільки відпустили.

Епізод шостий. За перемогу

Час: 22:17

На столі не було вільного місця. Величезна миска із салатом, каструля з паруючою картоплею, смажене м'ясо та шкварки, бутерброди, нарізка з ковбаси та сиру, консервовані персики й ананаси, гори цукерок.

Стільців на всіх не вистачило, тож довелося підсунути одне з ліжок. Інвалід запропонував своє і тепер, задоволений, сидів,

оглядаючи страви на столі.

— Ну що, може, вже будемо їсти? — Іванич поставив на стіл одну з пляшок. — Доки тепле.

— Та сідаєм, чого ждем, — Сірий підсунув стільця ближче. — А Койот прийшов? Хто йому звонив?

— Я, — Доцент саме насипав картоплю. — Сказав, що скоро буде.

Усі потроху розсілися. Інвалід їв, нахвалюючи, яке ж смачне, Лисий — мовчки й зосереджено. Щасливчик жував, паралельно гортаючи відео в смартфоні, Іванич наливав.

Знадвору почувся гавкіт Жучки, але швидко стих. Впізнала.

— Кость, піди впусти того шакала. — Сірий саме насипав собі салат. — Ти ж скраю сидиш.

За мить почулися кроки й веселий голос Койота. Кинувши куртку на своє ліжко, зайшов у зал. Рудуватий, зі щетиною та розкуйовдженим волоссям, він не виглядав на свої двадцять п'ять. Взагалі важко було визначити на око, скільки йому. Слідом пройшов Костя й сів за своє місце.

— Я, бачу, вчасно прийшов. — Койот захоплено оглянув стіл. — Вадюха, двигайся.

Щасливчик, не відриваючись від смартфона, посунувся.

— Чого так довго? — голос Сірого став різкішим, ніж зазвичай. — Мене тут вже Банкір за тебе виїбав. Наступний раз по шиї получиш.

— Вибач, Сєрьога, з пацанами заговорився. — Койот потягнувся до миски із салатом. — Ну ви тут і наготовили. Ресторан прямо.

— Тобі штрафну. І посуд потім помиєш з Інвалідом.

— Плюс-плюс.

— А мене чого на посуд? — Інвалід за звичкою зразу падав на мороз.

— Ти тут поговори мені! — Сірий поставив порожню чарку на стіл. — Ще й сніг підеш чистить.

— Ладно, ладно.

— Іванич, наливай.

— Зараз, крильце доїм. — За мить старий поклав кістку на тарілку й витер руки. — Костя, ти будеш?

— Буду.

— Ого, нічого собі, Равлик бухає. — Щасливчик аж відірвався від екрана. — Давно почав?

Костя щось буркнув у відповідь.

— Молодець, Равлик, трохи можна. — Іванич розлив по чарках коньяк. Цокаючись, руки з'єдналися за столом.

— Ну, за перемогу.

— За кінець війни.

— Хай уже швидше.

— Дай Бог.

Епізод сьомий. Білі хмарки диму

Час: 23:57

Костя дістав із банки шматок консервованого персика й поклав на тарілку. Він не пам'ятав, коли востаннє був такий п'яний. Навіть у сауні, на дні народження кума, було не так погано. Як тоді було, пригадати не вдавалося, але точно не так. Точно.

Предмети втрачали чіткість, голоси звучали ніби далека луна, рухи стали млявими й важкими. Коли почався відлік секунд, Костя повільно повернув голову в бік смартфона Сірого, на якому транслювався новорічний виступ президента. Три, дві, одна... Всі радісно загуділи, цокаючись чарками. Хлопець простягнув руку, дзенькнуло кілька разів. Якусь мить пороздивлявшись чарку, махом випив. Тіло неприємно звело й трухнуло. Але вже не так сильно, як на початку. Тепер ішло краще.

Закусивши персиком, Костя дістав телефон. Знову нічого. Жодної відповіді на десятки його повідомлень. Абонент поза зоною.

Поруч лунали радісні голоси, хлопці говорили з рідними по відеозв'язку, повторювали ті самі побажання.

— Головне здоров'я, — зичив Сірий вже відчутно сп'янілим голосом. — Якщо буде здоров'я... То буде все... Головне, щоб були здорові...

— Обов'язково... — це вже Доцент говорив із побратимом, якого Костя не знав. — Обов'язково побачимось... І погуляємо... В сауні, як завжди... Да, да, і дівчат... Хоча, може, краще, пару зайвих ящиків пива, ха-ха...

Лисий відійшов у куток кімнати й звідти тихо говорив по мобільному. Хоча навіть якби й голосно, все одно ніхто нічого б не

зрозумів. Закінчивши розмову, кілька секунд мовчки дивився на Костю. Потім щось запитав. Хлопець похитав головою, мовляв, не зрозумів.

— Кави? — Лисий підійшов і спробував спитати чіткіше. — Кави буш?

Костя кивнув.

Вже на кухні, за чашкою чорної, як смола, рідини, спробував зібрати себе до купи. Виходило погано. Світ довкола гойдався, гіркота в роті була не приємною до нудоти. «Хоч би не блюванути», — подумав Костя й, повільно підвівшись, вийшов у передпокій.

Койот зі Щасливчиком курили. Сів біля них на ящик, обперся спиною на стіну. Очі заплющилися самі.

— Равлик, щось тобі реально хєрово, — почувся веселий голос Койота.

— Ага, — піддакнув Щасливчик. — Хіба мама не казала, щоб багато не пив?

Костя мовчав, не реагуючи.

— Чуєш, Равлик, — Щасливчик намагався говорити серйозно, тамуючи сміх. — На ось, курни. Реально попустить. Зуб даю.

— Давай. — Костя неочікувано навіть для самого себе взяв косяк і, затагнувшись, відразу закашлявся. Легені обпекло, на очах виступили сльози.

— Це що, хлоргексидин? — запитав.

— Ні, це краще.

Койот, дружелюбно сміючись, поплескав його по спині. А Щасливчик реготав, не зупиняючись. Від злості та образи Костя зробив ще кілька затяжок. Цей раз не так глибоко, тож удалося побороти кашель. Дим виходив красивими білими хмарками, розсіюючись у повітрі. А потім стало добре. Надзвичайно добре.

Епізод восьмий. Пляшка молока

Час: 01:58

...Коли у двері постукали, Іванич уже хропів у своїй кімнаті, а Сірий із Доцентом допивали коньяк. Інваліду не лишилося, і він, вочевидь, образився.

— Це ще кого знову принесло? — Сірий укинув порожню пляшку в рюкзак. — Равлик, іди глянь.

Але помітивши, що Кості немає, перевів погляд на Інваліда.

— Іди ти.

— А чого я? — обурився той. — У мене нога болить.

— Зараз ще щось болітиме. Не зли мене.

— Та, може, на кухні хтось є. — Доцент підвівся. — Койот! Лисий!

Із передпокою почулося клацання засову і голоси. Один належав Щасливчику, а другий...

— Бля, знов приперся! — Доцент вийшов із-за столу й пішов на кухню. — Заїбав, блін.

— З Новим роком! З новим щастям! — голос Колі звучав приязно, ніби в проповідника перед збором коштів.

— Та яке щастя, коли ти, нещастя, приперлося?

— Молока приніс, як ви просили. — Він простягнув півторалітрову пляшку з-під пепсі, в якій було щось біле. — Ось.

— Оце ти даєш. — Доцент взяв ємність і, покрутивши в руках, поставив на стіл. — Де дістав?

— У баби Зої.

— А вона ще й молоко жене?

— Ні, корова жене. — Коля задумався. — Точніше, корова доїть, а баба Зоя... Ні, не так. Баба Зоя доїться, а корова...

— Молодець баба Зоя, — підмітив Сірий, заходячи на кухню. — В її то года. Сам доїв?

— Та ні, — Коля повністю заплутався. — Короче, це молоко корови.

— Важливе уточнення, — кивнув Доцент.

— Воно хороше. Свіже.

— Не сумніваюсь. Точно свіжіше, ніж у баби Зої.

— Вона казала, вечірнє.

— Головне, щоб коров'яче. — Сірий сів на стілець навпроти. — Бо в мене вже сумніви з'явилися.

— Не переживайте. — Коля підняв долоні в мирному жесті. — Качество вищий клас. Настояще. В магазині такого нема.

— Ну, тоді від імені підрозділу висловлюємо подяку за наданий продукт. — Доцент поплескав Колю по плечу. — Чи ти ще щось хотів?

— Якщо можна, бутербродик. Дуже вкусний.

— Інвалід! Прийом! — Сірий гукнув у хату. — Там ще бутерброди є?

— Є пару штук.

— Неси сюди. І салат захвати.

За мить на кухні шумів електрочайник, Доцент засипав пластиковою ложкою каву та цукор до металевих чашок, а Коля прикінчував третій бутерброд, заїдаючи салатом.

— А, вспомнив, — він раптом перестав жувати. — Хотів спитать, а куди то ваш боєць пішов на ніч глядя?

— Який боєць? Куди? — Сірий нахмурився. — Що ти мелеш?

— Ну, отой. З вухами... — Коля відкусив ще шматок бутерброда. — Я їхав на велосипеді, бачив, як він по вулиці йде.

— Равлик? — перепитав Доцент. — Не може бути. Я ж щойно його бачив. Сидів у прихожій... Щасливчик! Костя там?

— Нема, — почулося з передпокою. — Мабуть, у туалет пішов. Або в СЗЧ уїбав.

— Серйозно. Де Костя? — Сірий пройшовся по хаті. — Його нема.

— Ну, я думаю він в сторону райцентру пішов. — Коля на секунду перестав їсти. — Через поле. Тіки там довго йти. Кілометрів десять.

Епізод дев'ятий. Голка в сні

Час: 02:12

— Де ти його востаннє бачив? — Сірий тягнув велосипед разом із власником, і той, спотикаючись, з усіх сил намагався не впасти. Лисий і Доцент ішли слідом. Хурделило, сніг боляче сік по обличчю, засипав дорогу.

— Ну отам, — захекавшись, показав Коля. — Отуди пішов. Через поле.

Три постаті, розділившись, кинулися у вказаному напрямку.

— Сліди шукайте! — крикнув Сірий і його голос за мить розтанув у шумі вітру. — Надіюсь, ще не встигло замести...

Коля стояв, обпершись на велосипед, і дивився, як троє чоловіків бігали туди-сюди по полю, опустивши голови. Не можна було визначити точно, скільки часу минуло, але мороз проникав усе глибше, заганняючи жала під шкіру. Починало трусити. Коля загорнувся

щільніше в пальто й почав пританцьовувати. Раптом один із силуетів зупинився й крикнув щось. Слова було важко зрозуміти, а через шум вітру це видавалося зовсім нереальним. Але старший зрозумів. Удвох вони підбігли до того, хто кричав і разом рушили далі. А за хвилину пролунав ще один вигук, який Коля теж не зрозумів.

— Він живий? — запитав Сірий у Доцента, який саме обтрушував із Кості сніг, і впав поруч на коліна. — Ну?

— Не знаю... — той ляснув хлопця кілька разів по обличчю й, не помітивши реакції, відгорнув рукав куртки, намагаючись знайти пульс. — Не знаю, він холодний... Але пульс... Пульс, здається, є...

— Лисий, допомагай. Понесли його... — Сірий підняв тіло із землі. — Бери, отак. Швидше, швидше...

Коля стояв, зачудовано спостерігаючи, як троє несуть четвертого, спотикаючись і зриваючись із ходьби на біг.

— Грузи його на велик, — почувся голос Сірого. — Отак.

— Ми рекувізуємо транспортний засіб, — пояснив Доцент Колі, який досі не міг уторопати, що й до чого. — Дуй за нами.

Ошелешений, той слухняно рушив слідом, уперше по-справжньому злякавшись утратити свій велосипед.

Епізод десятий. Пробудження

Час: 02:29

...Перше, що відчув Костя, це тепло. Гаряче, воно обпікало й спирало подих. Ніби суха, літня спека. Потім почав розрізняти обличчя й голоси.

— Диви, очнувся, — це голос Щасливчика. — А ми думали всьо, піздец Равлику.

— Завались, Вадюха, — це вже Сірий. — Якби ми не встигли, ти в мене всю свою траву жопою б скурив. Додумався, бля...

— А я що? Він сам попросив...

— Ще раз побачу в тебе косяк, прикладом ноги переламаю, ясно?

— Бля, Серьoga... Я ж нормально...

— На, дивись на своє нормально. Бачиш?

— Бачу...

— Лисий, чай заварився? Давай сюди.

Епілог

Час: 03:17

Костя сидів на своїй лежанці та говорив по відеозв'язку. Світло гірлянди було не надто яскравим, але достатнім, щоб освітлювати кімнату. Від цього атмосфера в хаті здавалася теплішою, нагадувала дитинство, казку. Сірий із Лисим, нарешті заспокоївшись, пішли на кухню пити чай. Інвалід, як завжди, заливисто хропів, а Доцент на сусідньому ліжку ще дивився фільм, час від часу поглядаючи на Костю. Молоде, майже юне обличчя хлопця прикрашала щаслива усмішка.

— Ну як так, забула павербанк?

— Не знаю... Ми поспішали. Хотіли зробити тобі сюрприз. Малий дивився мультики й розрядив телефон. А твою маму я просила не розповідати... Думала, встигнемо до опівночі приїхати. Твій тато, диви, як ялинку прикрасив...

— А чия це була ідея повернутися?

— Не знаю... Наша. Малий скучав, і мені там було важко.

— Ти ж знаєш, тут обстріли... Світло вимикають... — Костя з ніжністю розглядав дружину й сина на задньому плані, який грався дощиком із ялинки.

— Знаю... Але... Тут ми якось ближче... — її голос задрижав. — Не знаєш, коли тебе відпустять?

— Не знаю...

Намагаючись не вслухатися в розмову, Доцент склав навушники й повернувся на бік. Це добре, що все закінчилось добре. Аби ж так завжди, подумав.

Раптом хтось голосно чхнув. Звук долинав, без сумніву, з-під шафи.

— От курва... От падло... — Доцент підвівся на ліжку, взуваючи капці. — Ну, ти у мене зараз заховася...

Двері з кухні відчинилися, і світло яскравою смужкою розділило кімнату навпіл. Сірий, намагаючись ступати тихіше, підійшов до Кості.

— Равлик, чуєш... — торкнув його за плече. — Вибач, що відволікаю. Мені ще вдень Банкір написав, але я не бачив. Ти завтра у відпустку. Десять днів. Так що можеш збиратися...

Доцент усміхнувся, спостерігаючи за виразом обличчя Кості, який ще кілька секунд не міг осмислити почуте, так що Сірому довелося повторити знову. Потім, поплескавши хлопця по плечу, той пішов на кухню.

Нахилившись, Доцент зазирнув під шафу. Кіт сидів там, сяючи очима. Якусь мить вони дивилися одне на одного, не відводячи поглядів. Потім Шмаркля чхнув і щось зелене повисло в нього біля носа.

— От зараза... — Доцент зітхнув, підводячись із колін. — Сиди вже, грійся... Чорт хвостатий...

06.06.2024

Василь Карп'юк

Дванацята страва

— Холєра би кі взєла! Побилиси єця!

Вуйко Юра лютивси, бо в него побилиси єця. Але хто таке дурне робит — носит єця в дипломаті?

— А ти, Юро, чиго так носиш єця? — питаласи моя баба Маріка. — Не міг єс обгорнути в казету?

— Иди, Маріко, не джвинди, — вже на бабу лютивси вуйко. — Ліпше бери бігом вжарь ті, шо побикі, аби не розчюрілиси.

— Та шо ти, Юро, та то Святий Вечір! Ике жарити єця?!

— Ну, то я не знаю. Роби з ними, шо хочєш.

Вуйко перестав бабратиси в дипломаті з єцями й подививси на піч, чи нема на кренци^[5] икогос рамата^[6]. Як уздрів, то втер руки й подививси на мене, шо дивиси на него з печі.

— Здоров, парубче! Хочєш їце жарине?

— Та шо ти, Юро! — знову втрутиласи баба. Я нічьо не вспів відповісти, та й не дуже хотів, бо трохи встидавси. Вуйко хоть і був бабиним братом, але не так зачєста приходив. Був трохи дальшим, бо й жив дальше, і таки багато-куда надовго їхав. Не то шо шє один їго ти й бабин брат вуйко Міхєйло, шо жийє через два плоти. Цєго я добре знаю, бо кождий день вижу і ми собі з ним добрі.

— То ти й дитині не даєш скоромного? — дивувавси вуйко, коли баба й мені заказала їсти єця.

— А дитина шо, не людина? — відивиласи на вуйка баба.

Баба з ним говорила остро, і з вуйком Міхєйлом тоже, як було треба, бо вни оба були молодші від неї.

Та й ни лиш з ними — баба з усіма говорила остро, якщо хтос шос робив не так, як треба. Шо значєт не так, як би хотіла вна сама.

По правді, я любив жарені єця ти й у робітну днину з охотов з'їв би. Та й їв, бо то їце начєс вжарі баба чи мама, і я вже попоїв. А як шє є кулєшя зі шкварками, то нема ліпшої їди. Але нині бігме не хотів тих побитих яц. Але не тимой, шо баба казала, шо не можна. Хоть направду, на Святий Вечір ми враз їмо пісно й то таки лиш увечір. Цілий день ніхто нічьо не їст. Шє як я був маленький, то мені давали

шос перекусити, але як вже віріс такий, шо пішов у колідники, то бігме ні.

— Ой, бігме, хлопец не ме нині їсти! — казала баба мамі ше зранку, аби мама не подумала дати мені снідані. А про то, шо можна дати їсти скоромне, наприклад, їце, то й мови не могло бути.

Ясно, шо баба не желувала мені їди, а дбала за мою душо, аби я вже з маленького привикав і постом собі потрохи зароб'єв на царство небесне. Бо то зробити икіс гріх можна начес, а відробити його чимос добрим не так просто. Ну, може, просто, але тежко й довго. Треба постити, молитиси, слухатиси старших, давати жебракам грошей чи солонини. А до нас рідко жебраки приході. Взимі точно нема. Хіба навесні перед Великоднем можут бути. Чесом приїхають закарпатчеки. Кажут, шо в них затопило й нема шо їсти, ти й ході тут по хатах і просі. То люди їм так надавають солонини, шо вни вже ледве несут.

Взимі оце хіба шо вуйко Юра прийшов, ти й то він не просит, а приносить. Він там мав у дипломаті не лиш еця, а ше всекого. А з того, як він нікуда не пилуєси^[7], видко, шо буде в нас лишетиси на Світий Вечір. Певно, знов його жінка від хати спровадила.

Вуйко з вуйнув не то шо би зачєста вадилиси, бо вуйко переважно їде дорогами, шос торгує ти й зароб'єє гроший. А як ненадовго приїхає, то привозит гроший, ти й тогди уже вадіси^[8]. А як зважуютси фист, то вуйна вуйка вігонит з хати, бо він жийє у її хаті, він у зєтях.

Тогди вуйко Юра йде до баби або до вуйка Міхєйла. Туда йде, бо такі він з тої хати. Там він родивси. Але оженивси набік. Баба тоже жийє окремо, а в тій хаті лишивси наймолодший Міхєйло. Він не просто собі лишивси, бо їму дали хату, а лишивси з своєв старинев — татом Олексов ти й мамов Аннов, аби їх дотримувати до смерти. То вже мої предід і пребаба, але я їх не памнітаю, бо вни повмирили ше у вісімдісєтих, а я родивси аж у дииностому.

Але переважно вуйко Юра йде до баби, бо вуйко Міхєйло його чєсом встидає.

— Ти шо, не газда в своїй хаті, шо тебе вігоні? — каже він братови Юрови.

І тогди вуйко Юра не має шо їму відповісти, бо видко, шо не є газдов, бо жиє на чюжім і не має права, хоть і несе в хату гроші. Але хто таке признає, шо він не газда? Тимой Юра нічьо не відповідав Міхєйлови.

Як Міхейло був у настрої і клав на стіл півлітру, а вуйна Міхейлиха шос ріхтувала їсти, то вечеряли ти й лігали спати, а рано Юра вертавси д'хаті миритиси. А як Міхейло не мав настрою, то поченав встидати брата. Юра цього не любив і переважно ходив до сестри Маріки, мої баби.

Баба ніколи не встидала вуйка, бо й так знала, що їму тяжело на души.

Він, може би, й не мусів йти з хати, коли його жінка нагонила. Силов вігнати не могла. Лиш казала, аби йшов гет. Але вуйко вже сам не хотів сидіти дома, коли жінка їла їму печінки, ти й ишов собі.

У нас дома ще є дідो Андрій, бабин чьоловік, але він тоже не встидає вуйка Юру, бо сам у зетях. Хоть жиє не в тестевій хакі, бо збудував свою, але на тестевому ґрунті. Ти й навікь якби й на свому, то нічьо би не казав. Дідо в то не мішеєси. Хіба любить повіпитувати, що сталоси, бо хоче собі всьо знати. Але не судит. Ото як я чюв у церькві, що піп казав, що не суди і не будеш сужений, то це икраз дідо цього фист дотримуєси. Певно, точно в него буде царство небесне.

Але таки точно не годен сказати, бо баба зачєста каже, що дідо йей фист нервує. То ще треба добре порахувати, що переважит: то, що дідо нікого не судит, а чи то, що дуже нервує бабу.

Але дідо добрий чьоловік. На мене ніколи не кричет ти й не сваритси ни за що. Але це бабу тоже трохи нервує. Ше як я колис був гет маленьким і мене самого в хаті не лишєли, то лишивси зо мнов дідо. Я собі шос гравси, а дідо чєтав казету. Дідо фист любить чєтати казети, слухати радію, дивитиси телевізор. А я шос гравси коло печі, ти й взєв тоту лопатку, що нев спузу^[9] зі спузарьки^[10] вібираєси, але не спузу вібирав, а набрав грани з печи й вісипав на крісло. Грань файно світиласи, але недовго. Скоро почєла тахнути, але крісло почєло диміти. Дідо аж тогди вздрів і бігом вінєс крісло надвір і стрєс з неї грань, але мені нічьо не казав. А як прийшла баба, то дуже вадиласи.

— Та ти так хату міг спалити, бахуре пустий! — казала баба мені, а я тогди в голос і на піч.

— А ти, старий, лиш в ту казету лупиши! — вже вадиласи з дідом. — Шо ти такий байдужий? Ніц не варт!

Баба зачєста казала, що дідо байдужий і фист через це нервуваласи. Але що ни дідо, ни баба не судили, то вуйко Юра прийшов до нас ти й видко, що буде лишєтиси на Святий Вечір. Баба навіть нічьо його не

питає, бо вже й так знає. Ти й я знаю, лиш собі дивлюси з печі. Але їця жариного не хочу, бо хоть баба дбає за мою душу й пантрує, аби не їв скоромного, то моя мама аж так страшно не дбає. Коли я ходив до мами в кухню, то мама там жарила пампушки і я їх добре попоїв з кампотом. Лиш казала, аби бабі нічю не казати, аби баба не нервуваласи. То я собі тихо вернувши в бабину хату, посунув на піч і чекаю, поки за мнов прийде Ілько, аби ми йшли колідувати.

Ілько — то мій первий брат. Він син маминої сестри. Їх хата мижи бабинов хатов і хатов вуйка Міхейла. А хата моїх тата й мами трошки вищчи від бабиної хати. Тато з мамов спершу жили разом із дідом і бабов, але відтак поклали свою хату й перейшли туди, як уродивси мій брат Колюсь. Я тоже з ними перейшов, але зачєста в баби нчюю, бо тут є бірше^[11] місця і вночє нхто не реве.

— Иди, Иванку, три мак! — Баба поклала на стіл макітру, і я поволи зліз із печі.

Вуйко Юра сидів на стільчику коло стола.

— Може, давай мені? — запропонував він.

— Мирітси, — відказала баба й пішла в кухню.

Дейкі страви на вечерю баба варит в кухні, шо таки прибудована до хати, а ше дейкі мама варит в себе в кухні. У кімнаті, де лишилиси ми з вуйком Юром, варитси лиш вар. А то, з чього йде багато парів, варитси в кухні, аби в кімнаті, де спимо, все не прочютилося^[12] парами.

Мама в себе також варит студинец. Він не на вечерю, а на завтра, на Різдво, але то така страва, шо 'ї тре зварити наперед, насипати в миски й лишити, аби за ніч ймилоси. Лиш так то може бути на завтра готовим. То мама студинец варила в себе, аби нині в бабиній хаті й духу мнісного не було чюти. Бо студинец варитси з головизнини, туди мечєси купу шкірок від солонини, бо від тих шкірок студинец добре ловитси. Але в сам студинец ті шкірки мама не дає. Вна накладає віночьком у миску файного мнєска, а тогди засипає юшков, проціджуючи через марлю, аби в мисках віглідало файно, аби студинец був чєстенський, без масти. А шо буде смачно, то й мови нема.

Я дуже чекаю того студенцу.

Шкірки тоже гет не вімітуютси^[13]. Їх потому по свєтах з'їдає дідо. Баба хоть каже, шо дідо її фист нервує, але видко вна таки щінує^[14] його,

бо не раз, як є икас їда, особливо якшо вчєрашна чи передчєрашна, і я її нахожу й хочу з'їсти, то баба каже, аби не їв, шо то дідо з'їст.

Тато враз каже, шо вчєрашний боршъ найліпший. То, видко, так вся їда шє ліпша, як трохи постоїт, і тогди баба найліпшо віддає дідови.

Але студинец мені й свіжий вдаєси. Я би міг їсти й не застилий, а сербав би юшку з мнєсом, як зупу. Але це нині точно не вїйде, то на завтра. Нині студинцу навіть мама не даст. Навіть свіжих шкірок не покушю, бо то задуже скоромне, мнісне.

Ниніка мемо їсти пшеницу.

Я вже почєв гонити макогоном той мак по макітри. Пшеницу я тоже люб'ю, але не свіжу, а таку, як буде по светах. То як дідо їст по светах шкірки з студинцу, то я їм пшеницу. Нині увечір пшениця буде з маком, медом і горіхами. Можна лишку з'їсти, але не знати як наїдатиси нев не буду. Ти й то ниhto не застав'єє. Доста взєти всего по лишці, а тогди вже їсти кїлько хоч пампушків. А по светах пшеницу баба мені розварює на молоці. О, тогди пшениця вже май смачніша. Шє мечу дві лишки цукру і фист добре.

Добре, шо по светах дідо має шкірки й баба не віддає їму шє пшеницу.

Я трохи втер маку, але рука скоро в'єла. Пробував лівов, але то незручно, то коли вуйко Юра шє раз запропонував помочє, то я радо віддав їму макітрю, а сам сів коло вікна візирати, чи шє не йде Илько, бо я би бігме вже йшов колїдувати.

— Идєш, Иванку, нині колїдувати? — запитав вуйко Юра.

— Йо.

— Сам ци з кимос?

— З Ильком нанапчєним^[15].

— Ти й ику колїду мети колїдувати?

— «Дивная новина».

— А українских чиги ни колїдуєте?

— А це йка?

— Це церковна. А ми колис колїдували українских, про УПА, про Бандеру.

— Ага, баба казала, шо ви з вуйком Міхєйлом бандерівці.

— Так? — трохи подивувавси вуйко Юра.

— А бандерівці — то шос нефайне?

— Та чиго нефайне? Файне. Лиш за Союзу, як ти був бандерівцем, то скоро забирали на засланє. Аді як мого ти й бабиного первого брата Петра. Аж у Казахстан віслали.

— А хто такі бандерівці?

— Бандерівці — то українці, які хотє, аби була Україна. Ти й богу декувати, є.

Сінешні двері рипнули, і я думав, шо то баба або Ілько, але на порозі показавси дідо Андрій.

— Слава Йсу!

— Слава навіки Богу! — відповів вуйко Юра.

Видко, вни два на дворі ше си не виділи. Мо, дідо в стайни кутавси^[16].

Вони поздоровкалиси.

— Трохи в гості, Юро? — полегки запитав мій цікавий дідо.

— Та йо, Світий Вечір, ти й, думаю, иду до сестри, ти й з Міхейлом ше буду.

— Та так, — відповів дідо. — То на Світий Вечір так годитси. Ти давно з дороги віїхав?

— Нині рано, — відказав вуйко.

— А шо дома? Не повертав?

— Повертав, — гірко усміхнувси вуйко. — Але не надовго.

— Е, то баби, — махнув дідо руков.

— Вуйко знає бандерівські коліди! — втрутивси я, бо ми з вуйком ни договорили, а я вже заінтересувавси, шо то за коліди.

— Та, то файно, — кивнув дідо. — Колис всі такі колідували.

— Але баба казала, шо як був Союз, то колідувати не давали.

— Не давали, — усміхнувси дідо. — Колідували без давання.

— А шо це й так було без давання, то можна було вже й бандерівські колідувати, — додав вуйко.

— А які це коліди? Ану шос заколідуйте... — просив я.

Вуйко вже дотер мак і поклав макітру на стіл, а тоді тихо почев:

*Нова радість стала, яка не бувала,
Бо УПА на командира «Чупринку» дістала.
Просим тя Ісусе, щодня, щогодини:
Поможи му окупантів вігнати з Вкраїни.*

Вуйка підтримав дід, так що вони оба вже колідували, аж доки не зайшла баба.

— Гов, а що ви розбагакалися, як деки^[17]? Шє ни вечеряли, а вже колідуєте! Ану йди, Андрію, шє внеси води. А ти, Юро, підклади ватру. За света наколідуєтеси.

Я був не дуже довольний, що баба нас перервала, але як глипнув у вікно, то вздрів, що вже йде Ілько.

— Бабо, де моє дранькі^[18]?! — я бігом спохопивси, що шє не зібраний.

— Та на печє має бути, я поклала, аби нагрілося, — баба зазирнула на піч і відгорнула ліжник, на икому я сигів, коли був на печє. — Певно всьо перемнецькав уже. Икий тепер меш ити? — дорікнула.

Я трохи скрививси, бо не любив, як баба так говорила.

— Але нічьо, — додала мнєкше, дістаючи мої штани і свидир. — Не йдеш до вінчіня.

Ми з Ільком домовилися за днини обійти нижну Царину, а тогди вернутиси д'хаті повечеряти й після вечері піти на Грунь.

Так і зробили.

Сніжок був невеликий. Трохи підмерзло, і ми бігали, як треба. Чи як давалося.

— Пускаєте колідників? — ми кричали під вікнами. А як нас не чюли знадвірю, то ми таки йшли в сіни й кричали, аби добре вчюли.

Всі пускали. Такого не було, аби хтос не пускав. Але то собі такий звичай питати. Хоть баба казала, що колис могли не пускати. Ци боялися комуністів, бо за Союзу за то карали. А ци таки не мали що колідникам дати. Бо колис були тежкі чєси. «То тепер добре, — каже баба. — Є що їсти, ти й всьо є. А колис не було. Навіть не то що не було за що купити, а й не було що купити». — «Та як не було, а в магазинах?» — я не годин був повірити. «Тепер є, а колис були голі полиці. Їсти самі собі старали. Але аби купити шос файне зібратиси, то бігме не було».

— Христос си рождає! — віталися ми, коли входили в хату, а тогди казали слова й колідували. Борзо колідували. Так лопотіли, як трактор. Як чєсом хата була під горбом і я задихувавси, бо не успівав так борзо йти, як Ілько, бо він старший ти й дужший, то в хаті я трохи колідував,

а трохи віддихувавси, з'їдаючи по словови. Добре, що Илько не чекав на мене, а гнав далі за текстом і на цім ми не мали затримки.

У деєких хатах уже вечеріли ти й нас кликали за стіл.

— Беріт по пампушкови, — казали.

— Ану идіт, чюкь... — припрошували.

— Діковать, але ми шє не вечеріли, — відказував я ци Илько, і ми борзо йшли далі.

Я вже не був фист жіден тих пампушків, бо такі доста нині з'їв, а Илько відай шє ніц не їв, тимой так гонив. Він такі старший від мене на два роки, то, видко, нанашка ни давала їму їсти ніц. А по дорозі пампушків ниде ни брав, бо то треба перший раз з'їсти дома пшениці.

Але на нижній Царині ни багато хат. Твердюки, Гуц, Микитини, Курилови, Штефанишини, Гафійчєни, Слижуки, Титєнчєни ти й всьо. То ми цисє обійшли доста скоро.

Деєкі газди, як всьо зріхтували, то сідали ти й собі вечеріли навіть за днини, але в нас — ні. У нас в родині чєкали, коли зийде першя зірниця. Єкби ви знали, икий Илько був радий, коли вздрів тоту зірницю! Він так перси д'хаті, шо вже ни хотів повертати до Титєнчєних. Але я їго впросив, бо там два рази дають на коліду, бо в одній хакі жиють старі ти й малі. Ну, якби дідо з бабов ти й їх син із жінков. І кождий дає на коліду. Деєкі були, шо скупувалиси і лиш одни давали з хати, але ці — ні. Враз давав і старий, і малий. Це Илька вже злакомило, і ми цю хату шє взєли.

На бабиному подвір'ї розійшлиси — я в хату, а Илько пішов до себе д'хаті. Договорилисє, шо вечераємо і тогди я за ним поверну й підємо на Грунь.

Коли я ввійшов у хату, то всі вже були на місци — тато з мамов, дідо з бабов і вуйко Юра. Малий Колюсь спав на печє. На столі всьо вже було готово. Ми віговорили «Отчє наш» і сіли за стіл. Кождий взєв по лижці пшениці, а далі всего по лижці.

Гриби. То тато так їх називає. Хоть то собі такий пісний студений борш з грибами. Але я їго не дуже люб'ю, тимой беру лишку зразу після пшениці, аби скорше покушті й бірши не брати.

Я чув по телевизору, шо на Світій Вечір має бути дванацїть страв і враз хоків, аби в нас тоже так було, але мама з бабов то не зраховували. Варили собі то, шо знали і шо хотіли, і за дванацїть ни питали.

— Добре, шо є шо їсти, — знов повторювала баба.

Бабі добре — вона стара ти й їй ніяк не цікаво, а мені цікаво. То я все собі пробувати рахувати.

Пшениця — раз.

Гриби — два.

Пісні голубці з квашеної капусти — три.

Бурка до голубців — чотири.

Я вже всього рахую до страв: і бурку, і хліб, аби лиш нарахувати дванадцять.

Хліб — п'ять.

Пироги з маком — шість.

Оселедець — сім.

Жарина риба — вісім.

Салат із бурака ти й ще з чого — дев'ять.

Пампушки — десять.

Вар — одинадцять.

Я аж в долоні сплеснув, коли не дорахувався одної, бо з кожної страви росла надія, що так дорахую до дванадцяти. Але одної страви так забракло. Думав порахувати як дві страви пампушки, бо є самі пампушки, а є пиріжки з повидлом, але то з того самого тіста і в одній мисці. То кого я буду дурити?

— Мамо, зріхуйте ще щось, бракує ще одної страви, аби було дванадцять.

— Та що я тобі зріхую, — розвела руками мама. — Хіба студинець, — пожартувала.

— Його, давайте студинець! — я зрадувався, хоч і знав, що не довго тої радості.

— Ану тихо! — нас присікла баба. — Зараз я вам дам такий студинець, що душно стане.

— Та від студинця не стане душно, — усміхнувся вуйко Юра, але баба на нього так подивилася, що його усмішка наче пропала.

Загалом файно собі вечеряли, щось говорили, аж тут прийшли Ірстина з Паютов тети Одарки колідувати. То поки вони колідували, я собі думав: «Бідонько гіренька, поки я сижу ти й їм — вечір втрачаю». То ясно, що Ірстина з Паютов усі гроші не збиратиме, бо газди собі старають, аби всім дати. Близким — по два гривні, далшим — по гривни. А родина так і по п'ятці може дати. Але що стайся, коли вечір минає? Люди лігають спати. А Грунем теж ходити, як Царинов.

То, що ми бігом оббігали по рівенькому, то дурниці. А зараз прийдиси йти вгору ти й в долину... То це вни доколідували, дістали гроші, повінчували, і таки зразу за ними я був у дверях. Вже біг до Ілька.

Грунями було ходити ни лиш тешко, що догори, а й ховско, бо таких, як ми, вже трохи походило ти й вховзало, так що я ни раз бехнувси. Але що було веселіше, що як ми трохи вмучувалиси й нам газди казали сідати з ними до столу, то ми вже сідали, бо вже пшениці дома з'їли, ти й можна було всекого їсти. Ясно, що скрізь було пісно, але кожда газдиня ше шос своє прибагала. Ци то икіс фасулі, ци то пироги з капустув, а ци прироги з афинами з морозілки, що як свіжі. А в Лабачука взагалі була капчена риба. Я був з'їв два куски. Казали, аби ше їв, але я бігме ни хотів, бо такі дома попоїв, ти й по дорозі нахапавси пампушків, а понапивавси газованих водичьок, що вже калюх^[19] був, як бубень. Добре, що ми ходили, ти й то втрісалоси.

А газди радо нас припрошували до столу й декували за коліду, так що нам файно й приємно ходилося. А з оцев капченов рибов я нагадав иншу історію про рибу, що міні тато розказував. Бо він тоже колис малим ходив колідувати. Але то ше було в тот час, що ни можна було колідувати й ни було доста їсти. За Союзу. То тато так прийшов в одну хату, заколідував файно, ти й їго закликали за стіл. А на столі тоже була риба, але жарина. Дома тато такої риби взагалі ни мав, ти й почев їсти, бо ни був такий нагодований, як ми тепер. А в тій хаті тоже була собі дівчинка, донька тих газдів. Не знаю, чиго вна сама ни ходила колідувати, може, тоже прийшла на вечерю. Але так що вна була дома й виділа, як тато їст жарину рибу. Дивиласи-дивиласи, ти й заголосила, бо думала, що тато всю рибу з'їст. А в них тоже не зачєста була риба на столі, бо ни в кого не була зачєста. То тато то любить згадувати з усміхом. Не знаю, ци він там всю рибу з'їв ци не всю, але є що згадати. Ніби й невеселий спогад, але добре, що тепер за рибов ниhto не голосит. Навіть якби й усу з'їв.

Ми з Ільком фист входили. По дорозі стрічели інших колідників, стрілили пікарди, прикидали, скільки заколідували... Нарешкі всьо обійшли, що мали, навікь за верх пішли до Дмитришиного. Ни полінувалиси.

Назад в долину зійшли дес коло одинацітої. Повернули до нанашки й там поділилися грішми. Вішло по 34 гривні. Це мені стане на

магнітофон і ще лишиси на два «Снікери». Тато казав, що як заколідує трицять гривнів, то передає Богданови Сенчену, аби він купив мені в Кутах на базарі магнітофон. Я дуже хочу магніфона. Буду собі включати касети. Але касету теж треба купити, то певно мені лишити лиш на один «Снікерс».

Я йшов собі тих пару кроків від нанашки до бабиної хати й мріяв про магнітофон. Думав, зараз лежу в баби на піч і буду ще трохи лежаче мріяти, а відтак буду фист спати, бо дома, певно, вже всі сп'є. Але ще знадвірю вчув, що в хаті набуток. Ага, то ж є вуйко Юра, ти й, певно, засиділиси з татом ти й дідом. Але як відкрив двері, то уздрів ще вуйка Міхейла.

— Христос си рождає! — привітався я.

— Славити Христа! — відповів вуйко Міхейло. — З коліди, Иванку?

— Йо, фист находилиси, — відказав я, а сам думав: и, то як так, то спання ще скоро не буде.

Вуйко Міхейло приніс вечерю. Бо то є, що несуть вечерю перед тим, як самі сідають вечеріти. Але вуйко певно ніс до нанашки, бо до неї ближши. А тут вже знав, що є вуйко Юра, то теж приніс. Але що їго домашні вже, певно, сп'є, то д'хаті ни спішит. Вуйко любить посидіти.

— Що заколідував? — поцікавився мій цікавий дідо.

— Трицять чотири гривні, — я сказав гордо.

— Йо, ти всьо розкажуй, — сказав тато, маючи на увазі, що не треба нічого розказувати.

— Ти й що купиш? Лижі? — запитав вуйко Юра.

— Нє, магнітофон. Богдан Сенчен міні привезе.

— Ану заколідує ще міні, — попросив вуйко Юра, — бо я ще не чую, як ти колідуєш.

А мені що? Буде на ще один «Снікерс». Я став на дверях так, як то має бути, ти й віколідував. Вуйко дав на коліду, всі пофалили, і я став ще довольніший, як був.

— А заколідуєти ще ви, вуйку, — шос мені закортіло дослухати вуйкову коліду, що він поченав удень. — Ту, що ви вдень почєнали.

Їго очі задоволено усміхнулися.

— Памнітаєш, Міхейле, «Нову радість...»?

— Та чиги бим ни памнітав?

— Нє, але не церковну, а бандерівску.

- І ту памнітаю.
— А ти, Маріко? — вуйко звернувси до баби.
— Йой, нашо вам то, — махнула руков баба. — Колідуйте церковну.
— Ні, давай, Міхейле... — сказав вуйко Юра, й вни завели.

*Нова радість стала, вже УПА повстала,
До УПА іде весь нарід добиватись права.
По всій Україні вороги панують,
Нашу неньку Україну усюди плюндрують.*

*Вже УПА повстала з синів України,
І не роблять воріженьки з наших сіл руїни.
Не сумуй, народе, клянемося нині,
Що збудуєм тобі волю і славу Вкраїні.*

— А вібороли! — сказав довольний вуйко Міхейло. — Хлопці ишли на смерть і гинули. Сиділи криївками, аж доки їх гет не віловили й ни перебили.

— Та ни всіх, — заперечив вуйко Юра.

— Ни всіх. Багато в Сибірах відсиділи ти й вернулиси, богу декувати. Але я то кажу, шо за шо УПА бороласи, то й віборола. Тогди хто би сказав, шо буде Україна, ти й така велика? А тепер є! Ясно, шо маскалота наслідила, ти й ще довго треба буде за ними честити, али такої України, як тепер, ще ни було.

— О, я памнітаю, як партизани били руских на Кородистім, — озвався дідо. — Це було сорок п'єтого року на саме Відорші.

— То на Кородистім були рускі? — здивувався я.

— Йо, їх було дев'їтьдісєть. Закватирували в школі. А партизани їх оточели й зачєли стрілєти. А ті собі відти стрілєли. Так шо кулі летіли аж до нас туда. Я пшов там д'дорозі подивитиси, як стрілєют, а це кулі почєли бриніти такі коло мене. Лиш бринь — і в землю. То я вже тогди пшов у хату. Але видів, як штири руских впало. А потому рускі пішли в той бік, звідки в них стрілєли, і почєли палити хати. Штефанічєного першу запалили. Вітак зачєли палити в Сєньки Кирчікової, шо Дмитро Федорів тримав доньку її. Запалили туда за рідом шос сім хатів. То до двєчіру стрілєли. Тогди був найбірший бій у Брустурах. Доти ни було і після не було. Космачами туда було, а тут ні.

— Ану пускай стакан, — вуйко Юра звернувси до діда, коло икого стояв пугарик^[20] з горівков.

— Дай Боже, — дідो напивси до вуйка Юри, перехилив стакан, втерси рукавом і закусив сушеницев з вару. Тогди стрес стакан і насипав горівки вуйкови.

Вуйко пустив далі, і так обійшло колом — дідо, вуйко Юра, тато й вуйко Міхейло. Мама вже пішла вкладати малого Колюся, а баба пішла спати в сусідну кімнату. Я ніби тоже вже пішов до спаня, бо віліз на піч ти й накривси ліжником, але ше не спав, а таки з інтересом слухав. Дідо ше міні ніколи ни розказував про ці кулі, шо бриніли й падали в сніг. Мо, ше шос розкажут. Хлопи при горівці всекого интересного розказуют.

— Я тоже мав пречку^[21] з рускими, — почев вуйко Міхейло. — То вже було дилеко по війні, бо у войну я ше був малий. То було дес у підісетих. Я тогди був у полонині. Ади таки пас вівці. А наші ше воювали. Хоть було по війні, але партизани собі мали криївки ти й били руских, коли могли. А я шо ходив туд-суда, то мнов перефавали штафети. Аді Андрій Федюків чи Никола Петришин. Вни були ніби на селі прості газди, але всьо знали, шо в сіліраді робитси й передавали мнов штафети^[22]. А я знав під иков плитов у Греготах то лишети і всьо. Але рускі икос мене віслідили і ймили в лісі. Такі під Веснарьков. Ти й кажут мені, аби казав, де «бандити» ховаютси.

— А ти шо? — дідо з цікавостев слухав.

— А я кав, шо нічьо не знаю. Я перепудивси, — вуйко перевів на мене очі. — Тобі кільки, Иванку, років?

— Шість.

— О, а я був трохи бірший, мав десіть. Мене тогди один взев за прошивку й потег до потоку. Там була трохи кирничка і він мене головов у воду. Топив! Я думав, шо мені вже амба. А він тогди мене вітіг і знов питає, де бандити ховаютси.

— Ти й ви сказали? — я дуже переживав за малого вуйка ти й наших «бандитів».

— Ні, я почев голосити, ти й мене пустили.

— А ви такі не знали?

— Та знав, шо вни мают криївку дес коло Студеного Чуркала, але то не можна було казати, бо їх би віловили.

Вони далі собі шос говорили, а міні все в голові крутилиси слова «не можна було казати, бо їх би віловили». А потому я нагадав собі

про магнітофон, що скоро буду мати. А тому я ніби далі колідував, але вже ходив не селом, а лісами.

Ми з Ильком оба ішли нічним лісом, але ніц не боялися, бо не було гет темно. Нам файно вісвічував сніг из землі, а шо ліс був доста рідкий, то й місіць з неба. Ми дерлися такими жбирями^[23], шо страшно, але икос віходило пролазити далі й далі. Відкис була страшна сила. Я аж сам із себе дивувавси.

— Ти диви, — казав я Илькови. — Коли ми ходили колідувати на Грунь, то я ледви ходив, а тут иду легко, як олень.

— Та бо тут инакше, як було там. Тут ми ни идемо, а линемо.

— Шо робимо? — я шос ни зовсім зрозумів Илькову бесіду.

— Линемо, браччеку, линемо, — усміхнувси Илько.

Я ни видів його лиця, бо він ишов перед мене. Точніше, ни мав би видіти, але икос видів.

Поки я думав, як це так вішло, ми уже стали перед иковс великов плитов.

— Пускаєте колідників? — зашипотів Илько.

— Пускаємо, пускаємо... — відповіли з-за плити, і вна відхилиласи, як дверцета.

— Христос си рождає! — привітавси Илько.

— Славимо Христа! — відповів чьоловік, шо відкрив хід.

— Це запасний хід, — говорив він далі. — Перший зверхе, али ми його на зиму замурували й ни ківаємо. А тут икрас є потіччок, то як крайно треба, можемо ним війти. Ци зайти.

Це було ни шо инше, як справжна криївка партизанів. Може, тих самих, шо їм вуйко Міхейло носив штафети. Ци тих, шо били москалів на Кородистім, шо видів мій дідо.

Ми пшли за цим чьоловіком вузким проходом і вішли до май біршої кімнати. Там сиділо ше пару хлопів і вечеряли при свічці.

Ми привіталися, як треба, і зачели колідувати. І хоть наперед ни договорелиси, ти й Илько може взагалі тої коліди ни знає, бо й я лиш нині вчув від вуйка Юри, але оба затігли «Нова радість стала, вже УПА повстала». Ці чьоловіки, шо були в криївці, дуже радісно усміхалиси, бо то вни й були цими вояками УПА.

Як доколідували, то вояки нас закликали до столу.

— Ану лиш идіт, озміт шос.

На столі була пшениця, вар, гриби, і ни лиш такі, шо як боршъ, шо любит мій тато, а й квашені, і ше йкіс. А ше були кубаси і студинец. Я често відививси.

— Ну, а як ви їсте кубасу, як то на Світий Вечір має бути пісно? — запитав здивовано.

— Нам можна, — відповів вояк, шо нас стрічев. — Воїнам дозволено їсти скоромне хокъ коли.

— Вири? — мені не вірилося.

— Йо, наш капелан казав, шо церьквов позволено.

— Нічьо собі.

— Навіть у Великий піст можна їсти скоромне, — вдоволено говорив вояк.

— Ага, можна, лиш би було, — усміхнувси инший.

— Так шо, якшо хочеш у пісні дни їсти кубасу і студинец, то ходи до нас.

— Иванку, иди їж студинцу! — мене розбудив дідів згук.

Я прошумавси, протер очі й підоймивси на пече. Усі за столом сиділи, як сиділи — дідо, вуйко Юра, тато і вуйко Міхейло. І хата була та, шо була, і вечеря та сама, лиш мижи мисками з піснѡв їдов стояла миска студинцу.

— Йой! Та то Світий Вечір! — я сплеснув у долоні.

— То вже минула північ, вже зайшло Різдво, — усміхнувси вуйко Юра.

— О! То це дванаціта страва! — втішивси я, злізаючи з печі д'столови. — Добре, шо баба вже спит.

Примітки

1

About it can't be and language — дослівний переклад української фрази «про це не може бути і мови».

2

Brad of sieve cable — каламбур, набір співзвучних слів, які мали б означати «бред сивої кобили».

3

Jesus Christ and Mary the Mother — Ісусе Христе і Марія Матір!

4

СЗЧ — самовільне залишення частини.

5

Металеве облицювання варильної поверхні печі з карнизом.

6

Ганчірка.

7

Поспішає.

8

Сваряться.

9

Попіл.

10

Піддувало.

11

Більше.

12

Пропахло.

13

Викидаються.

14

Шанує, ставиться бережно.

15

Нанашка — хресна мама.

16

Порався біля худоби.

17

Дяк — помічник священника.

18

Одяг.

19

Живіт.

20

Склянка.

21

Погана несподівана пригода.

22

Записки.

23

Стрімкі гірські схили.